

**SREDIŠNJA HARMONIZACIJSKA JEDINICA
MINISTARSTVA FINACIJA I TREZORA
BOSNE I HERCEGOVINE**

984

Na temelju članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i članka 24. Zakona o unutarnjoj reviziji institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 27/08 i 32/12), a u svezi s člankom 5. stavak (2) i člankom 21. istog Zakona, ravnatelj Središnje harmonizacijske jedinice Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine donosi

**ODLUKU
O DONOŠENJU PRAVILNIKA O PROVEDBI
OSIGURANJA I UNAPREĐENJA KVALITETA
UNUTARNJE REVIZIJE U INSTITUCIJAMA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Članak 1.
(Predmet odluke)

Ovom odlukom Središnja harmonizacijska jedinica Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine donosi i objavljuje Pravilnik o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine kao dio metodologije za vršenje funkcije unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine i vršenja nadzora Središnje harmonizacijske jedinice Ministarstva financija i trezora BiH nad provedbom regulative unutarnje revizije od strane jedinica za unutarnju reviziju u institucijama BiH.

Članak 2.
(Primjena Pravilnika)

Obveza primjene Pravilnika o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine odnosi se na rukovoditelje jedinica i unutarnje revizore zaposlene u jedinicama unutarnje revizije koje su

uspostavljene u organizacijama iz članka 2. stavak (2) Zakona o unutarnjoj reviziji institucija Bosne i Hercegovine, zaposlene u Središnjoj harmonizacijskoj jedinici Ministarstva financija i trezora BiH i vanjske ocjenitelje.

Članak 3.
(Dostupnost)

- 1) Pravilnik o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine dostupan je, na službenim jezicima u institucijama Bosne i Hercegovine, na web stranici Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine (www.mft.gov.ba) u dijelu koji se odnosi na Središnju harmonizacijsku jedinicu Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine.
- 2) Središnja harmonizacijska jedinica Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine obavijestiti će sve jedinice unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine o donošenju i objavljivanju Odluke o donošenju Pravilnika o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine i dostaviti im Pravilnik u elektroničkom formatu.

Članak 4.
(Stupanje na snagu)

- (1) Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a primjenjuje se od 01.01.2022. godine.
- (2) Odluka o donošenju Pravilnika o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine bit će objavljena i na web stranici Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine - Središnja harmonizacijska jedinica: www.mft.gov.ba.

Ravnatelj
Središnje harmonizacijske
jedinice Ministarstva financija i
trezora Bosne i Hercegovine
Ranko Šakota, v. r.

Broj 02-1-02-4-303-1/21
01. prosinca 2021. godine
Sarajevo

На основу члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и члана 24. Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08 и 32/12), а у вези са чланом 5. став (2) и чланом 21. истог Закона, директор Централне хармонизацијске јединице Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине доноси

**ОДЛУКУ
О ДОНОШЕЊУ ПРАВИЛНИКА О СПРОВОЂЕЊУ
ОБЕЗБЈЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА КВАЛИТЕТА
ИНТЕРНЕ РЕВИЗИЈЕ У ИНСТИТУЦИЈАМА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом одлуком Централна хармонизацијска јединица Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине доноси и објављује Правилник о спровођењу обезбјеђења и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине као дио методологије за вршење функције интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине и вршења надзора Централне хармонизацијске јединице Министарства финансија и трезора БиХ над спровођењем регулативе интерне ревизије од стране јединица за интерну ревизију у институцијама БиХ.

Члан 2.

(Примјена Правилника)

Обавеза примјене Правилника о спровођењу обезбјеђења и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине односи се на руководиоце јединица и интерне ревизоре запослене у јединицама интерне ревизије које су успостављене у организацијама из члана 2. став (2) Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине, запослене у Централној хармонизацијској јединици Министарства финансија и трезора БиХ и екстерне оцјениваче.

Члан 3.

(Доступност)

- 1) Правилник о спровођењу обезбјеђења и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине доступан је, на службеним језицима у институцијама Босне и Херцеговине, на веб страници Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине (www.mft.gov.ba) у дијелу који се односи на Централну хармонизацијску јединицу Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине.
- 2) Централна хармонизацијска јединица Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине обавијестиће све јединице интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине о доношењу и објављивању Одлуке о доношењу Правилника о спровођењу обезбјеђења и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине и доставити им Правилник у електронском формату.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

- (1) Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а примјењује се од 01.01.2022. године.
- (2) Одлука о доношењу Правилника о спровођењу обезбјеђења и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине биће објављена и на веб страници Министарства финансија и трезора Босне

и Херцеговине - Централна хармонизацијска јединица:
www.mft.gov.ba.

Директор
Централне хармонизацијске
јединице Министарства
финансија и трезора
Босне и Херцеговине
Ранко Шакоћа, с. р.

Број 02-1-02-4-303-1/21
01. децембра 2021. године
Сарајево

На основу члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и члана 24. Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08 и 32/12), а у вези са чланом 5. став (2) и чланом 21. истог Закона, директор Централне хармонизацијске јединице Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине доноси

**ОДЛУКУ
О ДОНОШЕЊУ ПРАВИЛНИКА О ПРОВОЂЕЊУ
ОСИГУРАЊА И УНАПРЕЂЕЊА КВАЛИТЕТА ИНТЕРНЕ
РЕВИЗИЈЕ У ИНСТИТУЦИЈАМА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Члан 1.

(Предмет одлуке)

Овом одлуком Централна хармонизацијска јединица Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине доноси и објављује Правилник о провођењу осигурања и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине као дио методологије за вршење функције интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине и вршења надзора Централне хармонизацијске јединице Министарства финансија и трезора БиХ над провођењем регулативе интерне ревизије од стране јединица за интерну ревизију у институцијама БиХ.

Члан 2.

(Примјена Правилника)

Обавеза примјене Правилника о провођењу осигурања и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине односи се на руководиоце јединица и интерне ревизоре запослене у јединицама интерне ревизије које су успостављене у организацијама из члана 2. став (2) Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине, запослене у Централној хармонизацијској јединици Министарства финансија и трезора БиХ и екстерне оцјенителје.

Члан 3.

(Доступност)

- 1) Правилник о провођењу осигурања и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине доступан је, на службеним језицима у институцијама Босне и Херцеговине, на веб страници Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине (www.mft.gov.ba) у дијелу који се односи на Централну хармонизацијску јединицу Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине.
- 2) Централна хармонизацијска јединица Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине обавијестит ће све јединице интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине о доношењу и објављивању Одлуке о доношењу Правилника о провођењу осигурања и унапређења квалитета интерне ревизије у институцијама Босне и Херцеговине и доставити им Правилник у електронском формату.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

- (1) Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а примјењује се од 01.01.2022. године.

- (2) Odluka o donošenju Pravilnika o provođenju osiguranja i unapređenja kvaliteta interne revizije u institucijama Bosne i Hercegovine bit će objavljena i na web stranici Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine - Centralna harmonizacijska jedinica: www.mft.gov.ba.

Direktor
Centralne harmonizacijske
jedinice Ministarstva finansija
i trezora Bosne i Hercegovine
Ranko Šakota, s. r.

Broj 02-1-02-4-303-1/21
01. decembra 2021. godine
Sarajevo

SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO BOSNE I HERCEGOVINE

985

Na temelju članka 3.6 stavak (2) točka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16 i 41/20), Odluke o raspisivanju i održavanju prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1339-1/21 od 18.10.2021. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 64/21) i članka 2. stavak (8) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1329-2/21 od 18.10.2021. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 64/21), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je na 77. sjednici, održanoj dana 24.11.2021. godine, donijelo

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U SREDIŠNJI BIRAČKI POPIS ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA PRIJEDOR SA STANJEM NA DAN 22.11.2021. GODINE U 24.00 SATA

Članak 1.

Ovom odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Središnji birački popis zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 sata za potrebe provedbe prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor, koji će se održati u nedjelju 12.12.2021. godine.

Članak 2.

U Središnji birački popis, zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 sata, za prijevremene izbore upisano je ukupno 86329 birača, i to:

KOD	OPĆINA/GRAD	REDOVNI	ODSUSTVO/ LIČNO	POŠTA	UKUPNO
009	Grad Prijedor	82870	608	2851	86329

Članak 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku Republike Srpske", "Službenom glasniku Brčko Distrikta BiH" i na internet stranici Središnjeg izbornog povjerenstva BiH www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1329-8/21
24. studenoga 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Željko Bakalar, v. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16 i 41/20), Odluke o raspisivanju i održavanju prijevremenih izbora za

gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1339-1/21 od 18.10.2021. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 64/21) i člana 2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1339-2/21 od 18.10.2021. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 64/21), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 77. sjednici, održanoj dana 24.11.2021. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA PRIJEDOR SA STANJEM NA DAN 22.11.2021. GODINE U 24.00 ČASA

Član 1.

Ovom Odlukom se utvrđuje broj upisanih birača u Centralni birački spisak zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa za potrebe provođenja prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor, koji će se održati u nedjelju 12.12.2021. godine.

Član 2.

U Centralni birački spisak, zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa, za prijevremene izbore upisano je ukupno 86329 birača i to:

KOD	OPŠTINA/GRAD	REDOVNI	ODSUSTVO/ LIČNO	POŠTA	UKUPNO
009	Grad Prijedor	82870	608	2851	86329

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku РС", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1329-8/21
24. novembra 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Željko Bakalar, s. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi sa članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 31/16 i 41/20), Odluke o raspisivanju i održavanju prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1339-1/21 od 18.10.2021. godine ("Službeni glasnik BiH", br. 64/21) i člana 2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za gradonačelnika Grada Prijedor broj 05-1-07-1-1339-2/21 od 18.10.2021. godine, ("Službeni glasnik BiH", br. 64/21), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 77. sjednici, održanoj dana 24.11.2021. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA PRIJEDOR, SA STANJEM NA DAN 22.11.2021. GODINE U 24.00 ČASA

Član 1.

Ovom Odlukom se utvrđuje broj upisanih birača u Centralni birački spisak zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa za potrebe provođenja prijevremenih izbora za

gradonačelnika Grada Prijedor, koji će se održati u nedjelju 12.12.2021. godine.

Član 2.

U Centralni birački spisak, zaključno sa podacima na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa, za prijevremene izbore upisano je ukupno 86329 birača i to:

KOD	OPĆINA/GRAD	REDOVNI	ODSUSTVO/ LIČNO	POŠTA	UKUPNO
009	Grad Prijedor	82870	608	2851	86329

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-1329-8/21

24. novembra 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik

Željko Bakalar, s. r.

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

986

Na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (1) točka d), a u svezi sa člancima 12., 14., 16. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), a rješavajući po Prijavi namjere koncentracije gospodarskog subjekta Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo zastupan po odvjetniku Dini Duraković iz odvjetničkog društva DMB LEGAL d.o.o. Kralja Tvrtka 6, 71000 Sarajevo, zaprimljenoj dana 07.07.2021. godine pod brojem UP-03-26-1-024-1/21, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 95. (devedesetpetoj) sjednici održanoj dana 28.10.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

- Ocjenjuje se dopuštenom koncentracija na tržištu računarskog programiranja na teritoriju Bosne i Hercegovine kojom gospodarski subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo kupovinom (...) temeljnog kapitala stječe kontrolu nad gospodarskim subjektom BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering i razvoj, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo, u smislu članka 12. stavak (1) točka b) pod 1) Zakona o konkurenciji.
- Obvezuje se Podnositelj prijave, gospodarski subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo, da uplati administrativnu pristojbu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM (pet tisuća konvertibilnih maraka) u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
- Ovo Rješenje o koncentraciji se upisuje u Registar koncentracija.
- Ovo Rješenje je konačno i biće objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće je dana 07.07.2021. godine, zaprimilo pod brojem UP-03-26-1-024-1/21 podnesak koji se odnosi na Prijavu namjere koncentracije i dopunu Prijave pod brojem UP-03-26-1-024-1/21 od 09.07.2021. godine koja se odnosi na kupovinu (...) gospodarskog subjekta BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering i razvoj, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo od strane gospodarskog subjekta Asecco SEE

privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo u smislu članka 12. stavak (1) točka b) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09) (u daljnjem tekstu: Zakon).

Analizom podnesene Prijave i priložene dokumentacije utvrđeno je da je ista nepotpuna, stoga je Konkurencijsko vijeće aktom broj UP-03-26-1-024-3/21 od 21.07.2021. godine zatražilo dopunu iste.

Podnositelj prijave je dana 26.07.2021. godine aktom broj UP-03-26-1-024-4/21 zatražio produženje roka za dostavu istog, što je i odobreno aktom broj UP-03-26-1-024-5/21.

Dana 04.08.2021. godine Konkurencijsko vijeće je zaprimilo pod brojem UP-03-26-1-024-6/21 dopunu Prijave, te aktom broj UP-03-26-1-024-7/21 od 06.08.2021. godine zatražilo određena pojašnjenja i dopunu.

Predmetna Prijava je dopunjena podneskom zaprimljenim pod brojem UP-03-26-1-024-8/21 od 11.08.2021. godine, te podneskom broj UP-03-26-1-024-9/21 od 31.08.2021. godine.

Konkurencijsko vijeće aktom broj UP-03-26-1-024-10/21 od 14.09.2021. godine zatražilo dopunu iste, te je Podnositelj prijave istu dopunio podneskom zaprimljenim pod brojem UP-03-26-1-024-11/21 od 17.09.2021. godine i podneskom broj UP-03-26-1-024-12/21 od 22.09.2021. godine.

Po prijemu dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je Prijava kompletna i izdalo Potvrdu o prijemu kompletne i uredne Prijave, sukladno članku 30. stavak (3) Zakona o konkurenciji, dana 27.10.2021. godine, aktom broj UP-03-26-1-024-15/21.

Konkurencijsko vijeće je, sukladno članku 16. stavak (4) Zakona, izdalo Obavijest o dostavljenoj Prijavi broj UP-03-26-1-024-13/21 od dana 06.10.2021. godine, koje je u Nezavisnim novinama objavljeno dana 08.10.2021. godine, i pozvalo sve zainteresirane strane na dostavljanje pisanih komentara o namjeravanoj koncentraciji. Na predmetnu Obavijest nisu dostavljeni komentari zainteresiranih strana.

Podnositelj prijave je naveo, sukladno članku 30. stavak (2) Zakona, da nije podnio niti planira podnijeti Zahtjev za ocjenu koncentracije drugim nadležnim organima za zaštitu konkurencije izvan teritorija Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće u postupku ocjene dopuštenosti predmetne koncentracije je utvrdilo sljedeće činjenice:

Prijava je podnesena u smislu članka 16. stavak (2) Zakona, te uvidom u dostavljenu dokumentaciju utvrđeno je, da je uplaćena administrativna pristojba.

1. Sudionici koncentracije

Sudionici predmetne koncentracije su gospodarski subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo i gospodarski subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo - BS Telecom Solution.

1.1. Gospodarski subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo - Asecco

Asecco SEE Privredno društvo za trgovinu, konsalting i informacioni inženjering d.o.o. Sarajevo je društvo sa ograničenom odgovornošću koje je osnovano sukladno zakonima Bosne i Hercegovine, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrirano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0333-11 sa upisanim osnovnim kapitalom od 132.000,00 KM ("Asecco" ili "Podnositelj prijave").

Asecco je u 100% vlasništvu gospodarskog subjekta ASSECO SOUTH EASTERN EUROPE SPOLKA AKCYJNA (u

daljnjem tekstu: Grupacija Asecco SEE), društva osnovanog sukladno zakonima države Poljske, sa sjedištem u Olchowa 14, Rzeszow-Poljska, registrirano kod okružnog suda u Rzeszowu - Poljska pod brojem 180248803.

Gospodarski subjekt Asecco se bavi poslovnim djelatnostima u okviru šifre djelatnosti - Oblast 62 iz Klasifikacije djelatnosti BiH, odnosno djelatnostima računarskog programiranja, savjetovanja i djelatnostima u svezi s njima.

Gospodarski subjekt Asecco pruža sljedeće usluge i prodaje sljedeće proizvode: kreiranje i implementacija kompletnog centralnog softvera banaka, kreiranje i implementacija posebnih komponenti softvera banke sukladno uslugama i proizvodima koje nudi banka te sukladno zahtjevima regulatornih tijela (Agencija za bankarstvo FBiH i Agencija za bankarstvo RS), održavanje postojećih softvera, dorada postojećih softvera, usluga SaaS (softver kao usluga) - iznajmljivanje softvera.

(..)**..

Asecco obavlja svoju osnovnu poslovnu djelatnost u sjedištu gospodarskog subjekta, kao i u podružnicama koje se nalaze u Tuzli i Banja Luci.

Podnositelj prijave je dio Grupacije Asecco SEE čije sjedište je u Poljskoj, a matična kompanija Asseco South Eastern Europe S.A. Grupacija Asseco SEE, osim Podnosioca prijave, na tržištu Bosne i Hercegovine posluje i putem slijedećih društava:

- Gospodarski subjekt Payten d.o.o. Sarajevo, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrirano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0363-18 ("Payten ") sa upisanim temeljnim kapitalom od 390.288,40 KM i u 100% vlasništvu je gospodarskog subjekta Asseco South Eastern Europe S.A. putem gospodarskog subjekta PAYTEN SPÓŁKA Z OGRANICZONA ODPOWIEDZIALNOSCIA iz Poljske Društvo Payten ima podružnicu u Banja Luci.
- Gospodarski subjekt Monri Group, d.o.o, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrirano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0221-18 sa upisanim temeljnim kapitalom 2.552.579,00 KM ("Monri Group") je u 100% vlasništvu gospodarskog subjekta Payten, i isključivi je vlasnik društva Monri Payments d.o.o. Zagreb, sa sjedištem u Radnička cesta bb, Zagreb, R. Hrvatska;

Oba povezana društva Grupacije Asecco SEE na tržištu Bosne i Hercegovine su aktivna na istom tržištu kao i Podnositelj prijave, odnosno na tržištu računarskog programiranja (šifra djelatnosti - Oblast 62).

Društvo Payten vrši prodaju sljedećih roba i pruža sljedeće usluge: prodaja bankomata i POS uređaja, prodaja prateće opreme i rezervnih dijelova za bankomate i POS uređaje, prodaja softvera za bankomate i POS uređaje, usluge iznajmljivanja bankomata i POS uređaja, usluge održavanja bankomata i POS uređaja i kompletne mreže, usluge dorade postojećih softvera na bankomatima i POS uređajima, E-commerce poslovanje. Klijenti društva Payten su komercijalne banke sa sjedištem na teritoriju cijele Bosne i Hercegovine.

Društvo Monri Group d.o.o. Sarajevo pruža usluge računarskog programiranja za potrebe društva Monri Payments d.o.o, Zagreb čiji klijenti su pravne osobe koje primaju sljedeće usluge: kreiranja i održavanja softvera (virtuelni POS) za plaćanje na prodajnim mjestima na internetu, kreiranja i održavanja softvera za plaćanje na POS uređajima na fizičkim mjestima prodaje (eng. Single POS).

1.2. Gospodarski subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo - BS Telecom Solution - Ciljno društvo

Gospodarski subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo je osnovan sukladno zakonima Bosne i Hercegovine, sa sjedištem u ulici Branilaca Sarajeva broj 20, 71000 Sarajevo, upisano u registar poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0490-12 sa upisanim temeljnim kapitalom od 82.502,71 KM.

BS Telecom Solution je u 100% vlasništvu gospodarskog subjekta BS TS a.s., Mokra 1289/1a, Chodov, 149 00 Prag, R. Češka je upisan u gospodarski registar Općinskog suda u Pragu pod registarskim brojem 05591287 kao dioničko društvo.

Osnovna poslovna djelatnost BS Telecom Solution je računarsko programiranje (sukladno Obavijesti o razvrstavanju pravne osobe prema klasifikaciji djelatnosti KD BiH 2010, šifra djelatnosti: 62,01).

Proizvodi i usluge koje nudi uključuju ITS (softversko rješenje za inteligentne sustave za upravljanje prometom na autoputu i magistralnim putevima), Smart City (softverska rješenja za digitalizaciju servisa u gradovima, npr. pametni parking sustavi pametno upravljanje prometom u gradu, pametni javni prijevoz, itd, Billing (softversko rješenje za obračun i naplatu servisa kao što su telekom usluge, struja, voda itd.), CRM (softversko rješenje za upravljanje podacima o korisnicima usluga), ERP (softversko rješenje za upravljanje poslovnim procesima u kompanijama), BI (softversko rješenje za kreiranje izvješća), IOT (platforma za komunikaciju sa različitim senzorima), SkyTracker (platforma za upravljanje voznim parkom kompanija), F-SMSC (rješenje za slanje, prijam i prosljeđivanje SMS poruka), Medio (centrala za fiksnu telefoniju sa naprednim servisima).

BS Telecom Solution nije vlasnik kapitala niti u jednom drugom društvu, na teritoriju Bosne i Hercegovine ili u inostranstvu.

2. Pravni temelj koncentracije

Uz Prijavu namjere koncentracije je kao pravni temelj dostavljen Memorandumom o razumijevanju zaključen između Podnosioca prijave i društva BS TS a.s Prag, R. Češka dana 01.07.2021. godine, kojim su strane izrazile zajedničku namjeru da zaključe ugovor o kupoprodaji na temelju kojeg bi Podnositelj prijave stekao udjel u Ciljnom društvu odnosno u gospodarskom subjektu BS Telecom Solution udjel koji (..)**.....

Nakon ispunjenja uslova koji su određeni u predmetnom memorandumu, uključujući i dobijanje rješenja Konkurencijskog vijeća BiH kojim se namjeravana transakcija ocjenjuje dozvoljenom, strane su se usaglasile da će implementirati predmetnu transakciju.

Transakcija predstavlja namjeru koncentracije u smislu člana 12. stava 1. tačke b) pod 1) Zakona o konkurenciji, odnosno sticanje kontrole ili prevladavajućeg uticaja jednog ili više gospodarskih subjekata nad drugim gospodarski subjektom ili grupom gospodarskih subjekata, dijelom drugog privrednog subjekta, ili dijelovima drugih gospodarskih subjekata, i to sticanjem većine udjela u osnovnom kapitalu.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće smatra da predložena transakcija predstavlja koncentraciju u smislu člana 12. stav (1) tačka b) pod 1) Zakona o konkurenciji.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku ocjene koncentracije primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o

načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je, na temelju članka 43. stavak (7) Zakona, koristilo sudsku praksu Europskog suda i odluke Europske komisije, kao i kriterije i standarde iz Obavjesti Europske Komisije o izračunu ukupnog prihoda sukladno Uredbi Vijeća (EEZ) broj 4064/89 o kontroli koncentracije gospodarskih subjekata.

4. Obveza prijave koncentracije

Obveza prijave koncentracije gospodarskih subjekata sa sjedištem u Bosni i Hercegovini, u smislu članka 14. stavak (1) pod b) Zakona, u svezi sa člankom 2. Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracije gospodarskih subjekata, postoji ako ukupni godišnji prihod svakog od najmanje dva gospodarska subjekta sudionika koncentracije ostvaren prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznosi najmanje 8.000.000,00 KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udjel na mjerodavnom tržištu veći od 40,00%.

Prema podatcima iz Prijave, ukupni godišnji prihodi gospodarskih subjekata sudionika koncentracije (i njihovih povezanih gospodarskih subjekata), na dan 31. prosinac 2020. godine, kao godini koja prethodi koncentraciji, iznosi:

Tablica 1.

Ukupni prihod (KM)	Grupacija Asecco SEE*	BS Telecom Solution Sarajevo**
	KM	KM
BiH	(..)**	(..)**
Svijet	(..)**	(..)**

Izvor: Podatci iz Prijave o namjeri koncentracije

*konsolidovani

** nekonsolidirani

Napomena: Podnositelj prijave navodi da kada se pripremaju konsolidirana financijska izvješća ista se sačinjavaju sukladno Međunarodnim standardima financijskog izvješćivanja broj 10 - Konsolidirana financijska izvješća. Shodno pravilima, konsolidirana financijska izvješća ne prikazuju prosti prikaz zbroja svih prihoda koja su ostvarila društva koja pripadaju grupaciji. Štaviše, prilikom pripremanja konsolidiranih financijskih izvješća vrši se eliminacija, tj. isključuju se svi prihodi proizišli iz transakcija između povezanih pravnih osoba tj. pravnih osoba koja pripadaju grupaciji.

Godišnji prihodi sudionika koncentracije (Tablica 1.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodanu vrijednost i drugih poreza) koji se odnose na sudionike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine, u smislu članka 9. točka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

Na temelju navedenih podataka sudionici koncentracije su ispunili uvjet ukupnog ostvarenog godišnjeg prihoda, u smislu članka 14. stavak (1) Zakona, te su bili u obvezi podnijeti Prijavu.

5. Mjerodavno tržište koncentracije

Mjerodavno tržište koncentracije, u smislu članka 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u proizvodnom smislu obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uvjetima, imajući u vidu posebno njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe, uvjete prodaje i cijene.

Nadalje prema članku 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u zemljopisnom smislu obuhvata cjelokupnu ili dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojem gospodarski subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini mjerodavnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji

to tržište bitno razlikuje od uvjeta tržišne konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Podnositelj prijave je kao mjerodavno tržište naveo, tržište računarskog programiranja.

Grupacija Asecco SEE je aktivna na tržištu računarskog programiranja. Sva tri društva koja pripadaju ovoj grupaciji (Podnositelj prijave, Payten i Monri Group) aktivni su na istom tržištu.

Nadalje, sva tri navedena društva aktivna su na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine ili putem svojih podružnica ili na način da imaju klijente na teritoriju cijele Bosne i Hercegovine.

Društvo BS Telecom Solution je također aktivno na tržištu računarskog programiranja, te je u pružanju usluga i proizvoda na ovom tržištu, aktivno na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

S obzirom da Podnositelj prijave i povezana društva iz grupacije Asecco SEE, kao i Ciljno društvo, ostvaruju prihode na mjerodavnom proizvodnom tržištu na području cijele Bosne i Hercegovine, kao mjerodavno zemljopisno tržište Podnositelj prijave navodi tržište Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, pod mjerodavnim tržištem predmetne koncentracije, smatrat će se tržište računarskog programiranja na teritoriju Bosne i Hercegovine.

5.1. Analiza relevantnog tržišta koncentracije

Prema podatcima dostavljenim u Prijavi, ukupni zajedničko udjel sudionika koncentracije i njihovih povezanih društava (Tablica 2.) koji su prisutni na tržištu Bosne i Hercegovine:

Tablica 2. Procjena tržišnih udjela učesnika koncentracije i njihovih povezanih društava na mjerodavnom tržištu

	Naziv gospodarskog subjekta	% ukupnih prihoda u djelatnosti prema zadanim kriterijima administrativne jedinice i veličine gospodarskog subjekta
		2020
1	Symphony Group d.o.o. Sarajevo	5,36
2	HUAWEI TECHNOLOGIES d.o.o. Banja Luka	4,55
3	BS TS d.o.o. Sarajevo	3,96
4	NSoft d.o.o. Mostar	3,01
5	ZIRA d.o.o. Sarajevo	2,17
6	Atlantbh d.o.o. Sarajevo	2,14
7	INFOBIP BiH d.o.o. Sarajevo	2,00
8	Virgin Pulse d.o.o. Tuzla	1,90
9	Authority Partners d.o.o. Sarajevo	1,81
10	BOSNIEN BUSINESS SYSTEMS d.o.o. Sarajevo	1,75
11	Comtrade d.o.o. Sarajevo	1,73
12	KLIKA d.o.o. Sarajevo	1,71
13	COMBIS d.o.o. Sarajevo	1,69
14	ASSECO SEE d.o.o. Sarajevo	1,57
15	GLASFASER CONNECT BH d.o.o. Ilidža	1,55
16	Mistral Technologies d.o.o. Sarajevo	1,55
17	MINISTRY OF PROGRAMMING d.o.o. Sarajevo	1,53
18	PAYTEN d.o.o. Sarajevo	1,45
19	Monetize Ad d.o.o. Tuzla	1,37
20	Comtrade System Integration d.o.o. Sarajevo	1,26
21	Monri Group d.o.o. Sarajevo	0,10
22	Ostali (701 gospodarski subjekt)	55,84
23	Ukupno (3+14+18+21)	7,08
24	Ukupno	100%

Izvor: Podatci iz prijave i izvještaja LRC BiS analize za djelatnost računarskog programiranja

U Prijavi je navedeno da kod procjene tržišnih udjela sudionika namjeravane koncentracije i njihovih glavnih tržišnih konkurenata, da su korištena izvješća LRC BIS analize za djelatnost računarsko programiranje (klasifikacija djelatnosti: 620), te da broj kompanija u BiH koje imaju osnovnu šifru djelatnosti 620 je u 2020. godini bio 772, a ukupan prihod od prodaje na ovom tržištu je iznosio 642.173.659 KM.

Nadalje, tabelarni prikaz predstavlja pregled najuspješnijih kompanija po prihodima od temeljne djelatnosti (preuzet iz predmetnog LRC BIS izvještaja), te sadrži popis 21 najuspješnijih kompanija.

Konkurencijsko vijeće, analizom podataka u smislu članka 17. Zakona (posebno strukture relevantnog tržišta, tržišnih učesnika učesnika koncentracije i konkurenata -Tabela 2.), je utvrdio da zajedničko tržišno učesće učesnika koncentracije na relevantnom tržištu računarskog programiranja u Bosni i Hercegovini je znatno ispod tržišnog učesća od 40,0%, u smislu člana 9. Zakona, koji pretpostavlja da gospodarski subjekt može imati dominantni položaj na relevantnom tržištu.

6. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku donošenja Rješenja utvrdilo da na mjerodavnom tržištu djeluje veći broj gospodarskih subjekata koji se bave računarskim programiranjem u Bosni i Hercegovini.

(..)**.....

Konkurencijsko vijeće je analizom mjerodavnih podataka, u smislu članka 17. Zakona, ocijenilo da provođenjem predmetne koncentracije neće doći do narušavanja tržišne konkurencije, odnosno stvaranja ili jačanja vladajuće pozicije sudionike koncentracije.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo dopuštenom predmetnu koncentraciju u smislu članka 18. stavak (2) točka a) Zakona, kao u izreci ovog Rješenja.

7. Administrativna pristojba

Podnositelj prijave na ovo Rješenje, sukladno članku 2. stavak (1) tarifi broj 107. točka d) pod 1) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi s procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", broj 30/06, 18/11 i 75/18), je dužan platiti administrativnu pristojbu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.

Podnositelj prijave je dužan dokaz o obavljenoj uplati administrativne pristojbe dostaviti prije ili prilikom preuzimanja ovog rješenja, sukladno članku 3. st. (1) i (2) pod b) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem.

U slučaju da Podnositelj prijave ne izvrši uplatu administrativne pristojbe, Konkurencijsko vijeće će putem Pravobranilaštva Bosne i Hercegovine zatražiti prinudnu naplatu iste.

8. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objave ovog Rješenja.

Broj UP-03-26-1-024-17/21
28. listopada 2021. godine
Sarajevo

Predsjednik
Dr. sc. **Amir Karalić**, v. r.

Na osnovu člana 25. stav (1) tачка е), člana 42. став (1) тачка д), а у вези са члановима 12., 14., 16. и 18. Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), а рјешавајући по Пријави намјере концентрације

привредног субјекта Асессо SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево заступан по адвокату Дини Дураковић из адвокатског друштва ДМБ ЛЕГАЛ д.о.о. Краља Твртка 6, 71000 Сарајево, запримљеној дана 07.07.2021. године под бројем УП-03-26-1-024-1/21, Конкуренијски савјет Босне и Херцеговине, на 95. (деведесетпетој) сједници одржаној дана 28.10.2021. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

- Оцјењује се допуштеном концентрацијом на тржишту рачунарског програмирања на територији Босне и Херцеговине којом привредни субјекат Асессо SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево куповином (..)** удјела основног капитала стиче контролу над привредним субјектом BS Telecom Solution д.о.о. Сарајево, Друштво за инжењеринг и развој, Бранилаца Сарајева 20, 71000 Сарајево, у смислу члана 12. став (1) тачка б) под 1) Закона о конкуренцији.
- Обавезује се Подносилац пријаве, привредни субјекат Асессо SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево, да уплати административну таксу у укупном износу од 5.000,00 КМ (пет хиљада конвертибилних марака) у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.
- Ово Рјешење о концентрацији се уписује у Регистар концентрација.
- Ово Рјешење је коначно и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкуренијски савјет је дана 07.07.2021. године, запримио под бројем УП-03-26-1-024-1/21 поднесак који се односи на Пријаву намјере концентрације и допуну Пријаве под бројем УП-03-26-1-024-1/21 од 09.07.2021. године која се односи на куповину (..)** привредног субјекта BS Telecom Solution д.о.о. Сарајево, Друштво за инжењеринг и развој, Бранилаца Сарајева 20, 71000 Сарајево од стране привредног субјекта Асессо SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево у смислу члана 12. став (1) тачка б) Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09) (у даљем тексту: Закон).

Анализом поднесене Пријаве и приложене документације утврђено је да је иста непотпуна, стога је Конкуренијски савјет актом број УП-03-26-1-024-3/21 од 21.07.2021. године затражио допуну исте.

Подносилац пријаве је дана 26.07.2021. године актом број УП-03-26-1-024-4/21 затражио продужење рока за доставу истог, што је и одобрено актом број УП-03-26-1-024-5/21.

Дана 04.08.2021. године Конкуренијски савјет је запримио под бројем УП-03-26-1-024-6/21 допуну Пријаве, те актом број УП-03-26-1-024-7/21 од 06.08.2021. године затражио одређена појашњења и допуну.

Предметна Пријава је допуњена поднеском запримљеним под бројем УП-03-26-1-024-8/21 од 11.08.2021. године, те поднеском број УП-03-26-1-024-9/21 од 31.08.2021. године.

Конкуренијски савјет актом број УП-03-26-1-024-10/21 од 14.09.2021. године затражио допуну исте, те је Подносилац пријаве исту допуну поднеском запримљеним под бројем

УП-03-26-1-024-11/21 од 17.09.2021. године и поднеском број УП-03-26-1-024-12/21 од 22.09.2021. године.

По пријему документације Конкуренијски савјет је утврдио да је Пријава комплетна и издао Потврду о пријему комплетне и уредне Пријаве, у складу са чланом 30. став (3) Закона о конкуренцији, дана 27.10.2021. године, актом број УП-03-26-1-024-15/21.

Конкуренијски савјет је, у складу са чланом 16. став (4) Закона, издао Обавјештење о достављеној Пријави број УП-03-26-1-024-13/21 од дана 06.10.2021. године, које је у Независним новинама објављено дана 08.10.2021. године, и позвало све заинтересоване стране на достављање писаних коментара о намјерованој концентрацији. На предметно Обавјештење нису достављени коментари заинтересованих страна.

Подносилац пријаве је навео, у складу са чланом 30. став (2) Закона, да није поднио нити планира поднијети Захтјев за оцјену концентрације другим надлежним органима за заштиту конкуренције изван територије Босне и Херцеговине.

Конкуренијски савјет у поступку оцјене допуштености предметне концентрације је утврдио следеће чињенице:

Пријава је поднесена у смислу члана 16. став (2) Закона, те увидом у достављену документацију утврђено је, да је уплаћена административна такса.

1. Учесници концентрације

Учесници предметне концентрације су привредни субјекат Asesco SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево и привредни субјекат BS Telecom Solution д.о.о. Сарајево, Друштво за инжењеринг, развој и услуге, Бранилаца Сарајева 20, 71000 Сарајево - BS Telecom Solution.

1.1. Привредни субјекат Asesco SEE привредно друштво за трговину, консалтинг и инжењеринг д.о.о., Џемала Биједића 2, Општина Ново Сарајево, 71000 Сарајево - Asesco

Asesco SEE Привредно друштво за трговину, консалтинг и информациони инжењеринг д.о.о. Сарајево је друштво са ограниченом одговорношћу које је основано у складу са законима Босне и Херцеговине, са сједиштем у улици Џемала Биједића 2, 71000 Сарајево, регистровано у регистру пословних субјеката Општинског суда у Сарајеву, под матичним бројем субјекта (МБС): 65-01-0333-11 са уписаним основним капиталом од 132.000,00 КМ ("Asesco" или "Подносилац пријаве").

Asesco је у 100% власништву привредног субјекта ASSECO SOUTH EASTERN EUROPE SPOLKA AKCYJNA (у даљем тексту: Групаација Asesco SEE), друштва основаног у складу са законима државе Пољске, са сједиштем у Олцхова 14, Рзесзов-Пољска, регистровано код окружног суда у Рзесзову - Пољска под бројем 180248803.

Привредни субјекат Asesco се бави пословним дјелатностима у оквиру шифре дјелатности - Област 62 из Класификације дјелатности БиХ, односно дјелатностима рачунарског програмирања, савјетовања и дјелатностима у вези са њима.

Привредни субјекат Asesco пружа следеће услуге и продаје следеће производе: креирање и имплементација комплетног централног софтвера банака, креирање и имплементација посебних компоненти софтвера банке у складу са услугама и производима које нуди банка те у складу са захтјевима регулаторних тијела (Агенција за банкарство ФБиХ и Агенција за банкарство РС), одржавање постојећих софтвера, дорада постојећих софтвера, услуга Саас (софтвер као услуга) - изнајмљивање софтвера.

(..)**..

Asesco обавља своју основну пословну дјелатност у сједишту привредног субјекта, као и у подружницама које се налазе у Тузли и Бања Луци.

Подносилац пријаве је дио Групаације Asesco SEE чије сједиште је у Пољској, а матична компанија Asesco South Eastern Europe S.A. Групаација Asesco SEE, осим Подносиоца пријаве, на тржишту Босне и Херцеговине послује и путем следећих друштава:

- Привредни субјекат Payten д.о.о. Сарајево, са сједиштем у улици Џемала Биједића 2, 71000 Сарајево, регистровано у регистру пословних субјеката Општинског суда у Сарајеву, под матичним бројем субјекта (МБС): 65-01-0363-18 ("Payten ") са уписаним основним капиталом од 390.288,40 КМ и у 100% власништву је привредног субјекта Asesco South Eastern Europe S.A. путем привредног субјекта PAYTEN SPOLKA Z OGRANICZONA ODPOWIEDZIALNOSCIAI из Пољске Друштво Payten има подружницу у Бања Луци.
- Привредни субјекат Monri Group, д.о.о, са сједиштем у улици Џемала Биједића 2, 71000 Сарајево, регистровано у регистру пословних субјеката Општинског суда у Сарајеву, под матичним бројем субјекта (МБС): 65-01-0221-18 са уписаним основним капиталом 2.552.579,00 КМ ("Monri Group") је у 100% власништву привредног субјекта Payten, и искључиви је власник друштва Monri Payments д.о.о. Загреб, са сједиштем у Радничка цеста 66, Загреб, Р. Хрватска;

Оба повезана друштва Групаације Asesco SEE на тржишту Босне и Херцеговине су активна на истом тржишту као и Подносилац пријаве, односно на тржишту рачунарског програмирања (шифра дјелатности - Област 62).

Друштво Payten врши продају следећих роба и пружа следеће услуге: продаја банкомата и ПОС уређаја, продаја пратеће опреме и резервних дијелова за банкомате и ПОС уређаје, продаја софтвера за банкомате и ПОС уређаје, услуге изнајмљивања банкомата и ПОС уређаја, услуге одржавања банкомата и ПОС уређаја и комплетне мреже, услуге дораде постојећих софтвера на банкоматима и ПОС уређајима, Е-commerce пословање. Клијенти друштва Паутен су комерцијалне банке са сједиштем на територији цијеле Босне и Херцеговине.

Друштво Monri Group д.о.о. Сарајево пружа услуге рачунарског програмирања за потребе друштва Monri Payments д.о.о, Загреб чији клијенти су правна лица која примају сљедеће услуге: креирања и одржавања софтвера (виртуелни ПОС) за плаћање на продајним мјестима на интернету, креирања и одржавања софтвера за плаћање на ПОС уређајима на физичким мјестима продаје (енг. Single POS).

1.2. Привредни субјекат BS Telecom Solution д.о.о. Сарајево, Друштво за инжењеринг, развој и услуге, Бранилаца Сарајева 20, 71000 Сарајево - BS Telecom Solution - Циљно друштво

Привредни субјекат BS Telecom Solution д.о.о. Сарајево, Друштво за инжењеринг, развој и услуге, Бранилаца Сарајева 20, 71000 Сарајево је основан у складу са законима Босне и Херцеговине, са сједиштем у улици Бранилаца Сарајева број 20, 71000 Сарајево, уписано у регистар пословних субјеката Општинског суда у Сарајеву под матичним бројем субјекта (МБС): 65-01-0490-12 са уписаним основним капиталом од 82.502,71 КМ.

BS Telecom Solution je u 100% власништву привредnog субјекта BS TS a.s., Мокра 1289/1a, Цховдов, 149 00 Праг, Р. Чешка је уписан у привредни регистар Општинског суда у Прагу под регистарским бројем 05591287 као акционарско друштво.

Основна пословна дјелатност BS Telecom Solution је рачунарско програмирање (у складу са Обавјештењем о разврставању правног лица према класификацији дјелатности КД БиХ 2010, шифра дјелатности: 62,01).

Производи и услуге које нуди укључују ИТС (софтверско рјешење за интелигентне системе за управљање саобраћајем на аутопуту и магистралним путевима), Smart City (софтверска рјешења за дигитализацију сервиса у градовима, нпр. паметни паркинг системи паметно управљање саобраћајем у граду, паметни јавни превоз, итд Billing (софтверско рјешење за обрачун и наплату сервиса као што су телеком услуге, струја, вода итд.), CRM (софтверско рјешење за управљање подацима о корисницима услуга), ERP (софтверско рјешење за управљање пословним процесима у компанијама), БИ (софтверско рјешење за креирање извјештаја), IOT (платформа за комуникацију са различитим сензорима), SkyTracker (платформа за управљање возним парком компанија), F-SMSC (рјешење за слање, пријем и просљеђивање СМС порука), Medio (централна за фиксну телефонију са напредним сервисима).

BS Telecom Solution није власник капитала нити у једном другом друштву, на територији Босне и Херцеговине или у иностранству.

2. Правни основ концентрације

Уз Пријаву намјере концентрације је као правни основ достављен Меморандумом о разумијевању закључен између Подносиоца пријаве и друштва BS TS a.s Праг, Р. Чешка дана 01.07.2021. године, којим су стране изразиле заједничку намјеру да закључе уговор о купопродаји на основу којег би Подносилац пријаве стекао удио у Циљном друштву односно у привредном субјекту BS Telecom Solution удио који (...)***.....

Након испуњења услова који су одређени у предметном меморандуму, укључујући и добијање рјешења Конкурентног савјета БиХ којим се намјеравана трансакција оцјењује дозвољеном, стране су се усагласиле да ће имплементирати предметну трансакцију.

Трансакција представља намјеру концентрације у смислу члана 12. става 1. тачке б) под 1) Закона о конкуренцији, односно стицање контроле или превладавајућег утицаја једног или више привредних субјеката над другим привредним субјектом или групом привредних субјеката, дијелом другог привредног субјекта, или дијеловима других привредних субјеката, и то стицањем већине удјела у основном капиталу.

Слиједом наведеног, Конкурентног савјет сматра да предложена трансакција представља концентрацију у смислу члана 12. став (1) тачка б) под 1) Закона о конкуренцији.

3. Правни оквир оцјене концентрације

Конкурентног савјет је у поступку оцјене концентрације примјенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), те Одлуке о начину подношења пријаве и критеријума за оцјену концентрација привредних субјеката.

Конкурентног савјет је, на основу члана 43. став (7) Закона, користио судску праксу Европског суда и одлуке Европске комисије, као и критеријуме и стандарде из Обавјештења Европске Комисије о израчуна укупног прихода у складу с Уредбом Савјета (ЕЕЗ) број 4064/89 о контроли концентрације привредних субјеката.

4. Обавеза пријаве концентрације

Обавеза пријаве концентрације привредних субјеката са сједиштем у Босни и Херцеговини, у смислу члана 14. став (1) под б) Закона, у вези са чланом 2. Одлуке о начину подношења пријаве и критеријума за оцјену концентрације привредних субјеката, постоји ако укупни годишњи приход сваког од најмање два привредна субјекта учесника концентрације остварен продајом роба и/или услуга на тржишту Босне и Херцеговине износи најмање 8.000.000,00 КМ по завршном рачуну у години која је претходила концентрацији, или ако је њихов заједнички удио на релевантном тржишту већи од 40,00%.

Према подацима из Пријаве, укупни годишњи приходи привредних субјеката учесника концентрације (и њихових повезаних привредних субјеката), на дан 31. децембар 2020. године, као години која претходи концентрацији, износи:

Табела 1.

Укупни приход (КМ)	Групација Asesco SEE*	BS Telecom Solution Сарајево**
	КМ	КМ
БиХ	(..)**	(..)**
Свијет	(..)**	(..)**

Извор: Подаци из Пријаве о намјери концентрације

*консолидовани

** неконсолидовани

Напомена: Подносилац пријаве наводи да када се припремају консолидовани финансијски извјештаји исти се сачињавају у складу са Међународним стандардима финансијског извјештавања број 10 бројем: Консолидовани финансијски извјештаји. Сходно правилима, консолидовани финансијски извјештаји не приказују прости приказ збира свих прихода која су остварила друштва која припадају групацији. Штавише, приликом припремања консолидованих финансијских извјештаја врши се елиминација, тј. искључују се сви приходи произишли из трансакција између повезаних правних лица тј. правних лица која припадају групацији.

Годишњи приходи учесника концентрације (Табела 1.) представљају укупне приходе (без пореза на додану вриједност и других пореза) који се односе на учеснике концентрације на тржишту Босне и Херцеговине, у смислу члана 9. тачка х) Одлуке о начину подношења пријаве и критеријума за оцјену концентрација привредних субјеката.

На основу наведених података учесници концентрације су испунили услов укупног оствареног годишњег прихода, у смислу члана 14. став (1) Закона, те су били у обавези поднијети Пријаву.

5. Релевантно тржиште концентрације

Релевантно тржиште концентрације, у смислу члана 3. Закона, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, чини тржиште одређених производа/услуга које су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у производном смислу обухваћа све производе и/или услуге које потрошачи и/или корисници сматрају међусобно замјенивим, под прихватљивим условима, имајући у виду посебно њихове битне особине, квалитет, уобичајену намјену, начин употребе, услове продаје и цијене.

Надаље према члану 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у географском смислу обухваћа цјелокупну или дио територије Босне и Херцеговине на којем привредни субјект дјелује у продаји и/или куповини релевантног производа под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно

разликује од услова тржишне конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Подносилац пријаве је као релевантно тржиште навео, тржиште рачунарског програмирања.

Групација Asesco SEE је активна на тржишту рачунарског програмирања. Сва три друштва која припадају овој групацији (Подносилац пријаве, Payten и Monri Group) активни су на истом тржишту.

Надаље, сва три наведена друштва активна су на цијелој територији Босне и Херцеговине или путем својих подружница или на начин да имају клијенте на територији цијеле Босне и Херцеговине.

Друштво BS Telecom Solution је такођер активно на тржишту рачунарског програмирања, те је у пружању услуга и производа на овом тржишту, активно на цијелој територији Босне и Херцеговине.

С обзиром да Подносилац пријаве и повезана друштва из групације Asesco SEE, као и Циљно друштво, остварују приходе на релевантном производном тржишту на подручју цијеле Босне и Херцеговине, као релевантно географско тржиште Подносилац пријаве наводи тржиште Босне и Херцеговине.

Слиједом наведеног, под релевантним тржиштем предметне концентрације, сматрат ће се тржиште рачунарског програмирања на територији Босне и Херцеговине.

5.1. Анализа релевантног тржишта концентрације

Према подацима достављеним у Пријави, укупно заједничко учешће учесника концентрације и њихових повезаних друштава (Табела 2.) који су присутни на тржишту Босне и Херцеговине:

Табела 2. Процјена тржишних удјела учесника концентрације и њихових повезаних друштава на релевантном тржишту

	Назив привредног субјекта	% укупних прихода у дјелатности према заданим критеријима административне јединице и величине привредног субјекта 2020
1	Symphony Group д.о.о. Сарајево	5,36
2	HUAWEI TECHNOLOGIES д.о.о. Бања Лука	4,55
3	BS TS д.о.о. Сарајево	3,96
4	NSoft д.о.о. Мостар	3,01
5	ZIRA д.о.о. Сарајево	2,17
6	Atlantbh д.о.о. Сарајево	2,14
7	INFOBIP BiH д.о.о. Сарајево	2,00
8	Virgin Pulse д.о.о. Тузла	1,90
9	Authority Partners д.о.о. Сарајево	1,81
10	BOSNIEN BUSINESS SYSTEMS д.о.о. Сарајево	1,75
11	Comtrade д.о.о. Сарајево	1,73
12	KLIKA д.о.о. Сарајево	1,71
13	COMBIS д.о.о. Сарајево	1,69
14	ASSECO SEE д.о.о. Сарајево	1,57
15	GLASFASER CONNECT BH д.о.о. Илица	1,55
16	Mistral Technologies д.о.о. Сарајево	1,55
17	MINISTRY OF PROGRAMMING д.о.о. Сарајево	1,53
18	PAYTEN д.о.о. Сарајево	1,45
19	Monetize Ad д.о.о. Тузла	1,37
20	Comtrade System Integration д.о.о. Сарајево	1,26
21	Monri Group д.о.о. Сарајево	0,10
22	Остали (701 привредни субјект)	55,84
23	Укупно (3+14+18+21)	7,08
24	Укупно	100%

Извор.: Подаци из пријаве и извјештаја ЛРЦ БиС анализе за дјелатност рачунарско програмирање

У Пријави је наведено да код процјене тржишних удјела учесника намјераване концентрације и њихових главних тржишних конкурената, да су кориштени извјештаји ЛРЦ БИС анализе за дјелатност рачунарско програмирање (класификација дјелатности: 620), те да број компанија у БиХ које имају основну шифру дјелатности 620 је у 2020. години био 772, а укупан приход од продаје на овом тржишту је износио 642.173.659 КМ.

Надаље, табеларни приказ представља преглед најуспјешнијих компанија по приходима од основне дјелатности (преузет из предметног ЛРЦ БИС извјештаја), те садржи попис 21 најуспјешнијих компанија.

Конкуренијски савјет, анализом података у смислу члана 17. Закона (посебно структуре релевантног тржишта, тржишних учешћа учесника концентрације и конкурената - Табела 2.), је утврдио да заједничко тржишно учешће учесника концентрације на релевантном тржишту рачунарског програмирања у Босни и Херцеговини је знатно испод тржишног учешћа од 40,0%, у смислу члана 9. Закона, који претпоставља да привредни субјекат може имати доминантни положај на релевантном тржишту.

6. Оцјена концентрације

Конкуренијски савјет је у поступку доношења Рјешења утврдио да на релевантном тржишту дјелује већи број привредних субјеката који се баве рачунарским програмирањем у Босни и Херцеговини.

(..)**...

Конкуренијски савјет је анализом релевантних података, у смислу члана 17. Закона, оцијенило да провођењем предметне концентрације неће доћи до нарушавања тржишне конкуренције, односно стварања или јачања доминантне позиције учесника концентрације.

Слиједом наведеног, Конкуренијски савјет је оцијенио допуштеном предметну концентрацију у смислу члана 18. став (2) тачка а) Закона, као у диспозитиву овог Рјешења.

7. Административна такса

Подносилац пријаве на ово Рјешење, у складу са чланом 2. став (1) тарифни број 107. тачка д) под 1) Одлуке о висини административних такси у вези с процесним радњама пред Конкуренијским савјетом ("Службени гласник БиХ", број 30/06, 18/11 и 75/18), је дужан платити административну таксу у укупном износу од 5.000,00 КМ у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.

Подносилац пријаве је дужан доказ о обављеној уплати административне таксе доставити прије или приликом преузимања овог рјешења, у складу са чланом 3. ст. (1) и (2) под б) Одлуке о висини административних такси у вези са процесним радњама пред Конкуренијским савјетом.

У случају да Подносилац пријаве не изврши уплату административне таксе, Конкуренијски савјет ће путем Правобранилаштва Босне и Херцеговине затражити принудну наплату исте.

8. Поука о правном лијеку

Против овог Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може покренути управни спор пред судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објаве овог Рјешења.

Број УП-03-26-1-024-17/21
28. октобра 2021. године
Сарајево

Предсједник
Др sc. Амир Каралић, с. р.

Na osnovu člana 25. stav (1) tačka e), člana 42. stav (1) tačka d), a u vezi sa članovima 12., 14., 16. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), a rješavajući po Prijavi namjere koncentracije privrednog subjekta Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo zastupan po advokatu Dini Duraković iz advokatskog društva DMB LEGAL d.o.o. Kralja Tvrtka 6, 71000 Sarajevo, zaprimljenoj dana 07.07.2021. godine pod brojem: UP-03-26-1-024-1/21, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 95. (devedesetpetoj) sjednici održanoj dana 28.10.2021. godine, donijelo je

RJEŠENJE

1. Ocjenjuje se dopuštenom koncentracija na tržištu računarskog programiranja na teritoriji Bosne i Hercegovine kojom privredni subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo kupovinom (..)** udjela osnovnog kapitala stiče kontrolu nad privrednim subjektom BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering i razvoj, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo, u smislu člana 12. stav (1) tačka b) pod 1) Zakona o konkurenciji.
2. Obavezuje se Podnosilac prijave, privredni subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo, da uplati administrativnu taksu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM (pet hiljada konvertibilnih maraka) u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.
3. Ovo Rješenje o koncentraciji se upisuje u Registar koncentracija.
4. Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće je dana 07.07.2021. godine, zaprimilo pod brojem: UP-03-26-1-024-1/21 podnesak koji se odnosi na Prijavu namjere koncentracije i dopunu Prijave pod brojem: UP-03-26-1-024-1/21 od 09.07.2021. godine koja se odnosi na kupovinu (..)**..... privrednog subjekta BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering i razvoj, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo od strane privrednog subjekta Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo u smislu člana 12. stav (1) tačka b) Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09) (u daljem tekstu: Zakon).

Analizom podnesene Prijave i priložene dokumentacije utvrđeno je da je ista nepotpuna, stoga je Konkurencijsko vijeće aktom broj: UP-03-26-1-024-3/21 od 21.07.2021. godine zatražilo dopunu iste.

Podnosilac prijave je dana 26.07.2021. godine aktom broj: UP-03-26-1-024-4/21 zatražio produženje roka za dostavu istog, što je i odobreno aktom broj: UP-03-26-1-024-5/21.

Dana 04.08.2021. godine Konkurencijsko vijeće je zaprimilo pod brojem: UP-03-26-1-024-6/21 dopunu Prijave, te aktom broj: UP-03-26-1-024-7/21 od 06.08.2021. godine zatražilo određena pojašnjenja i dopunu.

Predmetna Prijava je dopunjena podneskom zaprimljenim pod brojem: UP-03-26-1-024-8/21 od 11.08.2021. godine, te podneskom broj: UP-03-26-1-024-9/21 od 31.08.2021. godine.

Konkurencijsko vijeće aktom broj: UP-03-26-1-024-10/21 od 14.09.2021. godine zatražilo dopunu iste, te je Podnosilac prijave istu dopunio podneskom zaprimljenim pod brojem: UP-03-

26-1-024-11/21 od 17.09.2021. godine i podneskom broj: UP-03-26-1-024-12/21 od 22.09.2021. godine.

Po prijemu dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da je Prijava kompletna i izdao Potvrdu o prijemu kompletne i uredne Prijave, u skladu sa članom 30. stav (3) Zakona o konkurenciji, dana 27.10.2021. godine, aktom broj: UP-03-26-1-024-15/21.

Konkurencijsko vijeće je, u skladu s članom 16. stav (4) Zakona, izdalo Obavijest o dostavljenoj Prijavi broj: UP-03-26-1-024-13/21 od dana 06.10.2021. godine, koje je u Nezavisnim novinama objavljeno dana 08.10.2021. godine, i pozvalo sve zainteresovane strane na dostavljanje pisanih komentara o namjeravanoj koncentraciji. Na predmetnu Obavijest nisu dostavljeni komentari zainteresovanih strana.

Podnosilac prijave je naveo, u skladu s članom 30. stav (2) Zakona, da nije podnio niti planira podnijeti Zahtjev za ocjenu koncentracije drugim nadležnim organima za zaštitu konkurencije izvan teritorije Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće u postupku ocjene dopuštenosti predmetne koncentracije je utvrdilo sljedeće činjenice:

Prijava je podnesena u smislu člana 16. stav (2) Zakona, te uvidom u dostavljenu dokumentaciju utvrđeno je, da je uplaćena administrativna taksa.

1. Učesnici koncentracije

Učesnici predmetne koncentracije su privredni subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo i privredni subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo - BS Telecom Solution.

1.1. Privredni subjekt Asecco SEE privredno društvo za trgovinu, konsalting i inženjering d.o.o., Džemala Bijedića 2, Opština Novo Sarajevo, 71000 Sarajevo - Asecco

Asecco SEE Privredno društvo za trgovinu, konsalting i informacioni inženjering d.o.o. Sarajevo je društvo sa ograničenom odgovornošću koje je osnovano u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrovano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0333-11 sa upisanim osnovnim kapitalom od 132.000,00 KM ("Asecco" ili "Podnosilac prijave").

Asecco je u 100% vlasništvu privrednog subjekta ASSECO SOUTH EASTERN EUROPE SPOLKA AKCYJNA (u daljem tekstu: Grupacija Asecco SEE), društva osnovanog u skladu sa zakonima države Poljske, sa sjedištem u Olchowa 14, Rzeszow-Poljska, registrovano kod okružnog suda u Rzeszowu - Poljska pod brojem 180248803.

Privredni subjekt Asecco se bavi poslovnim djelatnostima u okviru šifre djelatnosti - Oblast 62 iz Klasifikacije djelatnosti BiH, odnosno djelatnostima računarskog programiranja, savjetovanja i djelatnostima u vezi sa njima.

Privredni subjekt Asecco pruža sljedeće usluge i prodaje sljedeće proizvode: kreiranje i implementacija kompletnog centralnog softvera banaka, kreiranje i implementacija posebnih komponenti softvera banke u skladu sa uslugama i proizvodima koje nudi banka te u skladu sa zahtjevima regulatornih tijela (Agencija za bankarstvo FBiH i Agencija za bankarstvo RS), održavanje postojećih softvera, dorada postojećih softvera, usluga SaaS (softver kao usluga) - iznajmljivanje softvera.

(..)**...

Asecco obavlja svoju osnovnu poslovnu djelatnost u sjedištu privrednog subjekta, kao i u podružnicama koje se nalaze u Tuzli i Banja Luci.

Podnosilac prijave je dio Grupacije Asecco SEE čije sjedište je u Poljskoj, a matična kompanija Asseco South Eastern Europe

S.A. Grupacija Asseco SEE, osim Podnosioca prijave, na tržištu Bosne i Hercegovine posluje i putem sljedećih društava:

- Privredni subjekt Payten d.o.o. Sarajevo, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrovano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0363-18 ("Payten ") sa upisanim osnovnim kapitalom od 390.288,40 KM i u 100% vlasništvu je privrednog subjekta Asseco South Eastern Europe S.A. putem privrednog subjekta PAYTEN SPÓLKA Z OGRANICZONA ODPOWIEDZIALNOSCIA iz Poljske Društvo Payten ima podružnicu u Banja Luci.
- Privredni subjekt Monri Group, d.o.o, sa sjedištem u ulici Džemala Bijedića 2, 71000 Sarajevo, registrovano u registru poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu, pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0221-18 sa upisanim osnovnim kapitalom 2.552.579,00 KM ("Monri Group") je u 100% vlasništvu privrednog subjekta Payten, i isključivi je vlasnik društva Monri Payments d.o.o. Zagreb, sa sjedištem u Radnička cesta bb, Zagreb, R. Hrvatska;

Oba povezana društva Grupacije Asecco SEE na tržištu Bosne i Hercegovine su aktivna na istom tržištu kao i Podnosilac prijave, odnosno na tržištu računarskog programiranja (šifra djelatnosti - Oblast 62).

Društvo Payten vrši prodaju sljedećih roba i pruža sljedeće usluge: prodaja bankomata i POS uređaja, prodaja prateće opreme i rezervnih dijelova za bankomate i POS uređaje, prodaja softvera za bankomate i POS uređaje, usluge iznajmljivanja bankomata i POS uređaja, usluge održavanja bankomata i POS uređaja i kompletne mreže, usluge dorade postojećih softvera na bankomatima i POS uređajima, E-commerce poslovanje. Klijenti društva Payten su komercijalne banke sa sjedištem na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.

Društvo Monri Group d.o.o. Sarajevo pruža usluge računarskog programiranja za potrebe društva Monri Payments d.o.o. Zagreb čiji klijenti su pravna lica koja primaju slijedeće usluge: kreiranja i održavanja softvera (virtuelni POS) za plaćanje na prodajnim mjestima na internetu, kreiranja i održavanja softvera za plaćanje na POS uređajima na fizičkim mjestima prodaje (eng. Single POS).

1.2. Privredni subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo - BS Telecom Solution – Ciljno društvo

Privredni subjekt BS Telecom Solution d.o.o. Sarajevo, Društvo za inženjering, razvoj i usluge, Branilaca Sarajeva 20, 71000 Sarajevo je osnovan u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine, sa sjedištem u ulici Branilaca Sarajeva broj 20, 71000 Sarajevo, upisano u registar poslovnih subjekata Općinskog suda u Sarajevu pod matičnim brojem subjekta (MBS): 65-01-0490-12 sa upisanim osnovnim kapitalom od 82.502,71 KM.

BS Telecom Solution je u 100% vlasništvu privrednog subjekta BS TS a.s., Mokra 1289/1a, Chodov, 149 00 Prag, R. Češka je upisan u privredni registar Općinskog suda u Pragu pod registarskim brojem 05591287 kao dioničko društvo.

Osnovna poslovna djelatnost BS Telecom Solution je računarsko programiranje (u skladu sa Obavještenjem o razvrstavanju pravnog lica prema klasifikaciji djelatnosti KD BiH 2010, šifra djelatnosti: 62,01).

Proizvodi i usluge koje nudi uključuju ITS (softversko rješenje za inteligentne sisteme za upravljanje saobraćajem na autoputu i magistralnim putevima), Smart City (softverska rješenja za digitalizaciju servisa u gradovima, npr. pametni parking sistemi pametno upravljanje saobraćajem u gradu, pametni javni prevoz,

itd, Billing (softversko rješenje za obračun i naplatu servisa kao što su telekom usluge, struja, voda itd.), CRM (softversko rješenje za upravljanje podacima o korisnicima usluga), ERP (softversko rješenje za upravljanje poslovnim procesima u kompanijama), BI (softversko rješenje za kreiranje izvještaja), IOT (platforma za komunikaciju sa različitim senzorima), SkyTracker (platforma za upravljanje voznim parkom kompanija), F-SMSC (rješenje za slanje, prijem i proslijeđivanje SMS poruka), Medio (centrala za fiksnu telefoniju sa naprednim servisima).

BS Telecom Solution nije vlasnik kapitala niti u jednom drugom društvu, na teritoriji Bosne i Hercegovine ili u inostranstvu.

2. Pravni osnov koncentracije

Uz Prijavu namjere koncentracije je kao pravni osnov dostavljen Memorandumom o razumijevanju zaključen između Podnosioca prijave i društva BS TS a.s Prag, R. Češka dana 01.07.2021. godine, kojim su strane izrazile zajedničku namjeru da zaključe ugovor o kupoprodaji na osnovu kojeg bi Podnosilac prijave stekao udio u Ciljnom društvu odnosno u privrednom subjektu BS Telecom Solution udio koji (...)**.....

Nakon ispunjenja uslova koji su određeni u predmetnom memorandumu, uključujući i dobijanje rješenja Konkurencijskog vijeća BiH kojim se namjeravana transakcija ocjenjuje dozvoljenom, strane su se usaglasile da će implementirati predmetnu transakciju.

Transakcija predstavlja namjeru koncentracije u smislu člana 12. stava 1. tačke b) pod 1) Zakona o konkurenciji, odnosno sticanje kontrole ili prevladavajućeg uticaja jednog ili više privrednih subjekata nad drugim privrednim subjektom ili grupom privrednih subjekata, dijelom drugog privrednog subjekta, ili dijelovima drugih privrednih subjekata, i to sticanjem većine udjela u osnovnom kapitalu.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće smatra da predložena transakcija predstavlja koncentraciju u smislu člana 12. stav (1) tačka b) pod 1) Zakona o konkurenciji.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku ocjene koncentracije primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je, na osnovu člana 43. stav (7) Zakona, koristilo sudsku praksu Evropskog suda i odluke Evropske komisije, kao i kriterije i standarde iz Obavjesti Evropske Komisije o izračunu ukupnog prihoda u skladu s Uredbom Vijeća (EEZ) broj: 4064/89 o kontroli koncentracije privrednih subjekata.

4. Obaveza prijave koncentracije

Obaveza prijave koncentracije privrednih subjekata sa sjedištem u Bosni i Hercegovini, u smislu člana 14. stav (1) pod b) Zakona, u vezi sa članom 2. Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracije privrednih subjekata, postoji ako ukupni godišnji prihod svakog od najmanje dva privredna subjekta učesnika koncentracije ostvaren prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznosi najmanje 8.000.000,00 KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udio na relevantnom tržištu veći od 40,00%.

Prema podacima iz Prijave, ukupni godišnji prihodi privrednih subjekata učesnika koncentracije (i njihovih povezanih privrednih subjekata), na dan 31. decembar 2020. godine, kao godini koja prethodi koncentraciji, iznosi:

Tabela 1.

Ukupni prihod (KM)	Grupacija Asecco SEE*	BS Telecom Solution Sarajevo**
	KM	KM
BiH	(...)**	(...)**
Svijet	(...)**	(...)**

Izvor: Podaci iz Prijave o namjeri koncentracije

*konsolidovani

** nekonsolidovani

Napomena: Podnosilac prijave navodi da kada se pripremaju konsolidovani finansijski izvještaji isti se sačinjavaju u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja broj 10 – Konsolidovani finansijski izvještaji. Shodno pravilima, konsolidovani finansijski izvještaji ne prikazuju prosti prikaz zbira svih prihoda koja su ostvarila društva koja pripadaju grupaciji. Štaviše, prilikom pripremanja konsolidovanih finansijskih izvještaja vrši se eliminacija, tj. isključuju se svi prihodi proizišli iz transakcija između povezanih pravnih lica tj. pravnih lica koja pripadaju grupaciji.

Godišnji prihodi učesnika koncentracije (Tabela 1.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodanu vrijednost i drugih poreza) koji se odnose na učesnike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine), u smislu člana 9. tačka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

Na osnovu navedenih podataka učesnici koncentracije su ispunili uslov ukupnog ostvarenog godišnjeg prihoda, u smislu člana 14. stav (1) Zakona, te su bili u obavezi podnijeti Prijavu.

5. Relevantno tržište koncentracije

Relevantno tržište koncentracije, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u proizvodnom smislu obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uslovima, imajući u vidu posebno njihove bitne osobine, kvalitet, uobičajenu namjenu, način upotrebe, uslove prodaje i cijene.

Nadalje prema članu 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u geografskom smislu obuhvata cjelokupnu ili dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojem privredni subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini relevantnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuje od uslova tržišne konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Podnosilac prijave je kao relevantno tržište naveo, tržište računarskog programiranja.

Grupacija Asecco SEE je aktivna na tržištu računarskog programiranja. Sva tri društva koja pripadaju ovoj grupaciji (Podnosilac prijave, Payten i Monri Group) aktivni su na istom tržištu.

Nadalje, sva tri navedena društva aktivna su na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine ili putem svojih podružnica ili na način da imaju klijente na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.

Društvo BS Telecom Solution je također aktivno na tržištu računarskog programiranja, te je u pružanju usluga i proizvoda na ovom tržištu, aktivno na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

S obzirom da Podnosilac prijave i povezana društva iz grupacije Asecco SEE, kao i Ciljno društvo, ostvaruju prihode na relevantnom proizvodnom tržištu na području cijele Bosne i Hercegovine, kao relevantno geografsko tržište Podnosilac prijave navodi tržište Bosne i Hercegovine.

Sljedom navedenog, pod relevantnim tržištem predmetne koncentracije, smatrat će se tržište računarskog programiranja na teritoriji Bosne i Hercegovine.

5.1. Analiza relevantnog tržišta koncentracije

Prema podacima dostavljenim u Prijavi, ukupno zajedničko učešće učesnika koncentracije i njihovih povezanih društava (Tabela 2.) koji su prisutni na tržištu Bosne i Hercegovine:

Tabela 2. Procjena tržišnih udjela učesnika koncentracije i njihovih povezanih društava na relevantnom tržištu

	Naziv privrednog subjekta	% ukupnih prihoda u djelatnosti prema zadanim kriterijima administrativne jedinice i veličine privrednog subjekta
		2020
1	Symphony Group d.o.o. Sarajevo	5,36
2	HUAWEI TECHNOLOGIES d.o.o. Banja Luka	4,55
3	BS TS d.o.o. Sarajevo	3,96
4	NSoft d.o.o. Mostar	3,01
5	ZIRA d.o.o. Sarajevo	2,17
6	Atlantibh d.o.o. Sarajevo	2,14
7	INFOBIP BiH d.o.o. Sarajevo	2,00
8	Virgin Pulse d.o.o. Tuzla	1,90
9	Authority Partners d.o.o. Sarajevo	1,81
10	BOSNIEN BUSINESS SYSTEMS d.o.o. Sarajevo	1,75
11	Comtrade d.o.o. Sarajevo	1,73
12	KLIKA d.o.o. Sarajevo	1,71
13	COMBIS d.o.o. Sarajevo	1,69
14	ASSECO SEE d.o.o. Sarajevo	1,57
15	GLASFASER CONNECT BH d.o.o. Ilidža	1,55
16	Mistral Technologies d.o.o. Sarajevo	1,55
17	MINISTRY OF PROGRAMMING d.o.o. Sarajevo	1,53
18	PAYTEN d.o.o. Sarajevo	1,45
19	Monetize Ad d.o.o. Tuzla	1,37
20	Comtrade System Integration d.o.o. Sarajevo	1,26
21	Monri Group d.o.o. Sarajevo	0,10
22	Ostali (701 privredni subjekt)	55,84
23	Ukupno (3+14+18+21)	7,08
24	Ukupno	100%

Izvor: Podaci iz prijave i izvještaja LRC BiS analize za djelatnost računarsko programiranje

U Prijavi je navedeno da kod procjene tržišnih udjela učesnika namjeravane koncentracije i njihovih glavnih tržišnih konkurenata, da su korišteni izvještaji LRC BIS analize za djelatnost računarsko programiranje (klasifikacija djelatnosti: 620), te da broj kompanija u BiH koje imaju osnovnu šifru djelatnosti 620 je u 2020. godini bio 772, a ukupan prihod od prodaje na ovom tržištu je iznosio 642.173.659 KM.

Nadalje, tabelarni prikaz predstavlja pregled najuspješnijih kompanija po prihodima od osnovne djelatnosti (preuzet iz predmetnog LRC BIS izvještaja), te sadrži popis 21 najuspješnijih kompanija.

Konkurencijsko vijeće, analizom podataka u smislu člana 17. Zakona (posebno strukture relevantnog tržišta, tržišnih učešća učesnika koncentracije i konkurenata -Tabela 2.), je utvrdio da zajedničko tržišno učešće učesnika koncentracije na relevantnom tržištu računarskog programiranja u Bosni i Hercegovini je znatno ispod tržišnog učešća od 40,0%, u smislu člana 9. Zakona, koji pretpostavlja da privredni subjekat može imati dominantni položaj na relevantnom tržištu.

6. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku donošenja Rješenja utvrdio da na relevantnom tržištu djeluje veći broj privrednih subjekata koji se bave računarskim programiranjem u Bosni i Hercegovini.

(..)**...

Konkurencijsko vijeće je analizom relevantnih podataka, u smislu člana 17. Zakona, ocijenilo da provođenjem predmetne koncentracije neće doći do narušavanja tržišne konkurencije, odnosno stvaranja ili jačanja dominantne pozicije učesnika koncentracije.

Slijedom navedenog, Konkurencijsko vijeće je ocijenilo dopuštenom predmetnu koncentraciju u smislu člana 18. stav (2) tačka a) Zakona, kao u dispozitivu ovog Rješenja.

7. Administrativna taksa

Podnosilac prijave na ovo Rješenje, u skladu sa članom 2. stav (1) tarifni broj 107. tačka d) pod 1) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi s procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", broj 30/06, 18/11 i 75/18), je dužan platiti administrativnu taksu u ukupnom iznosu od 5.000,00 KM u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

Podnosilac prijave je dužan dokaz o obavljenoj uplati administrativne takse dostaviti prije ili prilikom preuzimanja ovog rješenja, u skladu sa članom 3. st. (1) i (2) pod b) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem.

U slučaju da Podnosilac prijave ne izvrši uplatu administrativne takse, Konkurencijsko vijeće će putem Pravobranilaštva Bosne i Hercegovine zatražiti prinudnu naplatu iste.

8. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objave ovog Rješenja. Broj UP-03-26-1-024-17/21

Broj UP-03-26-1-024-17/21

28. oktobra 2021. godine

Sarajevo

Predsjednik

Dr. sc. **Amir Karalić**, s. r.

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

987

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 800/20**, rješavajući apelacije **S. K. i drugih**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik

Miodrag Simović, dopredsjednik

Mirsad Čeman, dopredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Seada Palavrić, sutkinja

Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 16. studenog 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **S. K., N. M. i M. M.**

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. studenog 2019. godine.

Predmet se vraća Vrhovnom sudu Republike Srpske koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Vrhovnom sudu Republike Srpske da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. S. K., N. M. i M. M. (u daljnjem tekstu: prvoapelant, drugoapelantica i trećeapelantica ili apelanti) iz Gradiške, koje zastupa Radovan Janković, odvjetnik iz Gradiške, podnijeli su 28. veljače 2020. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. studenog 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud), Osnovnog suda u Gradišci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i tuženog JP "Autoputevi Republike Srpske" Banja Luka (u daljnjem tekstu: tuženi), kojeg zastupa odvjetnik Boris Stojanović, zatraženo je 5. srpnja 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Okružni sud, Osnovni sud i tuženi su odgovor na apelaciju dostavili u razdoblju od 8. do 19. srpnja 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sažeti na sljedeći način.

5. Presudom Osnovnog suda broj 72 0 P 031376 16 P 2 od 9. ožujka 2018. godine obavezan je tuženi da apelanata nadoknadi štetu – izmaklu dobit u proizvodnji poljoprivrednih kultura za 2012. godinu u iznosu od 9.031,00 KM, te za 2013., 2014. i 2015. godinu u iznosima od po 3.988,00 KM (stavak 1.). Potom, tuženi je obavezan da apelanata na ime trajne nemogućnosti korištenja određenih nekretnina detaljnije navedenih u izreci presude isplati iznos od 27.429,00 KM (stavak 2.), te da im na ime naknade štete na određenom šumskom zemljištu isplati iznos od 6.778,22 KM (stavak 3.) sve sa zakonskom zateznom kamatom, te da im nadoknadi troškove postupka (stavak 4.). U preostalom dijelu tužbeni zahtjev apelanata je odbijen (stavak 5.).

6. U obrazloženju presude Osnovni sud je naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da je prvobitni tužitelj S. K.2 (u daljnjem tekstu: prednik apelanata) bio vlasnik nekretnina koje su mu za potrebe izgradnje autoputa eksproprirane, te da je u konkretnom postupku tražio naknadu štete. Prednik apelanata je tijekom postupka preminuo. Apelanti su nasljednici koji su po osnovi nasljeđa upisani kao suposjednici na spornim parcelama, i to prvoapelant sa 2/4 dijela, a drugoapelantica i trećeapelantica sa po 1/4 dijela. Iz toga proizlazi da se u konkretnom slučaju radi o djeljivoj obligaciji iz članka 412. stavak 3. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) tako da svaki povjeritelj može zahtijevati samo svoj dio potraživanja. Međutim, u konkretnom slučaju apelanti u uređenoj tužbi od 17. listopada 2017. godine nisu zahtijevali svatko svoj dio potraživanja prema suvlasničkom omjeru, već su istaknuli nedjeljivi zahtjev za naknadu štete u ukupnom iznosu od 115.626,00 KM koja im je nastala izgradnjom autoputa, a što je pravo apelanata, te je o takvom zahtjevu i odlučivano. U tom pogledu istaknuto je da su apelanti konačno opredijeljenom tužbom zahtijevali da im tuženi solidarno isplati

naknadu štete – izmaklu dobit u proizvodnji poljoprivrednih kultura, potom određeni iznos zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela, te naknadu štete na parceli koja predstavlja šumu.

7. Osnovni sud je u obrazloženju presude iscrpno pobrojao svjedoke koje je saslušao, naveo okolnosti na koje su svjedočili te materijalne dokaze koje je proveo na glavnoj raspravi. Naime, Osnovni sud je naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da je sporno zemljište apelanata prije izgradnje autoputa bilo obrađivano kao poljoprivredno zemljište. Očevidom na licu mjesta uz prisustvo vještaka (geodetske struke, arhitektonsko-građevinske struke, šumarske struke i vještaka poljoprivredne struke) i njihovim nalazima i mišljenjima utvrđeno je da se određene parcele prednika apelanata nalaze potpuno pod vodom, dok određene parcele nisu bile poplavljene, ali je na njima narasla trska. Na temelju nalaza i mišljenja vještaka građevinsko-arhitektonске struke – oblast hidrotehnike R. S. utvrđeno je da je jedan od glavnih razloga pogoršanja otjecanja površinskih i podzemnih voda, te formiranja močvare na parcelama prednika apelanata upisanim u k. o. Mašići taj što nije izgrađen planirani proput kroz trup autoputa, a što je bilo predviđeno prema studijskoj dokumentaciji odvodnje. S druge strane, uzrok plavljenja parcela upisanih u k. o. Jazovac bilo je odlaganje materijala do njihove parcele prilikom izgradnje autoputa, što je identificirao i vještak geodetske struke, čime je došlo do razlike u visini terena, odnosno do nivelacije terena, što je za posljedicu imalo poremećaj u prirodnom otjecanju površinskih voda. Potom je Osnovni sud naveo da je na temelju nalaza i mišljenja M. M.2, vještaka iz oblasti pedologije (nauke o zemljištu), utvrdio da određene parcele (k. č. broj 1329/2 površine 5461 m² i k. č. broj 1333/2 površine 2376 m², upisane u k. o. Mašići), koje su ranije bile poljoprivredno zemljište, a sada obrasle trskom, rogozom i ostalom močvarnom barskom vegetacijom, zbog takvog stanja više uopće nisu pogodne za poljoprivrednu proizvodnju, odnosno izgubile su vrijednost za poljoprivrednu proizvodnju, te je na njima nemoguća obrada. Prema tome, Osnovni sud je zaključio da je šteta koju zahtijevaju apelanti u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom dijela autoputa.

8. U svezi s dijelom tužbenog zahtjeva kojim su apelanti tražili isplatu naknade štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela, Osnovni sud je naveo da je prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu štete za parcele koje su potpuno uništene i za koje je prednik apelanata 2012. godine saznao da nije moguće da se na tim parcelama uspostavi predašnje stanje. Osnovni sud je naveo da apelantima ne pripada pravo na naknadu štete za izgublenu dobit na ovim parcelama od 2012. godine, već im pripada pravo na naknadu štete zbog uništene stvari, a takvo stajalište zauzeo je Okružni sud u rješenju donesenom u ovom predmetu. Naime, kako je prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu štete za parcele koje su potpuno uništene i za koje je 2012. godine saznao da nije moguće da se na tim parcelama uspostavi predašnje stanje, Osnovni sud je zaključio da apelantima pripada pravo na izgublenu dobit na navedenim parcelama do 2012. godine, a da im od 2012. godine pripada pravo na naknadu štete zbog uništene stvari odnosno zemljišta (čl. 185. i 189. ZOO) u visini tržišne vrijednosti tog zemljišta prema procjeni vještaka, na temelju koje je utvrđen iznos štete od 27.429,00 KM.

9. Odlučujući o prigovoru zastare potraživanja, Osnovni sud je naveo da je taj prigovor ocijenio neutemeljenim za sve vidove štete. Naime, Osnovni sud je naveo da je u konkretnoj parnici u kojoj je prednik apelanata zahtijevao naknadu štete tužba podnesena 7. prosinca 2012. godine. Potom, tužba u pripojenom predmetu broj CMS 31827 podnesena je 31. prosinca 2012. godine, dok je tužba u pripojenom predmetu broj CMS 53971 podnesena 20. studenog 2015. godine, tako da je podnošenjem tužbi u navedenim predmetima prekinuta zastara. Iz tužbe koja je podnesena 31. prosinca 2012. godine (CMS 31827) proizlazi da je

prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu izmakle koristi, naknadu štete za uništene parcele i naknadu štete nastale na šumskom zemljištu odnosno šumi, navodeći da su parcele potpuno poplavljene tijekom cijele godine, te da je šteta nastupila i na parcelama koje su u naravi šuma, pa je u tužbenom zahtjevu zahtijevao na ime naknade štete za svaku godinu po 30.000,00 KM, odnosno ukupno 90.000,00 KM. S obzirom na to, Osnovni sud je zaključio da nije nastupila zastara zahtjeva za naknadu štete za uništene parcele, iako su apelanti tu štetu precizno opredijelili u podnesku od 24. travnja 2017. godine, nakon što je vještak procijenio njihovu vrijednost. Prema tome, kako je ta tužba podnesena 2012. godine, a s obzirom na to da apelanti tužbom zahtijevaju naknadu štete u iznosu od 90.000,00 KM, to proizlazi da je prigovor zastare neutemeljen jer šteta zastarijeva u zastarom roku od tri godine kako je to propisano odredbom članka 376. ZOO.

10. Presudom Okružnog suda broj 72 0 P 031376 18 Gž 2 od 25. siječnja 2019. godine žalbe stranaka su djelomično uvažene i presuda Osnovnog suda je preinačena tako što je tuženi obvezan apelantima na ime izmakle dobiti u proizvodnji poljoprivrednih kultura zbog nemogućnosti korištenja određenih parcela za razdoblje od 2010. do 2015. godine isplatiti iznose od po 7.532,00 KM za svaku godinu sa zakonskom zateznom kamatom, dok su zahtjevi apelanata za isplatu izmakle dobiti preko dosuđenog iznosa odbijeni. Potom, prvostupajnska presuda je preinačena tako što je tuženi obvezan apelantima na ime štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela isplatiti iznos od 25.154,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom, dok je odbijen zahtjev apelanata preko dosuđenog iznosa. Naposljetku, navedenom presudom odbijen je zahtjev apelanata kojim su tražili da im tuženi na ime štete na šumskom zemljištu isplati iznos od 6.778,22 KM sa zakonskom zateznom kamatom.

11. Okružni sud je, između ostalog, naveo da je pravilan zaključak prvostupajnskog suda da zahtjev za naknadu štete na ime izgubljene dobiti zbog nemogućnosti korištenja predmetnih nekretnina u poljoprivredne svrhe nije zastario, na temelju odredbe članka 376. ZOO. Naime, iz stanja predmetnog spisa proizlazi da je prednik apelanata tužbu u konkretnoj parnici podnio 6. prosinca 2012. godine, te da je u toj tužbi zahtijevao naknadu izgubljene dobiti za 2010., 2011. i 2012. godinu, te naknadu štete zbog nemogućnosti korištenja parcela. Potom, prednik apelanata je 31. prosinca 2012. godine podnio tužbu koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 031827 12 P. U toj tužbi je u činjeničnim navodima naveo da je izgradnjom autoputa došlo do određenih poremećaja u otjecanju površinskih voda obližnje rijeke i njezinih pritoka koje su u neposrednoj blizini njegovih nekretnina, na način da je došlo do plavljenja parcela koje su obrađive. Okružni sud je dalje naveo da je tužbom od 20. studenog 2015. godine koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 053971 15 P prednik apelanata zahtijevao naknadu štete u vidu izgubljene dobiti, a u činjeničnim navodima tužbe nije naveo da koje parcele zahtijeva izgublenu dobit, s tim što u tužbi navodi da mu je kao posljedica izgradnje autoputa poplavljeno gotovo dva hektara zemljišta. U konkretnom slučaju uzrok nastanka štete je građevina, autoput, čiji je investitor odnosno osoba koja gazduje građevinom tuženi. Navedeno je da je prednik apelanata u svom iskazu, koji je pročitao tijekom prvostupajnskog postupka, izjavio da od 2009. godine ne obrađuje svoju zemlju, odnosno ne bavi se poljoprivredom, ali da je, kako je obrazložio Okružni sud, za posljedice da više neće moći koristiti svoje nekretnine u svrhe u koje ih je koristio prije početka gradnje autoputa mogao znati od onog trenutka kada je završena gradnja autoputa, potpuno ili u određenoj fazi, i on pušten u uporabu. To je trenutak kada je imao saznanje da uzrok koji je doveo do plavljenja njegovih nekretnina od strane graditelja i investitora građevine neće biti otklonjen. Iz navedenih razloga apelanti su tužbe za naknadu štete podnijeli u objektivnom roku od

pet godina iz članka 376. ZOO, a ovo posebno kada se ima u vidu da je općepoznata činjenica da je predmetni autoput otvoren za promet 2012. godine.

12. Odlučujući o naknadi štete koja je tražena na ime trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela, Okružni sud je naveo da je prvostupanjsku presudu preinačio cijeneći nalaz i mišljenje vještaka R. S. koji se u svom nalazu izjasnio da su predmetne parcele potpuno poplavljene, odnosno da je na određenim dijelovima predmetnih parcela izrasla barska trava, te da prednik apelanata nije mogao te parcele ni koristiti u poljoprivredne svrhe. Ovakva utvrđenja vještaka je potvrdio i vještak poljoprivredne struke koji se bavi oblašću ispitivanja kvalitete zemljišta. Kako je na predmetnim parcelama nastupila trajna nemogućnost korištenja, a koja je u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom autoputa, to je utemeljen zahtjev apelanata da za predmetne parcele zahtijevaju potpunu naknadu jer nema ekonomske opravdanosti za izgublenu dobit. U svezi s tim, Okružni sud je naveo da se o pravu na naknadu štete treba odlučiti prema odredbama čl. 185. i 189. ZOO s obzirom na to da uspostava ranijeg stanja na parcelama nije moguća. Kako je na predmetnim parcelama nastupila trajna nemogućnost korištenja, što je u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom autoputa, to je utemeljen zahtjev apelanata da za predmetne parcele zahtijevaju potpunu naknadu jer nema ekonomske opravdanosti za izgublenu dobit. U svezi s visinom naknade štete, Okružni sud je naveo da nema ekonomske opravdanosti dosuđivati izgublenu dobit za sve godine koje su bile navedene u prvostupanjskoj presudi, zbog čega se od tržišne vrijednosti ima oduzeti ranije dosuđeni iznos po toj osnovi od 5.839,00 KM, što iznosi 25.153,50 KM, koji je iznos dosuđen apellantima u skladu s odredbom članka 189. stavak 2. i članka 277. ZOO.

13. Presudom Vrhovnog suda broj 72 0 P 031376 19 Rev od 27. studenog 2019. godine revizija tuženog je djelomično usvojena i presude Okružnog i Osnovnog suda preinačene u dijelu kojim je tuženi obavezan apellantima na ime naknade štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela isplatiti iznos od 27.429,00 KM, te je taj tužbeni zahtjev odbijen. Istom presudom odbačena je revizija apelanata.

14. U obrazloženju presude Vrhovni sud je prvenstveno ukazao da apeliti pravodobno izjavljenom revizijom pobijaju drugostepenu presudu "iz razloga pogrešne primjene materijalnog prava". Odlučujući o dozvoljenosti revizije apelanata, Vrhovni sud je najprije naveo sadržaj članka 237. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) kojim su propisani uvjeti za dozvoljenost revizije. Potom je Vrhovni sud istaknuo da se kao vrijednost predmeta spora uzima u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva (članak 316. stavak 2. ZPP), dok se kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju u obzir pri određivanju vrijednosti spora ako ne čine glavni zahtjev (stavak 3.). Vrhovni sud je dalje naveo da su apeliti u ovom sporu formalni suparničari u smislu članka 362. stavak 1. točka 2. ZPP. Oni su nasljednici predmetnih nekretnina iza svog prednika, i to prvoapellant sa 2/4 dijela, a drugoapellantica i trećeapellantica sa po 1/4 dijela. Predmet spora su njihovi zahtjevi za naknadu štete koji se temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, za koje postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svakog od apelanata, kao i za tuženog. Kod formalnog aktivnog suparničarstva svaki od tužitelja kao suparničar je samostalna stranka u parnici i u odnosu na svakog od formalnih suparničara sud može posebno odlučivati. Procesno-pravni institut formalnog suparničarstva ustanovljen je prvenstveno zbog procesne ekonomije da bi se proveo racionalniji, brži i jeftiniji postupak. Te okolnosti upućuju na zaključak da se vrijednost predmeta spora, kada postoji formalno aktivno suparničarstvo, u smislu članka 318. ZPP, određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva, a ne njihovog zbroja. U svezi s tim, Vrhovni sud je naveo da apeliti u konkretnom slučaju

traže da im tuženi po svim vidovima štete plati ukupan iznos od 115.626,22 KM. Radi se o djeljivoj obvezi sa više povjeritelja u smislu odredbe članka 412. ZOO, pa svakom od apelanata pripada određeni iznos naknade koji traže, prema suvlasničkom dijelu svakog od njih. Tako prvoapellant potražuje ukupno 57.813,11 KM, a drugoapellantica i trećeapellantica po 28.906,55 KM. Drugostupanjskom presudom apellantima je dosuđeno ukupno 70.346,50 KM po svim vidovima štete, a zahtjev je odbijen u iznosu od 45.279,72 KM. To znači da pobijani novčani dio pravomoćne odluke pojedinačno za svakog od apelanata iznosi: za prvoapellanta 22.639,50 KM, a za drugoapellanticu i trećeapellanticu po 11.319,75 KM, što je manje od propisanog cenzusa za dozvoljenost revizije od 30.000,00 KM, pa revizija apelanata iz tog razloga nije dozvoljena. Pored navedenog, Vrhovni sud je naveo da u konkretnom slučaju apeliti nisu podnijeli reviziju u smislu odredbe članka 237. stavak 3. ZPP, niti je revizija sačinjena u skladu sa stavkom 4. istog članka, pa nije bilo mjesta odlučivanju o reviziji apelanata ni po toj osnovi.

15. Odlučujući o prigovoru tuženog o zastari potraživanja, Vrhovni sud je naveo da je taj prigovor djelomično utemeljen. U svezi s tim, Okružni sud je naveo da je prednik apelanata podnio tužbu 6. prosinca 2012. godine (predmet broj 72 0 P 031376 12 P) kojom je zahtijevao izgublenu dobit zbog nemogućnosti korištenja parcela (k. č. br. 1329/2 i 1333/2) za 2010., 2011. i 2012. godinu. Prednik apelanata je također 31. prosinca 2012. godine podnio tužbu, koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 031827 12 P, kojom je zahtijevao izgublenu dobit zato što je izgradnjom autoputa došlo do određenih poremećaja u otjecanju površinskih voda i njezinih pritoka i plavljenja drugih parcela koje su obradive. U tužbi koja je podnesena 20. studenog 2015. godine i zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 053971 15 P prednik apelanata je zahtijevao naknadu štete u vidu izgubljene dobiti za 2013., 2014. i 2015. godinu. Rješenjem prvostupanjskog suda od 16. studenog 2016. godine spojene su parnice 72 0 P 031827 12 P, 72 0 P 053971 15 P i 72 0 P 031376 16 P radi zajedničkog raspravljanja i postupak nastavljen pod poslovnim brojem 72 0 P 031376 16 P 2. Međutim, tužbeni zahtjev apelanata za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela u iznosu od 39.185,00 KM prvi put je postavljen u podnesku od 24. travnja 2017. godine. S obzirom na to, nastupila je zastarjelost potraživanja u smislu odredbe članka 376. stavak 1. ZOO jer je u postupku utvrđeno da je prednik apelanata saznao za ovu štetu 2012. godine, kada je vještak građevinske struke u nalazu i mišljenju od 25. rujna 2012. godine (predmet 72 0 P 014032 14 P 2 koji je pravomoćno okončan) iznio takvo stajalište. U svezi s tim je također ukazano da je i sam prednik apelanata u činjeničnim navodima tužbe u predmetu 72 0 P 031827 12 P istaknuo da su mu već 2009. godine prilikom izgradnje autoputa tokom cijele godine potpuno poplavljene parcele k. č. br. 1392/2 i 1333/2 na kojima je formirano jezero.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacija

16. Apeliti smatraju da im je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

17. Obrazlažući navode o povredi prava na koja su se pozvali, apeliti prvenstveno tvrde da im je Vrhovni sud povrijeđeno pravo na pravično suđenje kada ih je tretirao kao formalne suparničare. U tom pogledu, apeliti tvrde da je nesporno da je na tužiteljskoj strani u ovom predmetu bio jedan tužitelj koji je tijekom postupka preminuo i umjesto njega su u parnicu stupili apeliti po osnovi nasljeđivanja. Također je nesporno da sporne nekretnine predstavljaju jednu cjelinu i da

parnične stranke nisu izvršile diobu nekretnina, te da su apelanti, a prije njih njihov prednik, zajednički podnijeli više tužbi protiv tuženog. Apelanti, također, tvrde da je prvostupajni sud, cijeneći da se radi o materijalnim suparničarima, donio rješenje od 16. studenog 2016. godine o spajanju predmeta radi vođenja jedinstvenog postupka. Prema tome, apelanti smatraju da su oni materijalni suparničari jer su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici, a njihova prava i obveze proistječu iz iste činjenične i pravne osnove, te da je Vrhovni sud, tretirajući ih kao formalne suparničare i odbacujući reviziju, povrijedio njihovo pravo na pravično suđenje.

18. Apelanti također smatraju da im je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog proizvoljnog zaključka Vrhovnog suda da su apelanti podnijeli zahtjev za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela nakon isteka roka zastare potraživanja. U svezi s tim apelanti smatraju da je pogrešan zaključak da su za štetu saznali 25. rujna 2012. godine, što proizlazi iz nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke. Naime, apelanti smatraju da je postojala i da sada postoji mogućnost da bi se plavljenje njihovog zemljišta moglo riješiti da je u trupu autoputa iskopan propusni tunel koji bi odveo višak vode, te su apelanti očekivali da će tuženi sagraditi projektirani propust. Također, apelanti smatraju da su u tužbi koja je podnesena 31. prosinca 2012. godine u predmetu CMS 31827 tražili na ime naknade štete za svaku godinu po 30.000,00 KM, pa s obzirom na to da je postupak i dalje tekao i rok zastare je bio prekinut, to se ne može govoriti da je precizirani podnesak od 24. travnja 2017. godine podnesen nakon isteka roka zastare.

b) Odgovori na apelaciju

19. Vrhovni sud je naveo da u svemu ostaje pri razlozima danim u obrazloženju osporene odluke, te smatra da ne stoje navodi apelanata o povredi prava na koja se pozivaju u apelaciji, zbog čega predlaže da se apelacija odbije kao neutemeljena.

20. Okružni sud je naveo da su neutemeljeni navodi da je donošenjem drugostupajne presude došlo do povrede prava na pravično suđenje, jer u apelaciji nisu navedeni razlozi u čemu se sastoji povreda njihovog prava u postupku pred tim sudom.

21. Osnovni sud je naveo da kod činjenice da su se o pravilnosti prvostupajne presude izjasnili Okružni sud i Vrhovni sud, smatra da bi bilo suprotno odredbama zakona da se taj sud kao prvostupajski izjašnjava i komentira odluke koje su donijeli ti sudovi postupajući po izjavljenim pravnim lijekovima.

22. Tuženi je naveo da je Vrhovni sud jasno obrazložio zauzeto stajalište da su apelanti formalni suparničari jer su njihovi zahtjevi za naknadu štete utemeljeni na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi. Prema stajalištu tuženog, ne mijenja ništa na stvari to što su apelanti suvlasnici nekretnina koje nisu fizički podijeljene, jer je svatko od njih mogao i samostalno podnijeti tužbu sa zahtjevom za naknadu štete proporcionalno svom suvlasničkom dijelu i voditi parnicu neovisno o ostalim suvlasnicima, a zajedno su je vodili zbog procesne ekonomičnosti. Također, tuženi smatra da njihovo pravo na pravično suđenje nije povrijeđeno ni odlukom Vrhovnog suda da je nastupila zastara potraživanja za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela. U tom pogledu, tuženi tvrdi da su se tužbe prednika apelanata od 7. i 31. prosinca 2012. godine i 20. studenog 2015. godine izričito odnosile na naknadu izgubljene koristi uslijed nemogućnosti obrađivanja zemljišta, a ne na naknadu za uništenu stvar. Prema tome, kako je u članku 388. ZOO propisano da se tijekom zastarjelosti prekida podnošenjem tužbe radi utvrđivanja, osiguravanja ili ostvarivanja potraživanja, te da se u konkretnom slučaju nije radilo o istom potraživanju, ne može se smatrati da je potraživanje u tužbama koje se odnose na isto zemljište došlo do prekida tijekom zastarijevanja.

V. Relevantni propisi

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – odluka USRS, 45/09 – odluka USRS, 49/09 i 61/13)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (3)

Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka u pogledu materijalnog prava.

Član 7. stav (1)

Stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvedu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 123.

Svaka stranka dužna je da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 231.

U obrazloženju presude odnosno rješenja drugostepeni sud će ocijeniti žalbene navode koji su od odlučnog značaja.

1. Revizija

Član 237. st. (1) i (2)

Stranke mogu izjaviti reviziju protiv pravosnažne presude donesene u drugom stepenu u roku od 30 dana od dana dostavljanja prepisa presude, a u privrednim sporovima u roku od 15 dana.

Revizija nije dozvoljena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi 30.000 KM, a u privrednim sporovima 50.000 KM.

Član 318.

Ako jedna tužba protiv istog tuženog obuhvata više zahtjeva koji se zasnivaju na istom činjeničnom i pravnom osnovu, vrijednost se određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva.

Ako zahtjevi u tužbi proizlaze iz raznih osnova, ili su istaknuti protiv više tuženih, vrijednost se određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva.

SUPARNIČARI

Član 362. stav (1)

Više lica mogu jednom tužbom tužiti, odnosno biti tuženi (suparničari):

1) ako su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova (materijalni suparničari);

2) ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obaveze iste vrste koji se zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu, i ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari);

3) ako je to drugim zakonom određeno.

Član 365.

Svaki suparničar je u parnici samostalna stranka i njegove radnje ili propuštanja ne koriste niti štete drugim suparničarima.

Član 366.

Ako se po zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima (jedinstveni suparničari), smatraju se oni kao jedna parnična stranka, tako da se u slučaju ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju, dejstvo parničnih radnji koje su izvršili drugi suparničari proteže i na one koji te radnje nisu preduzeli.

24. Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Osnovi odgovornosti

Član 154.

(1) *Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.*

(2) *Za štetu od stvari, ili delatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.*

(3) *Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.*

Uspostavljanje ranijeg stanja i naknada u novcu

Član 185.

(1) *Odgovorno lice dužno je uspostaviti stanje koje je bilo pre nego što je šteta nastala.*

(2) *Ukoliko uspostavljanje ranijeg stanja ne uklanja štetu potpuno, odgovorno lice dužno je za ostatak štete dati naknadu u novcu.*

(3) *Kad uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće, ili kad sud smatra da nije nužno da to učini odgovorno lice, sud će odrediti da ono isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete.*

(4) *Sud će dosuditi oštećeniku naknadu u novcu kad on to zahteva, izuzev ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje ranijeg stanja.*

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) *Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.*

(2) *Visina naknade štete određuje se prema cenama u vreme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.*

(3) *Pri oceni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje sprečeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.*

(4) *Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim delom učinjenim sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrednosti koju je stvar imala za oštećenika.*

Potpuna naknada

Član 190.

Sud će, uzimajući u obzir i okolnosti koje su nastupile posle prouzrokovanja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u ono stanje u kome bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) *Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.*

(2) *U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za pet godina od kad je šteta nastala.*

(3) *Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vreme određeno za zastarelost te obaveze.*

Deljenje obaveze i potraživanja

Član 412.

(1) *Obaveza je deljiva ako se ono što se duguje može podeliti i ispuniti u delovima koji imaju ista svojstva kao i celi predmet, i ako ono tom podelom ne gubi ništa od svoje vrednosti, inače obaveza je nedeljiva.*

(2) *Kad u nekoj deljivoj obavezi ima više dužnika, obaveza se deli među njima na jednake delove, ako nije određena drukčija podela, i svaki od njih odgovara za svoj deo obaveze.*

(3) *Kad u nekoj deljivoj obavezi ima više poverilaca, potraživanje se deli među njima na jednake delove, ako nije što drugo određeno, i svaki poverilac može zahtevati samo svoj deo potraživanja.*

VI. Dopustivost

25. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da apelanti osporavaju Presudu Vrhovnog suda broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. studenog 2019. godine, protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova. Imajući u vidu da je osporena presuda Vrhovnog suda dostavljena punomoćniku apelanata 20. siječnja 2020. godine, a da je apelacija podnesena 28. veljače 2020. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

28. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelanti smatraju da im je osporenim presudom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

30. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

31. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. [...]

32. Ustavni sud podsjeća da se, prema ustaljenoj praksi Ustavnog suda i Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjuje na postupke čiji je ishod odlučujući za utvrđivanje građanskih prava i obveza. Pored toga, uvjet za primjenjivost članka 6. stavak 1. Europske konvencije je da u konkretnom postupku postoji spor oko utvrđivanja građanskih prava i obveza. U konkretnom slučaju predmetni parnični postupak se vodio radi naknade štete na nekretninama koje su u suvlasništvu apelanata, dakle predmet je građanskopravne naravi, te stoga proizlazi da je članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjiv na konkretan

slučaj. Prema tome, Ustavni sud će ispitati je li postupak pred sudom bio pravičan onako kako to zahtijeva članak II/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 6. stavak 1. Europske konvencije.

33. Navodi apelantata o kršenju prava na pravično suđenje u biti se temelje na tvrdnjama da je u osporenoj odluci proizvoljno primijenjeno procesno i materijalno pravo.

34. Razmatrajući navode apelantata kojima ukazuju na proizvoljnost u primjeni procesnog prava prilikom odbacivanja njihove revizije, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud svoju odluku temeljio na odredbama članka 237. stavak 2. ZPP kojim je propisano da revizija nije dopuštena ako vrijednost osporavanog dijela pravomoćne presude ne prelazi 30.000,00 KM. Naime, Vrhovni sud je utvrdio da su apelanti formalni suparničari jer se njihovi zahtjevi za naknadu štete temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi. Dalje, Vrhovni sud je istaknuo da je kod formalnog suparničarstva svaki od tužitelja samostalna stranka i u odnosu na svakog suparničara sud može posebno odlučivati. S obzirom na to, Vrhovni sud je, imajući u vidu suvlasničke udjele, izračunao iznose pobijanog dijela pravomoćne presude za svakog od apelantata, te je zaključio da su oni pojedinačno manji od 30.000,00 KM, zbog čega revizija nije dopuštena.

35. Ustavni sud zapaža da iz sadržaja odredbe članka 237. stavak 2. ZPP u svezi sa člankom 362. stavak (1) točka b) ZPP nije sporno da se, u slučaju kada se utvrdi da su stranke formalni suparničari, dopuštenost revizije cijeni s obzirom na vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude svakog pojedinog suparničara, a ne prema njihovom zbroju (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti broj AP 1941/10 od 12. lipnja 2013. godine, točka 6. i broj AP 2960/19 od 7. travnja 2021. godine, točka 4., dostupne na www.ustavnisud.ba). Međutim, sporno je pravno pitanje može li se navedeno stajalište primijeniti i u slučaju materijalnih suparničara, na koje okolnosti apelanti ukazuju. U skladu s tim, polazeći od zaključaka Vrhovnog suda i navoda apelantata, Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju prilikom odlučivanja o dopuštenosti revizije u smislu članka 237. stavak 2. ZPP odlučujuće bilo utvrditi imaju li apelanti status formalnih ili materijalnih suparničara. Ustavni sud zapaža da je razliku između formalnih i materijalnih suparničara napravio zakonodavac u odredbama članka 362. stavak 1. toč. 1) i 2) ZPP. Prema tim odredbama, materijalno suparničarstvo postoji ako su stranke na aktivnoj ili pasivnoj strani, u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obveze proistječu iz iste činjenične i pravne osnove. S druge strane, formalno suparničarstvo postoji ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obveze iste vrste koji se temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, i ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari). Dakle, iz zakonske definicije navedenih oblika suparničarstva proizlazi da se oni razlikuju s obzirom na kvalitetu i intenzitet stvarne i pravne veze parničnih stranaka s obzirom na činjenični i pravni predmet spora.

36. Vraćajući se na pojam materijalnih suparničara, Ustavni sud zapaža da iz zakonske definicije materijalnog suparničarstva proizlazi da se ono pojavljuje u dva temeljna oblika koja u određenim slučajevima mogu i koincidirati, odnosno kao materijalno suparničarstvo iz pravne zajednice i materijalno suparničarstvo iz iste činjenične i pravne osnove. Dakle, materijalno suparničarstvo postoji kada se sudionici procesnog odnosa nalaze u svojevrsnoj pravnoj zajednici pod kojom se podrazumijeva specifičan pravni odnos koji karakterizira zajedništvo njegovih sudionika s obzirom na prava i obveze koje čine sadržaj tog pravnog odnosa. Tako se u praksi navodi da pravna zajednica koju ima u vidu odredba članka 362. stavak 1. točka 1) ZPP postoji kada je to zakonom određeno, kao na primjer u slučaju suvlasništva, zajedničkog vlasništva, ortakluka,

nasljedničke zajednice, solidarne odgovornosti i slično. Prema tome, suparničarstvo iz pravne zajednice će postojati uvijek i neovisno o parnici ako je više osoba prema predmetu spora u položaju zajedničara na stvari, suvlasnika, sukorisnika stvari ili prava, nasljednika u pogledu zaostavštine, solidarnih povjeritelja ili dužnika u pogledu predmeta solidarne obveze i slično. Osim navedenog, Ustavni sud zapaža da materijalno suparničarstvo postoji i kada prava i obveze suparničara proistječu iz iste činjenične i pravne osnove (*idem factum-idem ius*), odnosno ono postoji kada se prava i obveze s obzirom na koje su suparničari istaknuli svoje zahtjeve, ili s obzirom na koje su oni istaknuti protiv njih, temelje na istom pravno generativnom činjeničnom stanju i kada se o njima treba odlučiti primjenom istog pravnog pravila. Pri tome je bitno ukazati da činjeničnu osnovu tužbenog zahtjeva predstavlja određeni životni događaj na kojem tužitelj temelji neko pravo, tj. obvezu koja je predmet spora, dok je pravna osnova pravna kvalifikacija određenih činjenica, primjena odgovarajućih pravnih normi na te činjenice iz kojih za stranku proizlaze određena prava i obveze.

37. S druge strane, Ustavni sud zapaža da se kod formalnih suparničara radi o procesnoj zajednici u kojoj se na strani tužitelja, tuženih ili na obje strane pojavljuje veći broj osoba, ali koje, u odnosu na predmet spora, nisu u pravnoj zajednici, niti njihova prava i obveze proistječu iz iste činjenične ili pravne osnove. Izvan parničnog postupka između tih osoba zajednica ustvari i ne postoji. Zakonske pretpostavke za zasnivanje te vrste suparničarstva moraju se kumulativno ispuniti, a to su: 1) da su u odnosu na sve suparničare predmet spora zahtjevi odnosno obveze iste vrste, što s aspekta građanskog materijalnog prava znači da postoje potraživanja (npr. naknade štete) odnosno obveze (novčane obveze iste vrste); 2) da se ti zahtjevi odnosno obveze temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj ili pravnoj osnovi, što znači da se kod formalnih suparničara ne radi o istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi kao u slučaju materijalnog suparničarstva, pa je za zasnivanje ove vrste suparničarstva dovoljno da se u konkretnom slučaju radi o bitno istovrsnim tipovima, oblicima činjeničnog stanja na koje će se primijeniti bitno istovrsna pravna norma; te 3) da je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki zahtjev i za svakog tuženog.

38. Dovodeći navedena pojmovna određenja materijalnih i formalnih suparničara u vezu s okolnostima konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da okolnosti na koje apelanti ukazuju, odnosno da su u konkretnom parničnom postupku sudjelovali kao nasljednici iza svog prednika i da su, kao suvlasnici spornih nekretnina koje nisu fizički podijeljene, postavili jedan tužbeni zahtjev na solidarno obvezivanje tuženog, koji su temeljili na istom štetnom događaju i pravnoj osnovi, doista upućuju da su utemeljeni navodi apelantata da bi se oni mogli smatrati materijalnim suparničarima. Naime, te okolnosti upućuju da se apelanti, kao suvlasnici nalaze u pravnoj zajednici pod kojom se podrazumijeva specifičan pravni odnos koji karakterizira zajedništvo njegovih sudionika s obzirom na prava i obveze koje čine sadržaj tog pravnog odnosa. Također, te okolnosti istodobno ukazuju da se njihova prava i obveze temelje na istoj činjeničnoj osnovi, odnosno štetnom događaju (plavljenje njihovih nekretnina) i da se u konkretnom slučaju njihova potraživanja temelje na istoj pravnoj osnovi s obzirom na to da se o njima odlučivalo primjenom istog pravnog pravila. U skladu s tim, Ustavni sud zapaža da navedene okolnosti, koje Vrhovni sud nije uzeo u obzir prilikom donošenja osporene odluke, ukazuju da je Vrhovni sud na proizvoljan način zaključio da se zahtjevi apelantata temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi u smislu članka 362. stavak 1. točka b) ZPP.

39. Ustavni sud dalje zapaža da je Vrhovni sud u prilog zaključku da apelanti predstavljaju formalne suparničare naveo da su apelanti suvlasnici na spornim nekretninama (prvoapelant sa 2/4, a apelantice sa po 1/2), odnosno da se radi o djeljivoj obvezi

više povjeritelja u smislu odredbe članka 412. ZOO. Takvo stajalište Vrhovnog suda, bez davanja drugih jasnih razloga koji se tiču kvalitete i intenziteta stvarne i pravne veze parničnih stranaka s obzirom na činjenični i pravni predmet spora, u biti, upućuje na to da su suvlasnici u svakom slučaju formalni suparničari jer su u svakom slučaju njihova prava i obveze djeljive naravi. Međutim, Ustavni sud podsjeća da, osim podjele suparničara na formalne i materijalne, iz odredbi procesnog zakona proizlazi i podjela suparničara na obične suparničare iz članka 365. ZPP, te jedinstvene suparničare iz članka 366. ZPP. Jedinstveni suparničari mogu samo zajednički priznati tužbeni zahtjev, odnosno ne mogu samostalno priznati tužbeni zahtjev niti se pak mogu samostalno i odvojeno odreći tužbenog zahtjeva, dok obični suparničari nastupaju neovisno. Obični suparničari mogu odvojeno sudjelovati u postupku, priznati neke činjenice, odvojeno osporavati neke činjenice, mogu predlagati različite dokaze itd. Pri tome, Ustavni sud zapaža da materijalni suparničari mogu biti obični i jedinstveni, dok su formalni suparničari u svakom slučaju obični. Prema tome, činjenica da je potraživanje apelanata kao suvlasnika djeljivo i da su apelanti u procesnom smislu imali neovisnost nije mogla biti od odlučujućeg značaja za njihovo tretiranje kao formalnih suparničara, što također upućuje na proizvoljnost u primjeni procesnog prava od strane Vrhovnog suda.

40. Stoga, kod činjenice da je proizvoljno utvrđenje Vrhovnog suda da su apelanti formalni suparničari bilo od odlučujućeg značaja prilikom utvrđivanja nedopustivosti njihove revizije, Ustavni sud smatra da je Vrhovni sud očigledno proizvoljno primijenio odredbu članka 237. stavak 2. u svezi sa člankom 362. stavak 1. toč. 1) i 2) ZPP.

41. U svezi s navedenim, Ustavni sud smatra da je bitno naglasiti da se ovim zaključkom ni na koji način ne dovodi u pitanje dužnost Vrhovnog suda da u okolnostima svakog konkretnog slučaja procijeni prelazi li vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude iznos iz članka 237. stavak 2. ZPP. U tom smislu, Ustavni sud podsjeća da zaključak u ovom predmetu ne sugerira da se kod materijalnih suparničara ili eventualno kod nekog drugog oblika suparničarstva vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude u svakom slučaju mora utvrđivati s obzirom na ukupan iznos pobijanog dijela prvostupanjske presude, pa se prema tome ovom odlukom ne prejudicira pitanje hoće li revizija apelanata i u takvim okolnostima biti dozvoljena, što su pitanja koja Vrhovni sud treba utvrditi dajući jasne i razumljive razloge u svezi s primjenom članka 237. stavak 2. ZPP.

42. S obzirom na navedeno, Ustavni sud zaključuje da je osporenim presudom u dijelu u kojem je odlučeno o odbacivanju revizije prekršeno pravo apelanata na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine.

43. Odlučujući o djelovanju odluke o apelaciji u smislu članka 62. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud podsjeća da odlukom kojom usvaja apelaciju Ustavni sud ukida pobijanu odluku i predmet vraća sudu, odnosno tijelu koje je donijelo tu odluku, na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način. U tom pogledu, odlučujući o opsegu ukidanja osporene revizijske odluke, Ustavni sud zapaža da uslijed odbacivanja revizije apelanata, u osporenoj odluci Vrhovnog suda, pored ostalog, nisu razmatrani njihovi revizijski navodi kojima su osporavali drugostupanjsku presudu u dijelu kojim je odlučeno o tužbenom zahtjevu za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja spornih parcela. Imajući u vidu da je u tom dijelu Vrhovni sud, odlučujući o reviziji tuženog, drugostupanjsku presudu preinačio tako što je odbio njihov tužbeni zahtjev, Ustavni sud smatra da je s ciljem potpune zaštite ustavnih prava apelanata potrebno u cijelosti ukinuti presudu Vrhovnog suda kako bi eventualno, u slučaju dopustivosti njihove revizije, i taj dio revizijskih navoda bio

razmotren, te predmet vratiti tom sudu kako bi taj sud donio novu odluku u skladu s garancijama prava na pravično suđenje. Uslijed toga, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati i navode apelanata o kršenju prava na pravično suđenje zbog proizvoljnosti u primjeni materijalnog prava prilikom odbijanja tog tužbenog zahtjeva.

VIII. Zaključak

44. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava apelanata na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada je Vrhovni sud pri donošenju osporene odluke kojom je odbacio reviziju apelanata očigledno arbitrarno primijenio procesno pravo zaključujući da su apelanti formalni suparničari i da se uslijed toga vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude određuje prema vrijednosti zahtjeva za svakog apelanta zasebno.

45. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

46. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mato Tadić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 800/20**, рјешавајући апелације **С. К. и других**, на основу члана VI/3(б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мато Тадић, председник

Миодраг Симовић, потпредседник

Мирсад Теман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Сеада Палаврић, судија

Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 16. новембра 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **С. К., Н. М. и М. М.**

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3(е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Врховног суда Републике Српске број 72 0 П 032376 19 Рев од 27. новембра 2019. године.

Предмет се враћа Врховном суду Републике Српске који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3(к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Врховном суду Републике Српске да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ**I. Увод**

1. С. К., Н. М. и М. М. (у даљњем тексту: првоапелант, другоапеланткиња и трећеапеланткиња или апеланти) из Градишке, које заступа Радован Јанковић, адвокат из Градишке, поднијели су 28. фебруара 2020. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 72 О П 032376 19 Рев од 27. новембра 2019. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Врховног суда, Окружног суда у Бањој Луци (у даљњем тексту: Окружни суд), Основног суда у Градишци (у даљњем тексту: Основни суд) и туженог ЈП "Аутопутеви Републике Српске" Бања Лука (у даљњем тексту: тужени), којег заступа адвокат Борис Стојановић, затражено је 5. јула 2021. године да доставе одговор на апелацију.

3. Врховни суд, Окружни суд, Основни суд и тужени су одговор на апелацију доставили у периоду од 8. до 19. јула 2021. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из навода апеланата и докумената предочених Уставном суду могу се сажети на сљедећи начин.

5. Пресудом Основног суда број 72 О П 031376 16 П 2 од 9. марта 2018. године обавезан је тужени да апелантима надокнади штету – измаклу добит у производњи пољопривредних култура за 2012. годину у износу од 9.031,00 КМ, те за 2013, 2014. и 2015. годину у износу од по 3.988,00 КМ (став 1). Затим, тужени је обавезан да апелантима на име трајне немогућности коришћења одређених непокретности детаљније наведених у изреци пресуде исплати износ од 27.429,00 КМ (став 2), те да им на име накнаде штете на одређеном шумском земљишту исплати износ од 6.778,22 КМ (став 3) све са законском затезном каматом, те да им надокнади трошкове поступка (став 4). У преосталом дијелу тужбени захтјев апеланата је одбијен (став 5).

6. У образложењу пресуде Основни суд је навео да из проведених доказа произлази да је првобитни тужилац С. К.2 (у даљњем тексту: предник апеланата) био власник непокретности које су му за потребе изградње аутопута експроприсане, те да је у конкретном поступку тражио накнаду штете. Предник апеланата је током поступка преминуо. Апеланти су наслединици који су по основу наслеђа уписани као супосједници на спорним парцелама, и то првоапелант са 2/4 дијела, а другоапеланткиња и трећеапеланткиња са по 1/4 дијела. Из тога произлази да се у конкретном случају ради о дјеливој облигацији из члана 412 став 3 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО) тако да сваки повјерилац може захтијевати само свој дио потраживања. Међутим, у конкретном случају апеланти у уређеној тужби од 17. октобра 2017. године нису захтијевали свако свој дио потраживања према сувласничком омјеру, већ су истакли недјеливи захтјев за накнаду штете у укупном износу од 115.626,00 КМ која им је настала изградњом аутопута, а што је право апеланата, те је о таквом захтјеву и одлучивано. У том погледу истакнуто је да су апеланти коначно одређеном тужбом захтијевали да им тужени солидарно исплати накнаду штете – измаклу добит у производњи пољопривредних култура, затим одређени износ због трајне немогућности коришћења парцела, те накнаду штете на парцели која представља шуму.

7. Основни суд је у образложењу пресуде исцрпно побројао свједоке које је саслушао, навео околности на које су свједочили те материјалне доказе које је провео на главној расправи. Наиме, Основни суд је навео да из проведених доказа произлази да је спорно земљиште апеланата прије изградње аутопута било обрађивано као пољопривредно земљиште. Увиђајем на лицу мјеста уз присуство вјештака (геодетске струке, архитектонско-грађевинске струке, шумарске струке и вјештака пољопривредне струке) и њиховим налазима и мишљењима утврђено је да се одређене парцеле предника апеланата налазе потпуно под водом, док одређене парцеле нису биле поплаване, али је на њима нарасла трска. На основу налаза и мишљења вјештака грађевинско-архитектонске струке – област хидротехнике Р. С. утврђено је да је један од главних разлога погоршања отицања површинских и подземних вода, те формирања мочваре на парцелама предника апеланата уписаним у к. о. Машићи тај што није изграђен планирани пропуст кроз труп аутопута, а што је било предвиђено према студијској документацији одводње. С друге стране, узрок плавења парцела уписаних у к. о. Јазовац било је одлагање материјала до њихове парцеле приликом изградње аутопута, што је идентификовао и вјештак геодетске струке, чиме је дошло до разлике у висини терена, односно до нивелације терена, што је за последицу имало поремећај у природном отицању површинских вода. Затим је Основни суд навео да је на основу налаза и мишљења М. М.2, вјештака из области педологије (науке о земљишту), утврдио да одређене парцеле (к. ч. број 1329/2 површине 5461 м² и к. ч. број 1333/2 површине 2376 м², уписане у к. о. Машићи), које су раније биле пољопривредно земљиште, а сада обрасле трском, рогозом и осталом мочварном барском вегетацијом, због таквог стања више уопште нису погодне за пољопривредну производњу, односно изгубиле су вриједност за пољопривредну производњу, те је на њима немогућа обрада. Према томе, Основни суд је закључио да је штета коју захтијевају апеланти у узрочно-последичној вези са изградњом дијела аутопута.

8. У вези с дијелом тужбеног захтјева којим су апеланти тражили исплату накнаде штете због трајне немогућности коришћења одређених парцела, Основни суд је навео да је предник апеланата тужбом захтијевао накнаду штете за парцеле које су потпуно уништене и за које је предник апеланата 2012. године сазнао да није могуће да се на тим парцелама успостави пређашње стање. Основни суд је навео да апелантима не припада право на накнаду штете за изгубљену добит на овим парцелама од 2012. године, већ им припада право на накнаду штете због уништене ствари, а такав став заузео је Окружни суд у рјешењу донесеном у овом предмету. Наиме, како је предник апеланата тужбом захтијевао накнаду штете за парцеле које су потпуно уништене и за које је 2012. године сазнао да није могуће да се на тим парцелама успостави пређашње стање, Основни суд је закључио да апелантима припада право на изгубљену добит на наведеним парцелама до 2012. године, а да им од 2012. године припада право на накнаду штете због уништене ствари односно земљишта (чл. 185 и 189 ЗОО) у висини тржишне вриједности тог земљишта према процјени вјештака, на основу које је утврђен износ штете од 27.429,00 КМ.

9. Одлучујући о приговору застарје потраживања, Основни суд је навео да је тај приговор оцијенио неоснованим за све видове штете. Наиме, Основни суд је навео да је у конкретной парници у којој је предник апеланата захтијевао накнаду штете тужба поднесена 7. децембра 2012. године. Затим, тужба у припојеном предмету број CMS 31827 поднесена је 31. децембра 2012. године, док је тужба у

припојеном предмету број CMS 53971 поднесена 20. новембра 2015. године, тако да је подношењем тужби у наведеним предметима прекинута застара. Из тужбе која је поднесена 31. децембра 2012. године (CMS 31827) произлази да је предник апеланата тужбом захтијевао накнаду измакле користи, накнаду штете за уништене парцеле и накнаду штете настале на шумском земљишту односно шуми, наводећи да су парцеле потпуно поплаване током цијеле године, те да је штета наступила и на парцелама које су у нарави шума, па је у тужбеном захтјеву захтијевао на име накнаде штете за сваку годину по 30.000,00 KM, односно укупно 90.000,00KM. С обзиром на то, Основни суд је закључио да није наступила застара захтјева за накнаду штете за уништене парцеле, иако су апеланти ту штету прецизно определили у поднеску од 24. априла 2017. године, након што је вјештак процијенио њихову вриједност. Према томе, како је та тужба поднесена 2012. године, а с обзиром на то да апеланти тужбом захтијевају накнаду штете у износу од 90.000,00 KM, то произлази да је приговор застарје неоснован јер штета застарјева у застаром року од три године како је то прописано одредбом члана 376 ЗОО.

10. Пресудом Окружног суда број 72 0 П 031376 18 Гж 2 од 25. јануара 2019. године жалбе странака су дјелимично уважене и пресуда Основног суда је преиначена тако што је тужени обавезан да апелантима на име измакле добити у производњи пољопривредних култура због немогућности коришћења одређених парцела за период од 2010. до 2015. године исплати износе од по 7.532,00 KM за сваку годину са законском затезном каматом, док су захтјеви апеланата за исплату измакле добити преко досуђеног износа одбијени. Затим, првостепена пресуда је преиначена тако што је тужени обавезан да апелантима на име штете због трајне немогућности коришћења одређених парцела исплати износ од 25.154,50 KM, са законском затезном каматом, док је одбијен захтјев апеланата преко досуђеног износа. Напољењу, наведеном пресудом одбијен је захтјев апеланата којим су тражили да им тужени на име штете на шумском земљишту исплати износ од 6.778,22 KM са законском затезном каматом.

11. Окружни суд је, између осталог, навео да је правилан закључак првостепеног суда да захтјев за накнаду штете на име изгубљене добити због немогућности коришћења предметних непокретности у пољопривредне сврхе није застарио, на основу одредбе члана 376 ЗОО. Наиме, из стања предметног списка произлази да је предник апеланата тужбу у конкретної парници поднио 6. децембра 2012. године, те да је у тој тужби захтијевао накнаду изгубљене добити за 2010, 2011. и 2012. годину, те накнаду штете због немогућности коришћења парцела. Затим, предник апеланата је 31. децембра 2012. године поднио тужбу која је заведена под пословним бројем 72 0 П 031827 12 П. У тој тужби је у чињеничним наводима навео да је изградњом аутопута дошло до одређених поремећаја у отицању површинских вода оближње ријеке и њених притока које су у непосредној близини његових непокретности, на начин да је дошло до плавања парцела које су обрадиве. Окружни суд је даље навео да је тужбом од 20. новембра 2015. године која је заведена под пословним бројем 72 0 П 053971 15 П предник апеланата захтијевао накнаду штете у виду изгубљене добити, а у чињеничним наводима тужбе није навео за које парцеле захтијева изгубљену добит, с тим што у тужби наводи да му је као последица изградње аутопута поплавано готово два хектара земљишта. У конкретном случају узрок настанка штете је грађевина, аутопут, чији је инвеститор односно лице које газдује грађевином тужени. Наведено је да је предник апеланата у свом исказу, који је прочитан током првостепеног

поступка, изјавио да од 2009. године не обрађује своју земљу, односно не бави се пољопривредом, али да је, како је образложио Окружни суд, за последице да више неће моћи користити своје непокретности у сврхе у које их је користио прије почетка градње аутопута могао знати од оног тренутка када је завршена градња аутопута, потпуно или у одређеној фази, и он пуштен у употребу. То је тренутак када је имао сазнање да узрок који је довео до плавања његових непокретности од стране градитеља и инвеститора грађевине неће бити отклоњен. Из наведених разлога апеланти су тужбе за накнаду штете поднели у објективном року од пет година из члана 376 ЗОО, а ово посебно када се има у виду да је општепозната чињеница да је предметни аутопут отворен за саобраћај 2012. године.

12. Одлучујући о накнади штете која је тражена на име трајне немогућности коришћења одређених парцела, Окружни суд је навео да је првостепену пресуду преиначио цијенећи налаз и мишљење вјештака Р. С. који се у свом налазу изјаснио да су предметне парцеле потпуно поплаване, односно да је на одређеним дијеловима предметних парцела израсла барска трава, те да предник апеланата није могао те парцеле ни користити у пољопривредне сврхе. Оваква утврђења вјештака је потврдио и вјештак пољопривредне струке који се бави облашћу испитивања квалитета земљишта. Како је на предметним парцелама наступила трајна немогућност коришћења, а која је у узрочно-последичној вези са изградњом аутопута, то је основан захтјев апеланата да за предметне парцеле захтијевају потпуну накнаду јер нема економске оправданости за изгубљену добит. У вези с тим, Окружни суд је навео да се о праву на накнаду штете треба одлучити према одредбама чл. 185 и 189 ЗОО с обзиром на то да успостављање ранијег стања на парцелама није могуће. Како је на предметним парцелама наступила трајна немогућност коришћења, што је у узрочно-последичној вези са изградњом аутопута, то је основан захтјев апеланата да за предметне парцеле захтијевају потпуну накнаду јер нема економске оправданости за изгубљену добит. У вези с висином накнаде штете, Окружни суд је навео да нема економске оправданости досуђивати изгубљену добит за све године које су биле наведене у првостепеној пресуди, због чега се од тржишне вриједности има одузети раније досуђени износ по том основу од 5.839,00 KM, што износи 25.153,50 KM, који је износ досуђен апелантима у складу с одредбом члана 189 став 2 и члана 277 ЗОО.

13. Пресудом Врховног суда број 72 0 П 031376 19 Рев од 27. новембра 2019. године ревизија туженог је дјелимично усвојена и пресуде Окружног и Основног суда преиначене у дијелу којим је тужени обавезан апелантима на име накнаде штете због трајне немогућности коришћења парцела исплатити износ од 27.429,00 KM, те је тај тужбени захтјев одбијен. Истом пресудом одбачена је ревизија апеланата.

14. У образложењу пресуде Врховни суд је првенствено указао да апеланти благовремено изјављеном ревизијом побијају другостепену пресуду "из разлога погрешне примјене материјалног права". Одлучујући о дозвољености ревизије апеланата, Врховни суд је најприје навео садржај члана 237 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП) којим су прописани услови за дозвољеност ревизије. Затим је Врховни суд истакао да се као вриједност предмета спора узима у обзир само вриједност главног захтјева (члан 316 став 2 ЗПП), док се камате, уговорна казна и остала споредна тражења не узимају у обзир при одређивању вриједности спора ако не чине главни захтјев (став 3). Врховни суд је даље навео да су апеланти у овом спору формални супарничари у смислу члана 362 став 1 тачка 2

ЗПП. Они су насљедници предметних непокретности иза свог предника, и то првоапелант са 2/4 дијела, а другоапеланткиња и трећеапеланткиња са по 1/4 дијела. Предмет спора су њихови захтјеви за накнаду штете који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу, за које постоји стварна и мјесна надлежност истог суда за сваког од апеланата, као и за туженог. Код формалног активног супарничарства сваки од тужилаца као супарничар је самостална странка у парници и у односу на сваког од формалних супарничара суд може посебно одлучивати. Процесно-правни институт формалног супарничарства установљен је првенствено због процесне економије да би се спровео рационалнији, бржи и јефтинији поступак. Те околности упућују на закључак да се вриједности предмета спора, када постоји формално активно супарничарство, у смислу члана 318 ЗПП, одређује према вриједности сваког појединог захтјева, а не њиховог збира. У вези с тим, Врховни суд је навео да апеланти у конкретном случају траже да им тужени по свим видовима штете плати укупан износ од 115.626,22 КМ. Ради се о дјељивој обавези са више повјерилаца у смислу одредбе члана 412 ЗОО, па сваком од апеланата припада одређени износ накнаде који траже, према сувласничком дијелу сваког од њих. Тако првоапелант потражује укупно 57.813,11 КМ, а другоапеланткиња и трећеапеланткиња по 28.906,55 КМ. Другостепеном пресудом апелантима је досуђено укупно 70.346,50 КМ по свим видовима штете, а захтјев је одбијен у износу од 45.279,72 КМ. То значи да побијани новчани дио правоснажне одлуке појединачно за сваког од апеланата износи: за првоапеланта 22.639,50 КМ, а за другоапеланткињу и трећеапеланткињу по 11.319,75 КМ, што је мање од прописаног цензуса за дозвољеност ревизије од 30.000,00 КМ, па ревизија апеланата из тог разлога није дозвољена. Поред наведеног, Врховни суд је навео да у конкретном случају апеланти нису поднијели ревизију у смислу одредбе члана 237 став 3 ЗПП, нити је ревизија сачињена у складу са ставом 4 истог члана, па није било мјеста одлучивању о ревизији апеланата ни по том основу.

15. Одлучујући о приговору туженог о застари потраживања, Врховни суд је навео да је тај приговор дјелимично основан. У вези с тим, Окружни суд је навео да је предник апеланата поднио тужбу 6. децембра 2012. године (предмет број 72 0 П 031376 12 П) којом је захтијевао изгубљену добит због немогућности коришћења парцела (к. ч. бр. 1329/2 и 1333/2) за 2010, 2011. и 2012. годину. Предник апеланата је такође 31. децембра 2012. године поднио тужбу, која је заведена под пословним бројем 72 0 П 031827 12 П, којом је захтијевао изгубљену добит зато што је изградњом аутопута дошло до одређених поремећаја у отицању површинских вода и њених притока и плављења других парцела које су обрадиве. У тужби која је поднесена 20. новембра 2015. године и заведена под пословним бројем 72 0 П 053971 15 П предник апеланата је захтијевао накнаду штете у виду изгубљене добити за 2013, 2014. и 2015. годину. Рјешењем првостепеног суда од 16. новембра 2016. године спојене су парнице 72 0 П 031827 12 П, 72 0 П 053971 15 П и 72 0 П 031376 16 П ради заједничког расправљања и поступак настављен под пословним бројем 72 0 П 031376 16 П 2. Међутим, тужбени захтјев апеланата за накнаду штете због трајне немогућности коришћења парцела у износу од 39.185,00 КМ први пут је постављен у поднеску од 24. априла 2017. године. С обзиром на то, наступила је застарјелост потраживања у смислу одредбе члана 376 став 1 ЗОО јер је у поступку утврђено да је предник апеланата сазнао за ову штету 2012. године, када је вјештак грађевинске струке у налазу и мишљењу од 25. септембра 2012. године (предмет 72

0 П 014032 14 П 2 који је правоснажно окончан) изнио такав став. У вези с тим је такође указано да је и сам предник апеланата у чињеничним наводима тужбе у предмету 72 0 П 031827 12 П истакао да су му већ 2009. године приликом изградње аутопута током цијеле године потпуно поплаване парцеле к. ч. бр. 1392/2 и 1333/2 на којима је формирано језеро.

IV. Апелација

а) Наводи из апелација

16. Апеланти сматрају да им је оспореном одлуком повријеђено право на правично суђење из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција).

17. Образлажући наводе о повреди права на која су се позвали, апеланти првенствено тврде да им је Врховни суд повриједио право на правично суђење када их је третирао као формалне супарничаре. У том погледу, апеланти тврде да је неспорно да је на тужилачкој страни у овом предмету био један тужилац који је током поступка преминуо и умјесто њега су у парницу ступили апеланти по основу насљеђивања. Такође је неспорно да спорне непокретности представљају једну цјелину и да парничне странке нису извршиле диобу непокретности, те да су апеланти, а прије њих њихов предник, заједнички поднијели више тужби против туженог. Апеланти, такође, тврде да је првостепени суд, цијенећи да се ради о материјалним супарничарима, донио рјешење од 16. новембра 2016. године о спајању предмета ради вођења јединственог поступка. Према томе, апеланти сматрају да су они материјални супарничари јер су у погледу предмета спора у правној заједници, а њихова права и обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа, те да је Врховни суд, третирајући их као формалне супарничаре и одбацујући ревизију, повриједио њихово право на правично суђење.

18. Апеланти такође сматрају да им је повријеђено право на правично суђење због произвољног закључка Врховног суда да су апеланти поднијели захтјев за накнаду штете због трајне немогућности коришћења парцела након истека рока застаре потраживања. У вези с тим апеланти сматрају да је погрешан закључак да су за штету сазнали 25. септембра 2012. године, што произлази из налаза и мишљења вјештака грађевинске струке. Наиме, апеланти сматрају да је постојала и да сада постоји могућност да би се плављење њиховог земљишта могло ријешити да је у тунелу аутопута ископан пропусни тунел који би одвео вишак воде, те су апеланти очекивали да ће тужени саградити пројектовани пропуст. Такође, апеланти сматрају да су у тужби која је поднесена 31. децембра 2012. године у предмету CMS 31827 тражили на име накнаде штете за сваку годину по 30.000,00 КМ, па с обзиром на то да је поступак и даље текао и рок застаре је био прекинут, то се не може говорити да је прецизирани поднесак од 24. априла 2017. године поднесен након истека рока застаре.

б) Одговори на апелацију

19. Врховни суд је навео да у свему остаје при разлозима датим у образложењу оспорене одлуке, те сматра да не стоје наводи апеланата о повреди права на која се позивају у апелацији, због чега предлаже да се апелација одбије као неоснована.

20. Окружни суд је навео да су неосновани наводи да је доношењем другостепене пресуде дошло до повреде права на правично суђење, јер у апелацији нису наведени разлози у чему се састоји повреда њиховог права у поступку пред тим судом.

21. Основни суд је навео да код чињенице да су се о правилности првостепене пресуде изјаснили Окружни суд и Врховни суд, сматра да би било супротно одредбама закона да се тај суд као првостепени изјашњава и коментарише одлуке које су донијели ти судови поступајући по изјављеним правним лијековима.

22. Тужени је навео да је Врховни суд јасно образложио заузети став да су апеланти формални супарничари јер су њихови захтјеви за накнаду штете засновани на битно истоврсном чињеничном и правном основу. Према ставу туженог, не мијења ништа на ствари то што су апеланти сувласници непокретности које нису физички подијељене, јер је свако од њих могао и самостално поднијети тужбу са захтјевом за накнаду штете пропорционално свом сувласничком дијелу и водити парницу независно од осталих сувласника, а заједно су је водили због процесне економичности. Такође, тужени сматра да њихово право на правично суђење није повријеђено ни одлуком Врховног суда да је наступила застара потраживања за накнаду штете због трајне немогућности коришћења одређених парцела. У том погледу, тужени тврди да су се тужбе предника апеланата од 7. и 31. децембра 2012. године и 20. новембра 2015. године изричито односиле на накнаду изгубљене користи услед немогућности обрађивања земљишта, а не на накнаду за уништену ствар. Према томе, како је у члану 388 ЗОО прописано да се ток застарјелости прекида подношењем тужбе ради утврђивања, обезбјеђивања или остваривања потраживања, те да се у конкретном случају није радило о истом потраживању, не може се сматрати да је потраживање у тужбама које се односе на исто земљиште дошло до прекида тока застарјивања.

V. Релевантни прописи

23. **Закон о парничном поступку** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – одлука УСРС, 45/09 – одлука УСРС, 49/09 и 61/13)

За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст прописа сачињен у Уставном суду БиХ, а који у релевантном дијелу гласи:

Члан 2. став (3)

Суд у поступку примјењује материјално право по властитој оцјени и није везан за наводе странака у погледу материјалног права.

Члан 7. став (1)

Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изводе доказе којима се утврђују те чињенице.

Члан 123.

Свака странка дужна је да докаже чињенице на којима заснива свој захтјев.

Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

Члан 231.

У образложењу пресуде односно рјешења другостепени суд ће оцијенити жалбене наводе који су од одлучног значаја.

I. Ревизија

Члан 237. ст. (1) и (2)

Странке могу изјавити ревизију против правоснажне пресуде донесене у другом степену у року од 30 дана од дана достављања преписа пресуде, а у привредним споровима у року од 15 дана.

Ревизија није дозвољена ако вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде не прелази 30.000 КМ, а у привредним споровима 50.000 КМ.

Члан 318.

Ако једна тужба против истог туженог обухвата више захтјева који се заснивају на истом чињеничном и правном основу, вриједност се одређује по збиру вриједности свих захтјева.

Ако захтјеви у тужби произлазе из разних основа, или су истакнути против више тужених, вриједност се одређује према вриједности сваког појединог захтјева.

СУПАРНИЧАРИ

Члан 362. став (1)

Више лица могу једном тужбом тужити, односно бити тужени (супарничари):

1) ако су у погледу предмета спора у правној заједници или ако њихова права, односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа (материјални супарничари);

2) ако су предмет спора захтјеви, односно обавезе исте врсте који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу, и ако постоји стварна и мјесна надлежност истог суда за сваки захтјев и за сваког туженог (формални супарничари);

3) ако је то другим законом одређено.

Члан 365.

Сваки супарничар је у парници самостална странка и његове радње или пропуштања не користе нити штете другим супарничарима.

Члан 366.

Ако се по закону или због природе правног односа спор може ријешити само на једнак начин према свим супарничарима (јединствени супарничари), сматрају се они као једна парнична странка, тако да се у случају ако поједини супарничари пропусте коју парничну радњу, дејство парничних радњи које су извршили други супарничари протеже и на оне који те радње нису предузели.

24. **Закон о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и "Службени гласник РС" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04)

За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима јер није објављен на свим службеним језицима и писмима, а који у релевантном дијелу гласи:

Основи одговорности

Члан 154.

(1) Ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице.

(2) За штету од ствари или делатности, од којих потиче повећана опасност штете за околину, одговара се без обзира на кривицу.

(3) За штету без обзира на кривицу одговара се и у другим случајевима предвиђеним законом.

Успостављање ранијег стања и накнада у новцу

Члан 185.

(1) Одговорно лице дужно је успоставити стање које је било пре него што је штета настала.

(2) Уколико успостављање ранијег стања не уклања штету потпуно, одговорно лице дужно је за остатак штете дати накнаду у новцу.

(3) Кад успостављање ранијег стања није могуће, или кад суд сматра да није нужно да то учини одговорно лице, суд ће одредити да оно исплати оштећенику одговарајућу своту новца на име накнаде штете.

(4) Суд ће досудити оштећенику накнаду у новцу кад он то захтева, изузев ако околности датог случаја оправдавају успостављање ранијег стања.

Обична штета и измакла корист**Члан 189.**

(1) Оштећеник има право како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи.

(2) Висина накнаде штете одређује се према ценама у време доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон наређује што друго.

(3) При оцени висине измакле користи узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковом радњом или пропуштањем.

(4) Кад је ствар уништена или оштећена кривичним делом учињеним са умишљајем, суд може одредити висину накнада према вредности коју је ствар имала за оштећеника.

Потпуна накнада**Члан 190.**

Суд ће, узимајући у обзир и околности које су наступиле после проузроковања штете, досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње или пропуштања.

Потраживање накнаде штете**Члан 376.**

(1) Потраживање накнаде проузроковане штете застарева за три године од кад је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило.

(2) У сваком случају ово потраживање застарева за пет година од кад је штета настала.

(3) Потраживање накнаде штете настале повредом уговорне обавезе застарева за време одређено за застарелост те обавезе.

Дељење обавезе и потраживања**Члан 412.**

(1) Обавеза је дељива ако се оно што се дугује може поделити и испунити у деловима који имају иста својства као и цели предмет, и ако оно том поделом не губи ништа од своје вредности, иначе обавеза је недељива.

(2) Кад у некој дељивој обавези има више дужника, обавеза се дели међу њима на једнаке делове, ако није одређена друкчија подела, и сваки од њих одговара за свој део обавезе.

(3) Кад у некој дељивој обавези има више поверилаца, потраживање се дели међу њима на једнаке делове, ако није што друго одређено, и сваки поверилац може захтевати само свој део потраживања.

VI. Допустивост

25. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу, када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

26. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

27. У конкретном случају Уставни суд запажа да апеланти оспоравају Пресуду Врховног суда број 72 0 П 032376 19 Рев од 27. новембра 2019. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова. Имајући у виду да је оспорена пресуда Врховног суда достављена пуномоћнику

апеланата 20. јануара 2020. године, а да је апелација поднесена 28. фебруара 2020. године, произлази да је апелација поднесена у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очито (*prima facie*) неоснована.

28. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

29. Апеланти сматрају да им је оспореном пресудом повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право на правично суђење

30. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

31. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом. [...]

32. Уставни суд подсјећа да се, према устаљеној пракси Уставног суда и Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд), члан 6 став 1 Европске конвенције примјењује на поступке чији је исход одлучујући за утврђивање грађанских права и обавеза. Поред тога, услов за примјењивост члана 6 став 1 Европске конвенције је да у конкретном поступку постоји спор око утврђивања грађанских права и обавеза. У конкретном случају предметни парнични поступак се водио ради накнаде штете на непокретностима које су у сувласништву апеланата, дакле предмет је грађанскоправне природе, те стога произлази да је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив на конкретан случај. Према томе, Уставни суд ће испитати да ли је поступак пред судом био правичан онако како то захтијева члан II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члан 6 став 1 Европске конвенције.

33. Наводи апеланата о кршењу права на правично суђење у суштини се заснивају на тврдњама да је у оспореној одлуци произвољно примијењено процесно и материјално право.

34. Разматрајући наводе апеланата којима указују на произвољност у примјени процесног права приликом одбацивања њихове ревизије, Уставни суд запажа да је Врховни суд своју одлуку заснивао на одредбама члана 237 став 2 ЗПП којим је прописано да ревизија није допуштена ако вриједност оспораваног дијела правоснажне пресуде не прелази 30.000,00 КМ. Наиме, Врховни суд је утврдио да су апеланти формални супарничари јер се њихови захтјеви за накнаду штете заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу. Даље, Врховни суд је истакао да је код формалног супарничарства сваки од тужилаца самостална странка и у односу на сваког супарничара суд може посебно одлучивати. С обзиром на то, Врховни суд је, имајући у виду сувласничке удјеле, израчунао износе побијаног дијела

правоснажне пресуде за сваког од апеланата, те је закључио да су они појединачно мањи од 30.000,00 KM, због чега ревизија није допуштена.

35. Уставни суд запажа да из садржаја одредбе члана 237 став 2 ЗПП у вези са чланом 362 став (1) тачка б) ЗПП није спорно да се, у случају када се утврди да су странке формални супарничари, допуштено ревизије цијени с обзиром на вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде сваког појединог супарничара, а не према њиховом збиру (види Уставни суд, одлуке о допуствости број *АП 1941/10* од 12. јуна 2013. године, тачка 6 и број *АП 2960/19* од 7. априла 2021. године, тачка 4, доступне на www.ustavisud.ba). Међутим, спорно је правно питање да ли се наведени став може примijenити и у случају материјалних супарничара, на које околности апеланти указују. У складу с тим, полазећи од закључака Врховног суда и навода апеланата, Уставни суд запажа да је у конкретном случају приликом одлучивања о допуштености ревизије у смислу члана 237 став 2 ЗПП одлучујуће било утврдити да ли апеланти имају статус формалних или материјалних супарничара. Уставни суд запажа да је разлику између формалних и материјалних супарничара направио законодавац у одредбама члана 362 став 1 тач. 1) и 2) ЗПП. Према тим одредбама, материјално супарничарство постоји ако су странке на активној или пасивној страни, у погледу предмета спора у правној заједници или ако њихова права, односно обавезе проистичу из истог чињеничног и правног основа. С друге стране, формално супарничарство постоји ако су предмет спора захтјеви, односно обавезе исте врсте који се заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу, и ако постоји стварна и мјесна надлежност истог суда за сваки захтјев и за сваког туженог (формални супарничари). Дакле, из законске дефиниције наведених облика супарничарства произлази да се они разликују с обзиром на квалитет и интензитет стварне и правне везе парничних странака с обзиром на чињенични и правни предмет спора.

36. Враћајући се на појам материјалних супарничара, Уставни суд запажа да из законске дефиниције материјалног супарничарства произлази да се оно појављује у два основна облика која у одређеним случајевима могу и коинцидирати, односно као материјално супарничарство из правне заједнице и материјално супарничарство из истог чињеничног и правног основа. Дакле, материјално супарничарство постоји када се учесници процесног односа налазе у својеврсној правној заједници под којом се подразумијева специфичан правни однос који карактерише заједништво његових учесника с обзиром на права и обавезе које чине садржај тог правног односа. Тако се у пракси наводи да правна заједница коју има у виду одредба члана 362 став 1 тачка 1) ЗПП постоји када је то законом одређено, као на примјер у случају сувласништва, заједничког власништва, ортаклука, наследице заједнице, солидарне одговорности и слично. Према томе, супарничарство из правне заједнице ће постојати увијек и независно од парнице ако је више лица према предмету спора у положају заједничара на ствари, сувласника, сукорисника ствари или права, наследице у погледу заоставштине, солидарних повјерилаца или дужника у погледу предмета солидарне обавезе и слично. Осим наведеног, Уставни суд запажа да материјално супарничарство постоји и када права и обавезе супарничара проистичу из истог чињеничног и правног основа (*idem factum-idem ius*), односно оно постоји када се права и обавезе с обзиром на које су супарничари истакли своје захтјеве, или с обзиром на које су они истакнути против њих, заснивају на истом правно генеративном чињеничном стању и када се о њима треба одлучити примјеном истог правног правила. При томе је битно указати

да чињенични основ тужбеног захтјева представља одређени животни догађај на којем тужилац заснива неко право, тј. обавезу која је предмет спора, док је правни основ правна квалификација одређених чињеница, примјена одговарајућих правних норми на те чињенице из којих за странку произлазе одређена права и обавезе.

37. С друге стране, Уставни суд запажа да се код формалних супарничара ради о процесној заједници у којој се на страни тужилаца, тужених или на обе стране појављује већи број лица, али која, у односу на предмет спора, нису у правној заједници, нити њихова права и обавезе проистичу из истог чињеничног или правног основа. Ван парничног поступка између тих лица заједница у ствари и не постоји. Законске претпоставке за заснивање те врсте супарничарства морају се кумулативно испунити, а то су: 1) да су у односу на све супарничаре предмет спора захтјеви односно обавезе исте врсте, што с аспекта грађанског материјалног права значи да постоје потраживања (нпр. накнаде штете) односно обавезе (новчане обавезе исте врсте); 2) да се ти захтјеви односно обавезе заснивају на битно истоврсном чињеничном или правном основу, што значи да се код формалних супарничара не ради о истом чињеничном и правном основу као у случају материјалног супарничарства, па је за заснивање ове врсте супарничарства довољно да се у конкретном случају ради о битно истоврсним типовима, облицима чињеничног стања на које ће се примijenити битно истоврсна правна норма; те 3) да је исти суд стварно и мјесно надлежан за сваки захтјев и за сваког туженог.

38. Доводећи наведена појмовна одређења материјалних и формалних супарничара у везу с околностима конкретног предмета, Уставни суд запажа да околности на које апеланти указују, односно да су у конкретном парничном поступку учествовали као наследици иза свог предника и да су, као сувласници спорних непокретности које нису физички подијељене, поставили један тужбени захтјев на солидарно обавезивање туженог, који су заснивали на истом штетном догађају и правном основу, заиста упућују да су основани наводи апеланата да би се они могли сматрати материјалним супарничарима. Наиме, те околности упућују да се апеланти као сувласници налазе у правној заједници под којом се подразумијева специфичан правни однос који карактерише заједништво његових учесника с обзиром на права и обавезе које чине садржај тог правног односа. Такође, те околности истовремено указују да се њихова права и обавезе заснивају на истом чињеничном основу, односно штетном догађају (плављење њихових непокретности) и да се у конкретном случају њихова потраживања заснивају на истом правном основу с обзиром на то да се о њима одлучивало примјеном истог правног правила. У складу с тим, Уставни суд запажа да наведене околности, које Врховни суд није узео у обзир приликом доношења оспорене одлуке, указују да је Врховни суд на произвољан начин закључио да се захтјеви апеланата заснивају на битно истоврсном чињеничном и правном основу у смислу члана 362 став 1 тачка б) ЗПП.

39. Уставни суд даље запажа да је Врховни суд у прилог закључку да апеланти представљају формалне супарничаре навео да су апеланти сувласници на спорним непокретностима (првоапелант са 2/4, а апеланткиње са по 1/2), односно да се ради о дјеливој обавези више повјерилаца у смислу одредбе члана 412 ЗОО. Такав став Врховног суда, без давања других јасних разлога који се тичу квалитета и интензитета стварне и правне везе парничних странака с обзиром на чињенични и правни предмет спора, у суштини, упућује на то да су сувласници у сваком случају формални супарничари јер су у сваком случају њихова права и обавезе дјеливе природе. Међутим, Уставни суд подсјећа да, осим

подјеле супарничара на формалне и материјалне, из одредби процесног закона произлази и подјела супарничара на обичне супарничаре из члана 365 ЗПП, те јединствене супарничаре из члана 366 ЗПП. Јединствени супарничари могу само заједнички признати тужбени захтјев, односно не могу самостално признати тужбени захтјев нити се пак могу самостално и одвојено одређи тужбеног захтјева, док обични супарничари наступају независно. Обични супарничари могу одвојено учествовати у поступку, признати неке чињенице, одвојено оспоравати неке чињенице, могу предложити различите доказе итд. При томе, Уставни суд запажа да материјални супарничари могу бити обични и јединствени, док су формални супарничари у сваком случају обични. Према томе, чињеница да је потраживање апеланата као сувласника дјеловно и да су апеланти у процесном смислу имали независност није могла бити од одлучујућег значаја за њихово третирање као формалних супарничара, што такође упућује на произвољност у примјени процесног права од стране Врховног суда.

40. Стога, код чињенице да је произвољно утврђење Врховног суда да су апеланти формални супарничари било од одлучујућег значаја приликом утврђивања недопустивости њихове ревизије, Уставни суд сматра да је Врховни суд очигледно произвољно примијенио одредбу члана 237 став 2 у вези са чланом 362 став 1 тач. 1) и 2) ЗПП.

41. У вези с наведеним, Уставни суд сматра да је битно нагласити да се овим закључком ни на који начин не доводи у питање дужност Врховног суда да у околностима сваког конкретног случаја процијени да ли вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде прелази износ из члана 237 став 2 ЗПП. У том смислу, Уставни суд подсјећа да закључак у овом предмету не сугерише да се код материјалних супарничара или евентуално код неког другог облика супарничарства вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде у сваком случају мора утврђивати с обзиром на укупан износ побијаног дијела првостепене пресуде, па се према томе овом одлуком не прејудуира питање да ли ће ревизија апеланата и у таквим околностима бити дозвољена, што су питања која Врховни суд треба утврдити дајући јасне и разумљиве разлоге у вези с примјеном члана 237 став 2 ЗПП.

42. С обзиром на наведено, Уставни суд закључује да је оспореном пресудом у дијелу у којем је одлучено о одбацивању ревизије прекршено право апеланата на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине.

43. Одлучујући о дјеловању одлуке о апелацији у смислу члана 62 Правила Уставног суда, Уставни суд подсјећа да одлуком којом усваја апелацију Уставни суд укида побијану одлуку и предмет враћа суду, односно тијелу које је донијело ту одлуку, на поновни поступак, осим у случају када се последице кршења уставних права могу отклонити на други начин. У том погледу, одлучујући о обиму укидања оспорене ревизионе одлуке, Уставни суд запажа да услед одбацивања ревизије апеланата, у оспореној одлуци Врховног суда, поред осталог, нису разматрани њихови ревизиони наводи којима су оспоравали другостепену пресуду у дијелу којим је одлучено о тужбеном захтјеву за накнаду штете због трајне немогућности коришћења спорних парцела. Имајући у виду да је у том дијелу Врховни суд, одлучујући о ревизији туженог, другостепену пресуду преиначио тако што је одбио њихов тужбени захтјев, Уставни суд сматра да је с циљем потпуне заштите уставних права апеланата потребно у цијелости укинути пресуду Врховног суда како би евентуално, у случају допустивости њихове ревизије, и тај дио ревизионих навода био размотрен, те предмет вратити том суду како би тај суд донио нову одлуку у складу с гаранцијама права на правично суђење. Услед тога, Уставни

суд сматра да није потребно посебно разматрати и наводе апеланата о кршењу права на правично суђење због произвољности у примјени материјалног права приликом одбијања тог тужбеног захтјева.

VIII. Закључак

44. Уставни суд закључује да постоји повреда права апеланата на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када је Врховни суд при доношењу оспорене одлуке којом је одбацио ревизију апеланата очигледно арбитрарно примијенио процесно право закључујући да су апеланти формални супарничари и да се услед тога вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде одређује према вриједности захтјева за сваког апеланта засебно.

45. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

46. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мато Тодић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 800/20**, rješavajući apelacije **S. K. i drugih**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik
Miodrag Simović, potpredsjednik
Mirsad Ceman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 16. novembra 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **S. K., N. M. i M. M.**

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. novembra 2019. godine.

Predmet se vraća Vrhovnom sudu Republike Srpske koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Vrhovnom sudu Republike Srpske da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. S. K., N. M. i M. M. (u daljnjem tekstu: prvoapelant, drugoapelantica i trećeapelantica ili apelanti) iz Gradiške, koje zastupa Radovan Janković, advokat iz Gradiške, podnijeli su 28. februara 2020. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i

Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. novembra 2019. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud), Osnovnog suda u Gradišci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i tuženog JP "Autoputevi Republike Srpske" Banja Luka (u daljnjem tekstu: tuženi), kojeg zastupa advokat Boris Stojanović, zatraženo je 5. jula 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Okružni sud, Osnovni sud i tuženi su odgovor na apelaciju dostavili u periodu od 8. do 19. jula 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sažeti na sljedeći način.

5. Presudom Osnovnog suda broj 72 0 P 031376 16 P 2 od 9. marta 2018. godine obavezan je tuženi da apellantima nadoknadi štetu – izmaklu dobit u proizvodnji poljoprivrednih kultura za 2012. godinu u iznosu od 9.031,00 KM, te za 2013, 2014. i 2015. godinu u iznosima od po 3.988,00 KM (stav 1). Zatim, tuženi je obavezan da apellantima na ime trajne nemogućnosti korištenja određenih nekretnina detaljnije navedenih u izreci presude isplati iznos od 27.429,00 KM (stav 2), te da im na ime naknade štete na određenom šumskom zemljištu isplati iznos od 6.778,22 KM (stav 3) sve sa zakonskom zateznom kamatom, te da im nadoknadi troškove postupka (stav 4). U preostalom dijelu tužbeni zahtjev apelanata je odbijen (stav 5).

6. U obrazloženju presude Osnovni sud je naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da je prvobitni tužilac S. K.2 (u daljnjem tekstu: prednik apelanata) bio vlasnik nekretnina koje su mu za potrebe izgradnje autoputa eksproprijirane, te da je u konkretnom postupku tražio naknadu štete. Prednik apelanata je tokom postupka preminuo. Apelanti su nasljednici koji su po osnovu naslijeđa upisani kao suposjednici na spornim parcelama, i to prvoapelant sa 2/4 dijela, a drugoapelantica i trećeapelantica sa po 1/4 dijela. Iz toga proizlazi da se u konkretnom slučaju radi o djeljivoj obligaciji iz člana 412. stav 3. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) tako da svaki povjerilac može zahtijevati samo svoj dio potraživanja. Međutim, u konkretnom slučaju apelanti u uređenoj tužbi od 17. oktobra 2017. godine nisu zahtijevali svako svoj dio potraživanja prema suvlasničkom omjeru, već su istakli nedjeljivi zahtjev za naknadu štete u ukupnom iznosu od 115.626,00 KM koja im je nastala izgradnjom autoputa, a što je pravo apelanata, te je o takvom zahtjevu i odlučivano. U tom pogledu istaknuto je da su apelanti konačno opredijeljenom tužbom zahtijevali da im tuženi solidarno isplati naknadu štete – izmaklu dobit u proizvodnji poljoprivrednih kultura, zatim određeni iznos zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela, te naknadu štete na parceli koja predstavlja šumu.

7. Osnovni sud je u obrazloženju presude iscrpno pobrojao svjedoke koje je saslušao, naveo okolnosti na koje su svjedočili te materijalne dokaze koje je proveo na glavnoj raspravi. Naime, Osnovni sud je naveo da iz provedenih dokaza proizlazi da je sporno zemljište apelanata prije izgradnje autoputa bilo obrađivano kao poljoprivredno zemljište. Uviđajem na licu mjesta uz prisustvo vještaka (geodetske struke, arhitektonsko-građevinske struke, šumarske struke i vještaka poljoprivredne struke) i njihovim nalazima i mišljenjima utvrđeno je da se određene parcele prednika apelanata nalaze potpuno pod vodom, dok određene parcele nisu bile poplavljene, ali je na njima narasla trska. Na osnovu nalaza i mišljenja vještaka građevinsko-arhitektonске struke – oblast hidrotehnike R. S. utvrđeno je da je

jedan od glavnih razloga pogoršanja oticanja površinskih i podzemnih voda, te formiranja močvare na parcelama prednika apelanata upisanim u k. o. Mašići taj što nije izgrađen planirani propust kroz trup autoputa, a što je bilo predviđeno prema studijskoj dokumentaciji odvodnje. S druge strane, uzrok plavljenja parcela upisanih u k. o. Jazovac bilo je odlaganje materijala do njihove parcele prilikom izgradnje autoputa, što je identificirao i vještak geodetske struke, čime je došlo do razlike u visini terena, odnosno do nivelacije terena, što je za posljedicu imalo poremećaj u prirodnom oticanju površinskih voda. Zatim je Osnovni sud naveo da je na osnovu nalaza i mišljenja M. M.2, vještaka iz oblasti pedologije (nauke o zemljištu), utvrdio da određene parcele (k. č. broj 1329/2 površine 5461 m² i k. č. broj 1333/2 površine 2376 m², upisane u k. o. Mašići), koje su ranije bile poljoprivredno zemljište, a sada obrasle trskom, rogozom i ostalom močvarnom barskom vegetacijom, zbog takvog stanja više uopće nisu pogodne za poljoprivrednu proizvodnju, odnosno izgubile su vrijednost za poljoprivrednu proizvodnju, te je na njima nemoguća obrada. Prema tome, Osnovni sud je zaključio da je šteta koju zahtijevaju apelanti u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom dijela autoputa.

8. U vezi s dijelom tužbenog zahtjeva kojim su apelanti tražili isplatu naknade štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela, Osnovni sud je naveo da je prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu štete za parcele koje su potpuno uništene i za koje je prednik apelanata 2012. godine saznao da nije moguće da se na tim parcelama uspostavi predašnje stanje. Osnovni sud je naveo da apellantima ne pripada pravo na naknadu štete za izgubljenju dobit na ovim parcelama od 2012. godine, već im pripada pravo na naknadu štete zbog uništene stvari, a takav stav zauzeo je Okružni sud u rješenju donesenom u ovom predmetu. Naime, kako je prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu štete za parcele koje su potpuno uništene i za koje je 2012. godine saznao da nije moguće da se na tim parcelama uspostavi predašnje stanje, Osnovni sud je zaključio da apellantima pripada pravo na izgubljenju dobit na navedenim parcelama do 2012. godine, a da im od 2012. godine pripada pravo na naknadu štete zbog uništene stvari odnosno zemljišta (čl. 185. i 189. ZOO) u visini tržišne vrijednosti tog zemljišta prema procjeni vještaka, na osnovu koje je utvrđen iznos štete od 27.429,00 KM.

9. Odlučujući o prigovoru zastare potraživanja, Osnovni sud je naveo da je taj prigovor ocijenio neosnovanim za sve vidove štete. Naime, Osnovni sud je naveo da je u konkretnoj parnici u kojoj je prednik apelanata zahtijevao naknadu štete tužba podnesena 7. decembra 2012. godine. Zatim, tužba u pripojenom predmetu broj CMS 31827 podnesena je 31. decembra 2012. godine, dok je tužba u pripojenom predmetu broj CMS 53971 podnesena 20. novembra 2015. godine, tako da je podnošenjem tužbi u navedenim predmetima prekinuta zastara. Iz tužbe koja je podnesena 31. decembra 2012. godine (CMS 31827) proizlazi da je prednik apelanata tužbom zahtijevao naknadu izmakle koristi, naknadu štete za uništene parcele i naknadu štete nastale na šumskom zemljištu odnosno šumi, navodeći da su parcele potpuno poplavljene tokom cijele godine, te da je šteta nastupila i na parcelama koje su u naravi šuma, pa je u tužbenom zahtjevu zahtijevao na ime naknade štete za svaku godinu po 30.000,00 KM, odnosno ukupno 90.000,00 KM. S obzirom na to, Osnovni sud je zaključio da nije nastupila zastara zahtjeva za naknadu štete za uništene parcele, iako su apelanti tu štetu precizno opredijelili u podnesku od 24. aprila 2017. godine, nakon što je vještak procijenio njihovu vrijednost. Prema tome, kako je ta tužba podnesena 2012. godine, a s obzirom na to da apelanti tužbom zahtijevaju naknadu štete u iznosu od 90.000,00 KM, to proizlazi da je prigovor zastare neosnovan jer šteta zastarijeva u zastarom roku od tri godine kako je to propisano odredbom člana 376. ZOO.

10. Presudom Okružnog suda broj 72 0 P 031376 18 Gž 2 od 25. januara 2019. godine žalbe stranaka su djelimično uvažene i presuda Osnovnog suda je preinačena tako što je tuženi obavezan apelantima na ime izmakle dobiti u proizvodnji poljoprivrednih kultura zbog nemogućnosti korištenja određenih parcela za period od 2010. do 2015. godine isplatiti iznose od po 7.532,00 KM za svaku godinu sa zakonskom zateznom kamatom, dok su zahtjevi apelanata za isplatu izmakle dobiti preko dosuđenog iznosa odbijeni. Zatim, prvostepena presuda je preinačena tako što je tuženi obavezan apelantima na ime štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela isplatiti iznos od 25.154,50 KM, sa zakonskom zateznom kamatom, dok je odbijen zahtjev apelanata preko dosuđenog iznosa. Naposljetku, navedenom presudom odbijen je zahtjev apelanata kojim su tražili da im tuženi na ime štete na šumskom zemljištu isplati iznos od 6.778,22 KM sa zakonskom zateznom kamatom.

11. Okružni sud je, između ostalog, naveo da je pravilan zaključak prvostepenog suda da zahtjev za naknadu štete na ime izgubljene dobiti zbog nemogućnosti korištenja predmetnih nekretnina u poljoprivredne svrhe nije zastario, na osnovu odredbe člana 376. ZOO. Naime, iz stanja predmetnog spisa proizlazi da je prednik apelanata tužbu u konkretnoj parnici podnio 6. decembra 2012. godine, te da je u toj tužbi zahtijevao naknadu izgubljene dobiti za 2010, 2011. i 2012. godinu, te naknadu štete zbog nemogućnosti korištenja parcela. Zatim, prednik apelanata je 31. decembra 2012. godine podnio tužbu koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 031827 12 P. U toj tužbi je u činjeničnim navodima naveo da je izgradnjom autoputa došlo do određenih poremećaja u oticanju površinskih voda obližnje rijeke i njenih pritoka koje su u neposrednoj blizini njegovih nekretnina, na način da je došlo do plavljenja parcela koje su obradive. Okružni sud je dalje naveo da je tužbom od 20. novembra 2015. godine koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 053971 15 P prednik apelanata zahtijevao naknadu štete u vidu izgubljene dobiti, a u činjeničnim navodima tužbe nije naveo za koje parcele zahtijeva izgubljenu dobit, s tim što u tužbi navodi da mu je kao posljedica izgradnje autoputa poplavljeno gotovo dva hektara zemljišta. U konkretnom slučaju uzrok nastanka štete je građevina, autoput, čiji je investitor odnosno lice koje gazduje građevinom tuženi. Navedeno je da je prednik apelanata u svom iskazu, koji je pročitao tokom prvostepenog postupka, izjavio da od 2009. godine ne obrađuje svoju zemlju, odnosno ne bavi se poljoprivredom, ali da je, kako je obrazložio Okružni sud, za posljedice da više neće moći koristiti svoje nekretnine u svrhe u koje ih je koristio prije početka gradnje autoputa mogao znati od onog trenutka kada je završena gradnja autoputa, potpuno ili u određenoj fazi, i on pušten u upotrebu. To je trenutak kada je imao saznanje da uzrok koji je doveo do plavljenja njegovih nekretnina od strane graditelja i investitora građevine neće biti otklonjen. Iz navedenih razloga apelanti su tužbe za naknadu štete podnijeli u objektivnom roku od pet godina iz člana 376. ZOO, a ovo posebno kada se ima u vidu da je općepoznata činjenica da je predmetni autoput otvoren za saobraćaj 2012. godine.

12. Odlučujući o naknadi štete koja je tražena na ime trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela, Okružni sud je naveo da je prvostepenu presudu preinačio cijeneći nalaz i mišljenje vještaka R. S. koji se u svom nalazu izjasnio da su predmetne parcele potpuno poplavljene, odnosno da je na određenim dijelovima predmetnih parcela izrasla barska trava, te da prednik apelanata nije mogao te parcele ni koristiti u poljoprivredne svrhe. Ovakva utvrđenja vještaka je potvrdio i vještak poljoprivredne struke koji se bavi oblašću ispitivanja kvaliteta zemljišta. Kako je na predmetnim parcelama nastupila trajna nemogućnost korištenja, a koja je u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom autoputa, to je osnovan zahtjev apelanata da za predmetne parcele zahtijevaju potpunu naknadu jer nema ekonomske opravdanosti za

izgubljenu dobit. U vezi s tim, Okružni sud je naveo da se o pravu na naknadu štete treba odlučiti prema odredbama čl. 185. i 189. ZOO s obzirom na to da uspostavljanje ranijeg stanja na parcelama nije moguće. Kako je na predmetnim parcelama nastupila trajna nemogućnost korištenja, što je u uzročno-posljedičnoj vezi sa izgradnjom autoputa, to je osnovan zahtjev apelanata da za predmetne parcele zahtijevaju potpunu naknadu jer nema ekonomske opravdanosti za izgubljenu dobit. U vezi s visinom naknade štete, Okružni sud je naveo da nema ekonomske opravdanosti dosuđivati izgubljenu dobit za sve godine koje su bile navedene u prvostepenoj presudi, zbog čega se od tržišne vrijednosti ima oduzeti ranije dosuđeni iznos po tom osnovu od 5.839,00 KM, što iznosi 25.153,50 KM, koji je iznos dosuđen apelantima u skladu s odredbom člana 189. stav 2. i člana 277. ZOO.

13. Presudom Vrhovnog suda broj 72 0 P 031376 19 Rev od 27. novembra 2019. godine revizija tuženog je djelimično usvojena i presude Okružnog i Osnovnog suda preinačene u dijelu kojim je tuženi obavezan apelantima na ime naknade štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela isplatiti iznos od 27.429,00 KM, te je taj tužbeni zahtjev odbijen. Istom presudom odbačena je revizija apelanata.

14. U obrazloženju presude Vrhovni sud je prvenstveno ukazao da apelanti blagovremeno izjavljenom revizijom pobijaju drugostepenu presudu "iz razloga pogrešne primjene materijalnog prava". Odlučujući o dozvoljenosti revizije apelanata, Vrhovni sud je najprije naveo sadržaj člana 237. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) kojim su propisani uvjeti za dozvoljenost revizije. Zatim je Vrhovni sud istakao da se kao vrijednost predmeta spora uzima u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva (član 316. stav 2. ZPP), dok se kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju u obzir pri određivanju vrijednosti spora ako ne čine glavni zahtjev (stav 3). Vrhovni sud je dalje naveo da su apelanti u ovom sporu formalni suparničari u smislu člana 362. stav 1. tačka 2. ZPP. Oni su nasljednici predmetnih nekretnina iza svog prednika, i to prvoapelant sa 2/4 dijela, a drugoapelantica i trećeapelantica sa po 1/4 dijela. Predmet spora su njihovi zahtjevi za naknadu štete koji se zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu, za koje postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svakog od apelanata, kao i za tuženog. Kod formalnog aktivnog suparničarstva svaki od tužilaca kao suparničar je samostalna stranka u parnici i u odnosu na svakog od formalnih suparničara sud može posebno odlučivati. Procesno-pravni institut formalnog suparničarstva ustanovljen je prvenstveno zbog procesne ekonomije da bi se proveo racionalniji, brži i jeftiniji postupak. Te okolnosti upućuju na zaključak da se vrijednost predmeta spora, kada postoji formalno aktivno suparničarstvo, u smislu člana 318. ZPP, određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva, a ne njihovog zbira. U vezi s tim, Vrhovni sud je naveo da apelanti u konkretnom slučaju traže da im tuženi po svim vidovima štete plati ukupan iznos od 115.626,22 KM. Radi se o djeljivoj obavezi sa više povjerilaca u smislu odredbe člana 412. ZOO, pa svakom od apelanata pripada određeni iznos naknade koji traže, prema suvlasničkom dijelu svakog od njih. Tako prvoapelant potražuje ukupno 57.813,11 KM, a drugoapelantica i trećeapelantica po 28.906,55 KM. Drugostepenom presudom apelantima je dosuđeno ukupno 70.346,50 KM po svim vidovima štete, a zahtjev je odbijen u iznosu od 45.279,72 KM. To znači da pobijani novčani dio pravomoćne odluke pojedinačno za svakog od apelanata iznosi: za prvoapelanta 22.639,50 KM, a za drugoapelanticu i trećeapelanticu po 11.319,75 KM, što je manje od propisanog cenzusa za dozvoljenost revizije od 30.000,00 KM, pa revizija apelanata iz tog razloga nije dozvoljena. Pored navedenog, Vrhovni sud je naveo da u konkretnom slučaju apelanti nisu podnijeli reviziju u smislu odredbe člana 237. stav 3. ZPP, niti je

revizija sačinjena u skladu sa stavom 4. istog člana, pa nije bilo mjesta odlučivanju o reviziji apelanata ni po tom osnovu.

15. Odlučujući o prigovoru tuženog o zastari potraživanja, Vrhovni sud je naveo da je taj prigovor djelimično osnovan. U vezi s tim, Okružni sud je naveo da je prednik apelanata podnio tužbu 6. decembra 2012. godine (predmet broj 72 0 P 031376 12 P) kojom je zahtijevao izgublenu dobit zbog nemogućnosti korištenja parcela (k. č. br. 1329/2 i 1333/2) za 2010, 2011. i 2012. godinu. Prednik apelanata je također 31. decembra 2012. godine podnio tužbu, koja je zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 031827 12 P, kojom je zahtijevao izgublenu dobit zato što je izgradnjom autoputa došlo do određenih poremećaja u oticanju površinskih voda i njenih pritoka i plavljenja drugih parcela koje su obradive. U tužbi koja je podnesena 20. novembra 2015. godine i zavedena pod poslovnim brojem 72 0 P 053971 15 P prednik apelanata je zahtijevao naknadu štete u vidu izgubljene dobiti za 2013, 2014. i 2015. godinu. Rješenjem prvostepenog suda od 16. novembra 2016. godine spojene su parnice 72 0 P 031827 12 P, 72 0 P 053971 15 P i 72 0 P 031376 16 P radi zajedničkog raspravljanja i postupak nastavljen pod poslovnim brojem 72 0 P 031376 16 P 2. Međutim, tužbeni zahtjev apelanata za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela u iznosu od 39.185,00 KM prvi put je postavljen u podnesku od 24. aprila 2017. godine. S obzirom na to, nastupila je zastarjelost potraživanja u smislu odredbe člana 376. stav 1. ZOO jer je u postupku utvrđeno da je prednik apelanata saznao za ovu štetu 2012. godine, kada je vještak građevinske struke u nalazu i mišljenju od 25. septembra 2012. godine (predmet 72 0 P 014032 14 P 2 koji je pravomoćno okončan) iznio takav stav. U vezi s tim je također ukazano da je i sam prednik apelanata u činjeničnim navodima tužbe u predmetu 72 0 P 031827 12 P istakao da su mu već 2009. godine prilikom izgradnje autoputa tokom cijele godine potpuno poplavljene parcele k. č. br. 1392/2 i 1333/2 na kojima je formirano jezero.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

17. Obrazlažući navode o povredi prava na koja su se pozvali, apelanti prvenstveno tvrde da im je Vrhovni sud povrijedio pravo na pravično suđenje kada ih je tretirao kao formalne suparničare. U tom pogledu, apelanti tvrde da je nesporno da je na tužilačkoj strani u ovom predmetu bio jedan tužilac koji je tokom postupka preminuo i umjesto njega su u parnicu stupili apelanti po osnovu nasljeđivanja. Također je nesporno da sporne nekretnine predstavljaju jednu cjelinu i da parnične stranke nisu izvršile diobu nekretnina, te da su apelanti, a prije njih njihov prednik, zajednički podnijeli više tužbi protiv tuženog. Apelanti, također, tvrde da je prvostepeni sud, cijeneći da se radi o materijalnim suparničarima, donio rješenje od 16. novembra 2016. godine o spajanju predmeta radi vođenja jedinstvenog postupka. Prema tome, apelanti smatraju da su oni materijalni suparničari jer su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici, a njihova prava i obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova, te da je Vrhovni sud, tretirajući ih kao formalne suparničare i odbacujući reviziju, povrijedio njihovo pravo na pravično suđenje.

18. Apelanti također smatraju da im je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog proizvoljnog zaključka Vrhovnog suda da su apelanti podnijeli zahtjev za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja parcela nakon isteka roka zastare potraživanja. U vezi s tim apelanti smatraju da je pogrešan

zaključak da su za štetu saznali 25. septembra 2012. godine, što proizlazi iz nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke. Naime, apelanti smatraju da je postojala i da sada postoji mogućnost da bi se plavljenje njihovog zemljišta moglo riješiti da je u trupu autoputa iskopan propusni tunel koji bi odveo višak vode, te su apelanti očekivali da će tuženi sagraditi projektirani propust. Također, apelanti smatraju da su u tužbi koja je podnesena 31. decembra 2012. godine u predmetu CMS 31827 tražili na ime naknade štete za svaku godinu po 30.000,00 KM, pa s obzirom na to da je postupak i dalje tekao i rok zastare je bio prekinut, to se ne može govoriti da je precizirani podnesak od 24. aprila 2017. godine podnesen nakon isteka roka zastare.

b) Odgovori na apelaciju

19. Vrhovni sud je naveo da u svemu ostaje pri razlozima datim u obrazloženju osporene odluke, te smatra da ne stoji navodi apelanata o povredi prava na koja se pozivaju u apelaciji, zbog čega predlaže da se apelacija odbije kao neosnovana.

20. Okružni sud je naveo da su neosnovani navodi da je donošenjem drugostepene presude došlo do povrede prava na pravično suđenje, jer u apelaciji nisu navedeni razlozi u čemu se sastoji povreda njihovog prava u postupku pred tim sudom.

21. Osnovni sud je naveo da kod činjenice da su se o pravilnosti prvostepene presude izjasnili Okružni sud i Vrhovni sud, smatra da bi bilo suprotno odredbama zakona da se taj sud kao prvostepeni izjašnjava i komentira odluke koje su donijeli ti sudovi postupajući po izjavljenim pravnim lijekovima.

22. Tuženi je naveo da je Vrhovni sud jasno obrazložio zauzeti stav da su apelanti formalni suparničari jer su njihovi zahtjevi za naknadu štete zasnovani na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu. Prema stavu tuženog, ne mijenja ništa na stvari to što su apelanti suvlasnici nekretnina koje nisu fizički podijeljene, jer je svako od njih mogao i samostalno podnijeti tužbu sa zahtjevom za naknadu štete proporcionalno svom suvlasničkom dijelu i voditi parnicu nezavisno od ostalih suvlasnika, a zajedno su je vodili zbog procesne ekonomičnosti. Također, tuženi smatra da njihovo pravo na pravično suđenje nije povrijeđeno ni odlukom Vrhovnog suda da je nastupila zastara potraživanja za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja određenih parcela. U tom pogledu, tuženi tvrde da su se tužbe prednika apelanata od 7. i 31. decembra 2012. godine i 20. novembra 2015. godine izričito odnosile na naknadu izgubljene koristi uslijed nemogućnosti obrađivanja zemljišta, a ne na naknadu za uništenu stvar. Prema tome, kako je u članu 388. ZOO propisano da se tok zastarjelosti prekida podnošenjem tužbe radi utvrđivanja, osiguravanja ili ostvarivanja potraživanja, te da se u konkretnom slučaju nije radilo o istom potraživanju, ne može se smatrati da je potraživanje u tužbama koje se odnose na isto zemljište došlo do prekida toka zastarijevanja.

V. Relevantni propisi

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08 – odluka USRS, 45/09 – odluka USRS, 49/09 i 61/13)

Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst propisa sačinjen u Ustavnom sudu BiH, kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (3)

Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka u pogledu materijalnog prava.

Član 7. stav (1)

Stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvedu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 123.

Svaka stranka dužna je da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 231.

U obrazloženju presude odnosno rješenja drugostepeni sud će ocijeniti žalbene navode koji su od odlučnog značaja.

1. Revizija**Član 237. st. (1) i (2)**

Stranke mogu izjaviti reviziju protiv pravosnažne presude donesene u drugom stepenu u roku od 30 dana od dana dostavljanja prepisa presude, a u privrednim sporovima u roku od 15 dana.

Revizija nije dozvoljena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi 30.000 KM, a u privrednim sporovima 50.000 KM.

Član 318.

Ako jedna tužba protiv istog tuženog obuhvata više zahtjeva koji se zasnivaju na istom činjeničnom i pravnom osnovu, vrijednost se određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva.

Ako zahtjevi u tužbi proizlaze iz raznih osnova, ili su istaknuti protiv više tuženih, vrijednost se određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva.

SUPARNIČARI**Član 362. stav (1)**

Više lica mogu jednom tužbom tužiti, odnosno biti tuženi (suparničari):

1) ako su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova (materijalni suparničari);

2) ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obaveze iste vrste koji se zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu, i ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari);

3) ako je to drugim zakonom određeno.

Član 365.

Svaki suparničar je u parnici samostalna stranka i njegove radnje ili propuštanja ne koriste niti štete drugim suparničarima.

Član 366.

Ako se po zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima (jedinstveni suparničari), smatraju se oni kao jedna parnična stranka, tako da se u slučaju ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju, dejstvo parničnih radnji koje su izvršili drugi suparničari proteže i na one koji te radnje nisu preduzeli.

24. Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04)

Za potrebe ove odluke koristi se tekst propisa kako je objavljen u službenim glasilima jer nije objavljen na svim službenim jezicima i pismima, a koji u relevantnom dijelu glasi:

Osnovi odgovornosti**Član 154.**

(1) Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

(2) Za štetu od stvari ili delatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.

(3) Za štetu bez obzira na krivicu odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Uspostavljanje ranijeg stanja i naknada u novcu

Član 185.

(1) Odgovorno lice dužno je uspostaviti stanje koje je bilo pre nego što je šteta nastala.

(2) Ukoliko uspostavljanje ranijeg stanja ne uklanja štetu potpuno, odgovorno lice dužno je za ostatak štete dati naknadu u novcu.

(3) Kad uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće, ili kad sud smatra da nije nužno da to učini odgovorno lice, sud će odrediti da ono isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete.

(4) Sud će dosuditi oštećeniku naknadu u novcu kad on to zahteva, izuzev ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje ranijeg stanja.

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.

(2) Visina naknade štete određuje se prema cenama u vreme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.

(3) Pri oceni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje sprečeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.

(4) Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim delom učinjenim sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrednosti koju je stvar imala za oštećenika.

Potpuna naknada

Član 190.

Sud će, uzimajući u obzir i okolnosti koje su nastupile posle prouzrokovanja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u ono stanje u kome bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za pet godina od kad je šteta nastala.

(3) Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vreme određeno za zastarelost te obaveze.

Deljenje obaveze i potraživanja

Član 412.

(1) Obaveza je deljiva ako se ono što se duguje može podeliti i ispuniti u delovima koji imaju ista svojstva kao i celi predmet, i ako ono tom podelom ne gubi ništa od svoje vrednosti, inače obaveza je nedeljiva.

(2) Kad u nekoj deljivoj obavezi ima više dužnika, obaveza se deli među njima na jednake delove, ako nije određena drukčija podela, i svaki od njih odgovara za svoj deo obaveze.

(3) Kad u nekoj deljivoj obavezi ima više poverilaca, potraživanje se deli među njima na jednake delove, ako nije što drugo određeno, i svaki poverilac može zahtevati samo svoj deo potraživanja.

VI. Dopustivost

25. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da apelanti osporavaju Presudu Vrhovnog suda broj 72 0 P 032376 19 Rev od 27. novembra 2019. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova. Imajući u vidu da je osporena presuda Vrhovnog suda dostavljena punomoćniku apelanata 20. januara 2020. godine, a da je apelacija podnesena 28. februara 2020. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neosnovana.

28. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelanti smatraju da im je osporenim presudom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

30. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

31. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom. [...]

32. Ustavni sud podsjeća da se, prema ustaljenoj praksi Ustavnog suda i Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud), član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjuje na postupke čiji je ishod odlučujući za utvrđivanje građanskih prava i obaveza. Pored toga, uvjet za primjenjivost člana 6. stav 1. Evropske konvencije je da u konkretnom postupku postoji spor oko utvrđivanja građanskih prava i obaveza. U konkretnom slučaju predmetni parnični postupak se vodio radi naknade štete na nekretninama koje su u suvlasništvu apelanata, dakle predmet je građanskopravne prirode, te stoga proizlazi da je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv na konkretan slučaj. Prema tome, Ustavni sud će ispitati da li je postupak pred sudom bio pravičan onako kako to zahtijeva član II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i član 6. stav 1. Evropske konvencije.

33. Navodi apelanata o kršenju prava na pravično suđenje u suštini se zasnivaju na tvrdnjama da je u osporenoj odluci proizvoljno primijenjeno procesno i materijalno pravo.

34. Razmatrajući navode apelanata kojima ukazuju na proizvoljnost u primjeni procesnog prava prilikom odbacivanja njihove revizije, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud svoju odluku zasnivao na odredbama člana 237. stav 2. ZPP kojim je propisano da revizija nije dopuštena ako vrijednost osporavanog dijela pravomoćne presude ne prelazi 30.000,00 KM. Naime, Vrhovni sud je utvrdio da su apelanti formalni suparničari jer se njihovi zahtjevi za naknadu štete zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu. Dalje, Vrhovni sud je istakao da je kod formalnog suparničarstva svaki od tužilaca samostalna stranka i u odnosu na svakog suparničara sud može posebno odlučivati. S obzirom na to, Vrhovni sud je, imajući u vidu suvlasničke udjele, izračunao iznose pobijanog dijela pravomoćne presude za svakog od apelanata, te je zaključio da su oni pojedinačno manji od 30.000,00 KM, zbog čega revizija nije dopuštena.

35. Ustavni sud zapaža da iz sadržaja odredbe člana 237. stav 2. ZPP u vezi sa članom 362. stav (1) tačka b) ZPP nije sporno da se, u slučaju kada se utvrdi da su stranke formalni suparničari, dopuštenost revizije cijeni s obzirom na vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude svakog pojedinog suparničara, a ne prema njihovom zbiru (vidi Ustavni sud, odluke o dopustivosti broj AP 1941/10 od 12. juna 2013. godine, tačka 6. i broj AP 2960/19 od 7. aprila 2021. godine, tačka 4, dostupne na www.ustavnisud.ba). Međutim, sporno je pravno pitanje može li se navedeni stav primijeniti i u slučaju materijalnih suparničara, na koje okolnosti apelanti ukazuju. U skladu s tim, polazeći od zaključaka Vrhovnog suda i navoda apelanata, Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju prilikom odlučivanja o dopuštenosti revizije u smislu člana 237. stav 2. ZPP odlučujuće bilo utvrditi imaju li apelanti status formalnih ili materijalnih suparničara. Ustavni sud zapaža da je razliku između formalnih i materijalnih suparničara napravio zakonodavac u odredbama člana 362. stav 1. tač. 1) i 2) ZPP. Prema tim odredbama, materijalno suparničarstvo postoji ako su stranke na aktivnoj ili pasivnoj strani, u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova. S druge strane, formalno suparničarstvo postoji ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obaveze iste vrste koji se zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu, i ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari). Dakle, iz zakonske definicije navedenih oblika suparničarstva proizlazi da se oni razlikuju s obzirom na kvalitet i intenzitet stvarne i pravne veze parničnih stranaka s obzirom na činjenični i pravni predmet spora.

36. Vraćajući se na pojam materijalnih suparničara, Ustavni sud zapaža da iz zakonske definicije materijalnog suparničarstva proizlazi da se ono pojavljuje u dva osnovna oblika koja u određenim slučajevima mogu i koincidirati, odnosno kao materijalno suparničarstvo iz pravne zajednice i materijalno suparničarstvo iz istog činjeničnog i pravnog osnova. Dakle, materijalno suparničarstvo postoji kada se učesnici procesnog odnosa nalaze u svojevrsnoj pravnoj zajednici pod kojom se podrazumijeva specifičan pravni odnos koji karakterizira zajedništvo njegovih učesnika s obzirom na prava i obaveze koje čine sadržaj tog pravnog odnosa. Tako se u praksi navodi da pravna zajednica koju ima u vidu odredba člana 362. stav 1. tačka 1) ZPP postoji kada je to zakonom određeno, kao na primjer u slučaju suvlasništva, zajedničkog vlasništva, ortakluka, nasljedničke zajednice, solidarne odgovornosti i slično. Prema tome, suparničarstvo iz pravne zajednice će postojati uvijek i nezavisno od parnice ako je više lica prema predmetu spora u položaju zajedničara na stvari, suvlasnika, sukorisnika stvari ili prava, nasljednika u pogledu zaostavštine, solidarnih povjerilaca ili dužnika u pogledu predmeta solidarne obaveze i slično. Osim navedenog, Ustavni sud zapaža da materijalno suparničarstvo postoji i kada prava i obaveze suparničara proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova (*idem factum-idem ius*), odnosno ono postoji kada se prava i obaveze s obzirom na koje su suparničari istakli svoje zahtjeve, ili s obzirom na koje su oni istaknuti protiv njih, zasnivaju na istom pravno generativnom činjeničnom stanju i kada se o njima treba odlučiti primjenom istog pravnog pravila. Pri tome je bitno ukazati da činjenični osnov tužbenog zahtjeva predstavlja određeni životni događaj na kojem tužilac zasniva neko pravo, tj. obavezu koja je predmet spora, dok je pravni osnov pravna kvalifikacija određenih činjenica, primjena odgovarajućih pravnih normi na te činjenice iz kojih za stranku proizlaze određena prava i obaveze.

37. S druge strane, Ustavni sud zapaža da se kod formalnih suparničara radi o procesnoj zajednici u kojoj se na strani tužilaca, tuženih ili na obje strane pojavljuje veći broj lica, ali koja, u odnosu na predmet spora, nisu u pravnoj zajednici, niti njihova prava i

obaveze proističu iz istog činjeničnog ili pravnog osnova. Van parničnog postupka između tih lica zajednica ustvari i ne postoji. Zakonske pretpostavke za zasnivanje te vrste suparničarstva moraju se kumulativno ispuniti, a to su: 1) da su u odnosu na sve suparničare predmet spora zahtjevi odnosno obaveze iste vrste, što s aspekta građanskog materijalnog prava znači da postoje potraživanja (npr. naknade štete) odnosno obaveze (novčane obaveze iste vrste); 2) da se ti zahtjevi odnosno obaveze zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom ili pravnom osnovu, što znači da se kod formalnih suparničara ne radi o istom činjeničnom i pravnom osnovu kao u slučaju materijalnog suparničarstva, pa je za zasnivanje ove vrste suparničarstva dovoljno da se u konkretnom slučaju radi o bitno istovrsnim tipovima, oblicima činjeničnog stanja na koje će se primijeniti bitno istovrsna pravna norma; te 3) da je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki zahtjev i za svakog tuženog.

38. Dovodeći navedena pojmovna određenja materijalnih i formalnih suparničara u vezu s okolnostima konkretnog predmeta, Ustavni sud zapaža da okolnosti na koje apelanti ukazuju, odnosno da su u konkretnom parničnom postupku učestvovali kao nasljednici iza svog prednika i da su, kao suvlasnici spornih nekretnina koje nisu fizički podijeljene, postavili jedan tužbeni zahtjev na solidarno obavezivanje tuženog, koji su zasnivali na istom štetnom događaju i pravnom osnovu, zaista upućuju da su osnovani navodi apelanata da bi se oni mogli smatrati materijalnim suparničarima. Naime, te okolnosti upućuju da se apelanti kao suvlasnici nalaze u pravnoj zajednici pod kojom se podrazumijeva specifičan pravni odnos koji karakterizira zajedništvo njegovih učesnika s obzirom na prava i obaveze koje čine sadržaj tog pravnog odnosa. Također, te okolnosti istovremeno ukazuju da se njihova prava i obaveze zasnivaju na istom činjeničnom osnovu, odnosno štetnom događaju (plavljenje njihovih nekretnina) i da se u konkretnom slučaju njihova potraživanja zasnivaju na istom pravnom osnovu s obzirom na to da se o njima odlučivalo primjenom istog pravnog pravila. U skladu s tim, Ustavni sud zapaža da navedene okolnosti, koje Vrhovni sud nije uzeo u obzir prilikom donošenja osporene odluke, ukazuju da je Vrhovni sud na proizvoljan način zaključio da se zahtjevi apelanata zasnivaju na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu u smislu člana 362. stav 1. tačka b) ZPP.

39. Ustavni sud dalje zapaža da je Vrhovni sud u prilog zaključku da apelanti predstavljaju formalne suparničare naveo da su apelanti suvlasnici na spornim nekretninama (prvoapelant sa 2/4, a apelanice sa po 1/2), odnosno da se radi o djeljivoj obavezi više povjerilaca u smislu odredbe člana 412. ZOO. Takav stav Vrhovnog suda, bez davanja drugih jasnih razloga koji se tiču kvaliteta i intenziteta stvarne i pravne veze parničnih stranaka s obzirom na činjenični i pravni predmet spora, u suštini, upućuje na to da su suvlasnici u svakom slučaju formalni suparničari jer su u svakom slučaju njihova prava i obaveze djeljive prirode. Međutim, Ustavni sud podsjeća da, osim podjele suparničara na formalne i materijalne, iz odredbi procesnog zakona proizlazi i podjela suparničara na obične suparničare iz člana 365. ZPP, te jedinstvene suparničare iz člana 366. ZPP. Jedinstveni suparničari mogu samo zajednički priznati tužbeni zahtjev, odnosno ne mogu samostalno priznati tužbeni zahtjev niti se pak mogu samostalno i odvojeno određi tužbenog zahtjeva, dok obični suparničari nastupaju nezavisno. Obični suparničari mogu odvojeno učestvovati u postupku, priznati neke činjenice, odvojeno osporavati neke činjenice, mogu predlagati različite dokaze itd. Pri tome, Ustavni sud zapaža da materijalni suparničari mogu biti obični i jedinstveni, dok su formalni suparničari u svakom slučaju obični. Prema tome, činjenica da je potraživanje apelanata kao suvlasnika djeljivo i da su apelanti u procesnom smislu imali nezavisnost nije mogla biti od odlučujućeg značaja za njihovo tretiranje kao

formalnih suparničara, što također upućuje na proizvoljnost u primjeni procesnog prava od strane Vrhovnog suda.

40. Stoga, kod činjenice da je proizvoljno utvrđenje Vrhovnog suda da su apelanti formalni suparničari bilo od odlučujućeg značaja prilikom utvrđivanja nedopustivosti njihove revizije, Ustavni sud smatra da je Vrhovni sud očigledno proizvoljno primijenio odredbu člana 237. stav 2. u vezi sa članom 362. stav 1. tač. 1) i 2) ZPP.

41. U vezi s navedenim, Ustavni sud smatra da je bitno naglasiti da se ovim zaključkom ni na koji način ne dovodi u pitanje dužnost Vrhovnog suda da u okolnostima svakog konkretnog slučaja procijeni prelazi li vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude iznos iz člana 237. stav 2. ZPP. U tom smislu, Ustavni sud podsjeća da zaključak u ovom predmetu ne sugerira da se kod materijalnih suparničara ili eventualno kod nekog drugog oblika suparničarstva vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude u svakom slučaju mora utvrđivati s obzirom na ukupan iznos pobijanog dijela prvostepene presude, pa se prema tome ovom odlukom ne prejudicira pitanje hoće li revizija apelanata i u takvim okolnostima biti dozvoljena, što su pitanja koja Vrhovni sud treba utvrditi dajući jasne i razumljive razloge u vezi s primjenom člana 237. stav 2. ZPP.

42. S obzirom na navedeno, Ustavni sud zaključuje da je osporenim presudom u dijelu u kojem je odlučeno o odbacivanju revizije prekršeno pravo apelanata na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine.

43. Odlučujući o djelovanju odluke o apelaciji u smislu člana 62. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud podsjeća da odlukom kojom usvaja apelaciju Ustavni sud ukida pobijanu odluku i predmet vraća sudu, odnosno tijelu koje je donijelo tu odluku, na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način. U tom pogledu, odlučujući o obimu ukidanja osporene revizione odluke, Ustavni sud zapaža da uslijed odbacivanja revizije apelanata, u osporenoj odluci Vrhovnog suda, pored ostalog, nisu razmatrani njihovi revizioni navodi kojima su osporavali drugostepenu presudu u dijelu kojim je odlučeno o tužbenom zahtjevu za naknadu štete zbog trajne nemogućnosti korištenja spornih parcela. Imajući u vidu da je u tom dijelu Vrhovni sud, odlučujući o reviziji tuženog, drugostepenu presudu preinačio tako što je odbio njihov tužbeni zahtjev, Ustavni sud smatra da je s ciljem potpune zaštite ustavnih prava apelanata potrebno u cijelosti ukinuti presudu Vrhovnog suda kako bi eventualno, u slučaju dopustivosti njihove revizije, i taj dio revizionih navoda bio razmotren, te predmet vratiti tom sudu kako bi taj sud donio novu odluku u skladu s garancijama prava na pravično suđenje. Uslijed toga, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati i navode apelanata o kršenju prava na pravično suđenje zbog proizvoljnosti u primjeni materijalnog prava prilikom odbijanja tog tužbenog zahtjeva.

VIII. Zaključak

44. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava apelanata na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada je Vrhovni sud pri donošenju osporene odluke kojom je odbacio reviziju apelanata očigledno arbitrarno primijenio procesno pravo zaključujući da su apelanti formalni suparničari i da se uslijed toga vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude određuje prema vrijednosti zahtjeva za svakog apelanata zasebno.

45. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

46. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mato Tadić, s. r.

988

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 1239/21**, rješavajući apelaciju **Mire Čajić**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik
Miodrag Simović, dopredsjednik
Mirsad Ceman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 16. studenog 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelomično se usvaja apelacija **Mire Čajić** podnesena protiv Zaključka o provođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. travnja 2021. godine koji je donio Republički stožer za izvanredne situacije Vlade Republike Srpske.

Utvrđuje se kršenje prava na "privatni život" iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odbija se kao neutemeljena apelacija u dijelu zahtjeva da se ukinu Zaključak o provođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. travnja 2021. godine.

Na temelju članka 72. stavak (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Narodnoj skupštini Republike Srpske i Vladi Republike Srpske da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema ove odluke, poduzmu aktivnosti i usklade svoje djelovanje sa standardima iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kako su navedeni u ovoj odluci.

Na temelju članka 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Narodnoj skupštini Republike Srpske i Vladi Republike Srpske da u narednom roku od 15 dana od isteka roka iz stavka 3. dispozitiva ove odluke obavijeste Ustavni sud Bosne i Hercegovine o provođenju naloga iz stavka 3. dispozitiva ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Mira Čajić (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sokoca podnijela je 14. travnja 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv "Zaključka o provođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj" (u daljnjem tekstu: Zaključak) broj 80-1/21 od 9. travnja 2021. godine, koji je donio Republički stožer za izvanredne situacije Vlade Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Republički stožer za izvanredne situacije). Također je apelantica tražila donošenje privremene mjere kojom se obustavlja daljnja primjena osporenog zaključka, kao i budućih sličnih mjera.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vlade Republike Srpske – Ured pravnog predstavnika (u daljnjem tekstu: Ured pravnog predstavnika), Vlade Republike Srpske – Republički stožer za izvanredne situacije i Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 27. travnja 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Ured pravnog predstavnika, Republički stožer za izvanredne situacije i Narodna skupština RS su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 10. do 25. svibnja 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. S ciljem sprečavanja širenja virusa korona SARS-CoV-2 i zarazne bolesti prouzrokovane njime (COVID-19) na teritoriju Republike Srpske Republički stožer za izvanredne situacije je na 80. sjednici donio Zaključak broj 80-1/21 od 9. travnja 2021. godine kojim su, između ostalog, obavezani građani da u zatvorenom prostoru nose zaštitnu masku (prekrivena usta, nos i brada). Također su osporenim zaključkom propisani i izuzeci od navedene obveze nošenja zaštitne maske, te obveze prodajnih objekata u svezi s provođenjem navedene mjere, kao i nadzor nad provođenjem osporenog zaključka i sankcije u slučaju nepoštovanja mjera zabrane i ograničenja propisanih osporenim zaključkom. Relevantan sadržaj osporenog zaključka je detaljno prezentiran u dijelu ove odluke V. Relevantni propisi (točka 19).

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

6. Apelantica smatra da su joj osporenim zaključkom Republičkog stožera za izvanredne situacije od 9. travnja 2021. godine prekršena prava iz članka II/3.(a), (b), (f), (g), (h), (k) i (m) i članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, te čl. 2., 3., 8., 9., 10. i 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju.

7. Naime, apelantica prvenstveno ukazuje da se predmetna apelacija podnosi u smislu članka 18. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, a da je osporeni zaključak prekorao odredbe "zakona, Ustava Republike Srpske i Ustava Bosne i Hercegovine", zbog čega ona trpi nenadoknadivu svakodnevnu štetu. Dalje se problematizira sama priroda osporenog zaključka kao pravnog akta, odnosno da se ne radi o zakonu već o općem aktu kojim se krše navedena ljudska prava. U svjetlu navedenog, apelantica ističe da zakoni koji su navedeni u preambuli spornog zaključka (članak 45. točke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju stanovništva u izvanrednim situacijama i članak 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti) nemaju određen i definiran pojam izraza "zaštitna maska", odnosno da zakon ne prepoznaje pojam "zaštitna maska". Također se navodi i da su mjere iz osporenog zaključka u suprotnosti s označenim odredbama Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine i Zakona o zaštiti potrošača Republike Srpske kojima je trgovcu zabranjena diskriminacija bilo kojeg potrošača budući da se mjerama iz spornog zaključka građane prisiljava i ucjenjuje nošenjem maske, odnosno ukoliko to ne žele bivaju uskraćeni za pružanje usluge od prodavača koji su registrirani za pružanje usluga.

8. Stoga, apelantica smatra da mjere iz spornog zaključka nisu propisane zakonom. Isto tako se navodi i da osporeni zaključak (u pogledu mjera) sadrži iznimke, ali da one nisu konkretizirane, kao i da je osporeni zaključak "apsolutno nekorektan i nepredvidiv". U tom smislu apelantica u nastavku

apelacije elaborira nejasnoće iz osporenog zaključka u kontekstu pojedinačno označenih mjera. Pritom apelantica problematizira i provođenje osporenog zaključka u smislu njegovih odredbi, kojima se sankcioniranje nepoštovanja mjera vrši u skladu sa Zakonom o javnom redu i miru i Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. U svezi s tim se apelantica referira i na praksu Osnovnog suda u Sokocu – rješenje označenog broja od 28. prosinca 2020. godine u kojem je, kako to apelantica navodi, osoba koja nije koristila medicinsku masku oslobođena prekršajne odgovornosti i prekršajni nalog je stavljen izvan snage jer djelo za koje se tereti nije prekršaj prema članku 43. stavak (2) točka 10), a kažnjiv prema članku 63. stavak (2) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

9. Argumentirajući svoje navode, apelantica se poziva i na odluku (i njezin sadržaj) Ustavnog suda u predmetu broj AP 3683/20 od 22. prosinca 2020. godine. Osim toga se navodi i da Narodna skupština RS nije proglasila izvanredno stanje u slučaju epidemije, kako je to propisano člankom 70. Ustava Republike Srpske, već je Vlada RS kao izvršna vlast nezakonito uzurpirala nadležnosti Narodne skupštine RS i svojom odlukom o proglašenju izvanrednog stanja na teritoriju Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 25/20) proglasila izvanredno stanje, te imenovala Republički stožer za izvanredne situacije. U tom smislu, apelantica ističe da je nadležnost Vlade RS propisana člankom 90. Ustava Republike Srpske, gdje nije propisana njezina nadležnost za proglašenje izvanrednog stanja u slučaju epidemije. Apelantica u nastavku na opširan način argumentira nepostojanje opravdanosti i korisnosti nošenja maski za lice kada je u pitanju suzbijanje virusnih zaraza, ukazujući na njihovu štetnost. Također, apelantica ističe i da donositelj osporenog zaključka nije ponudio nikakve dokaze koji podupiru neophodnost i proporcionalnost predmetnih mjera, nego uporno ignorira sve znanstvene, stručne i druge dokaze koji pokazuju i dokazuju upravo suprotno: da su mjere nepotrebne i da ne donose nikakvu korist, nego da proizvode isključivo štetne posljedice, kao i da su "indikativne statističke činjenice" koje pokazuju da su stope zaraženosti i smrtnosti najveće upravo u zemljama koje su poduzele i poduzimaju najdrastičnije mjere, a da su najmanje u zemljama koje nisu poduzimale nikakve mjere ili su poduzimale blage mjere u vidu preporuka.

10. S obzirom na navedeno, apelantica predlaže da Ustavni sud usvoji predmetnu apelaciju, utvrdi kršenje navedenih prava i stavi osporeni zaključak izvan snage, kao i da naloži (u smislu članka 72. stavak (4) Pravila Ustavnog suda) Narodnoj skupštini RS i Vladi RS da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke po predmetnoj apelaciji, poduzmu aktivnosti i usklade svoje djelovanje sa standardima iz članaka Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije i protokolima uz nju. Također je predloženo da se, do usklađivanja osporenog akta s Ustavom Bosne i Hercegovine, Europske konvencije i protokolima uz nju, Republičkom stožeru za izvanredne situacije zabrani donošenje novih zaključaka. Na koncu, apelantica traži donošenje privremene mjere kojom se obustavlja daljnja primjena osporenog zaključka, kao i budućih sličnih mjera.

b) Odgovor na apelaciju

11. Narodna skupština RS je navela da nije stranka u postupku jer nije donositelj akta koji je predmet apelacije.

12. Ured pravnog predstavnika Vlade RS i Vlada RS (Generalno tajništvo) u prilogu svojih odgovora na apelaciju su dostavili odgovor Republičkog stožera za izvanredne situacije. U navedenom odgovoru je, prije svega, istaknuto da je predmetna apelacija podnesena protiv osporenog zaključka, koji nesporno nema karakter akta suda, a niti karakter drugih odluka i rješenja redovnih sudova kojima se konačno rješava o određenim pravima i slobodama građana garantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine i

međunarodnim dokumentima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Iz tih razloga, kako je navedeno, predmetna apelacija je nedopuštena u formalnopravnom smislu i ne može se razmatrati primjenom članka 18. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda. Dalje je navedeno da je netočan apelantičin navod da osporeni zaključak nije baziran za zakonu. U svezi s tim je ukazano da je pravna osnova za donošenje osporenog zaključka sadržana u odredbama članka 45. točke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama i članka 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Prema Zakonu o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama, Republički stožer za izvanredne situacije, u slučaju izvanredne situacije koja je proglašena odlukom Vlade Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 25/20), ima ingerencije da prati stanje, organizaciju zaštite i spašavanja i predlaže mjere koje je neophodno poduzeti s ciljem sprečavanja ili minimiziranja okolnosti koje su izazvale izvanrednu situaciju. Pojedinačne mjere za suzbijanje posljedica pandemije virusa korona koje su se primjenjivale u konkretnom slučaju (obveza nošenja zaštitnih maski u zatvorenom i otvorenom prostoru, obvezna dezinfekcija ruku, obvezna distanca i sl.) opće su mjere koje primjenjuje i Svjetska zdravstvena organizacija (u daljnjem tekstu: SZO) i druge međunarodne organizacije. Naime, prema preporukama SZO i drugih međunarodnih organizacija, virus SARS-CoV-2 je virus koji se dominantno prenosi kapljičnim putem (putem kapljica koje zaražene osobe izbacuju iz usta tijekom govora, naročito glasnog govora, pjevanja, kihanja, kašljanja...). Može se prenositi u određenim situacijama i zrakom i kontaktom (izravnim i neizravnim, tj. preko predmeta i površina). Osobe koje su zaražene sa COVID-19, čak i ako još uvijek nemaju simptome ili su im simptomi blago izraženi ili kratko traju, mogu biti prenositelji ove bolesti. Dalje je navedeno da su za sprečavanje širenja infekcija koje se prenose kapljičnim putem osnovne mjere fizička distanca od najmanje dva metra (jer je to razdaljina na koju se prenosi najveći broj kapljica koje se stvaraju prilikom govora), te korištenje fizičkih barijera koje sprečavaju da kapljice iz respiratornog trakta zaražene osobe dospiju do drugih osoba u okruženju. Nošenje maski za lice među stanovništvom je prvenstveno potrebno da bi se bolje kontroliralo širenje infekcije sa osoba koje nemaju simptome ili su im simptomi vrlo blagi na zdrave osobe. Ova mjera je, kako je to navedeno, posebno važna kada je visoka razina transmisije virusa u zajednici, odnosno kada u zajednici imamo znatan broj zaraženih osoba. Velika je uloga zaštitnih maski, također, u smanjenju količine virusa kojoj je osoba koja nosi masku izložena ako dođe u kontakt sa zaraženom osobom, tj. u smanjenju infektivne doze. U skladu s navedenim, Republički stožer za izvanredne situacije je ukazao da nošenje maski ima najveći zaštitni efekt ako tu mjeru poštuju sve osobe, tj. ako masku nose i oni koji su zaraženi, a to još ne znaju pa se kreću i kontaktiraju s drugim ljudima, kao i oni koji su zdravi. Nošenjem maski se također smanjuje tendencija dodirivanja usta, nosa i očiju, te je to dodatni vid zaštite od COVID-19. U borbi protiv pandemije COVID-19 nošenje maski kao značajnu mjeru za sprečavanje širenja virusa preporučuju i međunarodne organizacije kao SZO, Europski centar za kontrolu bolesti, američki centri za kontrolu bolesti i mnogi drugi, kao i javnozdravstvene institucije gotovo svih zemalja u svijetu, a na internetskim stranicama navedenih organizacija moguće je izvršiti uvid u preporuke koje opovrgavaju apelantičine navode.

13. Republički stožer za izvanredne situacije je zatim istaknuo i da odbacuje apelantičine navode u svezi s pitanjem onemogućavanja prava potrošača iz označenih članaka Zakona o zaštiti potrošača ("Službeni glasnik RS" broj 6/12) s obzirom na to da se u izvanrednoj situaciji suspendira primjena normi koje su primjenjive u redovnoj situaciji. Uostalom, kako je to ukazano, uvođenjem obveze iz stavka 3. točke 9. i 10. osporenog zaključka nisu potrošačima uskraćena prava iz predmetnog zakona, već su

potrošači mogli ostvariti svoja prava u punom kapacitetu, samo pod drugačijim okolnostima. Također je navedeno i da je netočan apelantičin navod da je Vlada RS kao izvršna vlast, a ne Narodna skupština RS, proglasila izvanredno stanje u slučaju epidemije virusa korona i da je to izvršeno odlukom Vlade RS koja je objavljena u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 25/20. U tom smislu je istaknuto da je Vlada RS navedenom odlukom proglasila izvanrednu situaciju, a ne izvanredno stanje, kako to neutemeljeno navodi apelantica, a na što je Vlada RS imala pravo po osnovi Zakona o Vladi RS i članka 41. stavak (2) Zakona o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama, odnosno čl. 50. i 51. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Imajući u vidu navedeno, predloženo je da se predmetna apelacija odbaci kao nedopuštena, odnosno da se odbije.

V. Relevantni propisi

14. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak I
Bosna i Hercegovina

[...]

2. *Demokratska načela*

Bosna i Hercegovina je demokratska država [...].

Članak II
Ljudska prava i osnovne slobode

[...]

2. *Međunarodni standardi*

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

Članak X
Izmjene i dopune

[...]

2. *Ljudska prava i temeljne slobode*

Ni jedna izmjena ili dopuna ovog Ustava ne može dokinuti ili umanjiti ni jedno od prava i sloboda navedenih u članku II ovog Ustava ili izmijeniti ovaj stavak.

15. **Zakon o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 121/12 i 46/17). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Članak 1.

Ovim se zakonom uređuju sustav zaštite i spašavanja u izvanrednim situacijama, snage i subjekti zaštite i spašavanja, prava i obveze republičkih organa uprave i drugih organa, organa jedinica lokalne samouprave, gospodarskih društava i drugih pravnih osoba, prava i dužnosti građana, izvanredne situacije i postupanje u izvanrednim situacijama, organizacija i djelatnost civilne zaštite u sustavu zaštite i spašavanja i otklanjanja posljedica elementarnih nepogoda i drugih nesreća, planiranje i financiranje sustava zaštite i spašavanja, nadzor, priznanja i nagrade i druga pitanja od značaja za organiziranje i funkcioniranje sustava zaštite i spašavanja.

Članak 2.

Sustav zaštite i spašavanja je dio sustava sigurnosti i integritas oblik upravljanja i organiziranja subjekata i snaga sustava zaštite i spašavanja na provedbi preventivnih i operativnih mjera i izvršavanju zadataka zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarne nepogode i druge nesreće, uključujući i mjere oporavka od njihovih posljedica.

Članak 5. toč. a) i g)

Izrazi rabljeni u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

a) *izvanredna situacija* je situacija u kojoj su rizici i prijetnje ili posljedice katastrofa, izvanrednih događaja i drugih opasnosti

za stanovništvo, životnu sredinu i materijalna dobra takvog opsega i intenziteta da njihov nastanak ili posljedice nije moguće spriječiti ili otkloniti redovitim djelovanjem mjerodavnih organa i službi, zbog čega je za njihovo ublažavanje i otklanjanje neophodno uporabiti dodatne mjere, snage i sredstva uz pojačan režim aktivnosti,

g) *elementarna nepogoda* je događaj hidrometeorološkog, geološkog ili biološkog podrijetla prouzročen djelovanjem prirodnih sila, kao što su: potres, poplava, bujica, oluja, jake kiše, atmosferska pražnjenja, tuča, suša, odron ili klizanje zemljišta, sniježni nanosi i lavina, ekstremne temperature zraka, zaleđivanje vodotokova, epidemija zaraznih bolesti i pojava štetočina i druge prirodne pojave većih razmjera koje mogu da ugroze zdravlje i život ljudi ili pričine štetu većeg opsega,

Članak 40.

Za koordinaciju i rukovođenje prilikom zaštite i spašavanja u izvanrednim situacijama sukladno ovom zakonu i drugim propisima, kao operativno-stručna tijela, formiraju se stožeri za izvanredne situacije:

a) za teritoriju Republike - Republički štab za izvanredne situacije,

b) za područje grada - gradski stožer za izvanredne situacije i

v) za područje općine - općinski stožer za izvanredne situacije.

Članak 41. stavak (2)

(2) Odluku o proglašenju izvanredne situacije za teritoriju Republike ili dio teritorije Republike donosi Vlada na prijedlog Republičkog štaba za izvanredne situacije.

Članak 45. toč. b), g) i z)

Stožer za izvanredne situacije obavlja sljedeće poslove:

b) ravna i koordinira provedbu mjera i zadataka zaštite i spašavanja,

g) prati stanje i organizaciju zaštite i spašavanja i predlaže mjere za njihovo poboljšanje,

z) donosi prijedloge, zaključke i preporuke.

Članak 47.

Republički štab za izvanredne situacije, pored poslova iz članka 45. ovoga zakona, obavlja i sljedeće poslove:

a) naređuje stožerovima za izvanredne situacije poduzimanje mjera i aktivnosti za zaštitu i spašavanje,

b) razmatra i daje mišljenje na Program za smanjenje rizika od elementarne nepogode i druge nesreće u Republici,

v) naređuje angažiranje i uporabu snaga i sredstava zaštite i spašavanja sa područja neugroženih općina ili gradova na područje ugroženih općina ili gradova,

g) predlaže Vladi donošenje odluke o traženju, prihvatanju, odnosno pružanju pomoći susjednim i drugim državama i

d) angažira osposobljene pravne osobe i druge organizacije od značaja za Republiku.

16. **Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 90/17, 42/20, 53/20 i 98/20). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se zakonom uređuju sistem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, mjere koje se obavezno provode radi sprečavanja i suzbijanja, eliminacije i eradikacije zaraznih bolesti, prava i obaveze republičkih organa, organa jedinice lokalne samouprave, zdravstvenih ustanova, drugih pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica u postupku provođenja mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti.

Članak 7.

(1) Mjere za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti predstavljaju skup svih aktivnosti koje planiraju, organiziraju i provode organi Republike, organi jedinice lokalne samouprave, privredni subjekti i druga pravna lica, preduzetnici, zdravstvene ustanove, zdravstveni radnici i saradnici i fizička lica s ciljem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti.

(2) Zaštita stanovništva od zaraznih bolesti provodi se obavljanjem epidemiološkog nadzora i planiranjem, organiziranjem i primjenom propisanih mjera, kontrolom provođenja tih mjera i osiguranjem materijalnih i drugih sredstava za njihovo provođenje.

(3) Zaštita stanovništva od zaraznih bolesti vrši se provođenjem:

- 1) općih,
- 2) posebnih,
- 3) vanrednih i

4) ostalih mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, u skladu sa zakonom.

VANREDNE MJERE ZA SPREČAVANJE I SUZBIJANJE ZARAZNIH BOLESTI

Članak 43.

(1) Vanredne mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti provode se u situaciji u kojoj dolazi do ugrožavanja sigurnosti i zdravlja ljudi, postojanjem neposredne opasnosti za masovno prenošenje zaraznih bolesti.

(2) Vanredne mjere iz stavka 1. ovoga članka obuhvaćaju:

1) ograničenje kretanja u zaraženom i ugroženom području i stavljanje pod zdravstveni nadzor lica koje je bilo u kontaktu za zaraženim licem,

2) ograničenje ili zabranu prometa pojedine ili svih vrsta robe i sredstava na određenom području,

3) prestanak rada odgojno-obrazovnih ustanova i zabranu okupljanja na javnim mjestima,

4) uvođenje obaveznog angažiranja zaposlenika u zdravstvenim ustanovama i drugih građana na otklanjanju posljedica nastale situacije,

5) vanrednu vakcinaciju, odnosno hemioprofilaksu,

6) izolaciju oboljelih u kućnim uvjetima ili drugom adaptiranom objektu, kada zbog masovnog obolijevanja nije moguća izolacija u zdravstvenoj ustanovi,

7) ustupanje i adaptaciju drugih objekata i angažiranje potrebnih sredstava i opreme za potrebe zdravstvene službe,

8) uspostavljanje karantina i stavljanje u karantin lica koje je bilo u kontaktu sa licem oboljelim od posebno opasne zarazne bolesti, te u skladu sa preporukama i druge mjere koje priroda bolesti nalaže, odnosno mjere koje predloži Svjetska zdravstvena organizacija,

9) informiranje javnosti o aktuelnoj epidemiološkoj situaciji, postojećim resursima, mjerama koje se preduzimaju i koje trebaju preduzeti građani,

10) nalažanje provedbe mjera zaštite u zajednici za pravne osobe, poduzetnike i fizičke osobe, koje se odnose na mjere dezinfekcije, osiguravanja i korištenja osobne zaštitne opreme, pridržavanja zaštitnih mjera fizičke distance i zabrane okupljanja u većim skupinama, ograničenja radnog vremena, odnosno poduzimanja drugih izvanrednih mjera na javnim i radnim mjestima čiji je cilj sprječavanje ili suzbijanje zaraznih bolesti.

Članak 44.

(1) Dom zdravlja prijavljuje Institutu¹ pojavu epidemije zarazne bolesti za područje jedinice lokalne samouprave za koju je utemeljen ili u okviru koje djeluje.

(2) U skladu sa epidemiološkim nadzorom i procjenom rizika za pojavu i širenje zarazne bolesti, Institut daje procjenu o ugroženom i zaraženom području, te Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite (u daljem tekstu: Ministarstvo) predlaže proglašenje epidemije od većeg epidemiološkog značaja.

(3) Na temelju procjene i prijedloga Instituta iz stavka 2. ovoga članka, ministar naredbom proglašava pojavu epidemije od većeg epidemiološkog značaja i naređuje mjere koje se u tom slučaju moraju provoditi na zaraženom području.

(4) Na prijedlog Instituta, gradonačelnik, odnosno načelnik općine odlukom proglašava pojavu epidemije i donosi mjere za provođenje protivepidemijske zaštite za područje jedinice lokalne samouprave.

(5) Na prijedlog Instituta, ministar donosi naredbu o prestanku epidemije od većeg epidemiološkog značaja.

(6) Na prijedlog Instituta, gradonačelnik, odnosno načelnik općine donosi odluku o prestanku epidemije zarazne bolesti za područje jedinice lokalne samouprave.

NADLEŽNOSTI ORGANA I SUBJEKATA U OBLASTI ZAŠTITE STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Članak 50.

(1) U slučaju pojave posebno opasne zarazne bolesti, zloupotrebe biološkog agensa, te epidemije od većeg epidemiološkog značaja, može se proglasiti vanredna situacija, shodno odredbama zakona kojim se propisuje zaštita i spašavanje u vanrednim situacijama.

(2) Mjere koje se preduzimaju u slučaju vanredne situacije su opće, posebne i vanredne mjere utvrđene ovim zakonom.

(3) U slučaju proglašenja izvanrednog stanja za Republiku ili dio Republike (u daljnjem tekstu: izvanredno stanje) poduzimaju se opće, posebne ili izvanredne mjere utvrđene ovim zakonom.

Članak 51.

U slučaju proglašenja vanredne situacije izazvane zaraznom bolesti, subjekti zaštite i spašavanja osiguravaju sredstva za zaštitu i spašavanje, te sredstva za otklanjanje posljedica u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast zaštite i spašavanja.

Članak 52. stavak (3)

(3) S ciljem provođenja aktivnosti sprečavanja i suzbijanja, eliminacije i eradikacije zaraznih bolesti ministar formira komisije i druga radna tijela.

NADZOR

Članak 58. st. (1) i (2)

(1) Upravni nadzor nad provođenjem ovog zakona i propisa donesenih na temelju njega vrši Ministarstvo.

(2) Nadzor nad provođenjem ovog zakona vrše zdravstvena inspekcija, inspekcija za hranu i veterinarska inspekcija.

Članak 63. stavak (2)

(2) Novčanom kaznom od 100 KM do 300 KM kaznit će se fizička osoba ako ne poštuje izvanredne mjere kojim je naloženo korištenje osobne zaštitne opreme, pridržavanje zaštitnih mjera fizičke distance ili drugih izvanrednih mjera na javnim i radnim mjestima čiji je cilj sprječavanje ili suzbijanje zaraznih bolesti (članak 43. stavak 2. točka 10) i članak 50a).

17. **Zakon o Vladi Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 11/08) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 43. stavak (3)

(3) Odlukom se propisuju mjere Vlade, utemeljuju javne službe i druge organizacije, daje suglasnost ili potvrđuju opći akti organa ili organizacija, ako je takva suglasnost ili potvrda predviđena zakonom, obustavljaju od izvršenja akti ministarstava, organa jedinica lokalne samouprave, poduzeća i drugih organa i

¹ Javna zdravstvena ustanova Institut za javno zdravstvo

organizacija koje obnašaju javne ovlasti i uređuju druga pitanja od značaja za obavljanje poslova Vlade.

18. Odluka o proglašenju izvanredne situacije za teritoriju Republike Srpske (objavljena 17. ožujka 2020. godine u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 25/20) u relevantnom dijelu glasi:

Na temelju članka 43. stavak 3. Zakona o Vladi Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 118/08), članka 41. stavak 2. Zakona o zaštiti i spasavanju u izvanrednim situacijama ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 121/12 i 46/17), a u vezi sa čl. 50. i 51. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 90/17), na prijedlog Republičkog štaba za vanredne situacije, Vlada Republike Srpske, na Prvoj izvanrednoj sjednici, održanoj 16.3.2020. godine, donosi

**ODLUKU
O PROGLAŠENJU IZVANREDNE SITUACIJE ZA
TERITORIJU REPUBLIKE SRPSKE**

I.

Ovom odlukom proglašava se izvanredna situacija za teritoriju Republike Srpske zbog epidemiološke situacije u Republici Srpskoj usljed korona virusa 2019-nCoV.

II.

Donošenjem ove odluke snage za zaštitu i spasavanje iz članka 8. Zakona o zaštiti i spasavanju u izvanrednim situacijama stavljaju se pod komandu Republičkog štaba za vanredne situacije, osim organizacijskih jedinica iz točke v) ovoga članka, koje djeluju u koordinaciji sa Republičkim štabom za vanredne situacije.

III.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku Republike Srpske".

Broj: 04/1-012-2-792/20

16. ožujka 2020. godine

Banjaluka

Predsjednik Vlade,
Radovan Višković, v.r.

19. Zaključak o provođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. travnja 2021. godine, preuzet sa internetske stranice www.vladars.net – Republički stožer za izvanredne situacije, koji u relevantnom dijelu glasi:

Na osnovu člana 45. t. b), g) i z) Zakona o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 121/12 i 46/17), člana 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 90/17, 42/20 i 98/20), Odluke o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 25/20) na prijedlog Ministarstva trgovine i turizma, Republički štab za vanredne situacije na 80. sjednici održanoj 09.04.2021. godine, donosi

ZAKLJUČAK

o sprovođenju mjera za reagovanje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj

1. U cilju sprečavanja širenja virusa korona SARS-CoV-2 i COVID-19 bolesti na teritoriji Republike Srpske i zaštite i spasavanja stanovništva od 12.04.2021. do 19.04.2021. godine zabranjuju se:

[...]

7. Obavezuju se građani da u zatvorenom prostoru nose zaštitnu masku (prekrivena usta, nos i brada), da se pridržavaju zaštitne mjere fizičkog rastojanja od dva metra, kako u zatvorenom tako i na otvorenom prostoru, te da se pridržavaju uputstava JZU "Institut za javno zdravstvo Republike Srpske" za boravak u zatvorenom prostoru u zavisnosti od djelatnosti koja se obavlja.

8. Izuzetno od tačke 7. ovog zaključka obaveze nošenja zaštitne maske su izuzeta:

1) djeca mlađa od 7 godina života,

2) lica sa invaliditetom i djeca sa smetnjama u razvoju,

3) lica koja obavljaju fizičku i sportsku aktivnost u okviru sportskih objekata.

9. Preporučuje se građanima da na otvorenom prostoru koriste zaštitne maske ukoliko nije moguće održavati fizičko rastojanje od dva metra, a u skladu sa uputstvom JZU "Institut za javno zdravstvo Republike Srpske" za korišćenje zaštitne maske na otvorenom prostoru.

10. Obavezuju se tržnice, trgovački centri, robne kuće kao i ostali prodajni objekti da odrede jedno ili više lica za sprovođenje epidemioloških mjera u zajedničkim prostorijama objekta (glavni ulaz, prolazi, hodnici) u skladu sa tačkom 7. ovog zaključka sa posebnom pažnjom na ograničenje broja lica u objektu u zavisnosti od površine ukupnog prostora objekta.

[...]

21. Nadzor nad sprovođenjem ovog zaključka sprovodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, Republička uprava za inspeksijske poslove putem nadležnih inspektora i inspektora u sastavu jedinica lokalne samouprave i Komunalna policija.

[...]

24. Nepoštovanje mjera zabrane i ograničenja iz ovog zaključka sankcionisaće se u skladu sa Zakonom o javnom redu i miru ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 11/15 i 58/19) i Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 90/17, 42/20 i 98/20).

[...]

26. Ovaj zaključak stupa na snagu 12.04.2021. godine.

27. Stupanjem na snagu ovog zaključka prestaje da važi Zaključak o sprovođenju mjera za reagovanje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj, broj 79-1/21 od 06.04.2021. godine.

KOMANDANT ŠTABA
Radovan Višković

VI. Dopustivost

20. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. Prije svega, Ustavni sud ima u vidu da se apelantica pozvala na garancije iz čl. 2., 3., 8., 9., 10. i 14. Europske konvencije, te članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i članka 2. Protokola broj 4 uz Europsku konvenciju. Isto tako, Ustavni sud zapaža da se suština apelacijskih navoda tiče nametanja svim osobama na teritoriju Republike Srpske obveze nošenja zaštitne maske (preko usta, nosa i brade u zatvorenom prostoru) na temelju osporenog zaključka Republičkog stožera za izvanredne situacije od 9. travnja 2021. godine. U svezi s tim, treba podsjetiti da Ustavni sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz apelacije, te da je, shodno pravilu *iura novit curia*, ovlašten na činjenice predmeta primijeniti relevantno ustavno i konvencijsko pravo. Stoga, u okolnostima konkretnog predmeta Ustavni sud smatra da, imajući u vidu sadržaj izrečene mjere, ispitivanju navedene osporene odluke i svih ostalih navoda apelacije treba pristupiti, ne kako to predlaže apelantica, već u svjetlu garancija obuhvaćenih pravom na privatni i obiteljski život, dom i prepisku iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3683/20 od 22. prosinca 2020. godine, stavak 52., dostupna na www.ustavnisud.ba). Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da nametanje obveze nošenja maske na općenit način na teritoriju Republike Srpske u konkretnom slučaju, u skladu s osporenim

zaključkom, u konkretnom slučaju potpada pod članak 8. Europske konvencije.

22. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

23. Ustavni sud ukazuje da, u skladu sa člankom 18. stavak (2) Pravila Ustavnog suda, može iznimno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i temeljnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Imajući u vidu zaključak iz stavka 19. ove odluke, Ustavni sud smatra da predmetna apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije, zbog čega je, prema praksi Ustavnog suda, dopustiva u smislu članka 18. stavak (2) Pravila Ustavnog suda (vidi Ustavni sud, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3376/07 od 28. travnja 2010. godine i već citirana AP 3683/20, stavak 54., dostupna na www.ustavnisud.ba). Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

24. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 18. st. (2), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da sve tri apelacije ispunjavaju uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Članak II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

26. Članak 8. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Članak 8.

Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

27. Imajući u vidu apelacijske navode u kontekstu činjenica konkretnog predmeta, te zaključaka Ustavnog suda iz dijela ove odluke pod naslovom Dopustivost, Ustavni sud smatra da nametanje obveze nošenja zaštitne maske predstavlja miješanje u pravo na "privatni život" u smislu članka 8. Europske konvencije.

28. Ustavni sud, prije svega, ističe da je općenito sustav zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, uključujući i COVID-19, velik i težak izazov za vlasti u svim državama. Stoga je jasno i da mjere koje se u takvoj situaciji nalažu nesumnjivo ograničavaju niz konvencijskih, odnosno ustavnih prava. Europska konvencija i Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) ne zabranjuju *a priori* uvođenje takvih mjera. Naprotiv, pozitivne obveze koje nalaže Europska konvencija kako bi se ostvario legitiman cilj zaštite zdravlja ljudi zahtijevaju od država članica aktivnu brigu i pravovremenu reakciju. Stoga bi se nepoduzimanje mjera, kao i njihovo nepravovremeno poduzimanje moglo smatrati povredom pozitivnih obveza države (vidi Odluka o dopustivosti i

meritumu broj AP 1217/20 od 22. travnja 2020. godine, stavak 36., dostupna na www.ustavnisud.ba).

29. Dalje, Ustavni sud podsjeća da Bosna i Hercegovina nije obavijestila generalnog tajnika Vijeća Europe da derogira Europsku konvenciju po osnovi članka 15. Europske konvencije, što je stvar ocjene državnih vlasti koje neće preispitivati ni Europski, pa ni Ustavni sud, budući da je to mogućnost, ali ne i obveza. Uz to, Ustavni sud podsjeća da je člankom II/2. Ustava Bosne i Hercegovine utvrđen ustavni status Europske konvencije, prema kojem taj akt ima prioritet nad svim ostalim zakonima. Također, člankom II/3. Ustava Bosne i Hercegovine utvrđen je katalog prava koja su identična pravima navedenim u Europskoj konvenciji i protokolima uz Europsku konvenciju, a prema članku X/2. Ustava Bosne i Hercegovine nijednim amandmanom na ovaj ustav ne može se eliminirati niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda iz članka II. ovog ustava, niti izmijeniti ova odredba.

30. Zatim, Ustavni sud podsjeća da predmetna apelacija pokreće pitanja iz okvira garancija kvalificiranih sloboda/prava, u kontekstu kojih je javnoj vlasti dopušteno miješanje u ova prava samo u slučajevima predviđenim Europskom konvencijom. Isto tako, predmetnom apelacijom suštinski se pokreću pitanja koja se tiču ovlasti Republičkog stožera za izvanredne situacije da osporenim zaključkom kao podzakonskim aktom na općenit način fizičkim i pravnim osobama na teritoriju Republike Srpske propisuje obveze – mjere epidemiološke prirode (mjera nošenja zaštitne maske u zatvorenom prostoru) u svjetlu garancija obuhvaćenih kvalificiranim ljudskim pravima, tj. konkretno pravom na "privatni život" u smislu članka 8. Europske konvencije. Dalje, Ustavni sud podsjeća da je okvir Europske konvencije postavljen tako da, između ostalog, pomogne državama da osmisle kako će reagirati na krizne situacije. Dakle, ni sama Europska konvencija, kao ni Ustav Bosne i Hercegovine ne može se promatrati kao prepreka za poduzimanje mjera kojima se primarno štiti život pojedinaca, odnosno njihovo zdravlje, već ona ima cilj da se njome osigura da bilo koje mjere koje se poduzmu u ostvarivanju tog cilja budu razmjerne. U svezi s tim, Ustavni sud, prije svega, konstatira da općenito ne postoji čvrst i jedinstven stav u pogledu svih relevantnih pitanja u svezi s pandemijom COVID-19, pa tako ni čvrst zdravstveni znanstveni stav u pogledu najbolje prakse u suzbijanju širenja navedene zarazne bolesti. S druge strane, postoji opća pozitivna obveza, koja svakako uključuje i javne vlasti u Bosni i Hercegovini, da poduzimaju potrebne i poznate mjere za zdravstvenu zaštitu stanovništva. U situacijama u kojima se radi o masovnim ograničenjima kvalificiranih ljudskih prava, odnosno u situacijama u kojima samo tijela formirana od organa izvršne vlasti poduzimaju mjere s ciljem zaštite zdravlja ljudi, Ustavni sud smatra da kod ocjene takvih mjera nije dovoljno samo provesti klasični test ispitivanja takvog miješanja. U takvim situacijama je, prema mišljenju Ustavnog suda, nužno analizu takvih mjera i ograničenja dovesti, prije svega, u vezu s mehanizmima zaštite kojima se uspostavlja kontrola nad takvim djelovanjem tijela izvršne vlasti, kako bi se osiguralo poštovanje spomenutih vrijednosti demokratskog društva i temeljnih načela na kojima počiva.

31. Pitanje postupanja tijela izvršne vlasti u kontekstu donošenja epidemioloških mjera općeg karaktera u borbi protiv epidemije/pandemije virusa COVID-19 i odnosa zakonodavne i izvršne vlasti u svezi s tim Ustavni sud je u svjetlu ograničavanja kvalificiranih ljudskih prava raspravio u predmetu broj AP 3683/20 (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3683/20 od 22. prosinca 2020. godine, st. 70–73., dostupna na www.ustavnisud.ba). U tom predmetu je Ustavni sud primarno sagledao pravni status i kapacitet kriznih stožera ministarstava zdravstva (u Federaciji Bosne i Hercegovine) za donošenje odluka, tj. mjera kojima se zadire u ljudska prava, prilikom čega je

zaključeno da se radi o jednom reduciranom segmentu izvršne vlasti čije je djelovanje u osnovi po svojoj prirodi privremenog karaktera. Dakle, akcent ispitivanja apelacijskih navoda je sagledan u odnosu na donositelja osporenih naredbi, a ne njihov sadržaj. Tako je, u okviru ovlasti kriznih stožera nadležnih ministarstava zdravstva (da, između ostalog, utvrđuju mjere radi sprečavanja širenja koronavirusa – COVID-19), zaključeno da je pravni okvir djelovanja kriznih stožera postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole, odnosno učešća naročito zakonodavne vlasti, a i najviše izvršne vlasti, što je za posljedicu imalo donošenje mjera kojima se ozbiljno zadire u temeljna ljudska prava, tj. ograničavaju se, pa i ukidaju temeljna ljudska prava. Pritom je, kroz prizmu osiguranja poštovanja načela vladavine prava postojanjem sigurnosnih mehanizama relevantnih za sva prava iz Europske konvencije, ukazano da neadekvatno i nepravovremeno djelovanje javnih vlasti, a što se ponajprije odnosi na zakonodavnu vlast kao najvišu po hijerarhiji u demokratskom poretku u svjetlu osiguranja ravnoteže između različitih interesa – prava, dovodi također do kršenja potonjih, ukoliko ta ista vlast propusti regulirati negativne efekte zadiranja izvršne vlasti u prava pojedinaca i stanovništva i u cjelini. Stoga je Ustavni sud u navedenoj odluci zauzeo stav da je, dovođenjem u svezu zahtjeva da miješanje u ljudska prava bude utemeljeno na zakonitosti i uzimanjem u obzir atributa demokratskog društva, jasno "da je u konkretnom slučaju izostala neophodna uloga zakonodavne i najviše izvršne vlasti budući da su u demokratskom društvu ovako značajne mjere, iako usmjerene na zaštitu zdravlja, nakon duljeg razdoblja postojanja opasnosti – pandemije, i kada je i ubuduće neizvjesno njezino trajanje i tijek, moraju biti pod stalnom kontrolom zakonodavne vlasti i uz učešće najvišeg organa izvršne vlasti. Dakle, trebalo bi da s njihove strane budu procjenjivane, odobravane i kontinuirano provjeravane." Isto tako je u citiranoj odluci ukazano i da je zbog nepostojanja jasnog i nepravovremenog djelovanja Parlamenta FBiH (kao najvišeg zakonodavnog tijela u Federaciji BiH) dovedeno u pitanje neophodno minimiziranje rizika od eventualne zloupotrebe ovlasti jednog tijela organa uprave (kriznih stožera ministarstava zdravstva) u kontekstu postojanja općenitog pravnog okvira njegovog djelovanja i stupnja ovlasti u ovakvoj situaciji. Posljedično navedenom, u citiranoj odluci je zaključeno da je (ne)postupanje javne vlasti, a primarno Parlamenta FBiH, u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja u suprotnosti s osiguranjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravima zagarantiranim Ustavom Bosne i Hercegovine, odnosno Europskom konvencijom i njezinim protokolima.

32. Dovodeći u svezu citirane zaključke iz Odluke broj AP 3683/20 sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud, prije svega, zapaža da se osporeni zaključak temelji na Zakonu o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama, Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, te Odluci o proglašenju izvanredne situacije za teritorij Republike Srpske, a donio ga je Republički stožer za izvanredne situacije na prijedlog Ministarstva trgovine i turizma (Republike Srpske). Polazeći od premise da je zadatak i obveza donositelja odluke (koja predstavlja miješanje u kvalificirana ljudska prava) da ponudi i obrazloži pravnu osnovu za njezino donošenje, Ustavni sud smatra da nije u njegovoj nadležnosti da pronalazi pravnu osnovu mimo osporene odluke. Ovo iz razloga što je primjena i tumačenje prava prvenstveno u nadležnosti organa javne vlasti, dok je uloga Ustavnog suda samo u tome da odgovori je li takva primjena prava bila proizvoljna. Iz sadržaja relevantnih odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (članak 50. na kojem se, između ostalog, temelji Odluka o proglašenju izvanredne situacije od 16. ožujka 2020.

godine) proizlazi mogućnost proglašavanja izvanredne situacije (shodno odredbama zakona kojim se propisuje zaštita i spašavanje u izvanrednim situacijama) u slučaju posebno opasne zarazne bolesti ili epidemije od većeg epidemiološkog značaja, te da su mjere koje se poduzimaju u slučaju izvanredne situacije opće, posebne i izvanredne mjere utvrđene Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Na drugoj strani, osporeni zaključak je osim pozivanjem na navedenu odluku Vlade RS (o proglašenju izvanredne situacije) utemeljen i na članku 45. točke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama i članku 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Navedenim odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama propisane su ovlasti Republičkog stožera za izvanredne situacije koje se odnose na rukovođenje i koordiniranje provođenja mjera i zadataka zaštite i spašavanja, te praćenje stanja i organizaciju zaštite i spašavanja, kao i predlaganje mjera za njihovo poboljšanje, odnosno procjenjivanje ugroženosti od nastanka izvanredne situacije. S druge strane, odredbama članka 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti propisane su izvanredne mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, koje obuhvaćaju, između ostalog, i "druge mjere koje priroda bolesti nalaže, odnosno mjere koje predloži Svjetska zdravstvena organizacija" (točka 8. stavak (2) navedenog članka), koje se u konkretnom slučaju odnose i na preporuku nošenja maske kao dio opsežnog paketa mjera prevencije i kontrole za ograničavanje širenja virusa SARS-CoV-2, koji uzrokuje COVID-19¹. Pritom, Ustavni sud ima u vidu da je apelantica ukazala i da Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ne prepoznaje pojam "zaštitna maska", kako je to navedeno u osporenim zaključku. Međutim, prema ocjeni Ustavnog suda, navedeno jezično određenje nije od odlučnog značaja, niti dovodi u sumnju da se radi o maski u smislu preporuka SZO, odnosno mjeri zaštite iz točke 10. stavak (2) članka 43. navedenog zakona. S obzirom na navedeno, Ustavni sud prihvata da je postojeći "zakon" u svom širem konvencijskom značenju (propisi pobliže navedeni u dijelu ove odluke Relevantni propisi) predvidio mogućnost za donošenje odgovarajućih odluka s ciljem sprečavanja širenja zaraznih bolesti. Stoga, Ustavni sud smatra da je relevantnim propisima u konkretnom slučaju predviđena mogućnost javnim vlastima Republike Srpske da donose odgovarajuće odluke s ciljem sprečavanja širenja zaraznih bolesti.

33. Dakle, nesporno je da su u konkretnom slučaju aktivnosti poduzete od izvršne vlasti Republike Srpske usmjerene ka sprečavanju širenja novog koronavirusa SARS-CoV-2 i bolesti koju on uzrokuje (COVID-19). Također je nesporno da je tijelo (Republički stožer za izvanredne situacije) formirano od izvršne vlasti (Vlade RS) donijelo (izvanredne) mjere koje se u kontekstu navoda predmetne apelacije ogledaju u obvezi nošenja zaštitne maske u zatvorenom prostoru, odnosno ograničenju prava na "privatni život" u temporalnom smislu. Pritom, Ustavni sud ponovno naglašava da je okvir Europske konvencije postavljen tako da, između ostalog, pomogne državama da osmisle kako će reagirati na krizne situacije. Kada se analizira situacija u Bosni i Hercegovini, odnosno u Republici Srpskoj od početka pandemije (odluke javnih vlasti) jasno je da mjera osporena predmetnom apelacijom nije donesena na početku pandemije jer je od tada prošlo dovoljno vremena u kojem je bila neophodna konsolidacija svih segmenata javne vlasti za razliku od početnog stadija navedene pandemije. Ipak, osporena mjera je donesena na temelju zaključka Republičkog stožera za izvanredne situacije. Dakle, radi se o jednom reduciranom segmentu izvršne vlasti čije je djelovanje u osnovi po svojoj prirodi privremenog karaktera. Osim toga, iz sadržaja Odluke o proglašenju izvanredne situacije za teritorij

¹ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>.

Republike Srpske od 16. ožujka 2020. godine proizlazi da je Vlada RS na općenit način proglasila izvanrednu situaciju bez preciziranja ovlasti i obveza Republičkog stožera za izvanredne situacije u svezi s tim. Prema ocjeni Ustavnog suda, takav pravni okvir djelovanja Republičkog stožera za izvanredne situacije je postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole, odnosno učešća kako najviše izvršne vlasti tako i zakonodavne vlasti, a što je za posljedicu imalo donošenje (izvanredne) mjere (obveze nošenja zaštitne maske) kojom se cjelokupnom stanovništvu entiteta Republika Srpska (temporalno) zadire u temeljna ljudska prava. U kontekstu opisanog pravnog karaktera donositelja osporenog zaključka u konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra svrsishodnim ukazati i na činjenicu da je jedan od donesenih zaključaka Republičkog stožera za izvanredne situacije (od 6. travnja 2020. godine – propisivanje jedne od izvanrednih mjera iz članka 43. Zakona o zaštiti stanovništva u smislu ovlasti propisanih Zakonom o zaštiti i spašavanju u izvanrednim situacijama), također, bio predmet ocjene ustavnosti i zakonitosti od Ustavnog suda Republike Srpske u predmetu broj U 25/20¹ (vidi odluka Ustavnog suda Republike Srpske od 29. travnja 2021. godine). U tom predmetu je, između ostalog, zaključeno da je Republički stožer za izvanredne situacije, donoseći navedeni zaključak u tom predmetu, prekoračio svoje ovlasti operativno-stručnog tijela formiranog za koordinaciju i rukovođenje prilikom zaštite i spašavanja na teritoriju Republike Srpske. Pored toga je, između ostalog, navedeno da zaključak Republičkog stožera za izvanredne situacije, koji je bio predmet ocjene ustavnosti i zakonitosti u tom predmetu, nije donesen s ciljem izvršavanja zakona, već da je njime izvršeno neposredno uređivanje odnosa koji predstavljaju zakonsku materiju, odnosno da navedeni stožer nije nadležan svojim aktom uređivati predmetne odnose. Stoga, Ustavni sud smatra da je i u konkretnom slučaju (kao i citiranom predmetu broj AP 3683/20) izostala neophodna uloga zakonodavne i najviše izvršne vlasti, zbog čega mjeri (nametnutom osporenim zaključkom) nedostaju ovi bitni elementi da bi se u potpunosti moglo smatrati da su u skladu sa standardima kvalificiranog ljudskog prava u konkretnom slučaju. U demokratskom društvu tako značajne mjere, iako usmjerene na zaštitu zdravlja, nakon duljeg razdoblja postojanja opasnosti – pandemije, i kada je i u buduću neizvjesno njezino trajanje i tijek, moraju biti pod stalnom kontrolom zakonodavne vlasti i uz učešće najvišeg organa izvršne vlasti. Dakle, trebalo bi da s njihove strane budu ne samo regulirane već i procjenjivane, odobravane i kontinuirano provjeravane. Na obvezu (pro)aktivnog djelovanja zakonodavne vlasti u odnosu na krizu izazvanu COVID-19 Ustavni sud je već ukazao i navedenim odlukama br. AP 1217/20 i AP 3683/20. Činjenica da je od proglašenja navedene epidemije/pandemije do donošenja osporenog zaključka proteklo preko godinu dana (odnosno skoro dvije godine, uzimajući u obzir dan donošenja ove odluke), po mišljenju Ustavnog suda, dodatno pojačava obvezu svih razina vlasti, u kontekstu zaštite demokratskog načela podjele vlasti i poštovanja vladavine prava, u ovakvim izvanrednim situacijama. Nepreuzimanje odgovornosti i iskazana pasivnost od najvišeg zakonodavnog tijela u Republici Srpskoj (Narodne skupštine RS) da na jasan i pravovremen način u okviru svojih ovlasti uspostavi okvir djelovanja izvršne vlasti u svojoj sveukupnosti, za sve vrijeme trajanja pandemije/epidemije COVID-19, neminovno otvara mogućnost narušavanja postizanja ravnoteže između različitih interesa (prava) na koje je prethodno ukazano. Takvo (ne)postupanje Narodne skupštine RS, prema ocjeni Ustavnog suda, također nije dovelo ni do neophodnog minimiziranja rizika od eventualne zlorabe ovlasti jednog organa uprave, tj. izvršne vlasti (Republičkog stožera za

izvanredne situacije) u kontekstu postojanja općenitog pravnog okvira njegovog djelovanja i stupnja ovlasti u ovakvoj situaciji. Prema tome, Ustavni sud smatra da je (ne)postupanje javnih vlasti, a primarno Narodne skupštine RS i Vlade RS, u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja u suprotnosti s osiguranjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravom na "privatni život".

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju donošenjem osporenog zaključka Republičkog stožera za izvanredne situacije došlo do kršenja prava na "privatni život" iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

35. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da je, prema svojoj ustavnoj ulozi, korektiv preostalih segmenata javne vlasti, zakonodavne i izvršne, kako bi se osiguralo funkcioniranje svih u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine. Stoga, Ustavni sud ima nadležnost i obvezu u konkretnom slučaju zahtijevati od najviših organa zakonodavne i izvršne vlasti da odmah poduzmu mjere iz svoje nadležnosti kako bi svako eventualno miješanje u ustavna prava bilo u skladu sa standardima iz Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije, navedenim i u ovoj odluci, i da o tome na odgovarajući način obavijesti javnost i Ustavni sud.

36. Ustavni sud, međutim, ne može prihvatiti apelaciju u dijelu u kojem je postavljen zahtjev da se osporeni zaključak stavi izvan pravne snage, odnosno ukine. Imajući u vidu zdravstvenu situaciju u Bosni i Hercegovini i svijetu, Ustavni sud smatra da bi stavljanje izvan snage odluka kojima se zadire u kvalificirana ljudska prava radi zaštite stanovništva od pandemije zarazne bolesti COVID-19 moglo ostaviti negativne posljedice s obzirom na postojanje velikog javnog interesa.

37. Konačno, u odnosu na zahtjev apelacije da se Republičkom stožeru za izvanredne situacije zabrani donošenje novih zaključaka, Ustavni sud ukazuje da nema nadležnost odlučivati o odlukama koje nisu predmet konkretne apelacije.

VIII. Zaključak

38. Ustavni sud je zaključio da miješanje u temeljna ljudska prava i slobode garantirane Ustavom Bosne i Hercegovine i Europskom konvencijom, u konkretnom slučaju pravo na "privatni život" iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, koje je izvršeno osporenim zaključkom Republičkog stožera za izvanredne situacije kao uskog segmenta izvršne vlasti o obveznom nošenju zaštitne maske u zatvorenom prostoru, predstavlja kršenje prava na "privatni život" kada je u slučaju donošenja i preispitivanja naredene mjere izostalo aktivno učešće najviših organa zakonodavne i izvršne vlasti Republike Srpske.

39. S druge strane, Ustavni sud zaključuje da je neutemeljen dio apelacije u kojem se zahtijeva ukidanje osporenog zaključka zbog postojanja nesumnjivog javnog interesa za uvođenje neophodnih mjera zaštite stanovništva od pandemije i nastupanja negativnih posljedica prije nego što zakonodavna i najviša izvršna vlast poduzmu mjere u okviru svojih ovlasti i obveza.

40. Na temelju članka 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

41. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati apelantičin zahtjev za donošenje privremene mjere.

42. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mato Tadić, v. r.

¹ Navedena odluka je dostupna na službenoj internetskoj stranici Ustavnog suda Republike Srpske na sljedećem linku:

<http://www.ustavnisud.org/Odluke.aspx?cat=13&subcat=39&tip=1&lang=cir&odluka=1354&odldet=4039&str=1>.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 1239/21**, рјешавајући апелацију **Мире Тајић**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1), (2) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мато Тадић, председник
Миодраг Симоновић, потпредседник
Мирсад Ђеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Сеада Палаврић, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 16. новембра 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Дјелимично се усваја апелација **Мире Тајић** поднесена против Закључка о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској број 80-1/21 од 9. априла 2021. године који је донио Републички штаб за ванредне ситуације Владе Републике Српске.

Утврђује се кршење права на "приватни живот" из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Одбија се као неоснована апелација у дијелу захтјева да се укине Закључак о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској број 80-1/21 од 9. априла 2021. године.

На основу члана 72 став (4) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, налаже се Народној скупштини Републике Српске и Влади Републике Српске да одмах, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема ове одлуке, предузму активности и ускладе своје дјеловање са стандардима из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода како су наведени у овој одлуци.

На основу члана 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, налаже се Народној скупштини Републике Српске и Влади Републике Српске да у наредном року од 15 дана од истека рока из става 3 диспозитива ове одлуке обавијесте Уставни суд Босне и Херцеговине о спровођењу налога из става 3 диспозитива ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Мира Тајић (у даљњем тексту: апеланткиња) из Сокоца поднијела је 14. априла 2021. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против "Закључка о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској" (у даљњем тексту: Закључак) број 80-1/21 од 9. априла 2021. године, који је донио Републички штаб за ванредне ситуације Владе Републике Српске (у даљњем тексту: Републички штаб за ванредне ситуације). Такође је апеланткиња тражила доношење привремене мјере којом се обуставља даљња примјена оспореног закључка, као и будућих сличних мјера.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Владе Републике Српске – Канцеларија правног представника (у даљњем тексту: Канцеларија правног представника), Владе Републике Српске – Републички штаб за ванредне ситуације и Народне скупштине Републике Српске (у даљњем тексту: Народна скупштина РС) затражено је 27. априла 2021. године да доставе одговор на апелацију.

3. Канцеларија правног представника, Републички штаб за ванредне ситуације и Народна скупштина РС су доставили одговоре на апелацију у периоду од 10. до 25. маја 2021. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апеланткињиних навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. С циљем спречавања ширења вируса корона SARS-CoV-2 и заразне болести проузроковане њиме (COVID-19) на територији Републике Српске Републички штаб за ванредне ситуације је на 80. сједници донио Закључак број 80-1/21 од 9. априла 2021. године којим су, између осталог, обавезани грађани да у затвореном простору носе заштитну маску (прекривена уста, нос и брада). Такође су оспореним закључком прописани и изузеци од наведене обавезе ношења заштитне маске, те обавезе продајних објеката у вези са спровођењем наведене мјере, као и надзор над спровођењем оспореног закључка и санкције у случају непоштовања мјера забране и ограничења прописаних оспореним закључком. Релевантан садржај оспореног закључка је детаљно презентован у дијелу ове одлуке V. Релевантни прописи (тачка 19).

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

6. Апеланткиња сматра да су јој оспореним закључком Републичког штаба за ванредне ситуације од 9. априла 2021. године прекршена права из члана II/3а), б), ф), г), х), к) и м) и члана II/4 Устава Босне и Херцеговине, те чл. 2, 3, 8, 9, 10 и 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и члана 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију.

7. Наиме, апеланткиња првенствено указује да се предметна апелација подноси у смислу члана 18 став (2) Правила Уставног суда, а да је оспорени закључак прекорачио одредбе "закона, Устава Републике Српске и Устава Босне и Херцеговине", због чега она трпи ненадокнадиву свакодневну штету. Даље се проблематизује сама природа оспореног закључка као правног акта, односно да се не ради о закону већ о општем акту којим се крше наведена људска права. У свјетлу наведеног, апеланткиња истиче да закони који су наведени у преамбули спорног закључка (члан 45 тачке б), г) и з) Закона о заштити и спасавању становништва у ванредним ситуацијама и члан 43 Закона о заштити становништва од заразних болести) немају одређен и дефинисан појам израза "заштитна маска", односно да закон не препознаје појам "заштитна маска". Такође се наводи и да су мјере из оспореног закључка у супротности с означеним одредбама Закона о заштити потрошача Босне и Херцеговине и Закона о заштити потрошача Републике Српске којима је трговцу забрањена дискриминација било којег потрошача будући да се мјерама из спорног закључка грађане присиљава и уцењује ношењем маске, односно уколико то не желе бивају ускраћени за пружање услуге од продаваца који су регистровани за пружање услуга.

8. Стога, апеланткиња сматра да мјере из спорног закључка нису прописане законом. Исто тако се наводи и да оспорени закључак (у погледу мјера) садржи изузетке, али да они нису конкретизовани, као и да је оспорени закључак "апсолутно некоректан и непредвидив". У том смислу апеланткиња у наставку апелације елаборира нејасноће из оспореног закључка у контексту појединачно означених мјера. Притом апеланткиња проблематизује и спровођење оспореног закључка у смислу његових одредби, којима се санкционисање непоштовања мјера врши у складу са Законом о јавном реду и миру и Законом о заштити становништва од заразних болести. У вези с тим се апеланткиња реферише и на праксу Основног суда у Сокоцу – рјешење означеног броја од 28. децембра 2020. године у којем је, како то апеланткиња наводи, лице које није користило медицинску маску ослобођено прекршајне одговорности и прекршајни налог је стављен ван снаге јер дјело за које се терети није прекршај према члану 43 став (2) тачка 10), а кажњив према члану 63 став (2) Закона о заштити становништва од заразних болести.

9. Аргументујући своје наводе, апеланткиња се позива и на одлуку (и њен садржај) Уставног суда у предмету број АП 3683/20 од 22. децембра 2020. године. Осим тога се наводи и да Народна скупштина РС није прогласила ванредно стање у случају епидемије, како је то прописано чланом 70 Устава Републике Српске, већ је Влада РС као извршна власт незаконито узурпирала надлежности Народне скупштине РС и својом одлуком о проглашењу ванредног стања на територији Републике Српске ("Службени гласник РС" број 25/20) прогласила ванредно стање, те именовала Републички штаб за ванредне ситуације. У том смислу, апеланткиња истиче да је надлежност Владе РС прописана чланом 90 Устава Републике Српске, гдје није прописана њена надлежност за проглашење ванредног стања у случају епидемије. Апеланткиња у наставку на опширан начин аргументује непостојање оправданости и корисности ношења маски за лице када је у питању сузбијање вирусних зараза, указујући на њихову штетност. Такође, апеланткиња истиче и да доносилац оспореног закључка није понудио никакве доказе који подупиру неопходност и пропорционалност предметних мјера, него упорно игнорише све научне, стручне и друге доказе који показују и доказују управо супротно: да су мјере непотребне и да не доносе никакву корист, него да производе искључиво штетне посљедице, као и да су "индикативне статистичке чињенице" које показују да су стопе заражености и смртности највеће управо у земљама које су предузеле и предузимају најдрастичније мјере, а да су најмање у земљама које нису предузимале никакве мјере или су предузимале благе мјере у виду препорука.

10. С обзиром на наведено, апеланткиња предлаже да Уставни суд усвоји предметну апелацију, утврди кршење наведених права и стави оспорени закључак ван снаге, као и да наложи (у смислу члана 72 став (4) Правила Уставног суда) Народној скупштини РС и Влади РС да одмах, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема одлуке по предметној апелацији, предузму активности и ускладе своје дјеловање са стандардима из чланова Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције и протоколима уз њу. Такође је предложено да се, до усклађивања оспореног акта с Уставом Босне и Херцеговине, Европске конвенције и протоколима уз њу, Републичком штабу за ванредне ситуације забрани доношење нових закључака. На крају, апеланткиња тражи доношење привремене мјере којом се обуставља даљња примјена оспореног закључка, као и будућих сличних мјера.

б) Одговор на апелацију

11. Народна скупштина РС је навела да није странка у поступку јер није доносилац акта који је предмет апелације.

12. Канцеларија правног представника Владе РС и Влада РС (Генерални секретаријат) у прилогу својих одговора на апелацију су доставили одговор Републичког штаба за ванредне ситуације. У наведеном одговору је, прије свега, истакнуто да је предметна апелација поднесена против оспореног закључка, који неспорно нема карактер акта суда, а нити карактер других одлука и рјешења редовних судова којима се коначно рјешава о одређеним правима и слободама грађана гарантованих Уставом Босне и Херцеговине и међународним документима који се примјењују у Босни и Херцеговини. Из тих разлога, како је наведено, предметна апелација је недопуштена у формалноправном смислу и не може се разматрати примјеном члана 18 ст. (1) и (2) Правила Уставног суда. Даље је наведено да је нетачан апеланткињин навод да оспорени закључак није базиран за закону. У вези с тим је указано да је правни основ за доношење оспореног закључка садржан у одредбама члана 45 тачке б), г) и з) Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама и члана 43 Закона о заштити становништва од заразних болести. Према Закону о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама, Републички штаб за ванредне ситуације, у случају ванредне ситуације која је проглашена одлуком Владе Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број 25/20), има ингеренције да прати стање, организацију заштите и спасавања и предлаже мјере које је неопходно предузети с циљем спречавања или минимизирања околности које су изазвале ванредну ситуацију. Појединачне мјере за сузбијање посљедица пандемије вируса корона које су се примјенивале у конкретном случају (обавеза ношења заштитних маски у затвореном и отвореном простору, обавезна дезинфекција руку, обавезна дистанца и сл.) опште су мјере које примјењује и Свјетска здравствена организација (у даљњем тексту: СЗО) и друге међународне организације. Наиме, према препорукама СЗО и других међународних организација, вирус SARS-CoV-2 је вирус који се доминантно преноси капљичним путем (путем капљица које заражена лица избацују из уста током говора, нарочито гласног говора, пјевања, кихања, кашљања...). Може да се преноси у одређеним ситуацијама и ваздухом и контактом (директним и индиректним, тј. преко предмета и површина). Лица која су заражена са COVID-19, чак и ако још увијек немају симптоме или су им симптоми благо испољени или кратко трају, могу бити преносиоци ове болести. Даље је наведено да су за спречавање ширења инфекција које се преносе капљичним путем основне мјере физичка дистанца од најмање два метра (јер је то раздаљина на коју се преноси највећи број капљица које се стварају приликом говора), те коришћење физичких баријера које спречавају да капљице из респираторног тракта зараженог лица доспију до других лица у окружењу. Ношење маски за лице међу становништвом је првенствено потребно да би се боље контролисало ширење инфекције са лица која немају симптоме или су им симптоми врло благи на здрава лица. Ова мјера је, како је то наведено, посебно важна када је висок ниво трансмисије вируса у заједници, односно када у заједници имамо знатан број заражених лица. Велика је улога заштитних маски, такође, у смањењу количине вируса којој је лице које носи маску изложено ако дође у контакт са зараженим лицем, тј. у смањењу инфективне дозе. У складу с наведеним, Републички штаб за ванредне ситуације је указао да ношење маски има највећи заштитни ефекат ако ту мјеру поштују сва лица, тј. ако маску носе и они који су заражени, а то још не знају па се крећу и контактирају с другим људима, као и они који су здрави. Ношењем маски се такође смањује

тенденција додиравања уста, носа и очију, те је то додатни вид заштите од COVID-19. У борби против пандемије COVID-19 ношење маски као значајну мјеру за спречавање ширења вируса препоручују и међународне организације као СЗО, Европски центар за контролу болести, амерички центри за контролу болести и многи други, као и јавноздравствене институције готово свих земаља у свијету, а на интернет страницама наведених организација могуће је извршити увид у препоруке које оповргавају апеланткињине наводе.

13. Републички штаб за ванредне ситуације је затим истакао и да одбацује апеланткињине наводе у вези с питањем онемогућавања права потрошача из означених чланова Закона о заштити потрошача ("Службени гласник РС" број 6/12) с обзиром на то да се у ванредној ситуацији суспендује примјена норми које су примјењиве у редовној ситуацији. Уосталом, како је то указано, увођењем обавезе из става 3 тачке 9 и 10 оспореног закључка нису потрошачима ускраћена права из предметног закона, већ су потрошачи могли остварити своја права у пуном капацитету, само под другачијим околностима. Такође је наведено и да је нетачан апеланткињин навод да је Влада РС као извршна власт, а не Народна скупштина РС, прогласила ванредно стање у случају епидемије вируса корона и да је то извршено одлуком Владе РС која је објављена у "Службеном гласнику Републике Српске" број 25/20. У том смислу је истакнуто да је Влада РС наведеном одлуком прогласила ванредну ситуацију, а не ванредно стање, како то неосновано наводи апеланткиња, а на шта је Влада РС имала право по основу Закона о Влади РС и члана 41 став (2) Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама, односно чл. 50 и 51 Закона о заштити становништва од заразних болести. Имајући у виду наведено, предложено је да се предметна апелација одбаци као недопуштена, односно да се одбије.

V. Релевантни прописи

14. У Уставу Босне и Херцеговине релевантне одредбе гласе:

Члан I
Босна и Херцеговина

[...]
2. Демократска начела
Босна и Херцеговина је демократска држава [...].

Члан II
Људска права и основне слободе

[...]
2. Међународни стандарди
Права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим другим законима.

Члан X
Измјене и допуне

[...]
2. Људска права и основне слободе
Ниједан амандман овог Устава не може да елиминира или умањи права и слободе из члана II овог Устава или да измјени ову одредбу.

15. Закон о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама ("Службени гласник Републике Српске" бр. 121/12 и 46/17). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

Члан I.

Овим законом уређују се систем заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, снаге и субјекти заштите и спасавања, права и обавезе републичких органа управе и

других органа, органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава и других правних лица, права и дужности грађана, ванредне ситуације и поступање у ванредним ситуацијама, организација и дјелатност цивилне заштите у систему заштите и спасавања и отклањања посљедица елементарних непогода и других несрећа, планирање и финансирање система заштите и спасавања, надзор, признања и награде и друга питања од значаја за организовање и функционисање система заштите и спасавања.

Члан 2.

Систем заштите и спасавања је дио система безбједности и интегрисани облик управљања и организовања субјеката и снага система заштите и спасавања на спровођењу превентивних и оперативних мјера и извршавања задатака заштите и спасавања људи и материјалних добара од елементарне непогоде и друге несреће, укључујући и мјере опоравка од њихових посљедица.

Члан 5. тач. а) и г)

Изрази употребљени у овом закону имају сљедеће значење:

а) ванредна ситуација је ситуација у којој су ризици и пријетње или посљедице катастрофа, ванредних догађаја и других опасности за становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или посљедице није могуће спријечити или отклонити редовним дјеловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање и отклањање неопходно употребити додатне мјере, снаге и средства уз појачан режим активности,

г) елементарна непогода је догађај хидрометеоролошког, геолошког или биолошког поријекла проузрокован дјеловањем природних сила, као што су: земљотрес, поплава, бујица, олуја, јаке кише, атмосферска пражњења, град, суша, одрон или клизање земљишта, снијезжни наноси и лавина, екстремне температуре ваздуха, залеђивање водотокова, епидемија заразних болести и појава штеточина и друге природне појаве већих размјера које могу да угрозе здравље и живот људи или причине штету већег обима,

Члан 40.

За координацију и руковођење приликом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама у складу са овим законом и другим прописима, као оперативно-стручна тијела, формирају се штабови за ванредне ситуације:

а) за територију Републике - Републички штаб за ванредне ситуације,

б) за подручје града - градски штаб за ванредне ситуације и

в) за подручје општине - општински штаб за ванредне ситуације.

Члан 41. став (2)

(2) Одлуку о проглашењу ванредне ситуације за територију Републике или дио територије Републике доноси Влада на приједлог Републичког штаба за ванредне ситуације.

Члан 45. тач. б), г) и з)

Штаб за ванредне ситуације обавља сљедеће послове:

б) руководи и координира спровођење мјера и задатака заштите и спасавања,

г) прати стање и организацију заштите и спасавања и предлага мјере за њихово побољшање,

з) доноси приједлоге, закључке и препоруке.

Члан 47.

Републички штаб за ванредне ситуације, поред послова из члана 45. овог закона, обавља и сљедеће послове:

- а) наређује штабовима за ванредне ситуације предузимање мјера и активности за заштиту и спасавање,
- б) разматра и даје мишљење на Програм за смањење ризика од елементарне непогоде и друге несреће у Републици,
- в) наређује ангажовање и употребу снага и средстава заштите и спасавања са подручја неуgroжених општина или градова на подручје угрожених општина или градова,
- г) предлаже Влади доношење одлуке о тражењу, прихватању, односно пружању помоћи сусједним и другим државама и
- д) ангажује оспособљена правна лица и друге организације од значаја за Републику.

16. Закон о заштити становништва од заразних болести ("Службени гласник Републике Српске" бр. 90/17, 42/20, 53/20 и 98/20). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ, који гласи:

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом уређују се систем заштите становништва од заразних болести, мјере које се обавезно спроводе ради спречавања и сузбијања, елиминације и ерадикације заразних болести, права и обавезе републичких органа, органа јединице локалне самоуправе, здравствених установа, других правних лица, предузетника и физичких лица у поступку спровођења мјера за спречавање и сузбијање заразних болести, као и друга питања од значаја за заштиту становништва од заразних болести.

Члан 7.

(1) Мјере за заштиту становништва од заразних болести представљају скуп свих активности које планирају, организују и спроводе органи Републике, органи јединице локалне самоуправе, привредни субјекти и друга правна лица, предузетници, здравствене установе, здравствени радници и сарадници и физичка лица с циљем заштите становништва од заразних болести.

(2) Заштита становништва од заразних болести спроводи се обављањем епидемиолошког надзора и планирањем, организовањем и примјеном прописаних мјера, контролом спровођења тих мјера и обезбјеђењем материјалних и других средстава за њихово спровођење.

(3) Заштита становништва од заразних болести врши се спровођењем:

- 1) општих,
- 2) посебних,
- 3) ванредних и
- 4) осталих мјера за спречавање и сузбијање заразних болести, у складу са законом.

ВАНРЕДНЕ МЈЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И СУЗБИЈАЊЕ ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ

Члан 43.

(1) Ванредне мјере за спречавање и сузбијање заразних болести спроводе се у ситуацији у којој долази до угрожавања безбједности и здравља људи, постојањем непосредне опасности за масовно преношење заразних болести.

(2) Ванредне мјере из става 1. овог члана обухватају:

- 1) ограничење кретања у зараженом и угроженом подручју и стављање под здравствени надзор лица које је било у контакту за зараженим лицем,

2) ограничење или забрану промета поједине или свих врста робе и средстава на одређеном подручју,

3) престанак рада васпитно-образовних установа и забрану окупљања на јавним мјестима,

4) увођење обавезног ангажовања запослених у здравственим установама и других грађана на отклањању посљедица настале ситуације,

5) ванредну вакцинацију, односно хемиопрофилактику,

6) изолацију обољелих у кућним условима или другом адаптираном објекту, када због масовног оболијевања није могућа изолација у здравственој установи,

7) уступање и адаптацију других објеката и ангажовање потребних средстава и опреме за потребе здравствене службе,

8) успостављање карантина и стављање у карантин лица које је било у контакту са лицем обољелим од посебно опасне заразне болести, те у складу са препорукама и друге мјере које природа болести налаже, односно мјере које предложи Свјетска здравствена организација,

9) информисање јавности о актуелној епидемиолошкој ситуацији, постојећим ресурсима, мјерама које се предузимају и које треба да предузму грађани,

10) налагање спровођења мјера заштите у заједници за правна лица, предузетнике и физичка лица, које се односе на мјере дезинфекције, обезбјеђивања и коришћења личне заштитне опреме, придржавања заштитних мјера физичке дистанце и забране окупљања у већим групама, ограничења радног времена, односно предузимања других ванредних мјера на јавним и радним мјестима чији је циљ спречавање или сузбијање заразних болести.

Члан 44.

(1) Дом здравља пријављује Институту¹ појаву епидемије заразне болести за подручје јединице локалне самоуправе за коју је основан или у оквиру које дјелује.

(2) У складу са епидемиолошким надзором и процјеном ризика за појаву и ширење заразне болести, Институт даје процјену о угроженом и зараженом подручју, те Министарству здравља и социјалне заштите (у даљем тексту: Министарство) предлаже проглашење епидемије од већег епидемиолошког значаја.

(3) На основу процјене и приједлога Института из става 2. овог члана, министар наредбом проглашава појаву епидемије од већег епидемиолошког значаја и наређује мјере које се у том случају морају спроводити на зараженом подручју.

(4) На приједлог Института, градоначелник, односно начелник општине одлуком проглашава појаву епидемије и доноси мјере за спровођење противепидемијске заштите за подручје јединице локалне самоуправе.

(5) На приједлог Института, министар доноси наредбу о престанку епидемије од већег епидемиолошког значаја.

(6) На приједлог Института, градоначелник, односно начелник општине доноси одлуку о престанку епидемије заразне болести за подручје јединице локалне самоуправе.

НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНА И СУБЈЕКТА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ СТАНОВНИШТВА ОД ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ

Члан 50.

(1) У случају појаве посебно опасне заразне болести, злоупотребе биолошког агенса, те епидемије од већег епидемиолошког значаја, може се прогласити ванредна ситуација, сходно одредбама закона којим се прописује заштита и спасавање у ванредним ситуацијама.

¹ Јавна здравствена установа Институт за јавно здравство

(2) Мјере које се предузимају у случају ванредне ситуације су опште, посебне и ванредне мјере утврђене овим законом.

(3) У случају проглашења ванредног стања за Републику или дио Републике (у даљем тексту: ванредно стање) предузимају се опште, посебне или ванредне мјере утврђене овим законом.

Члан 51.

У случају проглашења ванредне ситуације изазване заразном болести, субјекти заштите и спасавања обезбјеђују средства за заштиту и спасавање, те средства за отклањање посљедица у складу са законом којим се уређује област заштите и спасавања.

Члан 52. став (3)

(3) С циљем спровођења активности спречавања и сузбијања, елиминације и ерадикације заразних болести министар формира комисије и друга радна тијела.

НАДЗОР

Члан 58. ст. (1) и (2)

(1) Управни надзор над спровођењем овог закона и прописа донесених на основу њега врши Министарство.

(2) Надзор над спровођењем овог закона врше здравствена инспекција, инспекција за храну и ветеринарска инспекција.

Члан 63. став (2)

(2) Новчаном казном од 100 КМ до 300 КМ казниће се физичко лице ако не поштује ванредне мјере којим је наложено коришћење личне заштитне опреме, придржавање заштитних мјера физичке дистанце или других ванредних мјера на јавним и радним мјестима чији је циљ спречавање или сузбијање заразних болести (члан 43. став 2. тачка 10) и члан 50а).

17. **Закон о Влади Републике Српске** ("Службени гласник Републике Српске" број 11/08) у релевантном дијелу гласи:

Члан 43. став (3)

(3) Одлуком се прописују мјере Владе, оснивају јавне службе и друге организације, даје сагласност или потврђују општи акти органа или организација, ако је таква сагласност или потврда предвиђена законом, обустављају од извршења акти министарстава, органа јединица локалне самоуправе, предузећа и других органа и организација које врше јавна овлашћења и уређују друга питања од значаја за обављање послова Владе.

18. **Одлука о проглашењу ванредне ситуације за територију Републике Српске** (објављена 17. марта 2020. године у "Службеном гласнику Републике Српске" број 25/20) у релевантном дијелу гласи:

На основу члана 43. став 3. Закона о Влади Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 118/08), члана 41. став 2. Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама ("Службени гласник Републике Српске", бр. 121/12 и 46/17), а у вези са чл. 50. и 51. Закона о заштити становништва од заразних болести ("Службени гласник Републике Српске", број 90/17), на приједлог Републичког штаба за ванредне ситуације, Влада Републике Српске, на Првој ванредној сједници, одржаној 16.3.2020. године, доноси

ОДЛУКУ

О ПРОГЛАШЕЊУ ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ ЗА ТЕРИТОРИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

I

Овом одлуком проглашава се ванредна ситуација за територију Републике Српске због епидемиолошке ситуације у Републици Српској усљед корона вируса 2019-нCoV.

II

Доношењем ове одлуке снаге за заштиту и спасавање из члана 8. Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама стављају се под команду Републичког штаба за ванредне ситуације, осим организационих јединица из тачке в) овог члана, које дјелују у координацији са Републичким штабом за ванредне ситуације.

III

Ова одлука ступа на снагу даном доношења, а објавиће се у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 04/1-012-2-792/20
16. марта 2020. године
Бањалука

Предсједник
Владе,
Радован Вишковић, с.р.

19. **Закључак о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској број 80-1/21 од 9. априла 2021. године**, преузет са интернет странице www.vladars.net – Републички штаб за ванредне ситуације, који у релевантном дијелу гласи:

На основу члана 45. т. б), з) и з) Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама ("Службени гласник Републике Српске", број 121/12 и 46/17), члана 43. Закона о заштити становништва од заразних болести ("Службени гласник Републике Српске" бр. 90/17, 42/20 и 98/20), Одлуке о проглашењу ванредне ситуације за територију Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 25/20) на приједлог Министарства трговине и туризма, Републички штаб за ванредне ситуације на 80. сједници одржаној 09.04.2021. године, доноси

ЗАКЉУЧАК

о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској

1. У циљу спречавања ширења вируса корона SARS-CoV-2 и COVID-19 болести на територији Републике Српске и заштите и спасавања становништва од 12.04.2021. до 19.04.2021. године забрањују се:

[...]

7. Обавезују се грађани да у затвореном простору носе заштитну маску (прекривена уста, нос и брада), да се придржавају заштитне мјере физичког растојања од два метра, како у затвореном тако и на отвореном простору, те да се придржавају упутстава ЈЗУ "Институт за јавно здравство Републике Српске" за боравак у затвореном простору у зависности од дјелатности која се обавља.

8. Изузетно од тачке 7. овог закључка обавезе ношења заштитне маске су изузета:

1) дјеца млађа од 7 година живота,

2) лица са инвалидитетом и дјеца са сметњама у развоју,

3) лица која обављају физичку и спортску активност у оквиру спортских објеката.

9. Препоручује се грађанима да на отвореном простору користе заштитне маске уколико није могуће одржавати физичко растојање од два метра, а у складу са упутством ЈЗУ "Институт за јавно здравство Републике Српске" за коришћење заштитне маске на отвореном простору.

10. Обавезују се тржнице, трговачки центри, робне куће као и остали продајни објекти да одреде једно или више лица за спровођење епидемиолошких мјера у заједничким просторијама објекта (главни улаз, пролази, ходници) у складу са тачком 7. овог закључка са посебном пажњом на ограничење броја лица у објекту у зависности од површине укупног простора објекта.

[...]

21. Надзор над спровођењем овог закључка спроводи Министарство унутрашњих послова, Републичка управа за инспекцијске послове путем надлежних инспектора и инспектора у саставу јединица локалне самоуправе и Комунална полиција.

[...]

24. Непоштовање мјера забране и ограничења из овог закључка санкционисаће се у складу са Законом о јавном реду и миру ("Службени гласник Републике Српске", број 11/15 и 58/19) и Законом о заштити становништва од заразних болести ("Службени гласник Републике Српске", број 90/17, 42/20 и 98/20).

[...]

26. Овај закључак ступа на снагу 12.04.2021. године.

27. Ступањем на снагу овог закључка престаје да важи Закључак о спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској, број 79-1/21 од 06.04.2021. године.

КОМАНДАНТ ШТАБА
Радован Вишковић

VI. Допустивост

20. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

21. Прије свега, Уставни суд има у виду да се апеланткиња позвала на гаранције из чл. 2, 3, 8, 9, 10 и 14 Европске конвенције, те члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и члана 2 Протокола број 4 уз Европску конвенцију. Исто тако, Уставни суд запажа да се суштина апелационих навода тиче наметања свим лицима на територији Републике Српске обавезе ношења заштитне маске (преко уста, носа и браде у затвореном простору) на основу оспореног закључка Републичког штаба за ванредне ситуације од 9. априла 2021. године. У вези с тим, треба подсјетити да Уставни суд није везан правном квалификацијом из апелације, те да је, сходно правилу *iura novit curia*, овлашћен да на чињенице предмета примијени релевантно уставно и конвенцијско право. Стога, у околностима конкретне предмета Уставни суд сматра да, имајући у виду садржај изречене мјере, испитивању наведене оспорене одлуке и свих осталих навода апелације треба приступити, не како то предлаже апеланткиња, већ у свјетлу гаранција обухваћених правом на приватни и породични живот, дом и преписку из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције (види Одлука о допустивости и меритуму број АП 3683/20 од 22. децембра 2020. године, став 52, доступна на www.ustavnisud.ba). Сходно наведеном, Уставни суд сматра да наметање обавезе ношења маске на генералан начин на територији Републике Српске у конкретном случају, у складу с оспореним закључком, у конкретном случају потпада под члан 8 Европске конвенције.

22. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

23. Уставни суд указује да, у складу са чланом 18 став (2) Правила Уставног суда, може изузетно разматрати апелацију и када нема одлуке надлежног суда уколико

апелација указује на озбиљна кршења права и основних слобода које штити Устав или међународни документи који се примјењују у Босни и Херцеговини. Имајући у виду закључак из става 19 ове одлуке, Уставни суд сматра да предметна апелација указује на озбиљна кршења права из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције, због чега је, према пракси Уставног суда, допуштена у смислу члана 18 став (2) Правила Уставног суда (види Уставни суд, *mutatis mutandis*, поред осталих, Одлука о допустивости и меритуму број АП 3376/07 од 28. априла 2010. године и већ цитирана АП 3683/20, став 54, доступна на www.ustavnisud.ba). Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

24. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 18 ст. (2), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да све три апелације испуњавају услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

25. Члан II/3ф) Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.

26. Члан 8 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

Члан 8.

Право на поштовање приватног и породичног живота

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

27. Имајући у виду апелационе наводе у контексту чињеница конкретне предмета, те закључака Уставног суда из дијела ове одлуке под насловом Допустивост, Уставни суд сматра да наметање обавезе ношења заштитне маске представља мијешање у право на "приватни живот" у смислу члана 8 Европске конвенције.

28. Уставни суд, прије свега, истиче да је генерално систем заштите становништва од заразних болести, укључујући и COVID-19, велик и тежак изазов за власти у свим државама. Стога је јасно и да мјере које се у таквој ситуацији налажу несумњиво ограничавају низ конвенцијских, односно уставних права. Европска конвенција и Европски суд за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) не забрањују *a priori* увођење таквих мјера. Напротив, позитивне обавезе које налаже Европска конвенција како би се остварио легитиман циљ заштите здравља људи захтијевају од држава чланица активну бригу и благовремену реакцију. Стога би се непредузимање мјера, као и њихово неблаговремено предузимање могло сматрати повредом позитивних обавеза државе (види Одлука о допустивости и меритуму број АП 1217/20 од 22. априла 2020. године, став 36, доступна на www.ustavnisud.ba).

29. Даље, Уставни суд подсећа да Босна и Херцеговина није обавијестила генералног секретара Савјета Европе да дерогира Европску конвенцију по основу члана 15 Европске

конвенције, што је ствар оцјене државних власти које неће преиспитивати ни Европски, па ни Уставни суд, будући да је то могућност, али не и обавеза. Уз то, Уставни суд подсјећа да је чланом II/2 Устава Босне и Херцеговине утврђен уставни статус Европске конвенције, према којем тај акт има приоритет над свим осталим законима. Такође, чланом II/3 Устава Босне и Херцеговине утврђен је каталог права која су идентична правима наведеним у Европској конвенцији и протоколима уз Европску конвенцију, а према члану X/2 Устава Босне и Херцеговине ниједним амандманом на овај устав не може се елиминисати нити умањити било које од права и слобода из члана II овог устава, нити измијенити ова одредба.

30. Затим, Уставни суд подсјећа да предметна апелација покреће питања из оквира гаранција квалификованих слобода/права, у контексту којих је јавној власти дозвољено мијешање у ова права само у случајевима предвиђеним Европском конвенцијом. Исто тако, предметном апелацијом суштински се покрећу питања која се тичу овлашћења Републичког штаба за ванредне ситуације да оспореним закључком као подзаконским актом на генералан начин физичким и правним лицима на територији Републике Српске прописује обавезе – мјере епидемиолошке природе (мјера ношења заштитне маске у затвореном простору) у свјетлу гаранција обухваћених квалификованим људским правима, тј. конкретно правом на "приватни живот" у смислу члана 8 Европске конвенције. Даље, Уставни суд подсјећа да је оквир Европске конвенције постављен тако да, између осталог, помогне државама да осмисле како ће реаговати на кризне ситуације. Дакле, ни сама Европска конвенција, као ни Устав Босне и Херцеговине не може се посматрати као препрека за предузимање мјера којима се примарно штити живот појединаца, односно њихово здравље, већ она има циљ да се њом обезбједи да било које мјере које се предузму у остваривању тог циља буду сразмјерне. У вези с тим, Уставни суд, прије свега, констатује да генерално не постоји чврст и јединствен став у погледу свих релевантних питања у вези с пандемијом COVID-19, па тако ни чврст здравствени научни став у погледу најбоље праксе у сузбијању ширења наведене заразне болести. С друге стране, постоји општа позитивна обавеза, која свакако укључује и јавне власти у Босни и Херцеговини, да предузимају потребне и познате мјере за здравствену заштиту становништва. У ситуацијама у којима се ради о масовним ограничењима квалификованих људских права, односно у ситуацијама у којима само тијело формирана од органа извршне власти предузимају мјере с циљем заштите здравља људи, Уставни суд сматра да код оцјене таквих мјера није довољно само спровести класични тест испитивања таквог мијешања. У таквим ситуацијама је, према мишљењу Уставног суда, нужно анализу таквих мјера и ограничења довести, прије свега, у везу с механизмима заштите којима се успоставља контрола над таквим дјеловањем тијела извршне власти, како би се обезбједило поштовање поменутих вриједности демократског друштва и основних принципа на којима почива.

31. Питање поступања тијела извршне власти у контексту доношења епидемиолошких мјера општег карактера у борби против епидемије/пандемије вируса COVID-19 и односа законодавне и извршне власти у вези с тим Уставни суд је у свјетлу ограничавања квалификованих људских права расправљивао у предмету број АП 3683/20 (види Одлука о допуствости и меритуму број АП 3683/20 од 22. децембра 2020. године, ст. 70–73, доступна на www.ustavnisud.ba). У том предмету је Уставни суд примарно сагледао правни статус и капацитет кризних штабова министарстава здравства (у Федерацији Босне и Херцеговине)

за доношење одлука, тј. мјера којима се задира у људска права, приликом чега је закључено да се ради о једном редуцираном сегменту извршне власти чије је дјеловање у основи по својој природи привременог карактера. Дакле, акценат испитивања апелационих навода је сагледан у односу на доносиоца оспорених наредби, а не њихов садржај. Тако је, у оквиру овлашћења кризних штабова надлежних министарстава здравства (да, између осталог, утврђују мјере ради спречавања ширења коронавируса – COVID-19), закључено да је правни оквир дјеловања кризних штабова постављен на преширок начин и без адекватне контроле, односно учешћа нарочито законодавне власти, а и највише извршне власти, што је за последицу имало доношење мјера којима се озбиљно задира у основна људска права, тј. ограничавају се, па и укидају основна људска права. Притом је, кроз призму обезбјеђења поштовања принципа владавине права постојањем безбједносних механизма релевантних за сва права из Европске конвенције, указано да неадекватно и неблаговремено дјеловање јавних власти, а што се понајприје односи на законодавну власт као највишу по хијерархији у демократском поретку у свјетлу обезбјеђења равнотеже између различитих интереса – права, доводи такође до кршења потоњих, уколико та иста власт пропусти регулисати негативне ефекте задирања извршне власти у права појединаца и становништва и у цјелини. Стога је Уставни суд у наведеној одлуци заузео став да је, довођењем у везу захтјева да мијешање у људска права буде засновано на законитости и узимањем у обзир атрибута демократског друштва, јасно "да је у конкретном случају изостала неопходна улога законодавне и највише извршне власти будући да су у демократском друштву овако значајне мјере, иако усмјерене на заштиту здравља, након дужег периода постојања опасности – пандемије, и када је и убудуће неизвјесно њено трајање и ток, морају бити под сталном контролом законодавне власти и уз учешће највишег органа извршне власти. Дакле, требало би да с њихове стране буду процјењиване, одобраване и континуирано провјераване." Исто тако је у цитираној одлуци указано и да је због непостојања јасног и неблаговременог дјеловања Парламента ФБиХ (као највишег законодавног тијела у Федерацији БиХ) доведено у питање неопходно минимизирање ризика од евентуалне злоупотребе овлашћења једног тијела органа управе (кризних штабова министарстава здравства) у контексту постојања генералног правног оквира његовог дјеловања и степена овлашћења у оваквој ситуацији. Посљедице наведеном, у цитираној одлуци је закључено да је (не)поступање јавне власти, а примарно Парламента ФБиХ, у специфичним околностима конкретног случаја у супротности с обезбјеђењем поштовања гаранција обухваћених правима загарантованим Уставом Босне и Херцеговине, односно Европском конвенцијом и њеним протоколима.

32. Доводећи у везу цитиране закључке из Одлуке број АП 3683/20 са чињеницама конкретног предмета, Уставни суд, прије свега, запажа да се оспорени закључак заснива на Закону о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама, Закону о заштити становништва од заразних болести, те Одлуци о проглашењу ванредне ситуације за територију Републике Српске, а донио га је Републички штаб за ванредне ситуације на приједлог Министарства трговине и туризма (Републике Српске). Полазећи од премисе да је задатак и обавеза доносиоца одлуке (која представља мијешање у квалификована људска права) да понуди и образложи правни основ за њено доношење, Уставни суд сматра да није у његовој надлежности да проналази правни основ мимо оспорене одлуке. Ово из разлога што је примјена и тумачење

права првенствено у надлежности органа јавне власти, док је улога Уставног суда само у томе да одговори да ли је таква примјена права била произвољна. Из садржаја релевантних одредаби Закона о заштити становништва од заразних болести (члан 50 на којем се, између осталог, заснива Одлука о проглашењу ванредне ситуације од 16. марта 2020. године) произлази могућност проглашавања ванредне ситуације (сходно одредбама закона којим се прописује заштита и спасавање у ванредним ситуацијама) у случају посебно опасне заразне болести или епидемије од већег епидемиолошког значаја, те да су мјере које се предузимају у случају ванредне ситуације опште, посебне и ванредне мјере утврђене Законом о заштити становништва од заразних болести. На другој страни, оспорени закључак је осим позивањем на наведену одлуку Владе РС (о проглашењу ванредне ситуације) заснован и на члану 45 тачке б), г) и з) Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама и члану 43 Закона о заштити становништва од заразних болести. Наведеним одредбама Закона о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама прописана су овлашћења Републичког штаба за ванредне ситуације које се односе на руковођење и координирање спровођења мјера и задатака заштите и спасавања, те праћење стања и организацију заштите и спасавања, као и предлагање мјера за њихово побољшање, односно процјењивање угрожености од настанка ванредне ситуације. С друге стране, одредбама члана 43 Закона о заштити становништва од заразних болести прописане су ванредне мјере за спречавање и сузбијање заразних болести, које обухватају, између осталог, и "друге мјере које природа болести налаже, односно мјере које предложи Свјетска здравствена организација" (тачка 8 став (2) наведеног члана), које се у конкретном случају односе и на препоруку ношења маске као дио обимног пакета мјера превенције и контроле за ограничавање ширења вируса SARS-CoV-2, који узрокује COVID-19¹. Притом, Уставни суд има у виду да је апеланткиња указала и да Закон о заштити становништва од заразних болести не препознаје појам "заштитна маска", како је то наведено у оспореном закључку. Међутим, према оцјени Уставног суда, наведено језичко одређење није од одлучног значаја, нити доводи у сумњу да се ради о маски у смислу препорука СЗО, односно мјери заштите из тачке 10 став (2) члана 43 наведеног закона. С обзиром на наведено, Уставни суд прихвата да је постојећи "закон" у свом ширем конвенцијском значењу (прописи поближе наведени у дијелу ове одлуке Релевантни прописи предвидио могућност за доношење одговарајућих одлука с циљем спречавања ширења заразних болести. Стога, Уставни суд сматра да је релевантним прописима у конкретном случају предвиђена могућност јавним властима Републике Српске да доносе одговарајуће одлуке с циљем спречавања ширења заразних болести.

33. Дакле, неспорно је да су у конкретном случају активности предузете од извршне власти Републике Српске усмјерене ка спречавању ширења новог коронавируса SARS-CoV-2 и болести коју он узрокује (COVID-19). Такође је неспорно да је тијело (Републички штаб за ванредне ситуације) формирано од извршне власти (Владе РС) донијело (ванредне) мјере које се у контексту навода предметне апелације огледају у обавези ношења заштитне маске у затвореном простору, односно ограничењу права на "приватни живот" у темпоралном смислу. Притом, Уставни

суд поновно наглашава да је оквир Европске конвенције постављен тако да, између осталог, помогне државама да осмисле како ће реаговати на кризне ситуације. Када се анализира ситуација у Босни и Херцеговини, односно у Републици Српској од почетка пандемије (одлуке јавних власти) јасно је да мјера оспорена предметном апелацијом није донесена на почетку пандемије јер је од тада прошло довољно времена у којем је била неопходна консолидација свих сегмената јавне власти за разлику од почетног стадијума наведене пандемије. Ипак, оспорена мјера је донесена на основу закључка Републичког штаба за ванредне ситуације. Дакле, ради се о једном редуцираном сегменту извршне власти чије је дјеловање у основи по својој природи привременог карактера. Осим тога, из садржаја Одлуке о проглашењу ванредне ситуације за територију Републике Српске од 16. марта 2020. године произлази да је Влада РС на генералан начин прогласила ванредну ситуацију без прецизирања овлашћења и обавеза Републичког штаба за ванредне ситуације у вези с тим. Према оцјени Уставног суда, такав правни оквир дјеловања Републичког штаба за ванредне ситуације је постављен на преширок начин и без адекватне контроле, односно учешћа како највише извршне власти тако и законодавне власти, а што је за посљедицу имало доношење (ванредне) мјере (обавезе ношења заштитне маске) којом се цијелокупном становништву ентитета Републике Српске (темпорално) задире у основна људска права. У контексту описаног правног карактера доносиоца оспореног закључка у конкретном случају, Уставни суд сматра сврсисходним указати и на чињеницу да је један од донесених закључака Републичког штаба за ванредне ситуације (од 6. априла 2020. године – прописивање једне од ванредних мјера из члана 43 Закона о заштити становништва у смислу овлашћења прописаних Законом о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама), такође, био предмет оцјене уставности и законитости од Уставног суда Републике Српске у предмету број У 25/20² (види одлука Уставног суда Републике Српске од 29. априла 2021. године). У том предмету је, између осталог, закључено да је Републички штаб за ванредне ситуације, доносећи наведени закључак у том предмету, прекорачио своја овлашћења оперативно-стручног тијела формираног за координацију и руковођење приликом заштите и спасавања на територији Републике Српске. Поред тога је, између осталог, наведено да закључак Републичког штаба за ванредне ситуације, који је био предмет оцјене уставности и законитости у том предмету, није донесен с циљем извршавања закона, већ да је њиме извршено непосредно уређивање односа који представљају законску материју, односно да наведени штаб није надлежан да својим актом уређује предметне односе. Стога, Уставни суд сматра да је и у конкретном случају (као и цитираном предмету број АП 3683/20) изостала неопходна улога законодавне и највише извршне власти, због чега мјери (наметнутом оспореним закључком) недостају ови битни елементи да би се у потпуности могло сматрати да су у складу са стандардима квалификованог људског права у конкретном случају. У демократском друштву тако значајне мјере, иако усмјерене на заштиту здравља, након дужег периода постојања опасности – пандемије, и када је и у будуће неизвјесно њено трајање и ток, морају бити под сталном контролом законодавне власти и уз учешће највишег органа извршне власти. Дакле, требало би да с њихове стране буду не само регулисане већ и

¹ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>.

² Наведена одлука је доступна на званичној интернет страници Уставног суда Републике Српске на сљедећем линку:

<http://www.ustavnisud.org/Odluke.aspx?cat=13&subcat=39&tip=1&lang=cir&odluka=1354&odldet=4039&str=1>.

процјењиване, одобраване и континуирано провјераване. На обавезу (про)активног дјеловања законодавне власти у односу на кризу изазвану COVID-19 Уставни суд је већ указао и наведеним одлукама бр. *АП 1217/20* и *АП 3683/20*. Чињеница да је од проглашења наведене епидемије/пандемије до доношења оспореног закључка протекло преко годину дана (односно скоро двије године, узимајући у обзир дан доношења ове одлуке), по мишљењу Уставног суда, додатно појачава обавезу свих нивоа власти, у контексту заштите демократског принципа подјеле власти и поштовања владавине права, у оваквим ванредним ситуацијама. Непреузимање одговорности и исказана пасивност од највишег законодавног тијела у Републици Српској (Народне скупштине РС) да на јасан и благовремен начин у оквиру својих овлашћења успостави оквир дјеловања извршне власти у својој свеукупности, за све вријеме трајања пандемије/епидемије COVID-19, неминовно отвара могућност нарушавања постизања равнотеже између различитих интереса (права) на које је претходно указано. Такво (не)поступање Народне скупштине РС, према оцјени Уставног суда, такође није довело ни до неопходног минимизирања ризика од евентуалне злоупотребе овлашћења једног органа управе, тј. извршне власти (Републичког штаба за ванредне ситуације) у контексту постојања генералног правног оквира његовог дјеловања и степена овлашћења у оваквој ситуацији. Према томе, Уставни суд сматра да је (не)поступање јавних власти, а примарно Народне скупштине РС и Владе РС, у специфичним околностима конкретне случаја у супротности с обезбјеђењем поштовања гаранција обухваћених правом на "приватни живот".

34. Имајући у виду све наведено, Уставни суд сматра да је у конкретном случају доношењем оспореног закључка Републичког штаба за ванредне ситуације дошло до кршења права на "приватни живот" из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

35. Осим тога, Уставни суд указује да је, према својој уставној улози, коректив преосталих сегмената јавне власти, законодавне и извршне, како би се обезбиједило функционисање свих у складу с Уставом Босне и Херцеговине. Стога, Уставни суд има надлежност и обавезу да у конкретном случају захтијева од највиших органа законодавне и извршне власти да одмах предузму мјере из своје надлежности како би свако евентуално мијешање у уставна права било у складу са стандардима из Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције, наведеним и у овој одлуци, и да о томе на одговарајући начин обавијести јавност и Уставни суд.

36. Уставни суд, међутим, не може прихватити апелацију у дијелу у којем је постављен захтјев да се оспорени закључак стави ван правне снаге, односно укине. Имајући у виду здравствену ситуацију у Босни и Херцеговини и свијету, Уставни суд сматра да би стављање ван снаге одлука којима се задира у квалификована људска права ради заштите становништва од пандемије заразне болести COVID-19 могло оставити негативне последице с обзиром на постојање великог јавног интереса.

37. Коначно, у односу на захтјев апелације да се Републичком штабу за ванредне ситуације забрани доношење нових закључака, Уставни суд указује да нема надлежност да одлучује о одлукама које нису предмет конкретне апелације.

VIII. Закључак

38. Уставни суд је закључио да мијешање у основна људска права и слободе гарантоване Уставом Босне и Херцеговине и Европском конвенцијом, у конкретном случају право на "приватни живот" из члана II/3ф) Устава

Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, које је извршено оспореним закључком Републичког штаба за ванредне ситуације као уског сегмента извршне власти о обавезном ношењу заштитне маске у затвореном простору, представља кршење права на "приватни живот" када је у случају доношења и преиспитивања наређене мјере изостало активно учешће највиших органа законодавне и извршне власти Републике Српске.

39. С друге стране, Уставни суд закључује да је неоснован дио апелације у којем се захтијева укидање оспореног закључка због постојања несумњивог јавног интереса за увођење неопходних мјера заштите становништва од пандемије и наступања негативних последица прије него што законодавна и највиша извршна власт предузму мјере у оквиру својих овлашћења и обавеза.

40. На основу члана 59 ст. (1), (2) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

41. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати апеланткињин захтјев за доношење привремене мјере.

42. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мато Тодић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 1239/21**, rješavajući apelaciju **Mire Čajić**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik
Miodrag Simović, potpredsjednik
Mirsad Ceman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 16. novembra 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Djelimično se usvaja apelacija **Mire Čajić** podnesena protiv Zaključka o sprovođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. aprila 2021. godine koji je donio Republički štab za vanredne situacije Vlade Republike Srpske.

Utvrđuje se kršenje prava na "privatni život" iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Odbija se kao neosnovana apelacija u dijelu zahtjeva da se ukinе Zaključak o sprovođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. aprila 2021. godine.

Na osnovu člana 72. stav (4) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Narodnoj skupštini Republike Srpske i Vladi Republike Srpske da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema ove odluke, preduzmu aktivnosti i usklade svoje djelovanje sa standardima iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kako su navedeni u ovoj odluci.

Na osnovu člana 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nalaže se Narodnoj skupštini Republike Srpske i Vladi Republike Srpske da u narednom roku od 15 dana od isteka roka iz stava 3. dispozitiva ove odluke obavijeste Ustavni sud

Bosne i Hercegovine o sprovođenju naloga iz stava 3. dispozitiva ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Mira Čajić (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Sokoca podnijela je 14. aprila 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv "Zaključka o sprovođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj" (u daljnjem tekstu: Zaključak) broj 80-1/21 od 9. aprila 2021. godine, koji je donio Republički štab za vanredne situacije Vlade Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Republički štab za vanredne situacije). Također je apelantica tražila donošenje privremene mjere kojom se obustavlja daljnja primjena osporenog zaključka, kao i budućih sličnih mjera.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Vlade Republike Srpske – Kancelarija pravnog predstavnika (u daljnjem tekstu: Kancelarija pravnog predstavnika), Vlade Republike Srpske – Republički štab za vanredne situacije i Narodne skupštine Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Narodna skupština RS) zatraženo je 27. aprila 2021. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Kancelarija pravnog predstavnika, Republički štab za vanredne situacije i Narodna skupština RS su dostavili odgovore na apelaciju u periodu od 10. do 25. maja 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelanticinih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. S ciljem sprečavanja širenja virusa korona SARS-CoV-2 i zarazne bolesti prouzrokovane njime (COVID-19) na teritoriji Republike Srpske Republički štab za vanredne situacije je na 80. sjednici donio Zaključak broj 80-1/21 od 9. aprila 2021. godine kojim su, između ostalog, obavezani građani da u zatvorenom prostoru nose zaštitnu masku (prekrivena usta, nos i brada). Također su osporenim zaključkom propisani i izuzeci od navedene obaveze nošenja zaštitne maske, te obaveze prodajnih objekata u vezi sa sprovođenjem navedene mjere, kao i nadzor nad sprovođenjem osporenog zaključka i sankcije u slučaju nepoštovanja mjera zabrane i ograničenja propisanih osporenim zaključkom. Relevantan sadržaj osporenog zaključka je detaljno prezentiran u dijelu ove odluke V. Relevantni propisi (tačka 19).

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

6. Apelantica smatra da su joj osporenim zaključkom Republičkog štaba za vanredne situacije od 9. aprila 2021. godine prekršena prava iz člana II/3.a), b), f), g), h), k) i m) i člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, te čl. 2, 3, 8, 9, 10. i 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i člana 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju.

7. Naime, apelantica prvenstveno ukazuje da se predmetna apelacija podnosi u smislu člana 18. stav (2) Pravila Ustavnog suda, a da je osporeni zaključak prekoracio odredbe "zakona, Ustava Republike Srpske i Ustava Bosne i Hercegovine", zbog čega ona trpi nenadoknadivu svakodnevnu štetu. Dalje se problematizira sama priroda osporenog zaključka kao pravnog akta, odnosno da se ne radi o zakonu već o općem aktu kojim se

krše navedena ljudska prava. U svjetlu navedenog, apelantica ističe da zakoni koji su navedeni u preambuli spornog zaključka (član 45. tačke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju stanovništva u vanrednim situacijama i član 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti) nemaju određen i definiran pojam izraza "zaštitna maska", odnosno da zakon ne prepoznaje pojam "zaštitna maska". Također se navodi i da su mjere iz osporenog zaključka u suprotnosti s označenim odredbama Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine i Zakona o zaštiti potrošača Republike Srpske kojima je trgovcu zabranjena diskriminacija bilo kojeg potrošača budući da se mjerama iz spornog zaključka građane prisiljava i ucjenjuje nošenjem maske, odnosno ukoliko to ne žele bivaju uskraćeni za pružanje usluge od prodavaca koji su registrirani za pružanje usluga.

8. Stoga, apelantica smatra da mjere iz spornog zaključka nisu propisane zakonom. Isto tako se navodi i da osporeni zaključak (u pogledu mjera) sadrži iznimke, ali da one nisu konkretizirane, kao i da je osporeni zaključak "apsolutno nekorektan i nepredvidiv". U tom smislu apelantica u nastavku apelacije elaborira nejasnoće iz osporenog zaključka u kontekstu pojedinačno označenih mjera. Pritom apelantica problematizira i sprovođenje osporenog zaključka u smislu njegovih odredbi, kojima se sankcioniranje nepoštovanja mjera vrši u skladu sa Zakonom o javnom redu i miru i Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. U vezi s tim se apelantica referira i na praksu Osnovnog suda u Sokocu – rješenje označenog broja od 28. decembra 2020. godine u kojem je, kako to apelantica navodi, lice koje nije koristilo medicinsku masku oslobođeno prekršajne odgovornosti i prekršajni nalog je stavljen van snage jer djelo za koje se tereti nije prekršaj prema članu 43. stav (2) tačka 10), a kažnjiv prema članu 63. stav (2) Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

9. Argumentirajući svoje navode, apelantica se poziva i na odluku (i njen sadržaj) Ustavnog suda u predmetu broj AP 3683/20 od 22. decembra 2020. godine. Osim toga se navodi i da Narodna skupština RS nije proglasila vanredno stanje u slučaju epidemije, kako je to propisano članom 70. Ustava Republike Srpske, već je Vlada RS kao izvršna vlast nezakonito uzurpirala nadležnosti Narodne skupštine RS i svojom odlukom o proglašenju vanrednog stanja na teritoriji Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 25/20) proglasila vanredno stanje, te imenovala Republički štab za vanredne situacije. U tom smislu, apelantica ističe da je nadležnost Vlade RS propisana članom 90. Ustava Republike Srpske, gdje nije propisana njena nadležnost za proglašenje vanrednog stanja u slučaju epidemije. Apelantica u nastavku na opširan način argumentira nepostojanje opravdanosti i korisnosti nošenja maski za lice kada je u pitanju suzbijanje virusnih zaraza, ukazujući na njihovu štetnost. Također, apelantica ističe i da donosilac osporenog zaključka nije ponudio nikakve dokaze koji podupiru neophodnost i proporcionalnost predmetnih mjera, nego uporno ignorira sve naučne, stručne i druge dokaze koji pokazuju i dokazuju upravo suprotno: da su mjere nepotrebne i da ne donose nikakvu korist, nego da proizvode isključivo štetne posljedice, kao i da su "indikativne statističke činjenice" koje pokazuju da su stope zaraženosti i smrtnosti najveće upravo u zemljama koje su preduzele i preduzimaju najdrastičnije mjere, a da su najmanje u zemljama koje nisu preduzimale nikakve mjere ili su preduzimale blage mjere u vidu preporuka.

10. S obzirom na navedeno, apelantica predlaže da Ustavni sud usvoji predmetnu apelaciju, utvrdi kršenje navedenih prava i stavi osporeni zaključak van snage, kao i da naloži (u smislu člana 72. stav (4) Pravila Ustavnog suda) Narodnoj skupštini RS i Vladi RS da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke po predmetnoj apelaciji, preduzmu aktivnosti i usklade svoje djelovanje sa standardima iz članova Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije i protokolima uz nju. Također

je predloženo da se, do usklađivanja osporenog akta s Ustavom Bosne i Hercegovine, Evropske konvencije i protokolima uz nju, Republičkom štabu za vanredne situacije zabrani donošenje novih zaključaka. Na kraju, apelantica traži donošenje privremene mjere kojom se obustavlja daljnja primjena osporenog zaključka, kao i budućih sličnih mjera.

b) Odgovor na apelaciju

11. Narodna skupština RS je navela da nije stranka u postupku jer nije donosilac akta koji je predmet apelacije.

12. Kancelarija pravnog predstavnika Vlade RS i Vlada RS (Generalni sekretarijat) u prilogu svojih odgovora na apelaciju su dostavili odgovor Republičkog štaba za vanredne situacije. U navedenom odgovoru je, prije svega, istaknuto da je predmetna apelacija podnesena protiv osporenog zaključka, koji nesporno nema karakter akta suda, a niti karakter drugih odluka i rješenja redovnih sudova kojima se konačno rješava o određenim pravima i slobodama građana garantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim dokumentima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Iz tih razloga, kako je navedeno, predmetna apelacija je nedopuštena u formalnopravnom smislu i ne može se razmatrati primjenom člana 18. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda. Dalje je navedeno da je netačan apelantičin navod da osporeni zaključak nije baziran za zakonu. U vezi s tim je ukazano da je pravni osnov za donošenje osporenog zaključka sadržan u odredbama člana 45. tačke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama i člana 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Prema Zakonu o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama, Republički štab za vanredne situacije, u slučaju vanredne situacije koja je proglašena odlukom Vlade Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 25/20), ima ingerencije da prati stanje, organizaciju zaštite i spašavanja i predlaže mjere koje je neophodno preduzeti s ciljem sprečavanja ili minimiziranja okolnosti koje su izazvale vanrednu situaciju. Pojedinačne mjere za suzbijanje posljedica pandemije virusa korona koje su se primjenjivale u konkretnom slučaju (obaveza nošenja zaštitnih maski u zatvorenom i otvorenom prostoru, obavezna dezinfekcija ruku, obavezna distanca i sl.) opće su mjere koje primjenjuje i Svjetska zdravstvena organizacija (u daljnjem tekstu: SZO) i druge međunarodne organizacije. Naime, prema preporukama SZO i drugih međunarodnih organizacija, virus SARS-CoV-2 je virus koji se dominantno prenosi kapljicnim putem (putem kapljica koje zaražena lica izbacuju iz usta tokom govora, naročito glasnog govora, pjevanja, kihanja, kašljanja...). Može da se prenosi u određenim situacijama i zrakom i kontaktom (direktnim i indirektnim, tj. preko predmeta i površina). Lica koja su zaražena sa COVID-19, čak i ako još uvijek nemaju simptome ili su im simptomi blago ispoljeni ili kratko traju, mogu biti prenosioci ove bolesti. Dalje je navedeno da su za sprečavanje širenja infekcija koje se prenose kapljicnim putem osnovne mjere fizička distanca od najmanje dva metra (jer je to razdaljina na koju se prenosi najveći broj kapljica koje se stvaraju prilikom govora), te korištenje fizičkih barijera koje sprečavaju da kapljice iz respiratornog trakta zaraženog lica dospiju do drugih lica u okruženju. Nošenje maski za lice među stanovništvom je prvenstveno potrebno da bi se bolje kontroliralo širenje infekcije sa lica koja nemaju simptome ili su im simptomi vrlo blagi na zdrava lica. Ova mjera je, kako je to navedeno, posebno važna kada je visok nivo transmisije virusa u zajednici, odnosno kada u zajednici imamo znatan broj zaraženih lica. Velika je uloga zaštitnih maski, također, u smanjenju količine virusa kojoj je lice koje nosi masku izloženo ako dođe u kontakt sa zaraženim licem, tj. u smanjenju infektivne doze. U skladu s navedenim, Republički štab za vanredne situacije je ukazao da nošenje maski ima najveći zaštitni efekat ako tu mjeru poštuju sva lica, tj. ako masku nose i oni koji su zaraženi, a to još ne znaju pa se kreću i kontaktiraju s

drugim ljudima, kao i oni koji su zdravi. Nošenjem maski se također smanjuje tendencija dodirivanja usta, nosa i očiju, te je to dodatni vid zaštite od COVID-19. U borbi protiv pandemije COVID-19 nošenje maski kao značajnu mjeru za sprečavanje širenja virusa preporučuju i međunarodne organizacije kao SZO, Evropski centar za kontrolu bolesti, američki centri za kontrolu bolesti i mnogi drugi, kao i javnozdravstvene institucije gotovo svih zemalja u svijetu, a na internetskim stranicama navedenih organizacija moguće je izvršiti uvid u preporuke koje opovrgavaju apelantičine navode.

13. Republički štab za vanredne situacije je zatim istakao i da odbacuje apelantičine navode u vezi s pitanjem onemogućavanja prava potrošača iz označenih članova Zakona o zaštiti potrošača ("Službeni glasnik RS" broj 6/12) s obzirom na to da se u vanrednoj situaciji suspendira primjena normi koje su primjenjive u redovnoj situaciji. Uostalom, kako je to ukazano, uvođenjem obaveze iz stava 3. tačke 9. i 10. osporenog zaključka nisu potrošačima uskraćena prava iz predmetnog zakona, već su potrošači mogli ostvariti svoja prava u punom kapacitetu, samo pod drugačijim okolnostima. Također je navedeno i da je netačan apelantičin navod da je Vlada RS kao izvršna vlast, a ne Narodna skupština RS, proglasila vanredno stanje u slučaju epidemije virusa korona i da je to izvršeno odlukom Vlade RS koja je objavljena u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 25/20. U tom smislu je istaknuto da je Vlada RS navedenom odlukom proglasila vanrednu situaciju, a ne vanredno stanje, kako to neosnovano navodi apelantica, a na šta je Vlada RS imala pravo po osnovu Zakona o Vladi RS i člana 41. stav (2) Zakona o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama, odnosno čl. 50. i 51. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Imajući u vidu navedeno, predloženo je da se predmetna apelacija odbaci kao nedopuštena, odnosno da se odbije.

V. Relevantni propisi

14. U Ustavu Bosne i Hercegovine relevantne odredbe glase:

Član I
Bosna i Hercegovina

[...]
2. *Demokratska načela*
Bosna i Hercegovina je demokratska država [...].

Član II
Ljudska prava i osnovne slobode

[...]
2. *Međunarodni standardi*
Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

Član X
Izmjene i dopune

[...]
2. *Ljudska prava i osnovne slobode*
Nijednim amandmanom na ovaj Ustav ne može se eliminisati, niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda iz člana II ovog Ustava, niti izmijeniti ova odredba.

15. **Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 121/12 i 46/17). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se sistem zaštite i spašavanja u vanrednim situacijama, snage i subjekti zaštite i spašavanja, prava i obaveze republičkih organa uprave i drugih organa, organa jedinica lokalne samouprave, privrednih društava i drugih

pravnih lica, prava i dužnosti građana, vanredne situacije i postupanje u vanrednim situacijama, organizacija i djelatnost civilne zaštite u sistemu zaštite i spašavanja i otklanjanja posljedica elementarnih nepogoda i drugih nesreća, planiranje i finansiranje sistema zaštite i spašavanja, nadzor, priznanja i nagrade i druga pitanja od značaja za organiziranje i funkcioniranje sistema zaštite i spašavanja.

Član 2.

Sistem zaštite i spašavanja je dio sistema sigurnosti i integrisani oblik upravljanja i organiziranja subjekata i snaga sistema zaštite i spašavanja na provođenju preventivnih i operativnih mjera i izvršavanju zadataka zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarne nepogode i druge nesreće, uključujući i mjere oporavka od njihovih posljedica.

Član 5. tač. a) i g)

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

a) vanredna situacija je situacija u kojoj su rizici i prijetnje ili posljedice katastrofa, vanrednih događaja i drugih opasnosti za stanovništvo, životnu sredinu i materijalna dobra takvog opsega i intenziteta da njihov nastanak ili posljedice nije moguće spriječiti ili otkloniti redovnim djelovanjem nadležnih organa i službi, zbog čega je za njihovo ublažavanje i otklanjanje neophodno upotrijebiti dodatne mjere, snage i sredstva uz pojačan režim aktivnosti,

g) elementarna nepogoda je događaj hidrometeorološkog, geološkog ili biološkog porijekla prouzrokovan djelovanjem prirodnih sila, kao što su: zemljotres, poplava, bujica, oluja, jake kiše, atmosferska pražnjenja, grad, suša, odron ili klizanje zemljišta, sniježni nanosi i lavina, ekstremne temperature vazduha, zaleđivanje vodotokova, epidemija zaraznih bolesti i pojava štetočina i druge prirodne pojave većih razmjera koje mogu da ugroze zdravlje i život ljudi ili pričinu štetu većeg opsega,

Član 40.

Za koordinaciju i rukovođenje prilikom zaštite i spašavanja u vanrednim situacijama u skladu sa ovim zakonom i drugim propisima, kao operativno-stručna tijela, formiraju se štabovi za vanredne situacije:

a) za teritoriju Republike - Republički štab za vanredne situacije,

b) za područje grada - gradski štab za vanredne situacije i

v) za područje općine - općinski štab za vanredne situacije.

Član 41. stav (2)

(2) Odluku o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike ili dio teritorije Republike donosi Vlada na prijedlog Republičkog štaba za vanredne situacije.

Član 45. tač. b), g) i z)

Štab za vanredne situacije obavlja sljedeće poslove:

b) rukovodi i koordinira provođenje mjera i zadataka zaštite i spašavanja,

g) prati stanje i organizaciju zaštite i spašavanja i predlaže mjere za njihovo poboljšanje,

z) donosi prijedloge, zaključke i preporuke.

Član 47.

Republički štab za vanredne situacije, pored poslova iz člana 45. ovog zakona, obavlja i sljedeće poslove:

a) naređuje štabovima za vanredne situacije preduzimanje mjera i aktivnosti za zaštitu i spašavanje,

b) razmatra i daje mišljenje na Program za smanjenje rizika od elementarne nepogode i druge nesreće u Republici,

v) naređuje angažovanje i upotrebu snaga i sredstava zaštite i spašavanja sa područja neugroženih općina ili gradova na područje ugroženih općina ili gradova,

g) predlaže Vladi donošenje odluke o traženju, prihvatanju, odnosno pružanju pomoći susjednim i drugim državama i

d) angažira osposobljena pravna lica i druge organizacije od značaja za Republiku.

16. **Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 90/17, 42/20, 53/20 i 98/20). Za potrebe ove odluke koristi se neslužbeni prečišćeni tekst sačinjen u Ustavnom sudu BiH, koji glasi:

OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se sistem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, mjere koje se obavezno provode radi sprečavanja i suzbijanja, eliminacije i eradikacije zaraznih bolesti, prava i obaveze republičkih organa, organa jedinice lokalne samouprave, zdravstvenih ustanova, drugih pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica u postupku provođenja mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti.

Član 7.

(1) Mjere za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti predstavljaju skup svih aktivnosti koje planiraju, organiziraju i provode organi Republike, organi jedinice lokalne samouprave, privredni subjekti i druga pravna lica, preduzetnici, zdravstvene ustanove, zdravstveni radnici i saradnici i fizička lica s ciljem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti.

(2) Zaštita stanovništva od zaraznih bolesti provodi se obavljanjem epidemiološkog nadzora i planiranjem, organiziranjem i primjenom propisanih mjera, kontrolom provođenja tih mjera i osiguranjem materijalnih i drugih sredstava za njihovo provođenje.

(3) Zaštita stanovništva od zaraznih bolesti vrši se provođenjem:

1) općih,

2) posebnih,

3) vanrednih i

4) ostalih mjera za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, u skladu sa zakonom.

VANREDNE MJERE ZA SPREČAVANJE I SUZBIJANJE ZARAZNIH BOLESTI

Član 43.

(1) Vanredne mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti provode se u situaciji u kojoj dolazi do ugrožavanja sigurnosti i zdravlja ljudi, postojanjem neposredne opasnosti za masovno prenošenje zaraznih bolesti.

(2) Vanredne mjere iz stava 1. ovog člana obuhvaćaju:

1) ograničenje kretanja u zaraženom i ugroženom području i stavljanje pod zdravstveni nadzor lica koje je bilo u kontaktu sa zaraženim licem,

2) ograničenje ili zabranu prometa pojedine ili svih vrsta robe i sredstava na određenom području,

3) prestanak rada odgojno-obrazovnih ustanova i zabranu okupljanja na javnim mjestima,

4) uvođenje obaveznog angažiranja uposlenika u zdravstvenim ustanovama i drugih građana na otklanjanju posljedica nastale situacije,

5) vanrednu vakcinaciju, odnosno hemioprofilaksu,

6) izolaciju oboljelih u kućnim uvjetima ili drugom adaptiranom objektu, kada zbog masovnog obolijevanja nije moguća izolacija u zdravstvenoj ustanovi,

7) ustupanje i adaptaciju drugih objekata i angažiranje potrebnih sredstava i opreme za potrebe zdravstvene službe,

8) uspostavljanje karantina i stavljanje u karantin lica koje je bilo u kontaktu sa licem oboljelim od posebno opasne zarazne bolesti, te u skladu sa preporukama i druge mjere koje priroda bolesti nalaže, odnosno mjere koje predloži Svjetska zdravstvena organizacija,

9) informiranje javnosti o aktuuelnoj epidemiološkoj situaciji, postojećim resursima, mjerama koje se preduzimaju i koje trebaju preduzeti građani,

10) nalažanje provođenja mjera zaštite u zajednici za pravna lica, preduzetnike i fizička lica, koje se odnose na mjere dezinfekcije, osiguravanja i korištenja osobne zaštitne opreme, pridržavanja zaštitnih mjera fizičke distance i zabrane okupljanja u većim grupama, ograničenja radnog vremena, odnosno preduzimanja drugih vanrednih mjera na javnim i radnim mjestima čiji je cilj sprečavanje ili suzbijanje zaraznih bolesti.

Član 44.

(1) Dom zdravlja prijavljuje Institutu ¹ pojavu epidemije zarazne bolesti za područje jedinice lokalne samouprave za koju je osnovan ili u okviru koje djeluje.

(2) U skladu sa epidemiološkim nadzorom i procjenom rizika za pojavu i širenje zarazne bolesti, Institut daje procjenu o ugroženom i zaraženom području, te Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite (u daljem tekstu: Ministarstvo) predlaže proglašenje epidemije od većeg epidemiološkog značaja.

(3) Na osnovu procjene i prijedloga Instituta iz stava 2. ovog člana, ministar naredbom proglašava pojavu epidemije od većeg epidemiološkog značaja i naređuje mjere koje se u tom slučaju moraju provoditi na zaraženom području.

(4) Na prijedlog Instituta, gradonačelnik, odnosno načelnik općine odlukom proglašava pojavu epidemije i donosi mjere za provođenje protivepidemijske zaštite za područje jedinice lokalne samouprave.

(5) Na prijedlog Instituta, ministar donosi naredbu o prestanku epidemije od većeg epidemiološkog značaja.

(6) Na prijedlog Instituta, gradonačelnik, odnosno načelnik općine donosi odluku o prestanku epidemije zarazne bolesti za područje jedinice lokalne samouprave.

NADLEŽNOSTI ORGANA I SUBJEKATA U OBLASTI ZAŠTITE STANOVNIŠTVA OD ZARAZNIH BOLESTI

Član 50.

(1) U slučaju pojave posebno opasne zarazne bolesti, zloupotrebe biološkog agensa, te epidemije od većeg epidemiološkog značaja, može se proglasiti vanredna situacija, shodno odredbama zakona kojim se propisuje zaštita i spašavanje u vanrednim situacijama.

(2) Mjere koje se preduzimaju u slučaju vanredne situacije su opće, posebne i vanredne mjere utvrđene ovim zakonom.

(3) U slučaju proglašenja vanrednog stanja za Republiku ili dio Republike (u daljem tekstu: vanredno stanje) preduzimaju se opće, posebne ili vanredne mjere utvrđene ovim zakonom.

Član 51.

U slučaju proglašenja vanredne situacije izazvane zaraznom bolesti, subjekti zaštite i spašavanja osiguravaju sredstva za zaštitu i spašavanje, te sredstva za otklanjanje posljedica u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast zaštite i spašavanja.

Član 52. stav (3)

(3) S ciljem provođenja aktivnosti sprečavanja i suzbijanja, eliminacije i eradicacije zaraznih bolesti ministar formira komisije i druga radna tijela.

NADZOR

Član 58. st. (1) i (2)

(1) Upravni nadzor nad provođenjem ovog zakona i propisa donesenih na osnovu njega vrši Ministarstvo.

(2) Nadzor nad provođenjem ovog zakona vrše zdravstvena inspekcija, inspekcija za hranu i veterinarska inspekcija.

Član 63. stav (2)

(2) Novčanom kaznom od 100 KM do 300 KM kaznit će se fizičko lice ako ne poštuje vanredne mjere kojim je naloženo korištenje osobne zaštitne opreme, pridržavanje zaštitnih mjera fizičke distance ili drugih vanrednih mjera na javnim i radnim mjestima čiji je cilj sprečavanje ili suzbijanje zaraznih bolesti (član 43. stav 2. tačka 10) i član 50a).

17. **Zakon o Vladi Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 11/08) u relevantnom dijelu glasi:

Član 43. stav (3)

(3) Odlukom se propisuju mjere Vlade, osnivaju javne službe i druge organizacije, daje saglasnost ili potvrđuju opći akti organa ili organizacija, ako je takva saglasnost ili potvrda predviđena zakonom, obustavljaju od izvršenja akti ministarstava, organa jedinica lokalne samouprave, preduzeća i drugih organa i organizacija koje vrše javna ovlaštenja i uređuju druga pitanja od značaja za obavljanje poslova Vlade.

18. **Odluka o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske** (objavljena 17. marta 2020. godine u "Službenom glasniku Republike Srpske" broj 25/20) u relevantnom dijelu glasi:

Na osnovu člana 43. stav 3. Zakona o Vladi Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 118/08), člana 41. stav 2. Zakona o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 121/12 i 46/17), a u vezi sa čl. 50. i 51. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 90/17), na prijedlog Republičkog štaba za vanredne situacije, Vlada Republike Srpske, na Prvoj vanrednoj sjednici, održanoj 16.3.2020. godine, donosi

ODLUKU

O PROGLAŠENJU VANREDNE SITUACIJE ZA TERITORIJU REPUBLIKE SRPSKE

I.

Ovom odlukom proglašava se vanredna situacija za teritoriju Republike Srpske zbog epidemiološke situacije u Republici Srpskoj usljed korona virusa 2019-nCoV.

II.

Donošenjem ove odluke snage za zaštitu i spasavanje iz člana 8. Zakona o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama stavljaju se pod komandu Republičkog štaba za vanredne situacije, osim organizacionih jedinica iz tačke v) ovog člana, koje djeluju u koordinaciji sa Republičkim štabom za vanredne situacije.

III.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku Republike Srpske".

Broj: 04/1-012-2-792/20

16. marta 2020. godine
Banjaluka

Predsjednik
Vlade,
Radovan Višković, s.r.

19. **Zaključak o sprovođenju mjera za reagiranje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj broj 80-1/21 od 9. aprila 2021. godine**, preuzet sa internetske stranice www.vladars.net – Republički štab za vanredne situacije, koji u relevantnom dijelu glasi:

Na osnovu člana 45. t. b), g) i z) Zakona o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 121/12 i 46/17), člana 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 90/17, 42/20 i 98/20), Odluke o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 25/20) na prijedlog Ministarstva trgovine i turizma, Republički štab za vanredne situacije na 80. sjednici održanoj 09.04.2021. godine, donosi

¹ Javna zdravstvena ustanova Institut za javno zdravstvo

ZAKLJUČAK

o sprovođenju mjera za reagovanje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj

1. U cilju sprečavanja širenja virusa korona SARS-CoV-2 i COVID-19 bolesti na teritoriji Republike Srpske i zaštite i spasavanja stanovništva od 12.04.2021. do 19.04.2021. godine zabranjuju se:

[...]

7. Obavezuju se građani da u zatvorenom prostoru nose zaštitnu masku (prekrivena usta, nos i brada), da se pridržavaju zaštitne mjere fizičkog rastojanja od dva metra, kako u zatvorenom tako i na otvorenom prostoru, te da se pridržavaju uputstava JZU "Institut za javno zdravstvo Republike Srpske" za boravak u zatvorenom prostoru u zavisnosti od djelatnosti koja se obavlja.

8. Izuzetno od tačke 7. ovog zaključka obaveze nošenja zaštitne maske su izuzeta:

1) djeca mlađa od 7 godina života,

2) lica sa invaliditetom i djeca sa smetnjama u razvoju,

3) lica koja obavljaju fizičku i sportsku aktivnost u okviru sportskih objekata.

9. Preporučuje se građanima da na otvorenom prostoru koriste zaštitne maske ukoliko nije moguće održavati fizičko rastojanje od dva metra, a u skladu sa uputstvom JZU "Institut za javno zdravstvo Republike Srpske" za korišćenje zaštitne maske na otvorenom prostoru.

10. Obavezuju se tržnice, trgovački centri, robne kuće kao i ostali prodajni objekti da odrede jedno ili više lica za sprovođenje epidemioloških mjera u zajedničkim prostorijama objekta (glavni ulaz, prolazi, hodnici) u skladu sa tačkom 7. ovog zaključka sa posebnom pažnjom na ograničenje broja lica u objektu u zavisnosti od površine ukupnog prostora objekta.

[...]

21. Nadzor nad sprovođenjem ovog zaključka sprovodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, Republička uprava za inspeksijske poslove putem nadležnih inspektora i inspektora u sastavu jedinica lokalne samouprave i Komunalna policija.

[...]

24. Nepoštovanje mjera zabrane i ograničenja iz ovog zaključka sankcionisaće se u skladu sa Zakonom o javnom redu i miru ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 11/15 i 58/19) i Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 90/17, 42/20 i 98/20).

[...]

26. Ovaj zaključak stupa na snagu 12.04.2021. godine.

27. Stupanjem na snagu ovog zaključka prestaje da važi Zaključak o sprovođenju mjera za reagovanje na pojavu bolesti izazvane novim virusom korona (COVID-19) u Republici Srpskoj, broj 79-1/21 od 06.04.2021. godine.

KOMANDANT ŠTABA
Radovan Višković

VI. Dopustivost

20. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. Prije svega, Ustavni sud ima u vidu da se apelantica pozvala na garancije iz čl. 2, 3, 8, 9, 10. i 14. Evropske konvencije, te člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i člana 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju. Isto tako, Ustavni sud zapaža da se suština apelacionih navoda tiče nametanja svim licima na teritoriji Republike Srpske obaveze nošenja zaštitne maske (preko usta, nosa i brade u zatvorenom prostoru) na osnovu osporenog zaključka Republičkog štaba za vanredne situacije od 9. aprila 2021. godine. U vezi s tim, treba podsjetiti da Ustavni sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz apelacije, te da je, shodno

pravilu *iura novit curia*, ovlašten da na činjenice predmeta primijeni relevantno ustavno i konvencijsko pravo. Stoga, u okolnostima konkretnog predmeta Ustavni sud smatra da, imajući u vidu sadržaj izrečene mjere, ispitivanju navedene osporene odluke i svih ostalih navoda apelacije treba pristupiti, ne kako to predlaže apelantica, već u svjetlu garancija obuhvaćenih pravom na privatni i porodični život, dom i prepisku iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3683/20 od 22. decembra 2020. godine, stav 52, dostupna na www.ustavnisud.ba). Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da nametanje obaveze nošenja maske na općenit način na teritoriji Republike Srpske u konkretnom slučaju, u skladu s osporenim zaključkom, u konkretnom slučaju potpada pod član 8. Evropske konvencije.

22. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

23. Ustavni sud ukazuje da, u skladu sa članom 18. stav (2) Pravila Ustavnog suda, može izuzetno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i osnovnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Imajući u vidu zaključak iz stava 19. ove odluke, Ustavni sud smatra da predmetna apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava iz Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije, zbog čega je, prema praksi Ustavnog suda, dopustiva u smislu člana 18. stav (2) Pravila Ustavnog suda (vidi Ustavni sud, *mutatis mutandis*, pored ostalih, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3376/07 od 28. aprila 2010. godine i već citirana AP 3683/20, stav 54, dostupna na www.ustavnisud.ba). Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

24. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 18. st. (2), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da sve tri apelacije ispunjavaju uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

25. Član II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.

26. Član 8. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

Član 8.

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

27. Imajući u vidu apelacione navode u kontekstu činjenica konkretnog predmeta, te zaključaka Ustavnog suda iz dijela ove odluke pod naslovom Dopustivost, Ustavni sud smatra da nametanje obaveze nošenja zaštitne maske predstavlja miješanje u pravo na "privatni život" u smislu člana 8. Evropske konvencije.

28. Ustavni sud, prije svega, ističe da je općenito sistem zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, uključujući i COVID-19, velik i težak izazov za vlasti u svim državama. Stoga je jasno i da

mjere koje se u takvoj situaciji nalažu nesumnjivo ograničavaju niz konvencijskih, odnosno ustavnih prava. Evropska konvencija i Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) ne zabranjuju *a priori* uvođenje takvih mjera. Naprotiv, pozitivne obaveze koje nalaže Evropska konvencija kako bi se ostvario legitiman cilj zaštite zdravlja ljudi zahtijevaju od država članica aktivnu brigu i pravovremenu reakciju. Stoga bi se nepreduzimanje mjera, kao i njihovo nepravovremeno preduzimanje moglo smatrati povredom pozitivnih obaveza države (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 1217/20 od 22. aprila 2020. godine, stav 36, dostupna na www.ustavnisud.ba).

29. Dalje, Ustavni sud podsjeća da Bosna i Hercegovina nije obavijestila generalnog sekretara Vijeća Evrope da derogira Evropsku konvenciju po osnovu člana 15. Evropske konvencije, što je stvar ocjene državnih vlasti koje neće preispitivati ni Evropski, pa ni Ustavni sud, budući da je to mogućnost, ali ne i obaveza. Uz to, Ustavni sud podsjeća da je članom II/2. Ustava Bosne i Hercegovine utvrđen ustavni status Evropske konvencije, prema kojem taj akt ima prioritet nad svim ostalim zakonima. Također, članom II/3. Ustava Bosne i Hercegovine utvrđen je katalog prava koja su identična pravima navedenim u Evropskoj konvenciji i protokolima uz Evropsku konvenciju, a prema članu X/2. Ustava Bosne i Hercegovine nijednim amandmanom na ovaj ustav ne može se eliminirati niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda iz člana II ovog ustava, niti izmijeniti ova odredba.

30. Zatim, Ustavni sud podsjeća da predmetna apelacija pokreće pitanja iz okvira garancija kvalificiranih sloboda/prava, u kontekstu kojih je javnoj vlasti dozvoljeno miješanje u ova prava samo u slučajevima predviđenim Evropskom konvencijom. Isto tako, predmetnom apelacijom suštinski se pokreću pitanja koja se tiču ovlaštenja Republičkog štaba za vanredne situacije da osporenim zaključkom kao podzakonskim aktom na općenit način fizičkim i pravnim licima na teritoriji Republike Srpske propisuje obaveze – mjere epidemiološke prirode (mjera nošenja zaštitne maske u zatvorenom prostoru) u svjetlu garancija obuhvaćenih kvalificiranim ljudskim pravima, tj. konkretno pravom na "privatni život" u smislu člana 8. Evropske konvencije. Dalje, Ustavni sud podsjeća da je okvir Evropske konvencije postavljen tako da, između ostalog, pomogne državama da osmisle kako će reagirati na krizne situacije. Dakle, ni sama Evropska konvencija, kao ni Ustav Bosne i Hercegovine ne može se posmatrati kao prepreka za preduzimanje mjera kojima se primarno štiti život pojedinaca, odnosno njihovo zdravlje, već ona ima cilj da se njome osigura da bilo koje mjere koje se preduzmu u ostvarivanju tog cilja budu srazmjerne. U vezi s tim, Ustavni sud, prije svega, konstatira da općenito ne postoji čvrst i jedinstven stav u pogledu svih relevantnih pitanja u vezi s pandemijom COVID-19, pa tako ni čvrst zdravstveni naučni stav u pogledu najbolje prakse u suzbijanju širenja navedene zarazne bolesti. S druge strane, postoji opća pozitivna obaveza, koja svakako uključuje i javne vlasti u Bosni i Hercegovini, da preduzimaju potrebne i poznate mjere za zdravstvenu zaštitu stanovništva. U situacijama u kojima se radi o masovnim ograničenjima kvalificiranih ljudskih prava, odnosno u situacijama u kojima samo tijela formirana od organa izvršne vlasti preduzimaju mjere s ciljem zaštite zdravlja ljudi, Ustavni sud smatra da kod ocjene takvih mjera nije dovoljno samo sprovesti klasični test ispitivanja takvog miješanja. U takvim situacijama je, prema mišljenju Ustavnog suda, nužno analizirati takvih mjera i ograničenja dovesti, prije svega, u vezu s mehanizmima zaštite kojima se uspostavlja kontrola nad takvim djelovanjem tijela izvršne vlasti, kako bi se osiguralo poštovanje spomenutih vrijednosti demokratskog društva i osnovnih principa na kojima počiva.

31. Pitanje postupanja tijela izvršne vlasti u kontekstu donošenja epidemioloških mjera općeg karaktera u borbi protiv epidemije/pandemije virusa COVID-19 i odnosa zakonodavne i

izvršne vlasti u vezi s tim Ustavni sud je u svjetlu ograničavanja kvalificiranih ljudskih prava raspravio u predmetu broj AP 3683/20 (vidi Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 3683/20 od 22. decembra 2020. godine, st. 70–73, dostupna na www.ustavnisud.ba). U tom predmetu je Ustavni sud primarno sagledao pravni status i kapacitet kriznih štabova ministarstava zdravstva (u Federaciji Bosne i Hercegovine) za donošenje odluka, tj. mjera kojima se zadire u ljudska prava, prilikom čega je zaključeno da se radi o jednom reduciranom segmentu izvršne vlasti čije je djelovanje u osnovi po svojoj prirodi privremenog karaktera. Dakle, akcent ispitivanja apelacionih navoda je sagledan u odnosu na donosioca osporenih naredbi, a ne njihov sadržaj. Tako je, u okviru ovlaštenja kriznih štabova nadležnih ministarstava zdravstva (da, između ostalog, utvrđuju mjere radi sprečavanja širenja koronavirusa – COVID-19), zaključeno da je pravni okvir djelovanja kriznih štabova postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole, odnosno učešća naročito zakonodavne vlasti, a i najviše izvršne vlasti, što je za posljedicu imalo donošenje mjera kojima se ozbiljno zadire u osnovna ljudska prava, tj. ograničavaju se, pa i ukidaju osnovna ljudska prava. Pritom je, kroz prizmu osiguranja poštovanja principa vladavine prava postojanjem sigurnosnih mehanizama relevantnih za sva prava iz Evropske konvencije, ukazano da neadekvatno i neblagovremeno djelovanje javnih vlasti, a što se ponajprije odnosi na zakonodavnu vlast kao najvišu po hijerarhiji u demokratskom poretku u svjetlu osiguranja ravnoteže između različitih interesa – prava, dovodi također do kršenja potonjih, ukoliko ta ista vlast propusti regulirati negativne efekte zadiranja izvršne vlasti u prava pojedinaca i stanovništva i u cjelini. Stoga je Ustavni sud u navedenoj odluci zauzeo stav da je, dovođenjem u vezu zahtjeva da miješanje u ljudska prava bude zasnovano na zakonitosti i uzimanjem u obzir atributa demokratskog društva, jasno "da je u konkretnom slučaju izostala neophodna uloga zakonodavne i najviše izvršne vlasti budući da su u demokratskom društvu ovako značajne mjere, iako usmjerene na zaštitu zdravlja, nakon dužeg perioda postojanja opasnosti – pandemije, i kada je i ubuduće neizvjesno njeno trajanje i tok, moraju biti pod stalnom kontrolom zakonodavne vlasti i uz učešće najvišeg organa izvršne vlasti. Dakle, trebalo bi da s njihove strane budu procjenjivane, odobravane i kontinuirano provjeravane." Isto tako je u citiranoj odluci ukazano i da je zbog nepostojanja jasnog i neblagovremenog djelovanja Parlamenta FBiH (kao najvišeg zakonodavnog tijela u Federaciji BiH) dovedeno u pitanje neophodno minimiziranje rizika od eventualne zloupotrebe ovlasti jednog tijela organa uprave (kriznih štabova ministarstava zdravstva) u kontekstu postojanja općenitog pravnog okvira njegovog djelovanja i stepena ovlaštenja u ovakvoj situaciji. Posljedično navedenom, u citiranoj odluci je zaključeno da je (ne)postupanje javne vlasti, a primarno Parlamenta FBiH, u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja u suprotnosti s osiguranjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravima zagarantiranim Ustavom Bosne i Hercegovine, odnosno Evropskom konvencijom i njenim protokolima.

32. Dovodeći u vezu citirane zaključke iz Odluke broj AP 3683/20 sa činjenicama konkretnog predmeta, Ustavni sud, prije svega, zapaža da se osporeni zaključak zasniva na Zakonu o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama, Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, te Odluci o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske, a donio ga je Republički štab za vanredne situacije na prijedlog Ministarstva trgovine i turizma (Republike Srpske). Polazeći od premise da je zadatak i obaveza donosioca odluke (koja predstavlja miješanje u kvalificirana ljudska prava) da ponudi i obrazloži pravni osnov za njeno donošenje, Ustavni sud smatra da nije u njegovoj nadležnosti da pronalazi pravni osnov mimo osporene odluke. Ovo iz razloga što je primjena i tumačenje prava prvenstveno u nadležnosti

organa javne vlasti, dok je uloga Ustavnog suda samo u tome da odgovori je li takva primjena prava bila proizvoljna. Iz sadržaja relevantnih odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (član 50. na kojem se, između ostalog, zasniva Odluka o proglašenju vanredne situacije od 16. marta 2020. godine) proizlazi mogućnost proglašavanja vanredne situacije (shodno odredbama zakona kojim se propisuje zaštita i spašavanje u vanrednim situacijama) u slučaju posebno opasne zarazne bolesti ili epidemije od većeg epidemiološkog značaja, te da su mjere koje se preduzimaju u slučaju vanredne situacije opće, posebne i vanredne mjere utvrđene Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Na drugoj strani, osporeni zaključak je osim pozivanjem na navedenu odluku Vlade RS (o proglašenju vanredne situacije) zasnovan i na članu 45. tačke b), g) i z) Zakona o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama i članu 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Navedenim odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama propisane su ovlasti Republičkog štaba za vanredne situacije koje se odnose na rukovođenje i koordiniranje sprovođenja mjera i zadataka zaštite i spašavanja, te praćenje stanja i organizaciju zaštite i spašavanja, kao i predlaganje mjera za njihovo poboljšanje, odnosno procjenjivanje ugroženosti od nastanka vanredne situacije. S druge strane, odredbama člana 43. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti propisane su vanredne mjere za sprečavanje i suzbijanje zaraznih bolesti, koje obuhvataju, između ostalog, i "druge mjere koje priroda bolesti nalaže, odnosno mjere koje predloži Svjetska zdravstvena organizacija" (tačka 8. stav (2) navedenog člana), koje se u konkretnom slučaju odnose i na preporuku nošenja maske kao dio obimnog paketa mjera prevencije i kontrole za ograničavanje širenja virusa SARS-CoV-2, koji uzrokuje COVID-19¹. Pritom, Ustavni sud ima u vidu da je apelantica ukazala i da Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ne prepoznaje pojam "zaštitna maska", kako je to navedeno u osporenom zaključku. Međutim, prema ocjeni Ustavnog suda, navedeno jezičko određenje nije od odlučnog značaja, niti dovodi u sumnju da se radi o maski u smislu preporuka SZO, odnosno mjeri zaštite iz tačke 10. stav (2) člana 43. navedenog zakona. S obzirom na navedeno, Ustavni sud prihvata da je postojeći "zakon" u svom širem konvencijskom značenju (propisi pobliže navedeni u dijelu ove odluke Relevantni propisi) predvidio mogućnost za donošenje odgovarajućih odluka s ciljem sprečavanja širenja zaraznih bolesti. Stoga, Ustavni sud smatra da je relevantnim propisima u konkretnom slučaju predviđena mogućnost javnim vlastima Republike Srpske da donose odgovarajuće odluke s ciljem sprečavanja širenja zaraznih bolesti.

33. Dakle, nesporno je da su u konkretnom slučaju aktivnosti preduzete od izvršne vlasti Republike Srpske usmjerene ka sprečavanju širenja novog koronavirusa SARS-CoV-2 i bolesti koju on uzrokuje (COVID-19). Također je nesporno da je tijelo (Republički štab za vanredne situacije) formirano od izvršne vlasti (Vlade RS) donijelo (vanredne) mjere koje se u kontekstu navoda predmetne apelacije ogledaju u obavezi nošenja zaštitne maske u zatvorenom prostoru, odnosno ograničenju prava na "privatni život" u temporalnom smislu. Pritom, Ustavni sud ponovno naglašava da je okvir Evropske konvencije postavljen tako da, između ostalog, pomogne državama da osmisle kako će reagirati na krizne situacije. Kada se analizira situacija u Bosni i Hercegovini, odnosno u Republici Srpskoj od početka pandemije (odluke javnih vlasti) jasno je da mjera osporena predmetnom apelacijom nije donesena na početku pandemije jer je od tada prošlo dovoljno vremena u kojem je bila neophodna konsolidacija

svih segmenata javne vlasti za razliku od početnog stadija navedene pandemije. Ipak, osporena mjera je donesena na osnovu zaključka Republičkog štaba za vanredne situacije. Dakle, radi se o jednom reduciranom segmentu izvršne vlasti čije je djelovanje u osnovi po svojoj prirodi privremenog karaktera. Osim toga, iz sadržaja Odluke o proglašenju vanredne situacije za teritoriju Republike Srpske od 16. marta 2020. godine proizlazi da je Vlada RS na općenit način proglasila vanrednu situaciju bez preciziranja ovlasti i obaveza Republičkog štaba za vanredne situacije u vezi s tim. Prema ocjeni Ustavnog suda, takav pravni okvir djelovanja Republičkog štaba za vanredne situacije je postavljen na preširok način i bez adekvatne kontrole, odnosno učešća kako najviše izvršne vlasti tako i zakonodavne vlasti, a što je za posljedicu imalo donošenje (vanredne) mjere (obaveze nošenja zaštitne maske) kojom se cjelokupnom stanovništvu entiteta Republika Srpska (temporalno) zadire u osnovna ljudska prava. U kontekstu opisanog pravnog karaktera donosioca osporenog zaključka u konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra svrsishodnim ukazati i na činjenicu da je jedan od donesenih zaključaka Republičkog štaba za vanredne situacije (od 6. aprila 2020. godine – propisivanje jedne od vanrednih mjera iz člana 43. Zakona o zaštiti stanovništva u smislu ovlaštenja propisanih Zakonom o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama), također, bio predmet ocjene ustavnosti i zakonitosti od Ustavnog suda Republike Srpske u predmetu broj U 25/20² (vidi odluku Ustavnog suda Republike Srpske od 29. aprila 2021. godine). U tom predmetu je, između ostalog, zaključeno da je Republički štab za vanredne situacije, donoseći navedeni zaključak u tom predmetu, prekoračio svoja ovlaštenja operativno-stručnog tijela formiranog za koordinaciju i rukovođenje prilikom zaštite i spašavanja na teritoriji Republike Srpske. Pored toga je, između ostalog, navedeno da zaključak Republičkog štaba za vanredne situacije, koji je bio predmet ocjene ustavnosti i zakonitosti u tom predmetu, nije donesen s ciljem izvršavanja zakona, već da je njime izvršeno neposredno uređivanje odnosa koji predstavljaju zakonsku materiju, odnosno da navedeni štab nije nadležan da svojim aktom uređuje predmetne odnose. Stoga, Ustavni sud smatra da je i u konkretnom slučaju (kao i citiranom predmetu broj AP 3683/20) izostala neophodna uloga zakonodavne i najviše izvršne vlasti, zbog čega mjeri (nametnutom osporenim zaključkom) nedostaju ovi bitni elementi da bi se u potpunosti moglo smatrati da su u skladu sa standardima kvalificiranog ljudskog prava u konkretnom slučaju. U demokratskom društvu tako značajne mjere, iako usmjerene na zaštitu zdravlja, nakon dužeg perioda postojanja opasnosti – pandemije, i kada je i ubuduće neizvjesno njeno trajanje i tok, moraju biti pod stalnom kontrolom zakonodavne vlasti i uz učešće najvišeg organa izvršne vlasti. Dakle, trebalo bi da s njihove strane budu ne samo regulirane već i procjenjivane, odobravane i kontinuirano provjeravane. Na obavezu (pro)aktivnog djelovanja zakonodavne vlasti u odnosu na krizu izazvanu COVID-19 Ustavni sud je već ukazao i navedenim odlukama br. AP 1217/20 i AP 3683/20. Činjenica da je od proglašenja navedene epidemije/pandemije do donošenja osporenog zaključka proteklo preko godinu dana (odnosno skoro dvije godine, uzimajući u obzir dan donošenja ove odluke), po mišljenju Ustavnog suda, dodatno pojačava obavezu svih nivoa vlasti, u kontekstu zaštite demokratskog principa podjele vlasti i poštovanja vladavine prava, u ovakvim vanrednim situacijama. Nepreuzimanje odgovornosti i iskazana pasivnost od najvišeg zakonodavnog tijela u Republici Srpskoj (Narodne skupštine RS) da na jasan i blagovremen način u okviru svojih ovlaštenja uspostavi okvir djelovanja izvršne vlasti

¹ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/when-and-how-to-use-masks>.

² Navedena odluka je dostupna na zvaničnoj internetskoj stranici Ustavnog suda Republike Srpske na sljedećem linku:

<http://www.ustavnisud.org/Odluke.aspx?cat=13&subcat=39&tip=1&lang=cir&odluka=1354&odldet=4039&str=1>.

u svojoj sveukupnosti, za sve vrijeme trajanja pandemije/epidemije COVID-19, neminovno otvara mogućnost narušavanja postizanja ravnoteže između različitih interesa (prava) na koje je prethodno ukazano. Takvo (ne)postupanje Narodne skupštine RS, prema ocjeni Ustavnog suda, također nije dovelo ni do neophodnog minimiziranja rizika od eventualne zloupotrebe ovlasti jednog organa uprave, tj. izvršne vlasti (Republičkog štaba za vanredne situacije) u kontekstu postojanja općenitog pravnog okvira njegovog djelovanja i stepena ovlaštenja u ovakvoj situaciji. Prema tome, Ustavni sud smatra da je (ne)postupanje javnih vlasti, a primarno Narodne skupštine RS i Vlade RS, u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja u suprotnosti s osiguranjem poštovanja garancija obuhvaćenih pravom na "privatni život".

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju donošenjem osporenog zaključka Republičkog štaba za vanredne situacije došlo do kršenja prava na "privatni život" iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

35. Osim toga, Ustavni sud ukazuje da je, prema svojoj ustavnoj ulozi, korektiv preostalih segmenata javne vlasti, zakonodavne i izvršne, kako bi se osiguralo funkcioniranje svih u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine. Stoga, Ustavni sud ima nadležnost i obavezu da u konkretnom slučaju zahtijeva od najviših organa zakonodavne i izvršne vlasti da odmah preduzmu mjere iz svoje nadležnosti kako bi svako eventualno miješanje u ustavna prava bilo u skladu sa standardima iz Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije, navedenim i u ovoj odluci, i da o tome na odgovarajući način obavijesti javnost i Ustavni sud.

36. Ustavni sud, međutim, ne može prihvatiti apelaciju u dijelu u kojem je postavljen zahtjev da se osporeni zaključak stavi van pravne snage, odnosno ukinu. Imajući u vidu zdravstvenu situaciju u Bosni i Hercegovini i svijetu, Ustavni sud smatra da bi stavljanje van snage odluka kojima se zadire u kvalificirana ljudska prava radi zaštite stanovništva od pandemije zarazne bolesti COVID-19 moglo ostaviti negativne posljedice s obzirom na postojanje velikog javnog interesa.

37. Konačno, u odnosu na zahtjev apelacije da se Republičkom štabu za vanredne situacije zabrani donošenje novih zaključaka, Ustavni sud ukazuje da nema nadležnost da odlučuje o odlukama koje nisu predmet konkretne apelacije.

VIII. Zaključak

38. Ustavni sud je zaključio da miješanje u osnovna ljudska prava i slobode garantirane Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom, u konkretnom slučaju pravo na "privatni život" iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, koje je izvršeno osporenim zaključkom Republičkog štaba za vanredne situacije kao uskog segmenta izvršne vlasti o obaveznom nošenju zaštitne maske u zatvorenom prostoru, predstavlja kršenje prava na "privatni život" kada je u slučaju donošenja i preispitivanja naredene mjere izostalo aktivno učešće najviših organa zakonodavne i izvršne vlasti Republike Srpske.

39. S druge strane, Ustavni sud zaključuje da je neosnovan dio apelacije u kojem se zahtijeva ukidanje osporenog zaključka zbog postojanja nesumnjivog javnog interesa za uvođenje neophodnih mjera zaštite stanovništva od pandemije i nastupanja negativnih posljedica prije nego što zakonodavna i najviša izvršna vlast preduzmu mjere u okviru svojih ovlaštenja i obaveza.

40. Na osnovu člana 59. st. (1), (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

41. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati apelantičin zahtjev za donošenje privremene mjere.

42. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mato Tadić, s. r.

989

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3012/21**, rješavajući apelaciju **B. K.**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mato Tadić, predsjednik
Miodrag Simović, dopredsjednik
Mirsad Ceman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Seada Palavrić, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 16. studenog 2021. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **B. K.**

Utvrđuje se povreda prava iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Zenici broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. srpnja 2021. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Zenici, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Zenici da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 30 dana od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. B. K. (u daljnjem tekstu: apelant), kojeg zastupa Zahid Hadžić, odvjetnik iz Visokog, podnio je 19. kolovoza 2021. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Zenici (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. srpnja 2021. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda, Općinskog suda u Visokom (u daljnjem tekstu: Općinski sud), Z.K. (u daljnjem tekstu: predlagateljica), te Centra za socijalni rad u Visokom (u daljnjem tekstu: Centar) zatraženo je 25. listopada 2021. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni sud, Općinski sud, predlagateljica i Centar su dostavili odgovore na apelaciju u razdoblju od 26. listopada do 3. studenog 2021. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenta predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

Uvodne napomene

5. Apelant je 15. veljače 2021. godine, kao vlasnik stambene zgrade u Visokom, podnio tužbu protiv predlagateljice (apelantove kćerke) i njezinog izvanbračnog partnera radi predaje u posjed i iseljenja iz dijela (kat) stambene zgrade koji im je apelant dozvolio koristiti. Tužba je podnesena zbog nedoličnog ponašanja predlagateljice i njezinog izvanbračnog partnera prema apelantu.

Osporene odluke

6. Predlagateljica je 3. ožujka 2021. godine kod Općinskog suda pokrenula postupak radi oduzimanja poslovne sposobnosti apelantu. U prijedlogu je navedeno da apelant, uslijed bolesti, organskog depresivnog poremećaja uz paranoidne elemente, nije sposoban za normalno rasuđivanje, niti je u stanju brinuti se o svojim pravima, obvezama i interesima. Uz prijedlog predlagateljica je dostavila rodni list za apelanta i tri nalaza specijaliste neuropsihijatra od 6. i 20. studenog, te 22. prosinca 2020. godine. Predložila je provedbu vještačenja vještaka medicinske struke - neuropsihijatra.

7. Rješenjem JU Centar za socijalni rad Visoko broj 04/5-04-4-49/21 od 12. travnja 2021. godine apelantu je imenovan privremeni skrbnik (Nermina Friljak), koji, iako uredno pozvan, nije bio nazočan ročištu koje je održano 10. lipnja 2021. godine, te nije predlagao dokaze, niti pravne lijekove u postupku u kojem se odlučivalo o apelantovoj poslovnoj sposobnosti.

8. Postupajući po prijedlogu Općinski sud je Rješenjem broj 41 0 V 086974 21 V od 11. lipnja 2021. godine potpuno oduzeo poslovnu sposobnost apelantu. Iz obrazloženja rješenja proizlazi da se apelantov opunomoćenik (odvjetnik) usprotivio prijedlogu, tvrdeći da se postupak vodi kako bi se apelantu onemogućilo da uspješno vodi parnični postupak za predaju u posjed i iseljenje protiv predlagateljice, tvrdeći da je apelant potpuno sposoban zaštititi svoja prava i interese. Općinski sud je uvidom u dokaze koje je priložila predlagateljica (tri liječnička nalaza), zatim, fotokopiju zdravstvenog kartona opće medicine za apelanta, nalaz vještaka medicinske struke sačinjen na temelju intervjua sa apelantom, te iskaza predlagateljice zaključio da je prijedlog utemeljen, temeljeći odluku na odredbama Obiteljskog zakona FBiH (u daljnjem tekstu: OZ), i to čl. 192. stavak (1), 325. stavak (1) i 333.

9. Iz apelantovog zdravstvenog kartona proizašlo je da apelant boluje od više različitih kroničnih bolesti, odnosno da je liječen od kroničnog alkoholizma, tuberkuloze pluća, kroničnog bronhitisa, povišenog krvnog tlaka itd.

10. Na temelju nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke, koji je dan na zapisnik suda od 10. lipnja 2021. godine, kojem sudionici postupka nisu prigovorili, Općinski sud je utvrdio da kod apelanta, zbog "odmaklih godina starosti, postoji organski duševni poremećaj sa izraženim paranoidnim elementima (na sadržajnom planu mišljenja dominiraju bolesna i sumanuta razmišljanja u smislu sumanutih ideja i odnosa). Što se organskog duševnog poremećaja tiče, radi se o odmakloj fazi kroničnog moždanog sindroma kod kojeg je kritično postupovno progresivno oštećenje moždane mase sa postupovnim propadanjem viših moždanih funkcija, a kod imenovanog se, uslijed razvitka navedene bolesti, razvio i opisani paranoidni poremećaj".

11. Općinski sud je naveo da vještak smatra da apelant nije u stanju raspolagati svojom imovinom, odnosno značajnim nekretninama (kuća, okućnica i sl.), kao i većim novčanim iznosima i da se apelantu treba trajno i potpuno oduzeti poslovna sposobnost, posebice zato što se radi o osobi koja je stara 85 godina, te da se stoga može očekivati daljnja progresija kako organskog poremećaja, tako i paranoidnog sindroma. Iz raspoloživih dokumenata (zapisnik sa ročišta) proizlazi da sud nije obavio razgovor sa apelantom, niti je imao dodatna pitanja za vještaka. Uvažavajući u potpunosti nalaz i mišljenje vještaka,

Općinski sud je zaključio da apelantu treba potpuno oduzeti poslovnu sposobnost, jer se on ne može adekvatno brinuti o svojim pravima, potrebama i interesima.

12. Odlučujući o apelantovom prizivu koji je podnio posredstvom opunomoćenika kojeg je osobno angažirao, Kantonalni sud je Rješenjem broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. srpnja 2021. godine priziv odbio i prvostupanjsko rješenje potvrdio (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

13. Apelantov opunomoćenik je u prizivu iznio niz primjedaba u svezi sa nalazom i mišljenjem vještaka, navodeći, između ostalog, da je vještak na raspolaganju imao samo tri liječnička nalaza neuropsihijatra iz 2020. godine, koji nisu mogli pokazati stvarno apelantovo zdravstveno stanje u trenutku održavanja ročišta, te da je vještak na temelju intervjua, koji je trajao 30 minuta, utvrdio da postoji progresivno oštećenje moždane mase a da nije izvršio detaljnu medicinsku provjeru odgovarajućim snimanjem glave itd. Opunomoćenik je u prizivu, također, tvrdio da je apelant razborita i osoba sposobna sama se brinuti o sebi, da samostalno živi, održava higijenu, nabavlja hranu, kao što je to bilo do podnošenja tužbe protiv predlagateljice, te da se nikada nije desio niti jedan incident. Prema mišljenju apelantovog opunomoćenika, cilj postupka jeste da se apelant liši poslovne sposobnosti kako bi se spriječio da uspješno vodi parnični postupak radi predaje u posjed i iseljenja, odnosno zaštite svojih prava.

14. Kantonalni sud se, prije svega, pozvao na odredbe Zakona o izvanparničnom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZVP), i to čl. 2. stavak (2), 13. stavak (1), 29. stavak (1) i 34. i 38, koje je citirao, te na odredbe OZ, i to čl. 192. stavak (1), 325. stavak 1, 330. stavak (4) i 333. koje je, također, citirao. Potom je Kantonalni sud naveo da je vještak medicinske struke na temelju uvida u medicinsku dokumentaciju, te na temelju obavljenog psihijatrijskog intervjua sa apelantom dao mišljenje da apelantu treba trajno i potpuno oduzeti poslovnu sposobnost, jer se radi o starijoj osobi i da treba očekivati daljnu progresiju bolesti. Prema ocjeni Kantonalnog suda, prvostupanjski sud je pravilno postupio kada je nalaz i mišljenje vještaka u cijelosti prihvatio kao jasne, potpune i urađene sukladno pravilima struke, a kojim nitko od stranaka nije prigovorio. Budući da apelant na ročištu nije imao pitanja, niti je iznosio primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka, Kantonalni sud nije mogao prihvatiti kao utemeljene navode priziva kojima se nalaz osporava, jer, prema članku 207. stavak 1. Zakona o parničnom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZPP), u prizivu nisu pruženi dokazi da ti navodi nisu mogli biti izneseni pred prvostupanjskim sudom. Navedeno tim prije, kako je naglasio Kantonalni sud, što je nalaz donesen na temelju uvida u sudski spis, odnosno apelantov zdravstveni karton, na temelju podataka koje je dostavila predlagateljica, te obveznog psihijatrijskog intervjua, sukladno članku 331. st. (1) i (4) OZ.

15. Kantonalni sud je ocijenio da prizivni navodi o pokretanju postupka radi predaje u posjed i iseljenja nisu od odlučnog značaja za oduzimanje poslovne sposobnosti u ovom predmetu.

IV. Apelacija**a) Navodi iz apelacije**

16. Apelant smatra da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U navodima apelacije se naglašava da je apelantova kćerka, nakon što je apelant pokrenuo postupak iseljenja iz apelantove obiteljske kuće pokrenula postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti apelantu. Apelant je tijekom postupka

osporio navode iz prijedloga, te se usprotivio oduzimanju poslovne sposobnosti budući da apelant potpuno samostalno živi i obavlja sve životne poslove, izvršava sve obveze, naglašavajući da je cilj postupka upravo pokretanje parničnog postupka protiv predlagateljice radi iseljenja i predaje u posjed. U apelaciji se tvrdi da je apelant potpuno sposoban zaštititi svoje interese i prava. Apelant smatra da postupak nije bio pravičan onako kako to nalaže Europska konvencija, te smatra da su sudovi proizvoljno primijenili odredbe OZ (čl. 192. stavak 1, 325, 330. stavak 4. i 333), te odredbe ZVP (čl. 17, 34. i 38). Dalje se tvrdi da je apelant u konkretnom slučaju imao samo formalni, ali ne i suštinski pristup sudu, jer drugostupanjski sud nije razmotrio sve relevantne aspekte konkretnog slučaja, odnosno nije utvrdio odlučne činjenice za odluku u ovako važnom predmetu, niti odluka ima jasne, potpune i valjane razloge za utvrđenje da su se stekli uvjeti da se apelantu trajno i potpuno oduzme poslovna sposobnost. Apelant kršenje prava vidi u tome što su sudovi zanemarili činjenicu da se radi o postupku potpunog oduzimanja poslovne sposobnosti u kojem nastaju trajne i nepopravljive posljedice kako za samog apelanta, tako i za njegovu imovinu, pa je, stoga, bilo nužno provesti timsko vještačenje ili vještačenje Instituta za medicinsko vještačenje na okolnosti organskog poremećaja. Apelant to ističe posebice zbog toga što za apelanta nije bilo nikakve medicinske dokumentacije za utvrđivanje organskog duševnog poremećaja, jer se za tako što mora izvršiti provjera promjena na mozgu koje se bez kompletnih snimanja ne mogu utvrditi. U apelaciji se naglašava da je u konkretnom slučaju vještačenje obavljeno tako što je obavljen intervju sa apelantom u sudnici koji je trajao 30 minuta, a nalaz i mišljenje vještaka se temelje na medicinskoj dokumentaciji iz 2020. godine koju je dostavila predlagateljica i usmenog razgovora sa apelantom i predlagateljicom. Vještak je u nalazu utvrdio da kod apelanta postoji paranoidni sindrom iako to iz razgovora sa apelantom nije mogao utvrditi, već isključivo iz iskaza predlagateljice koji je subjektivan i dan sa namjerom da se domogne apelantove imovine. Prema apelantovom mišljenju, vještačenje je obavljeno protivno čl. 147-162. ZPP. Apelacijom se prigovora i da Kantonalni sud nije dao obrazloženje u pogledu navoda da je predmetni postupak pokrenut odmah nakon što je apelant pokrenuo parnični postupak protiv predlagateljice, jer je cilj predmetnog postupka da se apelantu onemogući da uspješno vodi postupak radi iseljenja i predaje u posjed, te da na taj način zaštiti svoje imovinske interese. Sukladno tome, u apelaciji se navodi da nisu jasna stajališta drugostupanjskog suda da navedena okolnost nije značajna za odlučivanje u predmetnoj pravnoj stvari.

b) Odgovor na apelaciju

17. Kantonalni sud je u iscrpnom odgovoru na apelaciju suštinski ponovio obrazloženje koje je već dao u osporenom rješenju, navodeći da ostaje pri danim razlozima i da apelaciju treba odbiti.

18. Općinski sud je u odgovoru naveo da ostaje pri razlozima danim u osporenom rješenju, te da je odluka donesena na temelju nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra, apelantovog zdravstvenog kartona i nalaza specijaliste neuropsihijatra iz 2020. godine. Uz odgovor dostavljen je zapisnik sa ročišta od 10. lipnja 2021. godine.

19. Predlagateljica je sve navode ocijenila neutemeljenim, jer u postupku nisu prekršena apelantova prava na koja se neutemeljeno pozvao. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

20. Centar je, između ostalog, naveo da je privremeni skrbnik bio nazočan ročištu koje je održano 19. svibnja 2021. godine i da je tom prilikom istaknuto da nadležni sud prilikom odlučivanja u ovakvim predmetima uzima u obzir mišljenje sudske vještaka medicinske struke. Još je navedeno da je Centru prvostupanjsko rješenje dostavljeno 17. lipnja 2021. godine, koji je odmah nakon

toga pokrenuo postupak za imenovanje stalnog skrbnika, a u praksi prioritet pri imenovanju skrbnika osobi kojoj je oduzeta poslovna sposobnost daje se biološkom srodniku. Kako apelant ima kćerku (predlagateljica) koja je suglasna da se imenuje za skrbnika, postupak za imenovanje stalnog skrbnika je u tijeku, te se utvrđuju činjenice bitne za taj postupak.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o vanparničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/98, 39/04, 73/05 i 11/21) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 2. stavak (2)

U vanparničnom postupku shodno se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno.

Članak 17.

U vanparničnom postupku odluke se donose u obliku rješenja.

Rješenje protiv koga je dozvoljena posebna žalba, kao i rješenje drugostupanjskog suda, mora biti obrazloženo.

II - UREĐENJE OSOBNIH STANJA

1. Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti

Članak 29.

U postupku oduzimanja i vraćanja poslovne sposobnosti sud utvrđuje da li je punoljetna osoba zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rasuđivanje u stanju da se samo brine o svojim pravima i interesima, te da sukladno s tim potpuno ili djelomično oduzme poslovnu sposobnost punoljetnoj osobi, ili potpuno ili djelomično vrati poslovnu sposobnost onoj punoljetnoj osobi kod koje su prestali razlozi za potpuno, odnosno djelomično oduzimanje poslovne sposobnosti.

Postupak iz stavka 1. ovog članka mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema prijedloga.

Članak 34.

Na sva ročišta za raspravljanje o prijedlogu pozivaju se predlagatelj, staratelj osoba kojoj se oduzima ili vraća poslovna sposobnost, odnosno njegov privremeni zastupnik i organi starateljstva.

Osoba kojoj se oduzima, odnosno vraća poslovna sposobnost poziva se na ročište, osim ako ova osoba po ocjeni suda nije u stanju da shvati značaj i pravne posljedice svog učešća u postupku.

Članak 38.

Kad utvrdi da postoje uvjeti za oduzimanje poslovne sposobnosti, sud će osobi prema kojoj se vodi postupak, potpuno ili djelomično oduzeti poslovnu sposobnost.

22. **Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/05, 41/05 – ispravak, 31/14, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) u relevantnom dijelu glasi:

4. Skrbništvo nad punoljetnim osobama

Članak 192. stavak (1)

(1) Punoljetnoj osobi koja zbog duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili prekomjernog uživanja alkohola ili opojnih droga, senilnosti ili drugih uzroka nije sposobna sama se brinuti o svojim pravima i interesima oduzima se poslovna sposobnost.

2. Postupak za oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti

Članak 325.

(1) U postupku za oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti sud utvrđuje da li postoje razlozi iz stavka 1. članka 192. ovog zakona.

(2) Postupak iz stavka 1. ovog članka mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka prijedloga.

Članak 330. stavak (4)

(4) O oduzimanju ili vraćanju poslovne sposobnosti sud odlučuje na temelju činjenica utvrđenih na ročištu.

Članak 331.

(1) Po nalogu suda osobu o kojoj se postupak vodi mora pregledati vještak liječnik odgovarajuće specijalnosti, koji će dati pisani nalaz i mišljenje o njezinom psihičkom stanju.

(2) Ukoliko je osoba o kojoj se vodi postupak odlukom suda smještena u zdravstvenu ustanovu i ako iz izvješća te ustanove proizlazi da je potrebno oduzeti joj poslovnu sposobnost, sud ne mora odrediti pregled iz stavka 1. ovog članka.

(3) Vještačenje se vrši u nazočnosti suca.

Članak 333.

Kada utvrdi da postoje razlozi za oduzimanje poslovne sposobnosti, sud će osobi o kojoj se vodi postupak oduzeti ili ograničiti poslovnu sposobnost.

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) u relevantnom dijelu glasi:

5. Vještaci**Članak 147.**

Sud može, na prijedlog stranke, odrediti izvođenje dokaza vještačenjem kada je radi utvrđenja ili razjašnjenja određene činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.

Članak 148.

(1) Stranka koja predlaže vještačenje dužna je u prijedlogu naznačiti predmet i obujam vještačenja, te predložiti osobu koja će obaviti vještačenje.

(2) Protivna stranka će se očitovati o predloženom vještaku, kao i o predmetu i obujmu vještačenja.

(3) Ako stranke ne postignu sporazum o osobi koja treba biti određena za vještaka i predmetu i obujmu vještačenja, odluku o tome donijet će sud.

Članak 149.

(1) Vještačenje obavlja jedan vještak.

(2) Sud može na prijedlog stranke odrediti više vještaka za različite vrste vještačenja.

(3) Vještaci se određuju prvenstveno iz reda imenovanih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja.

(4) Složenija vještačenja povjerit će se prvenstveno stručnim ustanovama kao što su bolnice, kemijski laboratoriji, fakulteti i slično.

(5) Ako postoje ustanove za određene vrste vještačenja, kao što su vještačenje lažnog novca, rukopisa, daktiloskopsko vještačenje i slično, takva vještačenja povjerit će se u prvom redu tim ustanovama.

Članak 156.

Sud dostavlja strankama pismeni nalaz i mišljenje vještaka najkasnije osam dana prije ročišta za glavnu raspravu.

Članak 158.

Sud će vještaku dopustiti razmatranje spisa, te postavljanje pitanja strankama i drugim vještacima glede predmeta vještačenja.

Članak 207. stavak (1)

(1) U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave.

24. **Preporuka broj R (99) 4 Odbora ministara Vijeća Europe o principima koji se odnose na pravnu zaštitu odraslih osoba bez poslovne sposobnosti (usvojena 23. veljače 1999. godine)** preuzeta sa web-stranice <https://hudoc.echr.coe.int>, prevedena na hrvatski jezik, u relevantnom dijelu glasi:

Načelo 2. - Fleksibilnost pravnog odgovora

1. Mjere zaštite i ostala pravna rješenja koja su na raspolaganju za zaštitu osobnih i ekonomskih interesa osoba bez poslovne sposobnosti trebaju biti dovoljne, po obuhvatu i fleksibilnosti, kako bi omogućile prikladan pravni odgovor na različite stupnjeve nesposobnosti i na razne situacije.

4. Raspon mjera zaštite treba uključiti, u prikladnim slučajevima, one koje ne ograničavaju poslovnu sposobnost dotičnih osoba.

Načelo 3. - Najveće moguće zadržavanje sposobnosti

1. Zakonodavni okvir treba, koliko god je to moguće, prepoznati kako postoje različiti stupnjevi nesposobnosti te kako se nesposobnost s vremena na vrijeme može mijenjati. Stoga mjere zaštite ne bi trebale odmah dovesti do potpunog lišenja poslovne sposobnosti. Međutim, ograničenje poslovne sposobnosti treba biti moguće kad je dokazano kako je potrebno za zaštitu dotične osobe.

2. Posebice, mjera zaštite ne bi trebala automatski dotičnu osobu lišiti prava glasa ili prava sastavljanja oporuke, kao ni davanja suglasnosti odnosno uskraćivanja suglasnosti za neki zahvat u području zdravlja, ili u donošenju drugih odluka osobnog značaja kad bilo kada sposobnost te osobe omogućuje da ona to učini.

Načelo 6. - Razmjernost

1. Kad je mjera zaštite potrebna, ona treba biti razmjerna stupnju sposobnosti dotične osobe i izrađena po mjeri pojedinačnih okolnosti i potreba dotične osobe.

2. Mjera zaštite treba se umiješati u poslovnu sposobnost, prava i slobode dotične osobe u najmanjoj mogućoj mjeri koja je sukladna postizanju miješanja.

VI. Dopustivost

25. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. srpnja 2021. godine protiv kojeg nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelantov opunomoćenik je primio 12. kolovoza 2021. godine, a apelacija je podnesena 19. kolovoza 2021. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

28. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

30. Ustavni sud zapaža da je odlukama koje su osporene predmetnom apelacijom apelantu potpuno oduzeta poslovna sposobnost. Ustavni sud smatra da je potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti ozbiljna mjera kojoj bi trebalo pribjeći samo

u iznimnim okolnostima. Bez poslovne sposobnosti pojedinac ne može samostalno i svojevrijedno upravljati svojim životom. Stoga, obzirom na to da je prema apelantu odlukama suda primijenjena izrazito ozbiljna mjera, Ustavni sud smatra da bi apelaciju trebalo razmatrati prvenstveno sa aspekta prava na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije iako se apelant u navodima apelacije nije *explicite* pozvao na kršenje navedenog prava.

31. Ustavni sud naglašava da je Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) zaključio da je taj sud najpozvaniji dati pravnu kvalifikaciju činjenica iznesenih u aplikaciji i da nije ograničen, niti vezan za aplikantovu ili vladinu pravnu kvalifikaciju. Na temelju načela *iura novit curia*, Europski sud je, na vlastitu inicijativu, razmatrao aplikacije u odnosu na članke i stavke Europske konvencije na koje se aplikanti nisu bili pozvali, pa čak i u odnosu na odredbe koje je bio proglasio nedopustivim uz istodobni zaključak da je aplikacija dopustiva prema drugoj odredbi. Ovo zato što Europski sud smatra da su za pravnu kvalifikaciju navoda iznesenih u aplikaciji odlučne činjenice koje su u njoj navedene, a ne samo pravna osnova na koju se aplikant pozvao (vidi, Europski sud za ljudska prava, *Şerife Yiğit protiv Turske*, presuda od 2. studenog 2010. godine, toč. 51-52. sa daljnjim referencama). Sličnu praksu ima i Ustavni sud u situacijama kada se apelant pozove na jedno pravo, a činjenice i argumenti koje iznese ukazuju na moguće kršenje nekog drugog ustavnog prava (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2043/12 od 22. prosinca 2015. godine, točka 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 10/16 i na www.ustavnisud.ba).

32. Stoga će u konkretnom slučaju Ustavni sud apelantove navode razmotriti u svjetlu članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije.

Pravo na privatni život

33. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.

34. Članak 8. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih

a) Je li došlo do miješanja

35. Iz bogate prakse Europskog suda proizlazi da lišavanje poslovne sposobnosti može prerasti u miješanje u privatni život osobe (vidi, Europski sud, *Shtukaturv protiv Rusije*, br. 44009/05, stavak 83, ECHR 2008, i *Lashin protiv Rusije*, br. 33117/02, stavak 77, 22. siječnja 2013. godine). Štoviše, Europski sud je došao do istog zaključka i kada je u pitanju blaža mjera od potpunog lišavanja poslovne sposobnosti, tj. kada je osoba djelomično lišena poslovne sposobnosti (vidi, *Berková protiv Slovačke*, br. 67149/01, stavak 164, 24. ožujka 2009. godine, i *Salontaji-Drobnjak protiv Srbije*, br. 36500/05, stavak 144, 13. listopada 2009. godine). Dakle, potpuno ili djelomično lišavanje poslovne sposobnosti nepobitno predstavlja miješanje države u privatni život pojedinca, jer osoba lišena poslovne sposobnosti gubi mogućnost da svojim postupcima, izjavama ili radnjama proizvodi pravne učinke. Stoga, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja nema dvojbu da je oduzimanjem poslovne sposobnosti došlo do miješanja u apelantov privatni život.

36. Sukladno praksi Europskog suda, svako miješanje u pravo na poštovanje privatnog života osobe predstavljat će povredu članka 8. Europske konvencije osim ako je "sukladno zakonu", ako teži ostvariti cilj ili ciljeve koji su legitimni prema stavku 2. ove odredbe, te se može smatrati "nužnim u demokratskom društvu" (vidi, *Anayo protiv Njemačke*, br. 20578/07, stavak 63, 21. prosinac 2010. godine, i *Mikolajová protiv Slovačke*, br. 4479/03, stavak 58, 18. siječanj 2011. godine).

b) Je li miješanje bilo utemeljeno na zakonu, težilo da ostvari legitimni cilj i bilo nužno u demokratskom društvu

37. Europski sud u predmetima koji pokreću pitanje lišavanja poslovne sposobnosti dosljedno ukazuje da, iako članak 8. Konvencije ne sadrži izričite procesne zahtjeve, "postupak donošenja odluka sadržan u mjerama miješanja mora biti pošten i kao takav osigurati dužno poštovanje interesa zaštićenih člankom 8." (vidi, Europski sud, *Görgülü protiv Njemačke*, br. 74969/01, stavak 52, 26. veljače 2004. godine). Iz prakse Europskog suda, dalje, proizlazi da je obveza suda da prilikom razmatranja aplikacije uzme u obzir jesu li, u svjetlu predmeta u cjelini, razlozi koji su navedeni kao opravdanje za poduzete mjere "mjerodavni i dostatni" i je li proces donošenja odluka omogućio dužno poštovanje aplikantovog prava, sukladno članku 8. Europske konvencije. Potrebno je uzeti u obzir da nacionalne vlasti imaju prednost da izravno kontaktiraju sa navedenim osobama. Iz toga slijedi da zadaća Europskog suda nije da bude zamjena za domaće vlasti pri obavljanju njihovih zadaća u svezi sa oduzimanjem poslovne sposobnosti, nego je njegova zadaća da ocijeni, u svjetlu Konvencije, odluke koje su donijele te vlasti u okviru svojih ovlasti (vidi, *mutatis mutandis*, T.P. i K.M. protiv Ujedinjene Kraljevine [VV], br. 28945/95, stavak 71, ECHR 2001-V, *Sahin protiv Njemačke* [VV], br. 30943/96, stavak 64, ECHR 2003-VIII, *Sommerfeld protiv Njemačke* [VV], br. 31871/96, stavak 62, ECHR 2003-VIII (izvaci), *op. cit.*, *Görgülü protiv Njemačke*, stavak 41, i *Wildgruber protiv Njemačke* (odluka), br. 32817/02, 16. listopada 2006. godine).

38. Sloboda procjene koju trebaju imati nadležne nacionalne vlasti ovisi o naravi pitanja i važnosti interesa koji se procjenjuje. Stoga, doseg slobodne procjene države ovisi o kvaliteti postupka donošenja odluka. Ako je postupak ozbiljno manjkav u bilo kojem pogledu, zaključci domaćih vlasti podložniji su kritici (vidi, *mutatis mutandis*, *Sahin protiv Njemačke*, br. 30943/96, stavak 46, 11. listopada 2001. godine, i *op. cit.*, *Salontaji-Drobnjak*, stavak 143). Europski sud je posebice istaknuo da se traži strogi nadzor u slučajevima u kojima mjere imaju takav štetan učinak na osobnu samostalnost osobe kao što je lišavanje poslovne sposobnosti.

39. Imajući u vidu iznesene primjedbe, Ustavni sud će, sukladno bogatoj praksi Europskog suda u predmetima koji su pokretali isto pravno pitanje (lišavanje poslovne sposobnosti), ispitati jesu li redoviti sudovi dali "mjerodavne i dostatne" razloge iz kojih očito proizlazi da su se poštovali zakonski propisi, odnosno da je mjera koju su odredili jedina mjera kojom se opravdava cilj kojem se težilo (zaštita apelantovog prava) i da je ona bila nužna u demokratskom društvu.

40. Ustavni sud primjećuje da su redoviti sudovi osporenim odlukama apelanta potpuno lišili poslovne sposobnosti, temeljeći takvo stajalište, prije svega, na nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra. Naime, na temelju medicinskih nalaza (tri liječnička nalaza iz 2020. godine), zdravstvenog kartona opće prakse, iskaza predlagateljice i intervju sa apelantom vještak je zaključio da apelanta treba lišiti poslovne sposobnosti, i to potpuno i trajno, jer zbog starosti koja je prouzročila organski duševni poremećaj, te paranoidnog sindroma, nije u stanju raspolagati svojom imovinom, odnosno značajnim nekretnostima (kuća i okućnica), kao i većim novčanim iznosima (vidi toč. 9, 10. i 11. ove odluke). Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi svoju odluku u bitnom utemeljili na nalazu i mišljenju vještaka

neuropsihijatra, te na odredbama ZVP i Obiteljskog zakona. Ustavni sud zapaža da je člankom 17. stavak (2) ZVP propisano da rješenje protiv kojega je dozvoljen poseban priziv, kao i rješenje drugostupanjskog suda moraju biti obrazložena.

41. Prema stajalištu Europskog suda, svako lišavanje ili ograničenje poslovne sposobnosti mora se temeljiti na dostatno pouzdanim i uvjerljivim dokazima. Nalaz vještaka medicinske struke treba pojasniti kakvu radnju podnositelj pritužbe nije u stanju razumjeti ili izvršiti i koje su posljedice njegove bolesti za njegov društveni život, zdravlje, financijske interese itd. U nalazu vještak mora detaljno obraditi stupanj nesposobnosti podnositelja zahtjeva (*op. cit.*, *Shtukaturov protiv Rusije*, toč. 93-94, i *Sykora protiv Češke*, br. 23419/07, točka 103, 22. studeni 2012. godine). Iz obrazloženja rješenja proizlazi da je vještak istaknuo da apelant nije u stanju brinuti se o nekretninama veće vrijednosti (kuća, okućnica) i većim novčanim sredstvima. Međutim, Europski sud je u više svojih odluka naglasio da je svjestan važnosti medicinskih nalaza i mišljenja koji se odnose na osobe koje pate od oštećenja mentalnih sposobnosti, te da se slaže da svaka odluka kojom se odlučuje o mentalnom zdravlju mora biti potkrijepljena "relevantnom medicinskom dokumentacijom". Europski sud je u više svojih odluka naglasio da je sudac, a ne liječnik, taj koji treba ocijeniti sve relevantne činjenice koje se odnose na određenu osobu, te njezine ili njegove osobne okolnosti. Iz zapisnika sa ročišta proizlazi da sudac nije imao nikakvih dodatnih pitanja za vještaka, niti je obavio razgovor sa apelantom, kako bi i u osobnom kontaktu sa apelantom sam procijenio njegove odgovore, komunikacijske sposobnosti, sposobnost rasuđivanja. Prema praksi Europskog suda, uloga suca koji vodi postupak je da odluči je li potrebna takva ekstremna mjera, ili bi možda bila dostatna neka manje striktna mjera. Kada je u pitanju tako važan privatni interes pojedinca, sudac je taj koji mora uravnotežiti sve relevantne činjenice radi procjene razmjernosti mjere koju treba poduzeti. Nužna procesna jamstva zahtijevaju da svaki rizik arbitrarnosti u tom pogledu bude smanjen na minimum (*vidi, op.cit., X i Y protiv Hrvatske*, točka 85, i *Ivinović protiv Hrvatske*, br. 13006/13, točka 40, 18. rujan 2014. godine).

42. Dakle, sukladno praksi Europskog suda, lišavanje poslovne sposobnosti, čak i djelomično, treba biti posljednja mjera koja se primjenjuje samo kad nacionalne vlasti, nakon pažljivog razmatranja mogućih alternativa, zaključie da niti jedna druga, manje ograničavajuća, mjera nije svrsishodna, ili kad su druge, manje ograničavajuće, mjere neuspješno pokušane. Štoviše, čak i kada nacionalne vlasti s traženim stupnjem sigurnosti utvrde da je osoba imala poteškoće u plaćanju svojih računa, lišavanje poslovne sposobnosti, čak i djelomično, treba biti posljednja mjera koja se primjenjuje (*op. cit., Ivinović protiv Hrvatske*, točka 44).

43. U konkretnom slučaju redoviti sudovi nisu ni pokušali razmotriti moguće alternative i pitanje bi li se nekom manje ograničavajućom mjerom mogao postići željeni cilj, posebice što se u konkretnom slučaju radilo o najrigoroznijoj mjeri, a iz raspoloživih dokumenata ne proizlazi da je mjera lišavanja poslovne sposobnosti apelantu ranije predlagana, razmatrana ili već izricana. Takvo postupanje redovitih sudova protivno je i Preporuci broj R (99) 4 Odbora ministara Vijeća Europe o načelima koja se odnose na pravnu zaštitu odraslih osoba bez poslovne sposobnosti, koja je u relevantnom dijelu citirana, iz koje proizlazi da mjere zaštite ne bi trebale odmah dovesti do potpunog lišavanja poslovne sposobnosti (*vidi točku 24. ove odluke*).

44. U pogledu zastupanja apelanta u konkretnom predmetu, Ustavni sud ističe da je Europski sud u predmetu *Ivinović protiv Hrvatske* zapazio da je jedna uposlenica Centra imenovana podnositeljicom posebnom skrbnikom, ali obzirom na to da je sam Centar pokrenuo postupak lišavanja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva, imenovanje uposlenice Centra posebnom skrbnikom podnositeljice dovelo je uposlenicu u sukob lojalnosti

između njezinog poslodavca i podnositeljice zahtjeva kao njezine štićenice. U citiranom predmetu zapaženo je da je imenovana starateljica dala puni pristanak na zahtjev za djelomično lišavanje poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva i da nije podnijela nikakve podneske u pogledu dokaza koje bi trebalo izvesti. Europski sud je naglasio da bez obzira na činjenicu da je podnositeljica zahtjeva angažirala odvjetnika o vlastitom trošku ne može a da se ne primijeti da nacionalno pravo ne predviđa obvezno zastupanje navedene osobe posredstvom neovisnog odvjetnika usprkos vrlo ozbiljnoj naravi pitanja o kojima je riječ i mogućim posljedicama tog postupka (*vidi, M.S. protiv Hrvatske*, br. 36337/10, stavak 104, 25. travanj 2013. godine). Dalje, Europski sud je ponovio da u predmetima osoba s mentalnim invaliditetom države imaju obvezu osigurati neovisno zastupanje tih osoba, omogućavajući da njihovi konvencijski prigovori budu razmotreni pred sudom ili drugim neovisnim tijelom (*vidi, Centar za pravne resurse za Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, točka 161, 17. srpanj 2014. godine).

45. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je Centar imenovao privremenog skrbnika apelantu radi zaštite njegovih interesa. Međutim, Ustavni sud zapaža da privremeni skrbnik nije bio nazočan ročištu na kojem je održana glavna rasprava na kojem je provedeno vještačenje apelanta iako je bio uredno pozvan, niti je predlagao dokaze, ni prigovore, iako se u konkretnom slučaju ne može govoriti o sukobu lojalnosti, budući da prijedlog nije podnio Centar. Ustavni sud zapaža da je apelanta zastupao odvjetnik kojeg je sam angažirao o vlastitom trošku, koji se protivio izricanju mjere lišavanja poslovne sposobnosti, koji je izjavio priziv (na ročištu za glavnu raspravu nije iznosio primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka, ali je to učinio u prizivu, iznoseći relevantne primjedbe, koje Kantonalni sud nije razmotrio, pozivajući se na članak 207. stavak (1) ZPP) i konačno podnio apelaciju, jer bi, u protivnom, apelantova prava u ovako ozbiljnom predmetu ostala potpuno nezaštićena. U svezi sa pozivanjem Kantonalnog suda na članak 207. stavak (1) ZPP na kojem je zasnovano stajalište da se ne mogu prihvatiti kao utemeljene primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka koje je apelantov odvjetnik iznio u prizivu zbog toga što nisu pruženi dokazi da te navode nije mogao iznijeti pred prvostupanjskim sudom, Ustavni sud zapaža da citirana odredba ZPP ima u vidu nove činjenice i dokaze koji se ne mogu iznositi u prizivu, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave. U konkretnom slučaju ne radi se o novim činjenicama, niti o novim dokazima koji su izneseni u prizivu, već o primjedbama na nalaz i mišljenje vještaka. Ukoliko je postojao zakonski uvjet da su se primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka morale iznijeti pred prvostupanjskim sudom da bi se prigovori sa uspjehom mogli istaknuti i u prizivu, onda je to prvostupanjski sud trebao obrazložiti uz pozivanje na relevantnu odredbu procesnih pravila. Stoga, imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud zaključuje da iz osporenih odluka ne proizlazi da su se poštovali zahtjevi propisani zakonom (članak 17. stavak (2) ZVP), niti standardi Europskog suda u predmetima koji su pokretali pitanje lišavanja poslovne sposobnosti na koje je ukazano ovom odlukom. Sukladno navedenom, Ustavni sud se neće upuštati u daljnju analizu je li postojao legitiman cilj za izricanje osporene mjere, odnosno je li izrečena mjera bila neophodna u demokratskom društvu.

Ostali prigovori

46. Sukladno zaključku o kršenju prava na privatni život iz članka II/3.(f) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 8. Europske konvencije, Ustavni sud ne vidi potrebu posebice obrazlagati ostale apelantove prigovore.

VIII. Закључак

47. Уставни суд закључује да је оспореним одлукима којима је апелант потпуно лишен пословне способности повриједено право на приватни живот из чланка II/3.(f) Устава Босне и Херцеговине и чланка 8. Европске конвенције, јер у конкретном случају приликом изрицања тако озбиљне мјере из образложења оспорених одлука не произлази да су се поштовали захтјеви прописани законом.

48. На основу чланка 59. ст. (1) и (2) и чланка 62. став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

49. Према чланку VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обвезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Мато Тодић, в. г.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3012/21**, рјешавајући апелацију **Б. К.**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мато Тодић, предсједник
Миодраг Симовић, потпредсједник
Мирсад Теман, потпредсједник
Валерија Галић, судија
Сеада Палаврић, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 16. новембра 2021. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Б. К.**

Утврђује се повреда права из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Рјешење Кантоналног суда у Зеници број 41 0 В 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Зеници, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку, у складу са чланом II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и чланом 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Зеници да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 30 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. **Б. К.** (у даљњем тексту: апелант), којег заступа Захид Хаџић, адвокат из Високог, поднио је 19. августа 2021. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Кантоналног суда у Зеници (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 41 0 В 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Кантоналног суда, Општинског суда у Високом (у даљњем тексту: Општински суд), **З.К.** (у даљњем тексту: предлагатељица), те Центра за социјални рад у Високом (у даљњем тексту: Центар) затражено је 25. октобра 2021. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални суд, Општински суд, предлагатељица и Центар су доставили одговоре на апелацију у периоду од 26. октобра до 3. новембра 2021. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

Уводне напомене

5. Апелант је 15. фебруара 2021. године, као сопственик стамбене зграде у Високом, поднио тужбу против предлагатељице (апелантове кћерке) и њеног ванбрачног партнера ради предаје у посјед и исељења из дијела (спрат) стамбене зграде који им је апелант дозволио да користе. Тужба је поднесена због недоличног понашања предлагатељице и њеног ванбрачног партнера према апеланту.

Оспорене одлуке

6. Предлагатељица је 3. марта 2021. године код Општинског суда покренула поступак ради одузимања пословне способности апеланту. У приједлогу је наведено да апелант, услјед болести, органског депресивног поремећаја уз параноидне елементе, није способан за нормално расуђивање, нити је у стању да се брине о својим правима, обавезама и интересима. Уз приједлог предлагатељица је доставила родни лист за апеланта и три налаза специјалисте неуропсихијатра од 6. и 20. новембра, те 22. децембра 2020. године. Предложила је спровођење вјештачења вјештака медицинске струке - неуропсихијатра.

7. Рјешењем ЈУ Центар за социјални рад Високо број 04/5-04-4-49/21 од 12. априла 2021. године апеланту је именован привремени старатељ (Нермина Фрљак), који, иако уредно позван, није присуствовао рочишту које је одржано 10. јуна 2021. године, те није предлагао доказе, нити правне лијекове у поступку у којем се одлучивало о апелантовој пословној способности.

8. Поступајући по приједлогу Општински суд је Рјешењем број 41 0 В 086974 21 В од 11. јуна 2021. године потпуно одузео пословну способност апеланту. Из образложења рјешења произилази да се апелантов пуномоћник (адвокат) успротивио приједлогу, тврдећи да се поступак води како би се апеланту онемогућило да успјешно води парнични поступак за предају у посјед и исељење против предлагатељице, тврдећи да је апелант потпуно способан да заштити своја права и интересе. Општински суд је увидом у доказе које је приложила предлагатељица (три љекарска налаза), затим, фотокопију здравственог картона опште медицине за апеланта, налаз вјештака медицинске струке сачињен на основу интервјуа са апелантом, те исказа предлагатељице закључио да је приједлог основан, темељећи одлуку на одредбама Породичног закона ФБиХ (у даљњем тексту: ПЗ), и то чл. 192 став (1), 325 став (1) и 333.

9. Из апелантовог здравственог картона произашло је да апелант болује од више различитих хроничних болести, односно да је лијечен од хроничног алкохолизма, туберкулозе плућа, хроничног бронхитиса, повишеног крвног притиска итд.

10. На основу налаза и мишљења вјештака медицинске струке, који је дат на записник суда од 10. јуна 2021. године, којем учесници поступка нису приговорили, Општински суд је утврдио да код апеланта, због "одмаклих година старости, постоји органски душевни поремећај са израженим параноидним елементима (на садржајном плану мишљења доминирају болесна и суманута размишљања у смислу суманутих идеја и односа). Што се органског душевног поремећаја тиче, ради се о одмаклој фази хроничног можданог синдрома код којег је критично постепено прогресивно оштећење мождане масе са постепеним пропадањем виших можданих функција, а код именованог се, услјед развитка наведене болести, развио и описани параноидни поремећај".

11. Општински суд је навео да вјештак сматра да апелант није у стању да располаже својом имовином, односно значајним непокретностима (кућа, окућница и сл.), као и већим новчаним износима и да се апеланту треба трајно и потпуно одузети пословна способност, посебно зато што се ради о лицу које је старо 85 година, те да се стога може очекивати даљња прогресија како органског поремећаја, тако и параноидног синдрома. Из расположивих докумената (записник са рочишта) произилази да суд није обавио разговор са апелантом, нити је имао додатна питања за вјештака. Уважавајући у потпуности налаз и мишљење вјештака, Општински суд је закључио да апеланту треба потпуно одузети пословну способност, јер он не може да се адекватно брине о својим правима, потребама и интересима.

12. Одлучујући о апелантовој жалби коју је поднио посредством пуномоћника којег је лично ангажовао, Кантонални суд је Рјешењем број 41 0 В 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године жалбу одбио и првостепено рјешење потврдио (све прецизније наведено у диспозитиву рјешења).

13. Апелантов пуномоћник је у жалби изнио низ примједба у вези са налазом и мишљењем вјештака, наводећи, између осталог, да је вјештак на располагању имао само три љекарска налаза неуропсихијатра из 2020. године, који нису могли да покажу стварно апелантово здравствено стање у тренутку одржавања рочишта, те да је вјештак на основу интервјуа, који је трајао 30 минута, утврдио да постоји прогресивно оштећење мождане масе а да није извршио детаљну медицинску провјеру одговарајућим снимањем главе итд. Пуномоћник је у жалби, такође, тврдио да је апелант разборито и лице способно да се само брине о себи, да самостално живи, одржава хигијену, набавља храну, као што је то било до подношења тужбе против предлагатељице, те да се никада није десио нити један инцидент. Према мишљењу апелантовог пуномоћника, циљ поступка јесте да се апелант лиши пословне способности како би се спријечио да успјешно води парнични поступак ради предаје у посјед и иселења, односно заштите својих права.

14. Кантонални суд се, прије свега, позвао на одредбе Закона о ванпарничном поступку ФБиХ (у даљњем тексту: ЗВП), и то чл. 2 став (2), 13 став (1), 29 став (1) и 34 и 38, које је цитирао, те на одредбе ПЗ, и то чл. 192 став (1), 325 став 1, 330 став (4) и 333 које је, такође, цитирао. Затим је Кантонални суд навео да је вјештак медицинске струке на основу увида у медицинску документацију, те на основу обављеног психијатријског интервјуа са апелантом дао мишљење да апеланту треба трајно и потпуно одузети пословну способност, јер се ради о старијем лицу и да треба очекивати даљњу прогресију болести. Према оцјени Кантоналног суда, првостепени суд је правилно поступио када је налаз и мишљење вјештака у цијелости прихватио као јасне, потпуне и урађене у складу са правилима струке, а којим нико од странака није приговорио. Будући да апелант

на рочишту није имао питања, нити је износио примједбе на налаз и мишљење вјештака, Кантонални суд није могао да прихвати као основане наводе жалбе којима се налаз оспорава, јер, према члану 207 став 1 Закона о парничном поступку ФБиХ (у даљњем тексту: ЗПП), у жалби нису пружени докази да ти наводи нису могли бити изнесени пред првостепеним судом. Наведено тим прије, како је нагласио Кантонални суд, што је налаз донесен на основу увида у судски спис, односно апелантов здравствени картон, на основу података које је доставила предлагатељица, те обавезног психијатријског интервјуа, сходно члану 331 ст. (1) и (4) ПЗ.

15. Кантонални суд је оцијенио да жалбени наводи о покретању поступка ради предаје у посјед и иселења нису од одлучног значаја за одузимање пословне способности у овом предмету.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

16. Апелант сматра да му је оспореним рјешењима повријеђено право на правично суђење из члана П/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана П/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. У наводима апелације се наглашава да је апелантова кћерка, након што је апелант покренуо поступак иселења из апелантове породичне куће, покренула поступак за одузимање пословне способности апеланту. Апелант је током поступка оспорио наводе из приједлога, те се успротивио одузимању пословне способности будући да апелант потпуно самостално живи и обавља све животне послове, извршава све обавезе, наглашавајући да је циљ поступка управо покретање парничног поступка против предлагатељице ради иселења и предаје у посјед. У апелацији се тврди да је апелант потпуно способан да заштити своје интересе и права. Апелант сматра да поступак није био правичан онако како то налаже Европска конвенција, те сматра да су судови произвољно примјенили одредбе ПЗ (чл. 192 став 1, 325, 330 став 4 и 333), те одредбе ЗВП (чл. 17, 34 и 38). Даље се тврди да је апелант у конкретном случају имао само формални, али не и суштински приступ суду, јер другостепени суд није размотрио све релевантне аспекте конкретног случаја, односно није утврдио одлучне чињенице за одлуку у овако важном предмету, нити одлука има јасне, потпуне и ваљане разлоге за утврђење да су се стекли услови да се апеланту трајно и потпуне одузме пословна способност. Апелант кршење права види у томе што су судови занемарили чињеницу да се ради о поступку потпуног одузимања пословне способности у којем настају трајне и непоправљиве последице како за самог апеланта, тако и за његову имовину, па је, стога, било нужно спровести тимско вјештачење или вјештачење Института за медицинско вјештачење на околности органског поремећаја. Апелант то истиче посебно због тога што за апеланта није било никакве медицинске документације за утврђивање органског душевног поремећаја, јер за тако што мора да се изврши провјера промјена на мозгу које без комплетних снимања не могу да се утврде. У апелацији се наглашава да је у конкретном случају вјештачење обављено тако што је обављен интервју са апелантом у судници који је трајао 30 минута, а налаз и мишљење вјештака се заснивају на медицинској документацији из 2020. године коју је доставила предлагатељица и усменог разговора са апелантом и предлагатељицом. Вјештак је у налазу утврдио да код апеланта постоји параноидни синдром иако то из разговора са

апелантом није могао да утврди, већ искључиво из исказа предлагатељице који је субјективан и дат са намјером да се домогне апелантове имовине. Према апелантовом мишљењу, вјештачење је обављено противно чл. 147-162 ЗПП. Апелацијом се приговора и да Кантонални суд није дао образложење у погледу навода да је предметни поступак покренут одмах након што је апелант покренуо парнични поступак против предлагатељице, јер је циљ предметног поступка да се апеланту онемогући да успјешно води поступак ради иселења и предаје у посјед, те да на тај начин заштити своје имовинске интересе. Сходно томе, у апелацији се наводи да нису јасна становишта другостепеног суда да наведена околност није значајна за одлучивање у предметној правној ствари.

б) Одговор на апелацију

17. Кантонални суд је у исцрпном одговору на апелацију суштински поновио образложење које је већ дао у оспореном рјешењу, наводећи да остаје при датим разлозима и да апелацију треба одбити.

18. Општински суд је у одговору навео да остаје при разлозима датим у оспореном рјешењу, те да је одлука донесена на основу налаза и мишљења вјештака неуропсихијатра, апелантовог здравственог картона и налаза специјалисте неуропсихијатра из 2020. године. Уз одговор достављен је записник са рочишта од 10. јуна 2021. године.

19. Предлагатељица је све наводе оцијенила неоснованим, јер у поступку нису прекршена апелантова права на која се неосновано позвао. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

20. Центар је, између осталог, навео да је привремени старатељ присуствовао рочишту које је одржано 19. маја 2021. године и да је том приликом истакнуто да надлежни суд приликом одлучења у оваквим предметима узима у обзир мишљење судског вјештака медицинске струке. Још је наведено да је Центру првостепено рјешење достављено 17. јуна 2021. године, који је одмах након тога покренуо поступак за именовање сталног старатеља, а у пракси приоритет при именовању старатеља лицу којем је одузета пословна способност даје се биолошком сроднику. Како апелант има кћерку (предлагатељица) која је сагласна да се именује за старатеља, поступак за именовање сталног старатеља је у току, те се утврђују чињенице битне за тај поступак.

V. Релевантни прописи

21. **Закон о ванпарничном поступку** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 2/98, 39/04, 73/05 и 11/21) у релевантном дијелу гласи:

(За потребе ове одлуке користи се текст прописа како је објављен у службеним гласилима, јер није објављен на свим службеним језицима и писмима.)

Члан 2. став (2)

У ванпарничном поступку сходно се примјењују одредбе Закона о парничном поступку, ако законом није другачије одређено.

Члан 17.

У ванпарничном поступку одлуке се доносе у облику рјешења.

Рјешење против кога је дозвољена посебна жалба, као и рјешење другостепеног суда, мора бити образложено.

II - УРЕЂЕЊЕ ОСОБНИХ СТАЊА

1. Одузимање и враћање пословне способности

Члан 29.

У поступку одузимања и враћања пословне способности суд утврђује да ли је пунољетна особа због потпуне или дјеломичне неспособости за расуђивање у стању да се само

брине о својим правима и интересима, те да суkladно с тим потпуно или дјеломично одузме пословну способност пунољетној особи, или потпуно или дјеломично врати пословну способност оној пунољетној особи код које су престали разлози за потпуно, односно дјеломично одузимање пословне способности.

Поступак из става 1. овог члана мора се завршити што прије, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема приједлога.

Члан 34.

На сва рочишта за расправљање о приједлогу позивају се предлагач, старатељ особа којој се одузима или враћа пословна способност, односно његов привремени заступник и органи старатељства.

Особа којој се одузима, односно враћа пословна способност позива се на рочиште, осим ако ова особа по оцијени суда није у стању да схвати значај и правне посљедице свог учешћа у поступку.

Члан 38.

Кад утврди да постоје увјети за одузимање пословне способности, суд ће особи према којој се води поступак потпуно или дјеломично одузети пословну способност.

22. **Породични закон Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 35/05, 41/05 – исправка, 31/14, 32/19 - ОУСФБиХ и 94/20 - Рјешење УСФБиХ) у релевантном дијелу гласи:

4. Старатељство над пунољетним лицима

Члан 192. став (1)

(1) Пунољетном лицу које због душевне болести, заосталог душевног развоја или прекомјерног уживања алкохола или опојних дрога, сенилности или других узрока није способно да се само брине о својим правима и интересима одузима се пословна способност.

2. Поступак за одузимање и враћање пословне способности

Члан 325.

(1) У поступку за одузимање и враћање пословне способности суд утврђује да ли постоје разлози из става 1. члана 192. овог закона.

(2) Поступак из става 1. овог члана мора се завршити што прије, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема приједлога.

Члан 330. став (4)

(4) Одузимању или враћању пословне способности суд одлучује на основу чињеница утврђених на рочишту.

Члан 331.

(1) По налогу суда лице о којем се поступак води мора прегледати вјештак љекар одговарајуће специјалности, који ће дати писани налаз и мишљење о њеном психичком стању.

(2) Уколико је лице о којем се води поступак одлуком суда смјештено у здравствену установу и ако из извјештаја те установе произилази да је потребно одузети му пословну способност, суд не мора одредити преглед из става 1. овог члана.

(3) Вјештачење се врши у присуству судије.

Члан 333.

Када утврди да постоје разлози за одузимање пословне способности, суд ће лицу о којем се води поступак одузети или ограничити пословну способност.

23. **Закон о парничном поступку** ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 53/03, 73/05, 19/06 и 98/15) у релевантном дијелу гласи:

5. Вјештаци

Суд може, на приједлог странке, одредити извођење доказа вјештачењем када је ради утврђивања или разјашњења одређене чињенице потребно стручно знање којим суд не располаже.

Члан 148.

(1) Странка која предлаже вјештачење дужна је у приједлогу да назначи предмет и обим вјештачења, као и да предложи лице које ће да изврши вјештачење.

(2) Противна странка ће се изјаснити о предложеном вјештаку, као и о предмету и обиму вјештачења.

(3) Ако странка не постигну споразум о лицу које треба бити одређено за вјештака и предмету и обиму вјештачења, одлуку о томе ће донијети суд.

Члан 149.

(1) Вјештачење врши један вјештак.

(2) Суд може на приједлог странке да одреди више вјештака за различите врсте вјештачења.

(3) Вјештаци се одређују првенствено из реда именованих судских вјештака за одређену врсту вјештачења.

(4) Сложенија вјештачења повјериће се првенствено стручним установама као што су болнице, хемијски лабораторији, факултети и слично.

(5) Ако постоје установе за одређене врсте вјештачења, као што су вјештачење лажног новца, рукописа, дактилоскопско вјештачење и слично, таква вјештачења повјериће се у првом реду тим установама.

Члан 156.

Суд доставља странкама писмени налаз и мишљење вјештака најдоцније осам дана прије рочишта за главну расправу.

Члан 158.

Суд ће вјештаку дозволити да разматра списе, као и да поставља питања странкама и другим вјештацима у вези предмета вјештачења.

Члан 207. став (1)

(1) У жалби се не могу износити нове чињенице и предлагати нови докази, осим ако жалилац пружи доказе да их без своје кривице није могао изнијети односно предложити до закључења главне расправе.

24. Препорука број Р (99) 4 Одбора министара Вијећа Еуропе о принципима који се односе на правну заштиту одраслих особа без пословне способности (усвојена 23. вељаче 1999. године) преузета са web-странице <https://hudoc.echr.coe.int>, преведена на хрватски језик, у релевантном дијелу гласи:

Начело 2. - Флексибилност правног одговора

1. Мјере заштите и остала правна рјешења која су на располагању за заштиту особних и економских интереса особа без пословне способности требају бити довољне, по обухвату и флексибилности, како би омогућиле прикладан правни одговор на различите ступњеве неспособности и на разне ситуације.

4. Распон мјера заштите треба укључити, у прикладним случајевима, оне које не ограничавају пословну способност дотичних особа.

Начело 3. - Највеће могуће задржавање способности

1. Законодавни оквир треба, колико год је то могуће, препознати како постоје различити ступњеве неспособности те како се неспособност с времена на вријеме може мијењати. Стога мјере заштите не би требале одмах довести до потпуног лишења пословне способности. Међутим, ограничење пословне способности треба бити

могуће кад је доказано како је потребно за заштиту дотичне особе.

2. Посебице, мјера заштите не би требала аутоматски дотичну особу лишити права гласа или права састављања опорукe, као ни давања сугласности односно ускраћивања сугласности за неки захват у подручју здравља, или у доношењу других одлука особног значаја кад било када способност те особе омогућује да она то учини.

Начело 6. - Размјерност

1. Кад је мјера заштите потребна, она треба бити размјерна ступњу способности дотичне особе и израђена по мјери појединачних околности и потреба дотичне особе.

2. Мјера заштите треба се умијешати у пословну способност, права и слободе дотичне особе у најмањој могућој мјери која је сукладна постизању мијешања.

VI. Допустивост

25. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

26. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку којег је користио.

27. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Кантоналног суда број 41 0 В 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелантов пуномоћник је примио 12. августа 2021. године, а апелација је поднесена 19. августа 2021. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

28. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

29. Апелант сматра да му је оспореним одлукама повријеђено право из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

30. Уставни суд запажа да је одлукама које су оспорене предметном апелацијом апеланту потпуно одузета пословна способност. Уставни суд сматра да је потпуно одузимање пословне способности озбиљна мјера којој би требало прибјећи само у изузетним околностима. Без пословне способности појединац не може да самостално и својевољно управља својим животом. Стога, с обзиром на то да је према апеланту одлукама суда примijeњена изразито озбиљна мјера, Уставни суд сматра да би апелацију требало разматрати првенствено са аспекта права на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције иако се апелант у наводима апелације није *explicit* позвао на кршење наведеног права.

31. Уставни суд наглашава да је Европски суд за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) закључио да је тај суд

најпозванији да да правну квалификацију чињеница изнесених у апликацији и да није ограничен, нити везан за апликантову или владину правну квалификацију. На основу принципа *iura novit curia*, Европски суд је, на сопствену иницијативу, разматрао апликације у односу на чланове и ставове Европске конвенције на које се апликанти нису били позвали, па чак и у односу на одредбе које је био прогласио недопустивим уз истовремени закључак да је апликација допуштена према другој одредби. Ово зато што Европски суд сматра да су за правну квалификацију навода изнесених у апликацији одлучне чињенице које су у њој наведене, а не само правни основ на који се апликант позвао (види, Европски суд за људска права, *Şerife Yiğit против Турске*, пресуда од 2. новембра 2010. године, тач. 51-52 са даљим референцама). Сличну праксу има и Уставни суд у ситуацијама када се апелант позове на једно право, а чињенице и аргументи које изнесе указују на могуће кршење неког другог уставног права (види, нпр. Уставни суд, Одлука о допуштivosti и меритуму број АП 2043/12 од 22. децембра 2015. године, тачка 22, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 10/16 и на www.ustavnisud.ba).

32. Стога ће у конкретном случају Уставни суд апелантове наводе размотрити у свјетлу члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

Право на приватни живот

33. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.

34. Члан 8 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других

а) Да ли је дошло до мијешања

35. Из богате праксе Европског суда произилази да лишавање пословне способности може да прерасте у мијешање у приватни живот лица (види, Европски суд, *Shtukaturon против Русије*, бр. 44009/05, став 83, ЕCHR 2008, и *Lashin против Русије*, бр. 33117/02, став 77, 22. јануара 2013. године). Штавише, Европски суд је дошао до истог закључка и када је у питању блажа мјера од потпуног лишавања пословне способности, тј. када је лице дјелимично лишено пословне способности (види, *Berková против Словачке*, бр. 67149/01, став 164, 24. марта 2009. године, и *Салонтаји-Дробњак против Србије*, бр. 36500/05, став 144, 13. октобра 2009. године). Дакле, потпуно или дјелимично лишавање пословне способности неспорно представља мијешање државе у приватни живот појединца, јер лице лишено пословне способности губи могућност да својим поступцима, изјавама или радњама производи правне учинке. Стога, Уставни суд у околностима конкретног случаја нема дилему да је одузимањем пословне способности дошло до мијешања у апелантов приватни живот.

36. Сходно пракси Европског суда, свако мијешање у право на поштовање приватног живота лица представљаће повреду члана 8 Европске конвенције осим ако је "у складу са

законом", ако тежи да оствари циљ или циљеве који су легитимни према ставу 2 ове одредбе, те може да се сматра "неужним у демократском друштву" (види, *Anayo против Њемачке*, бр. 20578/07, став 63, 21. децембар 2010. године, и *Mikolajová против Словачке*, бр. 4479/03, став 58, 18. јануар 2011. године).

б) Да ли је мијешање било засновано на закону, тежило да оствари легитимни циљ и било нужно у демократском друштву

37. Европски суд у предметима који покрећу питање лишавања пословне способности досљедно указује да, иако члан 8 Конвенције не садржи изричите процесне захтјеве, "поступак доношења одлука садржан у мјерама мијешања мора бити поштен и као такав да обезбједи дужно поштовање интереса заштићених чланом 8" (види, Европски суд, *Görgülü против Њемачке*, бр. 74969/01, став 52, 26. фебруар 2004. године). Из праксе Европског суда, даље, произилази да је обавеза суда да приликом разматрања апликације узме у обзир да ли су, у свјетлу предмета у цјелини, разлози који су наведени као оправдање за предузете мјере "мјеродавни и довољни" и да ли је процес доношења одлука омогућио дужно поштовање апликантовог права, у складу са чланом 8 Европске конвенције. Потребно је узети у обзир да националне власти имају предност да директно контактирају са наведеним лицима. Из тога слиједи да задатак Европског суда није да буде замјена за домаће власти при обављању њихових задатака у вези са одузимањем пословне способности, него је његов задатак да оцијени, у свјетлу Конвенције, одлуке које су донијеле те власти у оквиру својих овлашћења (види, *mutatis mutandis*, *T.P. i K.M. против Уједињеног Краљевства* [VV], бр. 28945/95, став 71, ЕCHR 2001-V, *Сахин против Њемачке* [VV], бр. 30943/96, став 64, ЕCHR 2003-VIII, *Sommerfeld против Њемачке* [VV], бр. 31871/96, став 62, ЕCHR 2003-VIII (извади), *оп. цит.*, *Görgülü против Њемачке*, став 41, и *Wildgruber против Њемачке* (одлука), бр. 32817/02, 16. октобра 2006. године).

38. Слобода процјене коју треба да имају надлежне националне власти зависи од природе питања и важности интереса који се процјењује. Стога, досег слободне процјене државе зависи од квалитета поступка доношења одлука. Ако је поступак озбиљно мањкав у било којем погледу, закључи домаћих власти подложнији су критици (види, *mutatis mutandis*, *Sahin против Њемачке*, бр. 30943/96, став 46, 11. октобар 2001. године, и *оп. цит.*, *Салонтаји-Дробњак*, став 143). Европски суд је посебно истакао да се тражи строги надзор у случајевима у којима мјере имају такав штетан учинак на личну самосталност лица као што је лишавање пословне способности.

39. Имајућу у виду изнесене примједбе, Уставни суд ће, сходно богатој пракси Европског суда у предметима који су покретали исто правно питање (лишавање пословне способности), испитати да ли су редовни судови дали "мјеродавне и довољне" разлоге из којих очито произилази да су се поштовали законски прописи, односно да је мјера коју су одредили једина мјера којом се оправдава циљ којем се тежило (заштита апелантовог права) и да је она била нужна у демократском друштву.

40. Уставни суд примјећује да су редовни судови оспореним одлукама апеланта потпуно лишили пословне способности, темељећи такво становиште, прије свега, на налазу и мишљењу вјештака неуропсихијатра. Наиме, на основу медицинских налаза (три љекарска налаза из 2020. године), здравственог картона опште праксе, исказа предлагатељице и интервјуа са апелантом вјештак је закључио да апеланта треба лишити пословне способности, и

то потпуно и трајно, јер због старости која је узроковала органски душевни поремећај, те параноидног синдрома, није у стању да располаже својом имовином, односно значајним непокретностима (кућа и окућница), као и већим новчаним износима (види тач. 9, 10 и 11 ове одлуке). Уставни суд запажа да су редовни судови своју одлуку у битном утемељили на налазу и мишљењу вјештака неуропсихијатра, те на одредбама ЗВП и Породичног закона. Уставни суд запажа да је чланом 17 став (2) ЗВП прописано да рјешење против кога је дозвољена посебна жалба, као и рјешење другостепеног суда морају бити образложена.

41. Према становишту Европског суда, свако лишавање или ограничење пословне способности мора да се заснива на довољно поузданим и увјерљивим доказима. Налаз вјештака медицинске струке треба појаснити какву радњу подносилац притужбе није у стању разумјети или извршити и које су последице његове болести за његов друштвени живот, здравље, финансијске интересе итд. У налазу вјештак мора детаљно да обради степен неспособности подносиоца захтјева (*op. cit.*, *Shtukaturon protiv Rucije*, тач. 93-94, и *Sykora protiv Чешке*, бр. 23419/07, тачка 103, 22. новембар 2012. године). Из образложења рјешења произилази да је вјештак истакао да апелант није у стању да се брине о непокретностима веће вриједности (кућа, окућница) и већим новчаним средствима. Међутим, Европски суд је у више својих одлука нагласио да је свјестан важности медицинских налаза и мишљења који се односе на лица која пате од оштећења менталних способности, те да се слаже да свака одлука којом се одлучује о менталном здрављу мора да буде поткријељена "релевантном медицинском документацијом". Европски суд је у више својих одлука нагласио да је судија, а не лекар, тај који треба да оцијени све релевантне чињенице које се односе на одређено лице, те његове или њене личне околности. Из записника са рочишта произилази да судија није имао никаквих додатних питања за вјештака, нити је обавио разговор са апелантом, како би и у личном контакту са апелантом сам процијенио његове одговоре, комуникацијске способности, способност расуђивања. Према пракси Европског суда, улога судије који води поступак је да одлучи да ли је потребна таква екстремна мјера, или би можда била довољна нека мање стриктна мјера. Када је у питању тако важан приватни интерес појединца, судија је тај који мора да уравнотежи све релевантне чињенице ради процјене сразмјерности мјере коју треба да предузме. Нужна процесна јемства захтијевају да сваки ризик арбитрарности у том погледу буде смањен на минимум (види, *op. cit.*, *X и Y против Хрватске*, тачка 85, и *Ивиновић против Хрватске*, бр. 13006/13, тачка 40, 18. септембар 2014. године).

42. Дакле, сходно пракси Европског суда, лишавање пословне способности, чак и дјелимично, треба бити посљедња мјера која се примјењује само кад националне власти, након пажљивог разматрања могућих алтернатива, закључе да нити једна друга, мање ограничавајућа, мјера није цјелисходна, или кад су друге, мање ограничавајуће, мјере неуспјешно покушане. Штавише, чак и када националне власти с траженим степеном сигурности утврде да је лице имало потешкоће у плаћању својих рачуна, лишавање пословне способности, чак и дјелимично, треба да буде посљедња мјера која се примјењује (*op. cit.*, *Ивиновић против Хрватске*, тачка 44).

43. У конкретном случају редовни судови нису ни покушали да размотре могуће алтернативе и питање да ли би неком мање ограничавајућом мјером могао да се постигне жељени циљ, посебно што се у конкретном случају радило о најригорознијој мјери, а из расположивих докумената не произилази да је мјера лишавања пословне способности

апеланту раније предлагана, разматрана или већ изрицана. Такво поступање редовних судова супротно је и Препоруци број Р (99) 4 Одбора министара Савјета Европе о принципима који се односе на правну заштиту одраслих лица без пословне способности, која је у релевантном дијелу цитирана, из које произилази да мјере заштите не би требало одмах довести до потпуног лишавања пословне способности (види тачку 24 ове одлуке).

44. У погледу заступања апеланта у конкретном предмету, Уставни суд истиче да је Европски суд у предмету *Ивиновић против Хрватске* запазио да је једна запосленица Центра именована подносиатељкином посебном старатељицом, али с обзиром на то да је сам Центар покренуо поступак лишавања пословне способности подносиатељке захтјева, именовање запосленице Центра посебном старатељицом подносиатељке довело је запосленицу у сукоб лојалности између њеног послодавца и подносиатељке захтјева као њене штићенице. У цитираном предмету запажено је да је именована старатељица дала пуни пристајанак на захтјев за дјелимично лишавање пословне способности подносиатељке захтјева и да није поднијела никакве поднеске у погледу доказа које би требало извести. Европски суд је нагласио да без обзира на чињеницу да је подносиатељка захтјева ангажовала адвоката о сопственом трошку не може а да се не примијети да национално право не предвиђа обавезно заступање наведеног лица посредством независног адвоката упркос врло озбиљној природи питања о којима је ријеч и могућим последицама тог поступка (види, *М.С. против Хрватске*, бр. 36337/10, став 104, 25. април 2013. године). Даље, Европски суд је поновио да у предметима лица с менталним инвалидитетом државе имају обавезу да обезбједе независно заступање тих лица, омогућавајући да њихови конвенцијски приговори буду размотрени пред судом или другим независним органом (види, *Центар за правне ресурсе за Valentina Câmpreanu против Румуније* [VV], бр. 47848/08, тачка 161, 17. јули 2014. године).

45. У конкретном случају Уставни суд запажа да је Центар именовао привременог старатеља апеланту ради заштите његових интереса. Међутим, Уставни суд запажа да привремени старатељ није присуствовао рочишту на којем је одржана главна расправа на којем је спроведено вјештачење апеланта иако је био уредно позван, нити је предлагао доказе, ни приговоре, иако у конкретном случају не може да се говори о сукобу лојалности, будући да приједлог није поднио Центар. Уставни суд запажа да је апеланта заступао адвокат којег је сам ангажовао о сопственом трошку, који се противио изрицању мјере лишавања пословне способности, који је изјавио жалбу (на рочишту за главну расправу није износио примједбе на налаз и мишљење вјештака, али је то учинио у жалби, изnoseћи релевантне примједбе, које Кантонални суд није размотрио, позивајући се на члан 207 став (1) ЗПП) и коначно поднио апелацију, јер би, у супротном, апелантова права у овако озбиљном предмету остала потпуно незаштићена. У вези са позивањем Кантоналног суда на члан 207 став (1) ЗПП на којем је засновано становиште да не могу да се прихвате као основане примједбе на налаз и мишљење вјештака које је апелантов адвокат изнио у жалби због тога што нису пружени докази да те наводе није могао да изнесе пред првостепеним судом, Уставни суд запажа да цитирана одредба ЗПП има у виду нове чињенице и доказе који не могу да се износе у жалби, осим ако жалилац пружи доказе да их без своје кривице није могао да изнесе, односно да предложи до закључења главне расправе. У конкретном случају не ради се о новим чињеницама, нити о новим доказима који су изнесени у жалби, већ о примједбама на налаз и мишљење вјештака. Уколико је постојао законски услов да су се

примједбе на налаз и мишљење вјештака морале да изнесу пред првостепеним судом да би се приговори са успјехом могли истаћи и у жалби, онда је то првостепени суд требало да образложи уз позивање на релевантну одредбу процесних правила. Стога, имајући у виду све претходно изнесено, Уставни суд закључује да из оспорених одлука не произлази да су се поштовали захтјеви прописани законом (члан 17 став (2) ЗВП), нити стандарди Европског суда у предметима који су покретали питање лишавања пословне способности на које је указано овом одлуком. Сходно наведеном, Уставни суд се неће упуштати у даљу анализу да ли је постојао легитиман циљ за изрицање оспорене мјере, односно да ли је изречена мјера била неопходна у демократском друштву.

Остали приговори

46. Сходно закључку о кршењу права на приватни живот из члана I/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, Уставни суд не види потребу да посебно образлаже остале апелантове приговоре.

VIII. Закључак

47. Уставни суд закључује да је оспореним одлукама којима је апелант потпуно лишен пословне способности повријеђено право на приватни живот из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције, јер у конкретном случају приликом изрицања тако озбиљне мјере из образложења оспорених одлука не произилази да су се поштовали захтјеви прописани законом.

48. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

49. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Председник

Уставног суда Босне и Херцеговине

Мато Тодић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 3012/21**, рјешавајући апелацију **В. К.**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка б) и члана 59. ст. (1) и (2) и члана 62. став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – преčiшчени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мато Тодић, предсједник

Миодраг Симић, потпредсједник

Мирсад Цеман, потпредсједк

Валерија Галић, судкиња

Сеада Палавић, судкиња

Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 16. новембра 2021. године донио је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Усваја се апелација **В. К.**

Утврђује се повреда права из члана II/3.f) Устава Босне и Херцеговине и члана 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Рјешење Кантоналног суда у Зеници број 41 0 V 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Зеници, који је дужан да по hitnom поступку донесе нову одлуку, у складу са чланом II/3.f) Устава Босне и Херцеговине и чланом 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Зеници да, у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 30 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд

Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. В. К. (у даљњем тексту: апелант), којег заступа Захид Хаџић, адвокат из Виског, поднио је 19. августа 2021. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Кантоналног суда у Зеници (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 41 0 V 086974 21 Гж од 16. јула 2021. године.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Кантоналног суда, Опćинског суда у Вишком (у даљњем тексту: Опćински суд), З.К. (у даљњем тексту: предлагателјца), те Центра за социјални рад у Вишком (у даљњем тексту: Центар) затражено је 25. октобра 2021. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални суд, Опćински суд, предлагателјца и Центар су доставили одговоре на апелацију у периоду од 26. октобра до 3. новембра 2021. године.

III. Činjenično stanje

4. Čинjenice predmeta које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу се сумирати на слjedeћи начин:

Uvodne napomene

5. Апелант је 15. фебруара 2021. године, као власник стамбене зграде у Вишком, поднио тужбу против предлагателјце (апелантове кćерке) и њеног ванбраћног партнера ради предаје у посјед и иселjenja из дијела (спрат) стамбене зграде који им је апелант дозволио да користе. Тужба је поднесена због недoliчног понашања предлагателјце и њеног ванбраћног партнера према апеланту.

Osposrene odluke

6. Предлагателјца је 3. марта 2021. године код Опćинског суда покренула поступак ради одузимања пословне способности апеланту. У приједлогу је наведено да апелант, услjed бољести, оргaнског депресивног поремећаја уз параноидне елементе, није способан за нормално расуђивање, нити је у стану да се брине о својим правима, обавезама и интересима. Уз приједлог предлагателјца је доставила родни лист за апеланта и три налаза специјалисте неуропсихијатра од 6. и 20. новембра, те 22. децембра 2020. године. Предложила је провођење вјештачења вјештака медицинске струке - неуропсихијатра.

7. Рјешењем ЈУ Центар за социјални рад Вишко број 04/5-04-4-49/21 од 12. априла 2021. године апеланту је именован приврeмени старатељ (Нермина Фрљак), који, иако уредно позван, није присуствовао роčiшту које је одржано 10. јуна 2021. године, те није предлагао доказе, нити правне лијекове у поступку у којем се одлучивало о апелантовој пословној способности.

8. Поступајући по приједлогу Опćински суд је Рјешењем број 41 0 V 086974 21 V од 11. јуна 2021. године потпуно одузео пословну способност апеланту. Из образложења рјешења произлази да се апелантов опунomoћеник (адвокат) успrotivio приједлогу, тврдећи да се поступак води како би се апеланту onemогућilo да успjешно води парнични поступак за предају у посјед и иселjenje против предлагателјце, тврдећи да је апелант потпуно способан да заштити своја права и интересе. Опćински суд је увидом у доказе које је приложила предлагателјца (три лјекарска налаза), затим, фотокopију здравственог картона опće медицине за апеланта, налаз вјештака медицинске струке сачињен на основу интервјуа са апелантом, те

iskaza predlagateljice zaključio da je prijedlog osnovan, temeljeći odluku na odredbama Porodičnog zakona FBiH (u daljnjem tekstu: PZ), i to čl. 192. stav (1), 325. stav (1) i 333.

9. Iz apelantovog zdravstvenog kartona proizašlo je da apelant boluje od više različitih hroničnih bolesti, odnosno da je liječen od hroničnog alkoholizma, tuberkuloze pluća, hroničnog bronhitisa, povišenog krvnog pritiska itd.

10. Na osnovu nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke, koji je dat na zapisnik suda od 10. juna 2021. godine, kojem učesnici postupka nisu prigovorili, Općinski sud je utvrdio da kod apelanta, zbog "odmaklih godina starosti, postoji organski duševni poremećaj sa izraženim paranoidnim elementima (na sadržajnom planu mišljenja dominiraju bolesna i sumanuta razmišljanja u smislu sumanutih ideja i odnosa). Što se organskog duševnog poremećaja tiče, radi se o odmakloj fazi hroničnog moždanog sindroma kod kojeg je kritično postepeno progresivno oštećenje moždane mase sa postepenim propadanjem viših moždanih funkcija, a kod imenovanog se, uslijed razvitka navedene bolesti, razvio i opisani paranoidni poremećaj".

11. Općinski sud je naveo da vještak smatra da apelant nije u stanju da raspolaže svojom imovinom, odnosno značajnim nekretninama (kuća, okućnica i sl.), kao i većim novčanim iznosima i da se apelantu treba trajno i potpuno oduzeti poslovna sposobnost, posebno zato što se radi o osobi koja je stara 85 godina, te da se stoga može očekivati daljnja progresija kako organskog poremećaja, tako i paranoidnog sindroma. Iz raspoloživih dokumenata (zapisnik sa ročišta) proizlazi da sud nije obavio razgovor sa apelantom, niti je imao dodatna pitanja za vještaka. Uvažavajući u potpunosti nalaz i mišljenje vještaka, Općinski sud je zaključio da apelantu treba potpuno oduzeti poslovnu sposobnost, jer se on ne može adekvatno brinuti o svojim pravima, potrebama i interesima.

12. Odlučujući o apelantovoj žalbi koju je podnio posredstvom opunomoćenika kojeg je lično angažirao, Kantonalni sud je Rješenjem broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. jula 2021. godine žalbu odbio i prvostepeno rješenje potvrdio (sve preciznije navedeno u dispozitivu rješenja).

13. Apelantov opunomoćenik je u žalbi iznio niz primjedaba u vezi sa nalazom i mišljenjem vještaka, navodeći, između ostalog, da je vještak na raspolaganju imao samo tri ljekarska nalaza neuropsihijatra iz 2020. godine, koji nisu mogli pokazati stvarno apelantovo zdravstveno stanje u trenutku održavanja ročišta, te da je vještak na osnovu intervju, koji je trajao 30 minuta, utvrdio da postoji progresivno oštećenje moždane mase a da nije izvršio detaljnu medicinsku provjeru odgovarajućim snimanjem glave itd. Opunomoćenik je u žalbi, također, tvrdio da je apelant razborita i osoba sposobna da se sama brine o sebi, da samostalno živi, održava higijenu, nabavlja hranu, kao što je to bilo do podnošenja tužbe protiv predlagateljice, te da se nikada nije desio niti jedan incident. Prema mišljenju apelantovog opunomoćenika, cilj postupka jeste da se apelant liši poslovne sposobnosti kako bi se spriječio da uspješno vodi parnični postupak radi predaje u posjed i iseljenja, odnosno zaštite svojih prava.

14. Kantonalni sud se, prije svega, pozvao na odredbe Zakona o vanparničnom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZVP), i to čl. 2. stav (2), 13. stav (1), 29. stav (1) i 34. i 38, koje je citirao, te na odredbe PZ, i to čl. 192. stav (1), 325. stav 1, 330. stav (4) i 333. koje je, također, citirao. Potom je Kantonalni sud naveo da je vještak medicinske struke na osnovu uvida u medicinsku dokumentaciju, te na osnovu obavljenog psihijatrijskog intervju sa apelantom dao mišljenje da apelantu treba trajno i potpuno oduzeti poslovnu sposobnost, jer se radi o starijoj osobi i da treba očekivati daljnju progresiju bolesti. Prema ocjeni Kantonalnog suda, prvostepeni sud je pravilno postupio kada je nalaz i mišljenje vještaka u cijelosti prihvatio kao jasne, potpune i urađene u skladu sa pravilima struke, a kojim niko od stranaka nije prigovorio.

Budući da apelant na ročištu nije imao pitanja, niti je iznio primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka, Kantonalni sud nije mogao prihvatiti kao osnovane navode žalbe kojima se nalaz osporava, jer, prema članu 207. stav 1. Zakona o parničnom postupku FBiH (u daljnjem tekstu: ZPP), u žalbi nisu pruženi dokazi da ti navodi nisu mogli biti izneseni pred prvostepenim sudom. Navedeno tim prije, kako je naglasio Kantonalni sud, što je nalaz donesen na osnovu uvida u sudski spis, odnosno apelantov zdravstveni karton, na osnovu podataka koje je dostavila predlagateljica, te obaveznog psihijatrijskog intervju, shodno članu 331. st. (1) i (4) PZ.

15. Kantonalni sud je ocijenio da žalbeni navodi o pokretanju postupka radi predaje u posjed i iseljenja nisu od odlučnog značaja za oduzimanje poslovne sposobnosti u ovom predmetu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelant smatra da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U navodima apelacije se naglašava da je apelantova kćerka, nakon što je apelant pokrenuo postupak iseljenja iz apelantove porodične kuće pokrenula postupak za oduzimanje poslovne sposobnosti apelantu. Apelant je tokom postupka osporio navode iz prijedloga, te se usprotivio oduzimanju poslovne sposobnosti budući da apelant potpuno samostalno živi i obavlja sve životne poslove, izvršava sve obaveze, naglašavajući da je cilj postupka upravo pokretanje parničnog postupka protiv predlagateljice radi iseljenja i predaje u posjed. U apelaciji se tvrdi da je apelant potpuno sposoban da zaštiti svoje interese i prava. Apelant smatra da postupak nije bio pravičan onako kako to nalaže Evropska konvencija, te smatra da su sudovi proizvoljno primijenili odredbe PZ (čl. 192. stav 1, 325, 330. stav 4. i 333), te odredbe ZVP (čl. 17, 34. i 38). Dalje se tvrdi da je apelant u konkretnom slučaju imao samo formalni, ali ne i suštinski pristup sudu, jer drugostepeni sud nije razmotrio sve relevantne aspekte konkretnog slučaja, odnosno nije utvrdio odlučne činjenice za odluku u ovako važnom predmetu, niti odluka ima jasne, potpune i valjane razloge za utvrđenje da su se stekli uvjeti da se apelantu trajno i potpune oduzme poslovna sposobnost. Apelant kršenje prava vidi u tome što su sudovi zanemarili činjenicu da se radi o postupku potpunog oduzimanja poslovne sposobnosti u kojem nastaju trajne i nepopravljive posljedice kako za samog apelanta, tako i za njegovu imovinu, pa je, stoga, bilo nužno provesti timsko vještačenje ili vještačenje Instituta za medicinsko vještačenje na okolnosti organskog poremećaja. Apelant to ističe posebno zbog toga što za apelanta nije bilo nikakve medicinske dokumentacije za utvrđivanje organskog duševnog poremećaja, jer se za tako što mora izvršiti provjera promjena na mozgu koje se bez kompletnih snimanja ne mogu utvrditi. U apelaciji se naglašava da je u konkretnom slučaju vještačenje obavljeno tako što je obavljen intervju sa apelantom u sudnici koji je trajao 30 minuta, a nalaz i mišljenje vještaka se temelje na medicinskoj dokumentaciji iz 2020. godine koju je dostavila predlagateljica i usmenog razgovora sa apelantom i predlagateljicom. Vještak je u nalazu utvrdio da kod apelanta postoji paranoidni sindrom iako to iz razgovora sa apelantom nije mogao utvrditi, već isključivo iz iskaza predlagateljice koji je subjektivan i dat sa namjerom da se domogne apelantove imovine. Prema apelantovom mišljenju, vještačenje je obavljeno protivno čl. 147-162. ZPP. Apelacijom se prigovora i da Kantonalni sud nije dao obrazloženje u pogledu navoda da je predmetni postupak pokrenut odmah nakon što je apelant pokrenuo parnični postupak protiv predlagateljice, jer je cilj predmetnog postupka da se apelantu onemogući da uspješno

vodi postupak radi iseljenja i predaje u posjed, te da na taj način zaštititi svoje imovinske interese. Shodno tome, u apelaciji se navodi da nisu jasni stavovi drugostepenog suda da navedena okolnost nije značajna za odlučivanje u predmetnoj pravnoj stvari.

b) Odgovor na apelaciju

17. Kantonalni sud je u iscrpnom odgovoru na apelaciju suštinski ponovio obrazloženje koje je već dao u osporenom rješenju, navodeći da ostaje pri datim razlozima i da apelaciju treba odbiti.

18. Općinski sud je u odgovoru naveo da ostaje pri razlozima datim u osporenom rješenju, te da je odluka donesena na osnovu nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra, apelantovog zdravstvenog kartona i nalaza specijaliste neuropsihijatra iz 2020. godine. Uz odgovor dostavljen je zapisnik sa ročišta od 10. juna 2021. godine.

19. Predlagateljica je sve navode ocijenila neosnovanim, jer u postupku nisu prekršena apelantova prava na koja se neosnovano pozvao. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

20. Centar je, između ostalog, naveo da je privremeni staratelj prisustvovao ročištu koje je održano 19. maja 2021. godine i da je tom prilikom istaknuto da nadležni sud prilikom odlučivanja u ovakvim predmetima uzima u obzir mišljenje sudskog vještaka medicinske struke. Još je navedeno da je Centru prvostepeno rješenje dostavljeno 17. juna 2021. godine, koji je odmah nakon toga pokrenuo postupak za imenovanje stalnog staratelja, a u praksi prioritet pri imenovanju staratelja osobi kojoj je oduzeta poslovna sposobnost daje se biološkom srodniku. Kako apelant ima kćerku (predlagateljica) koja je saglasna da se imenuje za staratelja, postupak za imenovanje stalnog staratelja je u toku, te se utvrđuju činjenice bitne za taj postupak.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o vanparničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/98, 39/04, 73/05 i 11/21) u relevantnom dijelu glasi:

Član 2. stav (2)

U vanparničnom postupku shodno se primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno.

Član 17.

U vanparničnom postupku odluke se donose u obliku rješenja.

Rješenje protiv koga je dozvoljena posebna žalba, kao i rješenje drugostepenog suda, mora biti obrazloženo.

II - UREĐENJE OSOBNIH STANJA

1. Oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti

Član 29.

U postupku oduzimanja i vraćanja poslovne sposobnosti sud utvrđuje da li je punoljetna osoba zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rasuđivanje u stanju da se samo brine o svojim pravima i interesima, te da sukladno s tim potpuno ili djelomično oduzme poslovnu sposobnost punoljetnoj osobi, ili potpuno ili djelomično vrati poslovnu sposobnost onoj punoljetnoj osobi kod koje su prestali razlozi za potpuno, odnosno djelomično oduzimanje poslovne sposobnosti.

Postupak iz stava 1. ovog člana mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema prijedloga.

Član 34.

Na sva ročišta za raspravljavanje o prijedlogu pozivaju se predlagač, staratelj osoba kojima se oduzima ili vraća poslovna sposobnost, odnosno njegov privremeni zastupnik i organi starateljstva.

Osoba kojoj se oduzima, odnosno vraća poslovna sposobnost poziva se na ročište, osim ako ova osoba po ocjeni

suda nije u stanju da shvati značaj i pravne posljedice svog učešća u postupku.

Član 38.

Kad utvrdi da postoje uvjeti za oduzimanje poslovne sposobnosti, sud će osobi prema kojoj se vodi postupak potpuno ili djelomično oduzeti poslovnu sposobnost.

22. **Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije BiH" br. 35/05, 41/05 – ispravka, 31/14, 32/19 - OUSFBiH i 94/20 - Rješenje USFBiH) u relevantnom dijelu glasi:

4. Starateljstvo nad punoljetnim osobama

Član 192. stav (1)

(1) Punoljetnoj osobi koja zbog duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili prekomjernog uživanja alkohola ili opojnih droga, senilnosti ili drugih uzroka nije sposobna sama brinuti se o svojim pravima i interesima oduzima se poslovna sposobnost.

2. Postupak za oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti

Član 325.

(1) U postupku za oduzimanje i vraćanje poslovne sposobnosti sud utvrđuje da li postoje razlozi iz stava 1. član 192. ovog Zakona.

(2) Postupak iz stava 1. ovog člana mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema prijedloga.

Član 330. stav (4)

(4) O oduzimanju ili vraćanju poslovne sposobnosti sud odlučuje na osnovu činjenica utvrđenih na ročištu.

Član 331.

(1) Po nalogu suda osobu o kojoj se postupak vodi mora pregledati vještak ljekar odgovarajuće specijalnosti, koji će dati pisani nalaz i mišljenje o njenom psihičkom stanju.

(2) Ukoliko je osoba o kojoj se vodi postupak odlukom suda smještena u zdravstvenu ustanovu i ako iz izvještaja te ustanove proizlazi da je potrebno oduzeti joj poslovnu sposobnost, sud ne mora odrediti pregled iz stava 1. ovog člana.

(3) Vještačenje se vrši u prisustvu sudije.

Član 333.

Kada utvrdi da postoje razlozi za oduzimanje poslovne sposobnosti, sud će osobi o kojoj se vodi postupak oduzeti ili ograničiti poslovnu sposobnost.

23. **Zakon o parničnom postupku** ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) u relevantnom dijelu glasi:

5. Vještaci

Član 147.

Sud može, na prijedlog stranke, odrediti izvođenje dokaza vještačenjem kada je radi utvrđenja ili razjašnjenja određene činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.

Član 148.

(1) Stranka koja predlaže vještačenje dužna je u prijedlogu naznačiti predmet i obim vještačenja, te predložiti osobu koja će obaviti vještačenje.

(2) Protivna stranka će se izjasniti o predloženom vještaku, kao i o predmetu i obimu vještačenja.

(3) Ako stranke ne postignu sporazum o osobi koja treba biti određena za vještaka i predmetu i obimu vještačenja, odluku o tome će donijeti sud.

Član 149.

(1) Vještačenje obavlja jedan vještak.

(2) Sud može na prijedlog stranke odrediti više vještaka za različite vrste vještačenja.

(3) Vještaci se određuju prvenstveno iz reda imenovanih sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja.

(4) Složenija vještačenja povjerit će se prvenstveno stručnim ustanovama kao što su bolnice, hemijski laboratoriji, fakulteti i slično.

(5) Ako postoje ustanove za određene vrste vještačenja, kao što su vještačenje lažnog novca, rukopisa, daktiloskopsko vještačenje i slično, takva vještačenja povjerit će se u prvom redu tim ustanovama.

Član 156.

Sud dostavlja strankama pismeni nalaz i mišljenje vještaka najkasnije osam dana prije ročišta za glavnu raspravu.

Član 158.

Sud će vještaku dopustiti da razmatra spise, kao i da postavlja pitanja strankama i drugim vještacima u vezi predmeta vještačenja.

Član 207. stav (1)

(1) U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave.

24. Preporuka broj R (99) 4 Odbora ministara Vijeća Europe o principima koji se odnose na pravnu zaštitu odraslih osoba bez poslovne sposobnosti (usvojena 23. veljače 1999. godine) preuzeta sa web-stranice <https://hudoc.echr.coe.int>, prevedena na hrvatski jezik, u relevantnom dijelu glasi:

Načelo 2. - Fleksibilnost pravnog odgovora

1. Mjere zaštite i ostala pravna rješenja koja su na raspolaganju za zaštitu osobnih i ekonomskih interesa osoba bez poslovne sposobnosti trebaju biti dovoljne, po obuhvatu i fleksibilnosti, kako bi omogućile prikladan pravni odgovor na različite stupnjeve nesposobnosti i na razne situacije.

4. Raspon mjera zaštite treba uključiti, u prikladnim slučajevima, one koje ne ograničavaju poslovnu sposobnost dotičnih osoba.

Načelo 3. - Najveće moguće zadržavanje sposobnosti

1. Zakonodavni okvir treba, koliko god je to moguće, prepoznati kako postoje različiti stupnjevi nesposobnosti te kako se nesposobnost s vremena na vrijeme može mijenjati. Stoga mjere zaštite ne bi trebale odmah dovesti do potpunog lišenja poslovne sposobnosti. Međutim, ograničenje poslovne sposobnosti treba biti moguće kad je dokazano kako je potrebno za zaštitu dotične osobe.

2. Posebice, mjera zaštite ne bi trebala automatski dotičnu osobu lišiti prava glasa ili prava sastavljanja oporuke, kao ni davanja suglasnosti odnosno uskraćivanja suglasnosti za neki zahvat u području zdravlja, ili u donošenju drugih odluka osobnog značaja kad bilo kada sposobnost te osobe omogućuje da ona to učini.

Načelo 6. - Razmjernost

1. Kad je mjera zaštite potrebna, ona treba biti razmjerna stupnju sposobnosti dotične osobe i izrađena po mjeri pojedinačnih okolnosti i potreba dotične osobe.

2. Mjera zaštite treba se umiješati u poslovnu sposobnost, prava i slobode dotične osobe u najmanjoj mogućoj mjeri koja je sukladna postizanju mišljenja.

VI. Dopustivost

25. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od

60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 41 0 V 086974 21 Gž od 16. jula 2021. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelantov opunomoćenik je primio 12. augusta 2021. godine, a apelacija je podnesena 19. augusta 2021. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

28. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

30. Ustavni sud zapaža da je odlukama koje su osporene predmetnom apelacijom apelantu potpuno oduzeta poslovna sposobnost. Ustavni sud smatra da je potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti ozbiljna mjera kojoj bi trebalo pribjeći samo u izuzetnim okolnostima. Bez poslovne sposobnosti pojedinac ne može samostalno i svojevrijedno upravljati svojim životom. Stoga, s obzirom na to da je prema apelantu odlukama suda primijenjena izrazito ozbiljna mjera, Ustavni sud smatra da bi apelaciju trebalo razmatrati prvenstveno sa aspekta prava na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije iako se apelant u navodima apelacije nije *explicite* pozvao na kršenje navedenog prava.

31. Ustavni sud naglašava da je Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) zaključio da je taj sud najpozvaniji da da pravnu kvalifikaciju činjenica iznesenih u aplikaciji i da nije ograničen, niti vezan za aplikantovu ili vladinu pravnu kvalifikaciju. Na osnovu principa *iura novit curia*, Evropski sud je, na vlastitu inicijativu, razmatrao aplikacije u odnosu na članove i stavove Evropske konvencije na koje se aplikanti nisu bili pozvali, pa čak i u odnosu na odredbe koje je bio proglasio nedopustivim uz istovremeni zaključak da je aplikacija dopustiva prema drugoj odredbi. Ovo zato što Evropski sud smatra da su za pravnu kvalifikaciju navoda iznesenih u aplikaciji odlučne činjenice koje su u njoj navedene, a ne samo pravni osnov na koji se aplikant pozvao (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Şerife Yiğit protiv Turske*, presuda od 2. novembra 2010. godine, tač. 51-52. sa daljnjim referencama). Sličnu praksu ima i Ustavni sud u situacijama kada se apelant pozove na jedno pravo, a činjenice i argumenti koje iznese ukazuju na moguće kršenje nekog drugog ustavnog prava (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2043/12 od 22. decembra 2015. godine, tačka 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 10/16 i na www.ustavnisud.ba).

32. Stoga će u konkretnom slučaju Ustavni sud apelantove navode razmotriti u svjetlu člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije.

Pravo na privatni život

33. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.

34. Član 8. Evropske konvencije glasi:

1. *Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.*

2. *Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih*

a) Da li je došlo do miješanja

35. Iz bogate prakse Evropskog suda proizlazi da lišavanje poslovne sposobnosti može prerasti u miješanje u privatni život osobe (vidi, Evropski sud, *Shtukaturow protiv Rusije*, br. 44009/05, stav 83, ECHR 2008, i *Lashin protiv Rusije*, br. 33117/02, stav 77, 22. januara 2013. godine). Štaviše, Evropski sud je došao do istog zaključka i kada je u pitanju blaža mjera od potpunog lišavanja poslovne sposobnosti, tj. kada je osoba djelimično lišena poslovne sposobnosti (vidi, *Berková protiv Slovačke*, br. 67149/01, stav 164, 24. marta 2009. godine, i *Salontaji-Drobnjak protiv Srbije*, br. 36500/05, stav 144, 13. oktobra 2009. godine). Dakle, potpuno ili djelimično lišavanje poslovne sposobnosti nesporno predstavlja miješanje države u privatni život pojedinca, jer osoba lišena poslovne sposobnosti gubi mogućnost da svojim postupcima, izjavama ili radnjama proizvodi pravne učinke. Stoga, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja nema dilemu da je oduzimanjem poslovne sposobnosti došlo do miješanja u apelantov privatni život.

36. Shodno praksi Evropskog suda, svako miješanje u pravo na poštovanje privatnog života osobe predstavljat će povredu člana 8. Evropske konvencije osim ako je "u skladu sa zakonom", ako teži ostvariti cilj ili ciljeve koji su legitimni prema stavu 2. ove odredbe, te se može smatrati "nužnim u demokratskom društvu" (vidi, *Anayo protiv Njemačke*, br. 20578/07, stav 63, 21. decembar 2010. godine, i *Mikolajová protiv Slovačke*, br. 4479/03, stav 58, 18. januar 2011. godine).

b) Da li je miješanje bilo zasnovano na zakonu, težilo da ostvari legitimni cilj i bilo nužno u demokratskom društvu

37. Evropski sud u predmetima koji pokreću pitanje lišavanja poslovne sposobnosti dosljedno ukazuje da, iako član 8. Konvencije ne sadrži izričite procesne zahtjeve, "postupak donošenja odluka sadržan u mjerama miješanja mora biti pošten i kao takav osigurati dužno poštovanje interesa zaštićenih članom 8." (vidi, Evropski sud, *Görgülü protiv Njemačke*, br. 74969/01, stav 52, 26. februar 2004. godine). Iz prakse Evropskog suda, dalje, proizlazi da je obaveza suda da prilikom razmatranja aplikacije uzme u obzir da li su, u svjetlu predmeta u cjelini, razlozi koji su navedeni kao opravdanje za preduzete mjere "mjerodavni i dovoljni" i da li je proces donošenja odluka omogućio dužno poštovanje aplikantovog prava, u skladu sa članom 8. Evropske konvencije. Potrebno je uzeti u obzir da nacionalne vlasti imaju prednost da direktno kontaktiraju sa navedenim osobama. Iz toga slijedi da zadatak Evropskog suda nije da bude zamjena za domaće vlasti pri obavljanju njihovih zadataka u vezi sa oduzimanjem poslovne sposobnosti, nego je njegov zadatak da ocijeni, u svjetlu Konvencije, odluke koje su donijele te vlasti u okviru svojih ovlaštenja (vidi, *mutatis mutandis*, *T.P. i K.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 28945/95, stav 71, ECHR 2001-V, *Sahin protiv Njemačke* [VV], br. 30943/96, stav 64, ECHR 2003-VIII, *Sommerfeld protiv Njemačke* [VV], br. 31871/96, stav 62, ECHR 2003-VIII (izvaci), *op. cit.*, *Görgülü protiv Njemačke*, stav 41, i *Wildgruber protiv Njemačke* (odluka), br. 32817/02, 16. oktobra 2006. godine).

38. Sloboda procjene koju treba da imaju nadležne nacionalne vlasti zavisi od prirode pitanja i važnosti interesa koji se procjenjuje. Stoga, doseg slobodne procjene države zavisi od

kvaliteta postupka donošenja odluka. Ako je postupak ozbiljno manjkav u bilo kojem pogledu, zaključci domaćih vlasti podložniji su kritici (vidi, *mutatis mutandis*, *Sahin protiv Njemačke*, br. 30943/96, stav 46, 11. oktobar 2001. godine, i *op. cit.*, *Salontaji-Drobnjak*, stav 143). Evropski sud je posebno istakao da se traži strogi nadzor u slučajevima u kojima mjere imaju takav štetan učinak na ličnu samostalnost osobe kao što je lišavanje poslovne sposobnosti.

39. Imajući u vidu iznesene primjedbe, Ustavni sud će, shodno bogatoj praksi Evropskog suda u predmetima koji su pokretali isto pravno pitanje (lišavanje poslovne sposobnosti), ispitati da li su redovni sudovi dali "mjerodavne i dovoljne" razloge iz kojih očitito proizlazi da su se poštovali zakonski propisi, odnosno da je mjera koju su odredili jedina mjera kojom se opravdava cilj kojem se težilo (zaštita apelantovog prava) i da je ona bila nužna u demokratskom društvu.

40. Ustavni sud primjećuje da su redovni sudovi osporenim odlukama apelanta potpuno lišili poslovne sposobnosti, temeljeći takav stav, prije svega, na nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra. Naime, na osnovu medicinskih nalaza (tri ljekarska nalaza iz 2020. godine), zdravstvenog kartona opće prakse, iskaza predlagateljice i intervju sa apelantom vještak je zaključio da apelanta treba lišiti poslovne sposobnosti, i to potpuno i trajno, jer zbog starosti koja je uzrokovala organski duševni poremećaj, te paranoidnog sindroma, nije u stanju da raspolaze svojom imovinom, odnosno značajnim nekretninama (kuća i okućnica), kao i većim novčanim iznosima (vidi tač. 9, 10. i 11. ove odluke). Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi svoju odluku u bitnom utemeljili na nalazu i mišljenju vještaka neuropsihijatra, te na odredbama ZVP i Porodičnog zakona. Ustavni sud zapaža da je članom 17. stav (2) ZVP propisano da rješenje protiv koga je dozvoljena posebna žalba, kao i rješenje drugostepenog suda moraju biti obrazložena.

41. Prema stavu Evropskog suda, svako lišavanje ili ograničenje poslovne sposobnosti mora da se zasniva na dovoljno pouzdanim i uvjerljivim dokazima. Nalaz vještaka medicinske struke treba pojasniti kakvu radnju podnosilac pritužbe nije u stanju razumjeti ili izvršiti i koje su posljedice njegove bolesti za njegov društveni život, zdravlje, finansijske interese itd. U nalazu vještak mora detaljno obraditi stepen nesposobnosti podnosioca zahtjeva (*op. cit.*, *Shtukaturow protiv Rusije*, tač. 93-94, i *Sykora protiv Češke*, br. 23419/07, tačka 103, 22. novembar 2012. godine). Iz obrazloženja rješenja proizlazi da je vještak istakao da apelant nije u stanju da se brine o nekretninama veće vrijednosti (kuća, okućnica) i većim novčanim sredstvima. Međutim, Evropski sud je u više svojih odluka naglasio da je svjestan važnosti medicinskih nalaza i mišljenja koji se odnose na osobe koje pate od oštećenja mentalnih sposobnosti, te da se slaže da svaka odluka kojom se odlučuje o mentalnom zdravlju mora biti potkrijepljena "relevantnom medicinskom dokumentacijom". Evropski sud je u više svojih odluka naglasio da je sudija, a ne ljekar, taj koji treba ocijeniti sve relevantne činjenice koje se odnose na određenu osobu, te njezine ili njegove lične okolnosti. Iz zapisnika sa ročišta proizlazi da sudija nije imao nikakvih dodatnih pitanja za vještaka, niti je obavio razgovor sa apelantom, kako bi i u ličnom kontaktu sa apelantom sam procijenio njegove odgovore, komunikacijske sposobnosti, sposobnost rasuđivanja. Prema praksi Evropskog suda, uloga sudije koji vodi postupak je da odluči da li je potrebna takva ekstremna mjera, ili bi možda bila dovoljna neka manje striktna mjera. Kada je u pitanju tako važan privatni interes pojedinca, sudija je taj koji mora uravnotežiti sve relevantne činjenice radi procjene razmjernosti mjere koju treba preduzeti. Nužna procesna jamstva zahtijevaju da svaki rizik arbitrarnosti u tom pogledu bude smanjen na minimum (vidi, *op.cit.*, *X i Y protiv Hrvatske*, tačka 85, i *Ivinović protiv Hrvatske*, br. 13006/13, tačka 40, 18. septembar 2014. godine).

42. Dakle, shodno praksi Evropskog suda, lišavanje poslovne sposobnosti, čak i djelomično, treba biti posljednja mjera koja se primjenjuje samo kad nacionalne vlasti, nakon pažljivog razmatranja mogućih alternativa, zaključe da niti jedna druga, manje ograničavajuća, mjera nije svrsishodna, ili kad su druge, manje ograničavajuće, mjere neuspješno pokušane. Štaviše, čak i kada nacionalne vlasti s traženim stepenom sigurnosti utvrde da je osoba imala poteškoće u plaćanju svojih računa, lišavanje poslovne sposobnosti, čak i djelimično, treba biti posljednja mjera koja se primjenjuje (*op. cit., Ivinović protiv Hrvatske*, tačka 44).

43. U konkretnom slučaju redovni sudovi nisu ni pokušali da razmotre moguće alternative i pitanje da li bi se nekom manje ograničavajućom mjerom mogao postići željeni cilj, posebno što se u konkretnom slučaju radilo o najrigoroznijoj mjeri, a iz raspoloživih dokumenata ne proizlazi da je mjera lišavanja poslovne sposobnosti apelantu ranije predlagana, razmatrana ili već izricana. Takvo postupanje redovnih sudova suprotno je i Preporuci broj R (99) 4 Odbora ministara Vijeća Evrope o principima koji se odnose na pravnu zaštitu odraslih osoba bez poslovne sposobnosti, koja je u relevantnom dijelu citirana, iz koje proizlazi da mjere zaštite ne bi trebalo odmah dovesti do potpunog lišavanja poslovne sposobnosti (vidi tačku 24. ove odluke).

44. U pogledu zastupanja apelanta u konkretnom predmetu, Ustavni sud ističe da je Evropski sud u predmetu *Ivinović protiv Hrvatske* zapazio da je jedna zaposlenica Centra imenovana podnositeljicom posebnom starateljicom, ali s obzirom na to da je sam Centar pokrenuo postupak lišavanja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva, imenovanje zaposlenice Centra posebnom starateljicom podnositeljice dovelo je zaposlenicu u sukob lojalnosti između njenog poslodavca i podnositeljice zahtjeva kao njene štićenice. U citiranom predmetu zapaženo je da je imenovana starateljica dala puni pristanak na zahtjev za djelomično lišavanje poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva i da nije podnijela nikakve podneske u pogledu dokaza koje bi trebalo izvesti. Evropski sud je naglasio da bez obzira na činjenicu da je podnositeljica zahtjeva angažirala advokata u vlastitom trošku ne može a da se ne primijeti da nacionalno pravo ne predviđa obavezno zastupanje navedene osobe posredstvom nezavisnog advokata uprkos vrlo ozbiljnoj prirodi pitanja o kojima je riječ i mogućim posljedicama tog postupka (vidi, *M.S. protiv Hrvatske*, br. 36337/10, stav 104, 25. april 2013. godine). Dalje, Evropski sud je ponovio da u predmetima osoba s mentalnim invaliditetom države imaju obavezu da osiguraju nezavisno zastupanje tih osoba, omogućavajući da njihovi konvencijski prigovori budu razmotreni pred sudom ili drugim nezavisnim organom (vidi, *Centar za pravne resurse za Valentina Câmpeanua protiv Rumunije* [VV], br. 47848/08, tačka 161, 17. juli 2014. godine).

45. U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da je Centar imenovao privremenog staratelja apelantu radi zaštite njegovih interesa. Međutim, Ustavni sud zapaža da privremeni staratelj nije prisustvovao ročištu na kojem je održana glavna rasprava na kojem je provedeno vještačenje apelanta iako je bio uredno pozvan, niti je predlagao dokaze, ni prigovore, iako se u konkretnom slučaju ne može govoriti o sukobu lojalnosti, budući da prijedlog nije podnio

Centar. Ustavni sud zapaža da je apelanta zastupao advokat kojeg je sam angažirao o vlastitom trošku, koji se protivio izricanju mjere lišavanja poslovne sposobnosti, koji je izjavio žalbu (na ročištu za glavnu raspravu nije iznosio primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka, ali je to učinio u žalbi, iznoseći relevantne primjedbe, koje Kantonalni sud nije razmotrio, pozivajući se na član 207. stav (1) ZPP) i konačno podnio apelaciju, jer bi, u suprotnom, apelantova prava u ovako ozbiljnom predmetu ostala potpuno nezaštićena. U vezi sa pozivanjem Kantonalnog suda na član 207. stav (1) ZPP na kojem je zasnovan stav da se ne mogu prihvatiti kao osnovane primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka koje je apelantov advokat iznio u žalbi zbog toga što nisu pruženi dokazi da te navode nije mogao iznijeti pred prvostepenim sudom, Ustavni sud zapaža da citirana odredba ZPP ima u vidu nove činjenice i dokaze koji se ne mogu iznositi u žalbi, osim ako žalilac pruži dokaze da ih bez svoje krivice nije mogao iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave. U konkretnom slučaju ne radi se o novim činjenicama, niti o novim dokazima koji su izneseni u žalbi, već o primjedbama na nalaz i mišljenje vještaka. Ukoliko je postojao zakonski uvjet da su se primjedbe na nalaz i mišljenje vještaka morale iznijeti pred prvostepenim sudom da bi se prigovori sa uspjehom mogli istaći i u žalbi, onda je to prvostepeni sud trebalo da obrazloži uz pozivanje na relevantnu odredbu procesnih pravila. Stoga, imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud zaključuje da iz osporenih odluka ne proizlazi da su se poštovali zahtjevi propisani zakonom (član 17. stav (2) ZVP), niti standardi Evropskog suda u predmetima koji su pokretali pitanje lišavanja poslovne sposobnosti na koje je ukazano ovom odlukom. Shodno navedenom, Ustavni sud se neće upuštati u daljnju analizu da li je postojao legitiman cilj za izricanje osporene mjere, odnosno da li je izrečena mjera bila neophodna u demokratskom društvu.

Ostali prigovori

46. Shodno zaključku o kršenju prava na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, Ustavni sud ne vidi potrebu da posebno obrazlaže ostale apelantove prigovore.

VIII. Zaključak

47. Ustavni sud zaključuje da je osporenim odlukama kojima je apelant potpuno lišen poslovne sposobnosti povrijeđeno pravo na privatni život iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije, jer u konkretnom slučaju prilikom izricanja tako ozbiljne mjere iz obrazloženja osporenih odluka ne proizlazi da su se poštovali zahtjevi propisani zakonom.

48. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

49. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mato Tadić, s. r.

KAZALO

**SREDIŠNJA HARMONIZACIJSKA JEDINICA
MINISTARSTVA FINACIJA I TREZORA
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 984 Odluka o donošenju Pravilnika o provedbi osiguranja i unapređenja kvaliteta unutarnje revizije u institucijama Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 1
- Odluka o donošenju Pravilnika o sprovođenju obezbjeđenja i unapređenja kvaliteta interne revizije u institucijama Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 2
- Odluka o donošenju Pravilnika o provođenju osiguranja i unapređenja kvaliteta interne revizije u institucijama Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 2

**SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 985 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Središnji birački popis za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Prijedor, sa stanjem na dan 22.11.2021. godine u 24.00 sata (hrvatski jezik) 3
- Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Centralni birački spisak za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Prijedor sa stanjem na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa (srpski jezik) 3

Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Centralni birački spisak za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Prijedor, sa stanjem na dan 22.11.2021. godine u 24.00 časa (bosanski jezik) 4

**KONKURENCIJSKO VIJEĆE
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 986 Rješenje broj UP-03-26-1-024-17/21 (hrvatski jezik) 4
- Rješenje broj UP-03-26-1-024-17/21 (srpski jezik) 7
- Rješenje broj UP-03-26-1-024-17/21 (bosanski jezik) 11

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 987 Odluka broj AP 800/20 (hrvatski jezik) 14
- Odluka broj AP 800/20 (srpski jezik) 20
- Odluka broj AP 800/20 (bosanski jezik) 27
- 988 Odluka broj AP 1239/21 (hrvatski jezik) 34
- Odluka broj AP 1239/21 (srpski jezik) 42
- Odluka broj AP 1239/21 (bosanski jezik) 50
- 989 Odluka broj AP 3012/21 (hrvatski jezik) 58
- Odluka broj AP 3012/21 (srpski jezik) 64
- Odluka broj AP 3012/21 (bosanski jezik) 70

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Gordana Živković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK DD 338-320-22000052-11, ASA BANKA DD Sarajevo 134-470-10067655-09, ADDIKO BANK AD Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK DD BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Jasmin Muminović - Reklamacije za neprimljene brojve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/1 - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obvezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za II polugodište 2021. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 240,00 KM